

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMASI VE EKONOMİSİ
BİLİM DALI

**BURS-KREDİ ALAN YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN
FİNANSMAN KAYNAKLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Süleyman KARATAŞ

Doktora Tezi

Eskişehir, 2014

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMASI BİLİM DALI

**BURS-KREDİ ALAN YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN
FİNANSMAN KAYNAKLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Süleyman KARATAŞ

Doktora Tezi

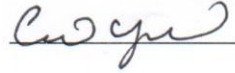
Danışman: Prof. Dr. Ahmet AYPAY

Eskişehir, 2014

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Süleyman KARATAŞ tarafından hazırlanan “BURS-KREDİ ALAN YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSMAN KAYNAKLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ” başlıklı bu çalışma, 12/03/2014 tarihinde *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*’nin ilgili maddesi uyarınca yapılan **Tez Savunma Sınavı** sonucunda **başarılı** bulunarak, jürimiz tarafından Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi bilim dalında doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

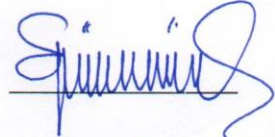
Jüri Başkanı : Prof. Dr. Cemil YÜCEL

Danışman: Prof. Dr. Ahmet AYPAY

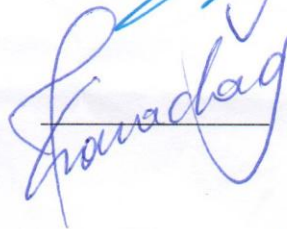
Üye: Doç. Dr. Erdal GÜMÜŞ

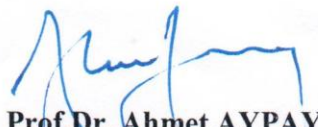

Üye: Doç. Dr. Adnan BOYACI

Üye: Doç. Dr. Engin KARADAĞ

Prof. Dr. Ahmet AYPAY
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Teşekkür

Öncelikle doktora eğitimine başlamamda ve ders aşamasıyla tezin ortaya çıkması süresince değerli yardım ve yönlendirmelerinden dolayı başta kıymetli insan tez danışmanım Prof. Dr. Ahmet AYPAY’a sonsuz teşekkür ediyorum.

Öğretilerinden azami derecede istifade ettiğim değerli hocalarım, Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN, Prof. Dr. Selahattin TURAN, Prof. Dr. Ayhan AYDIN, Prof. Dr. Cemil YÜCEL, Doç. Dr. Adnan BOYACI, Doç. Dr. Erdal GÜMÜŞ, Prof. Dr. Mehmet KARAGÜL, Doç. Dr. Cem Oktay GÜZELLER, Doç. Dr. İlhan GÜNBAYI ile üzerimde emeği olan diğer bütün hocalarıma minnettarım.

Son olarak ikinci doktora eğitimi sürecinde ve hayatımın her anında maddi ve manevi katkılarıyla, sabır ve anlayışlarıyla çalışmalarımdeki başarıma büyük katkısı olan aileme ve değerli desteklerini esirgemeyen sevgili eşim Fikriye’ye, ömrümün besteleri kızlarım Dilara ve Ceyda Atike’ye de teşekkürler.

Süleyman KARATAŞ

Eskişehir, 2014

Burs-Kredi Alan Yükseköğretim Öğrencilerinin Finansman Kaynaklarına İlişkin Görüşleri

Özet

Amaç: Bu araştırmanın amacı, yükseköğretim öğrencilerinin öğrenim kredisi ve burslarının yapısı ve işleyişine yönelik görüşleri doğrultusunda, öğrencilerin öğrenimlerini sürdürürken kişisel finansman kaynaklarını nerelerden sağladıklarını ve bu kaynakları nasıl yönettiklerini tespit ederek; öğrencilerin öğrenim kredisi ve bursları hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadıklarını belirlemektir.

Yöntem: Bu çalışmada, üniversite gençliğinin kişisel finansman kaynaklarına ilişkin görüşleri farklı değişkenler açısından analiz edilerek öğrencilerin gelir harcama kalıpları belirlenmeye çalışıldığından genel tarama modeline dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ihtiyaç duyulan verilere ulaşabilmek amacıyla alt problemlere uygun değişkenler doğrultusunda, kavramsal çerçeve de dikkate alınarak araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2012-2013 eğitim öğretim yılında farklı üniversite ve fakültelerinde kayıtlı toplam 1059 yükseköğretim öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin çözümlenmesinde öncelikle araştırma kapsamına alınan yükseköğretim öğrencilerinin demografik özelliklerine ait frekans ve yüzde dağılımları verilmiştir. Bu amaçla bu çalışmada da anketlerle edinilen veriler öncelikle Ki-Kare anlamlılık sınamasına tabi tutulmuştur. Ki-Kare sınamasında iç güvenilirliği (interval validity) olan değişkenler Lojistik Regresyon Modeline alınarak analiz edilmiştir. Daha sonra Lojistik Regresyon Analizi ile elde edilen modelin araştırmanın amacına uygun olup olmadığı yine Ki-Kare testi kullanılarak test edilmeye çalışılmıştır. Son olarak yükseköğretim öğrencilerinin burs-kredi almalarına etki eden faktörlere ulaşmada bağımsız değişkenlerin birleşmiş kategorilerini ve alt gruplarını tahmin etmek amacıyla CHAID Analizi (Chi Square Automatic Interaction Detection) kullanılmıştır. Anlamlılık seviyesi olarak 0.05 kullanılmıştır.

Bulgular: Yükseköğretim öğrencileri öğrenim kredisi ve bursların miktar artışıyla beraber hiç kimseye öncelik verilmeden devam etmesi gerektiğini düşündükleri bulgusuna rastlanılmıştır. Yine öğrencilerin özellikle kredi alırken geri ödeme riski bilincinde oldukları, sadece ekonomik göstergelere bağlı burs verilmemesi gerektiği, başarı ve başarısızlık durumlarına endeksli kredi, burs dağıtımından vazgeçilmesi gerektiği bulgularına ulaşılmıştır. Lisans eğitimi süresince eğitim maliyetleri ve yaşam

giderleri konusunda öğrenciler yıllık en çok okul dışındaki eğitim öğretim ve yaşam giderlerine harcama yaparken aylık olarak da en çok barınma ve ulaşım giderlerine harcama yaptıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin ihtiyaçlarını karşıladıkları en önemli kaynak aileleri, en az kaynak olarak da özel burs ve bağışlar olduğu belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Gerçek yaşam şartları içinde öğrenciler, gerek eğitim öğretim harcamaları gerekse diğer yaşam giderlerinin farklılaşmasına bağlı olarak öğrenim kredisi ve öğrenim bursunu yetersiz bulduklarını ifade etmektedirler. Öğrencilerin rahat bir eğitim-öğretim ve yaşam sürdürebilmesi için kredi ve burs miktarlarının yeniden gözden geçirilmesi gerektiği söylenebilir. Diğer taraftan öğrencilerin burs ve kredilerin dağıtılması hususundaki tedirgin oldukları tespit edilmiş ve öğrencilerin özellikle kredi ve bursların dağıtılmasında kurumun risk, eşitlik ve adalet açısından daha hassas davranması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu çalışmayla elde edilen sonuçlar eğitim-öğretimin temel unsuru olan öğrencilerin daha yakından tanınmasını sağlayarak, bursların ve kredilerin dağıtılmasında geri besleme aracı olarak kullanılabilir.

Anahtar kelimeler: Sermaye, Beşeri Sermaye, Finansal Yardım, Öğrenim Kredisi, Öğrenim Bursu, Yükseköğretim, Öğrenci Harcamaları, Eğitim Maliyetleri.

The Views of the Higher Education Students Getting Financial Aid on Financial Sources

Abstract

Purpose: The main aim of this research is to investigate whether higher education students know sufficiently about personal financial management by determining where higher education students supply their own personal financial sources during their education and how they manage those sources based on the views of the higher education students on the structure of financial aid on financial sources and the way how they are carried out.

Method: In this study, as it was aimed to determine where and how higher education students supply their own personal financial sources and how they manage those sources and to discover existing case, a survey method was used. Thus, in order to collect the required data in accordance with variables of sub-questions by considering the conceptual framework, a questionnaire developed by the researcher was used. The sample of this study consisted of 1059 higher education students in different universities and faculties in 2012-2013 academic years. Firstly while analyzing the data collected based on the demographics of the students, frequencies and percentages were used. Thus, the data collected with questionnaire were analyzed with Chi-square tests. The variables with internal validity in Chi-square analyses were also analyzed with logistic regression model. Then, whether the model obtained as a result of the logistic regression was consistent with the aim of the study was again tested with Chi-square analyses. Finally, in order to reach the factors affecting the students' getting financial aid on financial sources and to guess the interaction of the categories of the independent variables and their sub-groups, CHAID analyses (Chi Square Automatic Interaction Detection) was used. The significant level was 0.05.

Findings: It was found out university students thought that financial aids should be continued with the increase in their amounts and with no privilege to anybody. It was also found out that the students were conscious about the risk of repayment of financial aids they got, that financial aids by state should only be delivered only taking care of students' financial indicators and that delivering financial aids to students based on academic success and failure should be given up. Additionally, it was found that students spent the most on education costs outside schools and life costs annually during their under bachelor education related to their education and life costs and that they spent the

most on accommodation and transportation. The most important sources which students use for their requirements came from their parents' budget and the least ones were financial aids by either public or private.

Discussion and Conclusion: In real life conditions the students stated that financial aids were inadequate due to both education expenses and other variety of life costs. It may be suggested that the amounts of financial aids should be kept up-to-date so that students can survive academically and economically at desired levels in real life conditions. On the other hand as students were suspicious about the delivery of financial aids, it may be suggested that authorities should be cautious about risk, equality and justice. The results of this study can be a feedback in delivering financial aids to university students by making the students who are basic components of education more familiar.

Key words: Capital, Human Capital, Financial Aid, Education Financial Aid, Higher Education, Student Expenses, Cost of Education

İçindekiler

Teşekkür	i
Özet	ii
Abstract	iv
İçindekiler.....	vi
Tablolar Listesi	viii
Şekiller Listesi	xii
Kısaltmalar	xiii
Bölüm I: Giriş.....	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	5
Araştırmanın Önemi	6
Tanımlar.....	7
Kavramsal Çerçeve	8
Sermaye Kavramı ve Türleri.....	8
Beşeri Sermaye Teorisi	12
Beşeri Sermayenin Sınıflandırılması	19
Beşeri Sermaye Teorisine Yöneltilen Eleştiriler	23
Beşeri Sermaye ve Ekonomik Kalkınma	28
Türkiye’de Yükseköğretim Öğrencilerine Yönelik Finansal Yardımlar.....	37
Bölüm II: Yöntem.....	71
Araştırmanın Modeli	71
Çalışma Grubu	71
Verilerin Toplanması.....	72
Veri Toplama Aracı.....	73
Verilerin Analizi.....	78
Bölüm III: Bulgular.....	80
Çalışma grubuna ait demografik özellikler.....	80
Yükseköğretim Öğrencilerinin Burslar ve Kredilere İlişkin Görüşlerine İlişkin Bulgular	86
Yükseköğretim Öğrencilerinin Kişisel Finansmanlarına İlişkin Bulgular	97

Araştırma Değişkenlerinin Öğrencilerin Demografik Değişkenlerine Göre Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular	102
Araştırma Değişkenlerinin Öğrencilerin Burs-Kredi Almalarını Yordamasına İlişkin Bulgular	139
Araştırma Değişkenlerinin Öğrencilerin Burs-Kredi Almalarını Yordamasına İlişkin Lojistik Regresyon Analizi	139
Bölüm IV: Sonuç, Tartışma ve Öneriler	151
Sonuç	151
Tartışma	152
Öneriler	167
Kaynaklar	170
EK A. Kişisel Öğrenci Finansmanı Belirleme Ölçeği	183

Tablolar Listesi

Tablo No	Başlık	Sayfa No
1	2005-2014 Yılları Arasında Yükseköğretim Öğrencileri İçin Ayrılan Öğrenim Bursu Kontenjanları	43
2	2013-2014 Eğitim Öğretim Yılı Öğrenim Kredisi ve Burs Başvurularının Sınıflara Göre İstatistiksel Dağılımı.....	44
3	2004-2014 Yılları Arasında Öğrenim Bursu Alan Öğrenci Sayıları.....	45
4	2000-2013 Yılları Arasında Enflasyon Oranları ve Öğrenim Burslarının Ödeme Artış Miktarları.....	46
5	2013–2014 Eğitim Öğretim Yılı Öğrenim Kredisi ve Burs Başvurularında Bulunan Öğrencilerin Aile Gelir Durumuna Göre İstatistiksel Dağılımı	46
6	2004-2014 Yılları Öğrenim Bursu İçin Öncelik verilen Öğrencilerin Öncelik Türleri ve Sayıları	47
7	2013-2014 Yıllar İtibari İle Burs ve Öğrenim Kredilerine Başvuran Öğrenci Sayıları ve Kredi- Burs Tahsis Edilen Öğrenci Sayıları	54
8	1999-2014 Yılları İtibari İle Öğrenim Kredisi Alan Öğrenci Sayıları.....	56
9	2000-2011 Yılları Arasında Katkı Kredisi Alan Öğrenci Sayıları	59
10	2010–2011 Eğitim Öğretim Yılı Katkı Kredisi Başvurularının Sınıflara Göre İstatistiksel Dağılımı	59
11	2010–2011 Eğitim Öğretim Yılı Katkı Kredisi Başvurularında Aile Gelir Durumunun İstatistiksel Dağılımı	60
12	2013–2014 Eğitim Öğretim Yılı Yurt Başvurularında Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İstatistiksel Dağılımı	63
13	2013–2014 Eğitim Öğretim Yılı Yurt Başvurularında Aile Gelir Durumunun İstatistiksel Dağılımı	63
14	2010-2014 Eğitim Öğretim Yılı Yurt Başvurularına Öncelik Durumlarına Göre İstatistiksel Dağılımı	64
15	Çalışma Grubunun Üniversite, Fakülte ve Öğrenci Sayıları.....	72
16	Çalışma Grubuna Ait Demografik veriler	80
17	Çalışma Grubuna Ait Demografik veriler	81
18	Çalışma Grubuna Ait Demografik veriler	81
19	Çalışma Grubuna Ait Demografik veriler	82
20	Çalışma Grubuna Ait Demografik veriler	83

21	Çalışma Grubuna Ait Demografik veriler	84
22	Çalışma Grubuna Ait Demografik veriler	85
23	Krediler ve Burslar Hakkında Öğrenci Görüşleri.....	86
24	Krediler ve Burslar Hakkında Öğrenci Görüşleri.....	88
25	Krediler ve Burslar Hakkında Öğrenci Görüşleri.....	89
26	Lisans Eğitimi Süresince Yıllık Eğitim Maliyetleri ve Yaşam Giderleri.....	92
27	Lisans Eğitimi Süresince Aylık Eğitim Maliyetleri ve Yaşam Giderleri	93
28	Öğrencilerin İhtiyaçlarını Karşıladıkları Kaynaklar	94
29	Öğrencilerin İhtiyaçlarını Karşıladıkları Kaynaklar	95
30	Öğrencilerin İhtiyaçlarını Karşıladıkları Kaynaklar	96
31	Öğrencilerin Kişisel Finansmanları Hakkında Görüşleri.....	97
32	Öğrencilerin Kişisel Finansmanları Hakkında Görüşleri.....	98
33	Öğrencilerin Kişisel Finansmanları Hakkında Görüşleri.....	99
34	Öğrencilerin Kişisel Finansmanları Hakkında Görüşleri.....	100
35	Öğrencilerin Kişisel Finansmanları Hakkında Görüşleri.....	100
36	Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri	102
37	Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	103
38	Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri	105
39	Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri	106
40	Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	107
41	Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	108
42	Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	109
43	Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	110
44	Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	111
45	Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	112
46	Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	113
47	Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	114
48	Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	116
49	Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıfa Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	117

50	Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıfa Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	118
51	Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıfa Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	119
52	Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülteye Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	120
53	Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülteye Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	121
54	Öğrencilerin Ailelerinin İkamet Ettiği Yere Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	122
55	Öğrencilerin Ailelerinin İkamet Ettiği Yere Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	123
56	Öğrencilerin Üniversiteye Devam Etme Sürelerine Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri	124
57	Öğrencilerin Üniversiteye Devam Etme Sürelerine Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri	125
58	Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	126
59	Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	127
60	Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	128
61	Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri ..	129
62	Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri ..	130
63	Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri ..	131
64	Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri ..	132
65	Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	133
66	Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	134
67	Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	135
68	Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri.....	136
69	Öğrencilerin Yaşlarına Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri	137
70	Öğrencilerin Akademik Ortalamalarına Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri	138

71	Lojistik Regresyon Analiz Sonuçları.....	139

Şekiller Listesi

Şekil No	Başlık	Sayfa No
1	Öğrencilerin burs ve krediyi hangi sıklıkta almak istedikleri ile öğrencilerin demografik yapıları arasındaki ilişkiye yönelik CHAID analizi	141
2	Bu akademik yıl süresince öğrencilerin öğrenim bursu alıp almamaları ile öğrencilerin demografik durumları arasına yönelik CHAID analizi.....	143
3	Bu akademik yıl süresince öğrencilerin öğrenim kredisi alıp almamaları ile öğrencilerin demografik durumları arasına yönelik CHAID analizi.....	145
4	Bu akademik yıl süresince öğrencilerin öğrenim bursu alıp almamaları ile öğrencilerin kişisel finansman durumları arasına yönelik CHAID analizi	147
5	Bu akademik yıl süresince öğrencilerin öğrenim kredisi alıp almamaları ile öğrencilerin kişisel finansman durumları arasına yönelik CHAID analizi.....	149

Kısaltmalar

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BSYDTF: Başbakanlık Sosyal Yardım ve Dayanışmayı Teşvik Fonu

DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü

f: Frekans

χ^2 : Ki-Kare

SPSS: Sosyal Bilimler için İstatistiksel Paket Programı

GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

ÖUF: Ön Uygulama Formu

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TL: Türk Lirası

UDF: Uzman Danışma Formu

UNDP: Birleşmiş Milletler Bölgesel Kalkınma Teşkilatı

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu

YGS: Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı

YÖK: Yüksek Öğretim Kurulu

YURTKUR: Yüksek Öğrenim Kredi Yurtlar Kurumu Müdürlüğü

Bölüm I: Giriş

Araştırmanın bu bölümünde araştırmada ele alınan problem açıklanmış; araştırmanın amacı, alt amaçları ve önemi ifade edilerek araştırmayla ilgili bazı terimlerin tanımları yapılmıştır.

Problem Durumu

Üniversiteler; bir taraftan topluma faydalı bireyler yetiştirmeyi amaç edinen, diğer taraftan da eğitim, araştırma ve yayın faaliyetleri yaparak toplumsal hizmetleri yerine getiren sosyal kurumlardır. Bu açıdan hem bireye hem de topluma fayda sağlamayı amaç edinen üniversiteler toplumsal hayatta önemli bir konuma sahiptir.

Bu amaç doğrultusunda üniversitelerde verilen eğitim ve öğretimin nasıl yapılandırılması gerektiği konusu, ülkelerin eğitim politikalarını sürekli meşgul eden ve bu konuda araştırmalar yapılmasını gerektirdiğinden, güncelliğini korumaktadır. Özellikle üniversitelerde verilen eğitim, çoğu ülkede ne derecede “topluma faydalı bir kamu malıdır?” sorusu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Teorik olarak çoğu ülkede hükümetler; eğitimi, ulusal düzeyde ülkenin başarısı için kamunun faydasına olan ortak bir kamu malı olarak değerlendirirken bireylerde eğitimi, sosyal ve ekonomik başarıları için yukarı doğru hareketlilik aracı olarak kullanma düşüncesindedir (Albrecht ve Ziderman, 1991; Becker, 1993; Johnstone, 1986, 1989; Woodhall, 1983; Ziderman, Wiratchai, Chantavanich ve Limskul, 1999).

Yükseköğretimde öğrenciye kazandırılan eğitsel niteliklerin bireye çeşitli yararlar sağladığı bilinmektedir. Genel olarak yükseköğretim bireylere; daha geniş bir iş alanı içinde seçim yapabilme, daha yüksek kazanç sağlayabilme, üst düzey öğrenime devam edebilme, işbaşı eğitimden ve farklı deneyimlerden kısa sürede çok bilgi elde edebilme gibi çeşitli faydalar sağlamaktadır. Ayrıca üniversitelerin, bireylerin kazandığı bu yetileri ya da becerileri diplomalar aracılığıyla kanıtlama gibi yarar sağladığı söylenebilir. Özellikle ekonomistler yükseköğretimi, üniversitelere kayıt yaptırmak isteyen her aday öğrencinin verdiği bir yatırım kararı olarak değerlendirmektedir (Mortenson, 1989; Tural, 1995a; Cohn ve Geske, 1989; Jun ve Colyar, 2002, s. 195).

Yükseköğretim sisteminden yararlar sağlama arzusu ve beklentisi içinde olan bireyler, eğitimi ekonomik ve sosyal anlamda yükselmek için merdiven olarak kullanma düşüncesiyle yükseköğretim sistemine girmeye karar vermektedirler. Ancak yükseköğretimden faydalanabilmek için bireylerin yükseköğretime hak kazanmış olması

veya bireylerin yükseköğretime katılma kararı alması, karar almada birçok faktörü birlikte değerlendirmeyi gerektirmektedir.

Yükseköğretim hizmetini almaya karar veren bireyler; bir taraftan yükseköğretimin kendilerine sağlayacağı bireysel yararları düşünürken, diğer taraftan eğitim-öğretim için katlanacakları eğitim maliyetlerini hesaba katmaktadır. Bu sebeple öğretim sürecinde, hem öğrencinin hem de ailesinin eğitim-öğretimden dolayı katlanacağı maliyetler, yükseköğretime katılma kararı almada önemli bir faktör olabilmektedir.

Beşerî sermaye kuramına göre, insanların yükseköğretime girme kararlarını etkileyen çeşitli faktörlerin olduğu vurgulanmaktadır. Bu faktörlerden ilki, bireylerin mezuniyet sonrası yüksek iş beklentisi arzusunda olmalarıdır. Diğer bir faktör ise, bireylerin eğitim için doğrudan ödemek zorunda olacakları eğitim maliyetlerinin varlığıdır. Üçüncü ve son faktör olarak da yükseköğrenim hizmeti almak isteyen bireylerin, ailesinden uzakta bir yükseköğretim kurumuna devam etme zorunluluğu var ise barınma, beslenme, giyim ve ulaşım vs. gibi yaşam maliyetlerine katlanma zorunluluğu içinde kalacağı gerçeğidir (Âdem, 1993; Psacharopoulos ve Woodhall, 1985; Mc Nabb, 1987).

Aynı zamanda tüm bu maliyetlere katlanmak zorunda kalan bireyler, zamanlarının çoğunu eğitim-öğretime ayırdıklarından bu kıt kaynağı başka bir amaç için kullanma fırsatından vazgeçmiş olacaktırlar. Yani bireyler, kıt bir kaynak olan zamanını farklı bir biçimde değerlendirmekten yoksun kalacaklarından "*fırsat-vazgeçme maliyeti*" ile de karşı karşıya kalmaktadırlar.

Yükseköğretime devam eden öğrenciler, varsa belli oranlarda alınan öğrenim harcı ödemeleri yanında ders kitapları, ders araç gereçleri, kırtasiye gereçleri alımı gibi harcamaları da içeren öğrenim maliyetine katlanmak zorundadırlar. Öğrenciler, yükseköğretim için herhangi bir ücret ödemeseler bile düşük gelirli ailelerin çocukları için öğrenim ve yaşam maliyetleri, bireyleri umutsuzluğa sürükleyen bir etken olabilmektedir. Diğer taraftan yükseköğrenimden faydalanmak isteyen bazı bireyler, öğrenim için gerekli kurumsal koşulları karşılamalarına karşın, gerek öğrenim, gerek yaşam ve gerekse fırsat maliyetleri nedeniyle öğrenimini sürdürmede güçlüklerle karşılaşmakta ve belki de yükseköğrenim hizmetini alma kararlarından vazgeçmektedirler (Âdem, 1993).

Yükseköğretim öğrencilerinin bazılarının, yükseköğretim maliyetini karşılamak için tam zamanlı ve yarı zamanlı bir işte çalışarak eğitim öğretimlerini sürdürme yolunu seçtikleri de gözlenmektedir. Çeşitli ülkelerde, özellikle ABD ve Filipinler'de "Çalışma

ve Öğretim Programları" geliştirilerek ihtiyaç sahibi öğrencilere gerek üniversitede gerekse yerel yönetimlerde ücretli, tam veya yarı-zamanlı işlerde çalışma imkânı sağlanmaktadır. Aynı şekilde Türkiye'de de yükseköğretimde devlet memuru statüsünde çalışarak eğitim öğretimlerine devam eden öğrenciler olduğu gibi kamu kuruluşları ve özel kuruluşlarda kısmî zamanlı olarak çalışan öğrenciler de bulunmaktadır (Tural, 2002).

Yükseköğretim nedeniyle ortaya çıkan bireysel maliyetleri karşılamak için öğrenciler çeşitli kaynaklardan finansal destek almaktadırlar. Pek çok ülkede devlet kuruluşları, özel işletmeler ve gönüllü kuruluşlar yükseköğretimin gerektirdiği koşullara sahip olan; ancak belirtilen nedenlerle kaygı taşıyan öğrencilere, burs ya da kredi şeklinde finansal yardımlarda bulunmaktadır (Tural, 1995).

Yükseköğretim öğrencilerinin öğrenim hayatları süresince finansal destek aldıkları kaynakların başında aile gelmektedir. Avrupa'da ve ABD'deki ailelerin önemli bir kısmının, yükseköğretim çağındaki eğitim öğretimlerine devam eden çocuklarına parasal destek sağlamada isteksiz davrandıkları gözlenmektedir. Diğer taraftan İskandinav ülkelerinde aileler çocuklarına yükseköğretim maliyetleri için hiçbir katkıda bulunmamaktadırlar. Bu yaklaşıma sahip ülkelerde çocuklarına yardım konusunda isteksiz olan aileler, üst gelir grubunda yer alsalar bile yükseköğretim gören çocukları "yoksul" olarak nitelendirilmektedir. Aile içi dayanışmanın güçlü olduğu ve çekirdek aile yapısının hâkim olmaya başladığı Türkiye'de, ailelerin çocukları için daha özverili davrandıklarını söylemek mümkündür (Tural, 1995, 1992, 1995a; Albrecht ve Ziderman, 1992).

Yükseköğretime devam eden öğrencilerin bireysel maliyeti karşılamada başvurabileceği kaynaklardan bir diğeri de devlettir. Pek çok ülkede kamu, öğrenim kredisi ve burslar gibi parasal olan; yurt sağlama, yemek verme vs. gibi parasal olmayan yardım sistemleri geliştirilmiştir. Ayrıca kamu kuruluşları, özel işyerleri ile çeşitli dernekler ve vakıflar da öğrencilere finansal yardımlarda bulunmaktadır.

Yükseköğrenimlerini sürdürmek isteyen öğrencilere yapılan bu finansal yardımlardan daha önemli bir konu da bu yardımları alan öğrencilerin bu yardımları hangi kaynaklardan elde ettiklerinden çok bu kaynakları nasıl kullandıkları ile ilgilidir. Bu açıdan öğrencilerin kişisel finansman yönetimi hakkında bilgi sahibi olup olmamaları ve ellerindeki mevcut kaynakları etkili ve verimli kullanabilmeleri öğrenciler açısından önemli bir problem teşkil etmektedir.

Gerçekten bir bankadan vadesiz mevduat hesabının alınması, bu hesabın yönetilmesi ve kişisel finansman harcamalarının ve girdilerinin kayıt altına alınabilmesi gibi kavramlar yetişkinler için bile zor olmakta iken özellikle kişisel finansman yönetimi noktasında ilk deneyimlerini üniversitelerde kazanmakta olan üniversite öğrencileri için bu durum daha karmaşık ve zor olabilmektedir. Dolayısıyla ailelerden, devletten, diğer kamu kuruluşlarından, dernek ve vakıflardan alınan finansal yardımlardan ziyade, bu kaynakların etkili ve verimli yönetilebilmesi önemli bir problemdir. Çeşitli şekillerde alınan bu finansal yardımların etkili ve verimli kullanılması için kişisel finansman yönetimi hakkında yeterince bilgi sahibi olunması gerekmektedir.

Tüm dünyada bu problem çerçevesinde, devletlerin öğrenci kredilerini öğrencilere nasıl sağladıkları, ulaştırdıkları konusunda sistematik bir şekilde birçok araştırma yapılmaktadır. Ancak yapılan bu araştırmalarda genellikle politikacıların sisteme bakış açıları, düşünceleri ile kredi-burs sistemlerinin genel yapısı ve işleyişlerine yoğunlaşıldığı gözlenmektedir. Diğer taraftan bu finansal yardımları alan öğrencilerin bu getirilerini nasıl yönettikleri konusunda çok az araştırma yapılmıştır. Öğrencilerin kişisel finansmanlarını nasıl yönettikleri konusu üzerinde daha çok araştırma yapılması gerektiği üzerinde önemle durulması gereken konulardan biri olmaktadır (Johnstone, 1986, 1989, 2006a; Winn ve Stevenson, 1997, s. 148; Jackson ve Pogue, 1983, s. 19; Hirt ve Nick, 1999).

Johnstone (1986, 1989, 2004a, 2006d, 2007, 2009) hükümetlerin öğrenci kredi programları ve yükseköğrenim maliyetlerinin uluslararası karşılaştırılması üzerine birçok proje ve araştırma yapmıştır. Yine Johnstone, araştırmalarının merkezine genellikle eğitim öğretim maliyetleri ve öğrenci yaşam giderlerini almaktadır. Johnstone (1989), yaptığı çalışmalarda, yükseköğrenimin pahalı bir hizmet olduğunu ve öğrenci kredi programlarının düşük gelirli ailelerden gelen öğrencilerin diğer arkadaşlarının standartlarına ulaşabilmeleri için gerekli olduğunu ifade etmektedir. Johnstone (2004b), eğitim maliyetlerini; okul ücretleri (harç), kitap, malzeme ve diğer eğitim giderleri olarak nitelendirirken yaşam giderlerini de barınma, ulaşım vs. gibi eğitim maliyetleri dışında kalan diğer personel harcamaları olarak ifade etmektedir (s. 165).

Johnstone'nun 2001'de yaptığı *Uluslararası Karşılaştırmalı Yükseköğretim Finansmanı ve Erişilebilirlik Projesi*, dünya çapında pek çok ülkede yükseköğrenim maliyetleri ve öğrenci yaşam giderlerine ilişkin zengin bir veri tabanı sağlamaktadır.

Chen ve Volpe (1998) yaptıkları çalışmada, üniversite öğrencilerinin kişisel finansmanlarını yönetemediklerini, kişisel finansman kavramı hakkında yeteri kadar

bilgi sahibi olmadıklarını ve bu bilinçsizliklerinin mali konularda bilinçli karar verme yeteneklerini sınırlandırdığını ifade etmektedirler (s.113).

Roueché ve Roueché (1993) çalışmalarında, öğrencilerin öğrenimleri süresinde mali konularda desteklenmesinden ziyade onların akademik başarılarını yükseltmek ve doğru bir şekilde mali sorumluluk alabilmelerini sağlamak için onlara rehberlik danışmanlık hizmetlerinin verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Prompt (2003), tarafından devlet kredileri ve kişisel öğrenci finansmanı konusunda yapılan çalışmada çoğu yükseköğretim öğrencisinin ailelerinden, öğrencilerin % 40.4'ünün devletten finansal destek aldığını bazı öğrencilerin de herhangi bir iş de çalışarak kendilerine finansal destek sağladıkları ifade edilmektedir. Yine bu çalışmada, her öğrenciye kişisel finansman yönetimi konusunda eğitim verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu araştırmanın odak noktasının da bu problemler üzerinde yoğunlaşmak ve ortaya çıkan sorunlara destek olabilme arzusu bulunmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, yükseköğretim öğrencilerinin öğrenim kredisi ve burslarının yapısı ve işleyişine yönelik görüşleri doğrultusunda, öğrencilerin öğrenimlerini sürdürürken kişisel finansman kaynaklarını nerelerden sağladıklarını ve bu kaynakları nasıl yönettiklerini tespit ederek; öğrencilerin öğrenim kredisi ve bursları hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadıklarını belirlemektir.

Bu amaç doğrultusunda, farklı üniversitelerde öğrenim hayatlarına devam eden yükseköğretim öğrencilerinin finansman kaynaklarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi ve cinsiyet, öğrenim gördükleri üniversite, öğrenim gördükleri fakülte, öğrenim gördükleri sınıf, yaş, akademik ortalama, ailelerinin ikametgâh yerleri, baba mesleği, anne mesleği, ailelerin ek gelir sahibi olma durumu gibi değişkenler açısından incelenmesi için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Yükseköğretim öğrencilerinin kişisel finansman ve finansman yönetimlerine ilişkin görüşleri nedir?
2. Yükseköğretim öğrencilerinin kamu tarafından verilen kredi ve bursların dağıtılması ve geri ödenmesine yönelik düşünceleri nedir?
3. Yükseköğretim öğrencilerinin öğrenimleri süresince eğitim ve yaşam harcamaları ile harcamayı talep ettikleri miktar arasında manidar fark var mıdır?

4. Farklı üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin kişisel finansman kaynakları arasında farklılıklar var mıdır?
5. Farklı üniversitelerde öğrenim gören yükseköğretim öğrencilerinin kişisel finansmanlarını yönetme biçimleri nedir?
6. Üniversite öğrencileri, öğrenimlerini sürdürürken eğitim maliyetleri ve yaşam giderlerine katkı için ekstra bir gelir elde etmekte midirler?
7. Yükseköğretim öğrencileri; kredi ve bursların dağıtılması konusunda risk alma, eşitlik ve adalet açısından düşünceleri nedir?
8. Yükseköğretim öğrencilerinin kişisel finansman yönetimleri,
  - Cinsiyet
  - Öğrenim gördükleri üniversite
  - Öğrenim gördükleri fakülte
  - Öğrenim gördükleri sınıf
  - Yaş
  - Akademik ortalama
  - Ailelerinin ikametgâh yerleri
  - Baba mesleği
  - Anne mesleği
  - Ailelerin ek gelirleri olma durumu
 değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?
9. Yükseköğretim öğrencilerinin kişisel finansmanları ile akademik ve sosyal yaşantıları arasında farklılıklar var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Eğitim sisteminin temel unsurlarından biri olan öğrencilerin eğitim öğrenimlerini sürdürürken kamudan, özel kuruluşlardan, vakıflardan, gönüllü kuruluşlardan ve derneklerden eğitim maliyetlerini desteklemek amacıyla kullandıkları burs ve kredi gelirlerini iyi yönetebildiklerinde sosyal ve akademik yaşamlarına olumlu yönde etki edeceği düşünülmektedir. Böyle bir etkinin; yükseköğretimde bireysel ve örgütsel düzeyde başarıyı, verimliliği ve üretkenliği artıracak düşüncesinden hareketle araştırmada elde edilen sonuçların kredi-burs sisteminin işleyişinde ortaya çıkan sorunların çözümünde etkili olacağı varsayılmaktadır. Bu açıdan bu araştırma, üniversitelerde lisans öğrenimini sürdüren yükseköğretim öğrencilerinin kişisel

finansman kaynaklarını nerelerden karşıladıklarının tespit edilmesi ve yükseköğretim öğrencilerinin yükseköğretimde lisans eğitimleri süresinde eğitim maliyetleri ve yaşam giderlerini nasıl yönettiklerinin belirlenmesi açısından önemlidir.

Yine bu araştırma, kredi ve burslar dağıtılırken risk, eşitlik ve adalet açılarından lisans öğrencilerinin burs ve kredi sistemlerinin işleyişi hakkında görüşlerinin belirlenmesi bakımından da önemlidir. Burs ve kredilere yönelik öğrenci algılarının tespit edilmesi ve Türkiye’de burs ve kredi sisteminin, Avrupa ülkelerinde verilen burs ve kredi sistemleriyle karşılaştırılması açısından önem arz etmektedir. Bu araştırma sonucunda ortaya çıkacak sonuçların kredi ve burs sisteminin işleyişinde yapılacak iyileştirme önerileri bakımından da yararlı olacağı tahmin edilmektedir. Bu bağlamda yükseköğretimde öğrenim gören öğrencilerin bireysel maliyetlerini karşılamada kullandıkları finansal desteklerin iyi yönetilmesi, verimliliği, üretkenliği artırmasıyla da beşeri sermayeye olumlu etki yapacağı düşünülmektedir.

Son olarak, bu çalışmada kullanmak için geliştirilen “kişisel öğrenci finansmanı belirme” anketinin bundan sonra bu konuyla ilgili gerek Türkiye’de gerek farklı ülkelerde yapılacak çalışmalarda kullanılabilecek olması da önem arz etmektedir.

Tanımlar

Burs: Türkiye Cumhuriyeti’nde yüksek öğrenim gören başarılı ve ihtiyaç sahibi öğrencilere 5102 sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs/kredi verilmesine ilişkin Kanun hükümlerine göre karşılıksız verilen paradır (YURTKUR, 2010).

Öğrenim Kredisi: Yüksek öğrenim gören T.C. uyruklu öğrencileri maddi yönden desteklemek, sosyal ve kültürel gelişmelerini kolaylaştırmak amacıyla devam ettikleri yüksek öğretim kurumlarının normal öğrenimi süresince verilen, zorunlu hizmet yükümlülüğü bulunmayan borç paradır. Öğrenim kredisi borcu; öğrenciye normal öğrenimi süresince verilen miktarlara Türkiye İstatistik Kurumu Üretici Fiyat Endeksindeki artışlar uygulanarak, hesaplanacak miktarın ilave edilmesi ile tespit edilir (YURTKUR, 2010).

Katkı Kredisi: Yüksek öğretim kurumlarında bir öğrenci için cari hizmet ödeneği karşılığı Bakanlar Kurulunca tespit edilen miktarın Devlet katkısı dışında kalan ve borçlanma karşılığı Kurumca öğrenci adına öğretim kurumu hesabına ödenen paradır. Ancak, 29.08.2012 tarih ve 28396 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar Kurulunun Kararı “2012-2013 Eğitim-Öğretim Yılında öğrenimine devam eden veya yeni kayıt yaptıracak birinci öğretim ve açık öğretim öğrencilerinden, 4 üncü ve 11 inci

maddelerdeki hükümler saklı kalmak kaydıyla, öğrenci katkı payı alınmaz. Bu öğrencilerden alınması gereken öğrenci katkı payı tutarları, Devlet tarafından karşılanır” hükmüne amirdir (YURTKUR, 2010).

Kavramsal Çerçeve

Araştırmanın bu bölümünde, sermaye kavramı ve sermaye kavramının türleri üzerinde durularak özellikle beşeri sermaye kavramından hareketle beşeri sermayenin sınıflandırılması, beşeri sermaye teorisine yapılan eleştirilerle beşeri sermaye ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişkilerden bahsedilecektir.

Sermaye Kavramı ve Türleri

Ekonomi ve iktisat bilimlerinde sermaye kavramının kullanıldığı yerlere bağlı olarak birçok tanımı ile karşılaşmak mümkündür. Bu açıdan sermaye kavramı halk dilinde, işletme ve ekonomi bilimlerinde kullanılma amacına göre farklı anlamlarda tanımlanmaktadır. Halk dilinde sermaye daha çok kişilerin tüm mal varlıklarını içine alan servet anlamında veya sahip olunan “para” anlamında kullanılan bir kavramdır. İşletme bilimi açısından büyümenin temel bir unsuru olmasının yanında, bir işletmenin amacına ve üretim faaliyetlerine uygun olarak toplanmış maddi ve maddi olmayan (lisans-teknik bilgi, patent) varlıkların, değerlerin toplamı olarak tanımlanmaktadır (David, 2001).

Ekonomi biliminde üretim faktörlerinden biri olan sermaye kavramı, halk dilinde kullanılan para anlamından uzaklaştırılmış ve doğada serbest biçimde bulunmayan; fakat insanlar tarafından üretilen üretim araçları olarak ifade edilmektedir. Her türlü makine, araç gereç, donanım ve binalar fiziki üretim araçları olarak kabul edilmektedir (Gümüş ve Şişman, 2012).

Sermaye kavramı tanımlanırken esas olan sermayeyi sadece “meta”, yani maddi unsur olarak kabul etmemenin gerekliliği bulunmaktadır. Büyüme ve kalkınmada katkısı olan “para, insan, zaman, kültür, maneviyat, bilgi ve içinde yaşadığımız doğa” gibi sermayeyi oluşturan temel bileşenleri, faktörleri de dikkate almak gerekmektedir. Klasik iktisat öğretisinde sermaye kavramı, üretime katkıda bulunan makine ve teçhizat gibi fiziksel değerleri ifade etmek amacıyla kullanılmıştır. Ancak, fiziksel değerlerle birlikte kişisel ve toplumsal özelliklerin üretime olan etkilerinin giderek artması ve önem kazanmasıyla söz konusu pozitif değerlerin de sermaye olarak kabul edilmesi gerçeği, sermaye kavramının yeniden tanımlanmasını ve yeni sermaye türleriyle karşılaştırılmasını gerekli kılmaktadır (Karagül, 2012).

Ekonomi ve iktisat bilimleri penceresinden bakıldığında sermaye kavramı üç ana başlıkta incelenmektedir (Karagül, 2002) :

Bu faktörlerden ilki fiziki sermayedir. Fiziki sermaye üretimde girdiyi oluşturan üretime katılan ve üretim sürecini gerçekleştiren makine, teçhizat ve fiziksel donanımları ifade etmektedir. İkinci faktör paradır. Finansal sermayede, fiziki sermayeyi oluşturan çarkların işlemesi için gerekli olan bono, tahvil, hisse senedi gibi ekonomik varlıklardır. Yani üretenin sahip olduğu ekonomik değerdir. Üçüncü ve son olarak da insan/iş gücü (beşeri sermaye) ise, ülkenin sahip olduğu insan gücünü ifade etmektedir. Fakat insanın güce dönüşmesi niceliksel bir olgu değildir. Gücü, insanların sahip olduğu nitelik meydana getirir. Sağlıklı, iyi eğitim almış, fiziksel donanımı ve parayı verimli kullanabilen bireyler, eğitimsiz insan kalabalığından çok daha önemlidir. Ancak her durumda üretimin aktif unsuru insan; pasif unsuru ise doğal kaynaklardır. Sermayenin buradaki rolü sadece üretimin niceliği ve niteliği ile ilgilidir.

Son zamanlarda Klasik İktisat Teorisinin aksine, üretimde beşeri ve sosyal faaliyetlerin etkisinin artmasıyla birlikte sermaye kavramına “evrim geçiren bir kavram” olarak anlam yüklenmektedir. Yine bu etkenlere bağlı olarak sermaye kavramının birçok yeni türleri olduğundan ve bu kavramın anlamının çeşitlendiğinden bahsedilmektedir. Bu sermaye türleri, “fiziki ve finansal sermaye, doğa sermayesi, zaman sermayesi, manevi-ruhsal sermaye, bilgi sermayesi, entellektüel sermaye, sosyal sermaye ve beşeri sermaye” şeklinde ifade edilmektedir (Karagül, 2012).

Doğa sermayesi kavramı, iktisat literatürüne Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Raporları ile girmeye başlamış yeni bir sermaye kavramıdır. Bu sermaye kavramı özellikle gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin mevcut doğal kaynakları yeterince kullanmamalarına ve tabii varlıkların sermaye birikimi amacıyla kullanılması amacına vurgu yapmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ellerinde mevcut doğal kaynaklarını kullanamadıklarından çok uluslu şirketler bu kaynakları işleterek sermayeye dönüştürebilmektedir. Oysa gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler su, maden ve orman gibi mevcut doğal kaynaklarını etkili bir şekilde kullanarak sermaye ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayabileceklerdir. Doğa sermayesinin önemiyle ilgili olarak 1999 Nobel iktisat ödülünü alan Olstrom’un insanlığın var olması için doğal kaynaklarını etkili ve verimli kullanarak sermayeye dönüştürmesi gerektiğine vurgu yapması ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Biyolojik Çeşitlilik sözleşmesinde doğa sermayesinin gündeme gelmiş olması bu sermaye türünün dikkate değer noktalarıdır.

Zaman sermayesi kavramı, bir işi yapabilmek için o iş için gerekli zamanın mutlaka olması gerekliliğine vurgu yapan bir sermaye türüdür. Bu durumda kişilerin ve milletlerin hayatında hiçbir bedelle alınamayacak tek sermaye türü zaman sermayesidir denilebilir. Özellikle, ortaya çıkarılacak ürün ile ürünün ortaya çıkması için gerekli zamanın birbirine yakınlığı, üretim süresini kısaltacak hatta ürünün ortaya çıkmama ihtimalini artıracaktır. Üretimde bu zamanın sıkıştırılması telafisi olabilen bir durumdur; ancak bu, maliyet artışıyla sonuçlanacaktır. Bu açılardan zaman sermayesi, kişi ve toplumların zaman yönetimi bilinci ile daha çok üretim faaliyetlerinde ekstra verimli olunabileceğine işaret etmektedir.

Manevi-ruhsal sermaye, kişilerin sahip oldukları inanç esaslarına bağlı kalarak bireysellikten uzaklaşmış bir şekilde toplumsal çıkarlar doğrultusunda bir yaşantı tarzı sergilemeleriyle ortaya çıkan sermayedir. İktisadi olayların inanç unsurlarından bağımsız düşünülmesi söz konusu olamaz. Eğer iktisadi olaylar inanç sistemlerinden bağımsız düşünülürse iktisadi faaliyetler sadece kar ve fayda eksenine oturtulacaktır. Böyle bir yaklaşımda iktisat kuramının açıklayıcılık felsefesinin dar bir çerçeveye sığdırılması anlamını taşıyacaktır. Oysa ruhsal tatmine ulaşmış bireyler; çalışma ahlakı, yardımseverlik ve güvenilirlik konularında daha müspet tavır sergileyecekleridir. Böylece sosyal ve ekonomik hayatta başarıları kendilerini daha tatminkâr kılacaktır (Goodwin, 2003).

Bilgi sermayesi, üretim öncesi ve sonrası süreçte ihtiyaç duyulacak ya da rakiplerine karşı fark oluşturmada avantaj sağlayacak her türlü bilgi-malumat birikimidir. Kurumsal anlamda stratejik bir değer olarak kabul edilen bilgi birikiminin bilgi sermayesi olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu açıdan firmaların kurumsal olarak sahip olduğu üretim bilgisi, pazar bilgisi, teknolojik yeniliklere ilişkin bilgileri ve rakip firmalara ait bilgileri bilgi sermayesi olarak değerlendirilebilir (Karagül, 2012, Goodwin, 2003).

Entelektüel sermaye kavramının ne olduğu konusunda birçok farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Edvinsson ve Malone (1997) entelektüel sermayeyi, “bilgiye sahip olma, uygulamalı tecrübe, örgütsel teknoloji, müşteri ilişkileri ve şirkete pazarda rekabet sağlayan profesyonel beceriler” olarak tanımlamıştır. Stewart (1997), entelektüel sermaye hakkında “zenginlik yaratmak üzere kullanıma sokulabilen entelektüel malzeme, bilgi, enformasyon, entelektüel mülkiyet ve deneyimler” ifadesini kullanmıştır (Akt. İpçioğlu ve Şahin, 2012, s.155).

Beşeri sermaye kavramı, üretime pozitif katkısı olan her türlü maddi ve maddi olmayan iktisadi değerler olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle fiziki sermayede olduğu gibi beşeri sermaye de varlığı nispetinde ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır (David, 2001).

Günümüze kadar farklı dönemlerde yapılan çalışmalarda beşeri sermayeye ilişkin pek çok tanımlama yapılmasına rağmen genel olarak kabul edilmiş bir tanımlama mevcut değildir. Ancak ekonomistler beşeri sermayeyi tanımlarken genellikle beşeri sermayenin sonuçlarıyla ilgilenmişlerdir. Bu sonuçlar, beşeri sermayenin mevcut değerini mal ve hizmetlerin değeriyle sınırlandırmaktadır. Bu konuda yapılan araştırmaların çoğu da mal ve hizmetlerin değeri arttıkça beşeri sermayenin de değerinin yükseleceğine, mal ve hizmetlerin değeri düştüğünde ise de beşeri sermayenin değerinin düşeceği sonuçlarına ulaşmışlardır (Atik, 2006; Çolak, 2010, s. 111).

Saxton tarafından beşeri sermaye, bireylerin işgücü piyasasındaki değerlerini arttırmak için kazandıkları beceri ve bilgi olarak tanımlanmıştır (Saxton, 2000, s. 1). Bartola'ya göre beşeri sermaye, bireyin gelir üretebilme yeteneğinin bir değerlendirmesidir (Bartola, 1999). Yumuşak ve Bilen beşeri sermaye kavramını, iktisadi faaliyetlerle ilgili olarak bireylerde oluşan bilgi, beceri ve diğer niteliklerdir şeklinde ifade etmektedirler (Yumuşak ve Bilen, 2000, s. 80). OECD'ye göre, beşeri sermaye kavramı, iktisadi faaliyetlerle ilgili olarak bireylerde oluşan bilgi, beceri ve diğer niteliklerin kapsamından oluşmaktadır (Yıldırım ve Kahraman, 2003; Yumuşak ve Tuna, 2002, s. 13).

Geniş anlamda ele alındığında ise beşeri sermaye, bireye mal olmuş tüm hüner ve diğer vasıfların toplam değeri olarak tanımlanabilir. Bu çerçevede beşeri sermaye bir yandan bireylerin sahip olduğu bilgi ve beceri, diğer yandan bireylerin diğer bireylerden öğrenme ve değişen koşullara uyum yeteneğinin bir göstergesi olarak ifade edilebilmektedir (Saygılı ve Cihan, 2006, s. 35; Yaylalı ve Lebe, 2011, s. 28).

Beşeri sermaye kavramı, iktisadi faaliyetlerle ilgili olarak bireylerde oluşan bilgi, beceri, tecrübe ve dinamizm gibi nitelikleri kapsamaktadır. Bu tanım geniş anlamda ele alındığında ise, insanın üretken olarak ortaya koyabileceği bütün nitelikleri içermektedir. Dolayısıyla, bu nitelikleri kazanmaya yönelik olarak yapılan faaliyetler yatırım olarak değerlendirilmektedir.

Beşeri sermaye, genelde eğitim yoluyla ortaya çıkmakla birlikte çalışma sürecinde yaparak yaşayarak öğrenme yoluyla olabileceği gibi kendiliğinden edinilen deneyimlerle

de oluşabilmektedir. Beşeri sermayeye yapılan yatırımlar, eğitimde harcanan zamanın fırsat maliyeti olarak da tanımlanabilmektedir.

Klasik sermayenin oluşturulması ve üretime koşulması ciddi manada maliyet ve uğraşı gerektirmektedir. Aynı özelliği beşeri sermayede de görmek mümkündür. Ancak fiziki sermaye ile beşeri sermaye birçok noktada birbirini destekler nitelikte görünmekle birlikte ayrıldıkları noktalar da bulunmaktadır.

Beşeri sermayeye yapılan bir yatırım (eğitim-sağlık) sadece üretimle bağlantılı olmayıp aynı zamanda ferdin yaşam kalitesini ve verimliliğini arttıran, sosyal ilişkileri geliştiren bir etkiye de sahiptir. Bu manada eğitilmiş bir ferdin hayatı algılaması ve onu yaşama şekli eğitimsiz insanlara göre daha farklıdır. Benzer şekilde ferdin sağlık durumu üretime etkisinden ziyade, özel hayatını ilgilendiren bir faktördür.

Beşeri sermayenin fiziki sermayeden farklı olduğu bir başka yönü ise durağan bir görüntü sergilememesidir. Çünkü beşeri sermaye sürekli değişken bir yapıya sahiptir. Bu durumda, ülke insanların niteliğinde ve niceliğindeki sürekli değişimlerin önemli bir rolü bulunmaktadır. Beşeri sermayenin dinamik oluşu nedeniyle stoklanması mümkün olmamaktadır. Bu nedenle beşeri sermayenin kullanılmadığı her zaman dilimi onun kaybı anlamına gelmektedir.

Beşeri sermaye ile fiziki sermayenin ayrıldığı diğer bir önemli nokta ise, tarafsız olmamasıdır. Fiziki sermaye kullanılıp kullanılmaması ve nerede ne zaman kullanılacağı konusunda tamamen yansız, diğer bir ifade ile pasif bir konumdadır. Ancak beşeri sermaye için aynı şeyi söylemek olası değildir. Çünkü beşeri sermaye nerede, ne zaman ve hangi şartlarda çalışacağına kendisi karar vermek durumundadır. Öte yandan, beşeri sermayenin devamlılığını sürdürebilmek için tüketici olarak asgari ihtiyaçları da bulunmaktadır. Bundan dolayı eğer beşeri sermaye, üretime koşulmaması ve bunun karşılığı olarak, müteşebbis ise kârını, işçi ise ücretini alamaması halinde, bir dizi insani ve sosyal problemlere neden olabilmektedir (Karagül, 2002).

Görüldüğü şekliyle beşeri sermaye üretime katkısı ve maliyeti itibarıyla fiziki sermaye ile benzeşmekte ise de, birçok yönden ondan ayrılmaktadır. Özellikle istihdam sorunu bunların en önemlisidir.

Beşeri Sermaye Teorisi

Beşeri sermayenin önemli bir ekonomik kavram olarak ortaya çıkışı, 1960'lı yılların başlarında olmasına rağmen beşeri sermaye teorisinin kurucusu Eugene Gorseline kabul edilmektedir. Gorseline'nin 1930'da 185 çift erkek kardeşi ele alarak

yaptığı çalışmada, yüksek okullaşma düzeyine sahip kardeşlerin zekâ düzeyi (I.Q) 80,59 olarak bulunurken, düşük okullaşma düzeyine sahip kardeşlerin zekâ düzeyi (I.Q) 67,5 olarak tespit edilmiştir. Diğer taraftan aynı çalışmada, yüksek okullaşma düzeyine sahip kardeşlerin ortalama kişi başına yıllık geliri 2.015\$ iken, düşük okullaşma düzeyine sahip kardeşlerin ortalama kişi başına yıllık geliri 1.500\$ olarak bulunmuştur. Böylece Gorseline, okullaşmanın kişi başına gelir düzeyi üzerinde pozitif bir etkinin varlığından bahsetmiştir (İnci, 2009, s. 8).

Beşeri sermaye kavramına klasik iktisadi düşünce sisteminde ilk olarak A. Smith (1723-1791) çalışmalarında yer vermiştir. Smith çalışmalarında üretim faktörlerini ifade ederken üretim faktörlerinden en önemli faktörün emek faktörü olduğunu vurgulamıştır. Smith üretim faktörlerinden emek olmadan ne toprak ne de sermaye birikiminin tek başına üretimde etkili olamayacağını ifade etmektedir (Varsak, 2008).

Daha sonraları Denison, Schultz ve Becker gibi iktisatçılar A. Smith'in görüşlerinden hareketle beşeri sermaye kuramını çalışmalarıyla geliştirmeye çalışsalar da klasik iktisat düşüncesine bağlı kalınarak yapılan beşeri sermaye hakkındaki bu araştırmalar ve düşünceler, modern beşeri sermaye kuramını etkilemekten uzak görünmektedir (Gümüş ve Şişman, 2012).

Bir sermaye türü olarak kabul edilen beşeri sermaye, günümüze kadar Chiswick (1962), Schultz, (1971, 1973), Becker ve Toms (1976), Becker (1974, 1985, 1986), Psacharopoulos (1995, 2002), Barro (1994, 1998), Barro ve Lee (1993, 2001) , A.Smith, A. Marshall, A. W. Lewis, A. C. Pigou, J. Mincer, J.Stuart Mill vs. gibi pek çok klasik iktisatçı tarafından incelenmiş ve çeşitli açılardan tanımlanarak ifade edilmiştir.

Beşeri sermayenin tarihsel gelişimini üç farklı dönemde incelemek mümkündür: Birinci dönem, sanayi devrimi öncesi dönem olarak da tasvir edilebilen 1500-1800 yılları arasında kalan “Merkantilist Dönem” olarak ifade edilebilir. Aynı zamanda merkantilist dönem, Avrupa’ya özgü olup Ortaçağ ile Sanayi Devrimi arasında kalan dönem olarak da ifade edilmektedir. Bu dönemde en önemli ekonomik faaliyetlerin ticaret ve sömürgecilik üzerine olduğu bilinmektedir. Merkantilist Dönem, eğitilmiş insanın ve onun ekonomiye etkilerinin ilk kez araştırılmaya başlandığı dönem olarak da ifade edilmektedir. Yine Merkantilist dönem, bireylerin eğitimleri üzerine ürettikleri temel varsayımları ile toplumun bireye bakış açısını yansıtan bir dönemdir. Thomas Mun’dan William Petty’ye merkantilist düşünürlerin, dış ticaret kazançları ve değerli maden birikimlerinin yanı sıra insan kaynakları üzerinde de araştırmalarında yoğunlaştıkları görülmektedir (Tepecik, 2000).

Merkantilist düşünürler beşeri sermayenin daha fazla niceliksel yönüne önem vermişlerdir. Petty’ye göre çalışacak insan sayısının fazla olması beşeri sermayenin arttığının da bir göstergesidir. Petty çalışmalarında eğitimin önemine dikkat çekse de, yaptığı ölçümler beşeri sermayenin nicelik boyutuna yöneliktir. Petty’ye göre: “Asıl fakirlik nüfusun az olmasıdır” (Serin, 1979).

İkinci tarihsel dönem ise beşeri sermaye teorisinin doğduğu ve temel kavramlarının oluşturulduğu “klasik ekonomi” dönemi olarak ifade edilebilir. Klasik ekonomi dönemini merkantilist dönemden ayıran en temel özellik merkantilist dönemin aksine niceliksel değerlerden çok niteliksel değerlere önem verilmiş olmasıdır. Klasik ekonomi döneminde önemli olan bireylerin sayısal çokluğu değil eğitilmiş bireyler ve onların donanımlı ve nitelikli olmalarıdır. Nitekim Smith, “ulusların zenginliği” adlı eserinde de “emek, ülkelerin zenginliğini yaratan sermayedir” ifadesini kullanmıştır. Smith, bir ülkenin vatandaşlarının kazanılmış ve kullanılabilir yeteneklerini o ülkenin sabit sermayesinin bir parçası olarak değerlendirmiştir. Hatta Smith, bir insanın yeteneklerini, bir maliyeti olan ve kâr getiren makineye benzetmiştir (Gökçen, 2006; Teixeira, 2002; Yaylalı ve Lebe, 2011, s. 33; Tepecik, 2000).

Beşeri sermayenin tarihsel gelişiminde üçüncü dönem ise, klasik ekonominin varsayımlarına yöneltilen eleştiriler ile başlayan “neo-klasik iktisat dönem” dir.” Neo-klasik büyüme modelinin asıl çıkış noktasını tam istihdama ulaşmada gerekli olan dinamik şartların oluşturulması gerekliliğidir. Diğer bir ifade ile neo-klasik iktisat teorisi dönem, Keynes’in klasik iktisat teorisine getirdiği eleştirilerin dinamik bir analizi niteliğindedir (Yülek, 1997, s. 103).

Neo-klasik iktisat dönemde insan sermayesi konusunda A. Marshall, Solow, Denison, Schultz ve Becker gibi iktisatçıların çalışmaları dikkat çekmektedir. Bu dönemde Alfred Marshall, Cambridge okulunun temsilcilerinden olup Neo-klasik iktisadın da en önemli temsilcilerinden biridir. Onun üretim faktörü konumunda olan insanların, diğer üretim faktörlerindeki gibi bir alışverişe konu olmaması gerektiği düşüncesi, kendisinden sonra gelen iktisatçılar üzerinde uyandırdığı saygınlıktan ötürü, beşeri sermaye kavramının gelişmesini uzunca bir süre geciktirmiştir (Shultz, 1961, s. 17).

Marshall’dan sonra ise, Neo-klasik büyüme modellerinin düşünce sistemi olarak özellikle 1950’li yıllarda değişime uğradığı söylenebilir. Bu dönemde özellikle bu değişimde Solow tarafından yayımlanan çalışmaların etkisi bulunmaktadır. Solow çalışmalarında, özellikle 1915-1955 arasındaki dönemde ABD’deki ekonomik

büyümenin klasik üretim fonksiyonlarıyla açıklanamayan büyük bir üretim faktörüne bağlı olduğunu ifade etmiştir (Yaylalı ve Lebe, 2011, s. 43).

Neo-klasik iktisat teorisinin büyümeyi sadece geleneksel üretim faktörleriyle açıklamaya çalışması, 1960'lı yıllara kadar beşeri sermaye kavramının hiç dikkate alınmamasıyla sonuçlanmıştır. Gelişmiş ülkeler ile az gelişmiş ülkeler arasındaki farkın daha belirgin bir hale gelmesiyle birlikte geliştirilen büyüme teorileri, bu iki gruba giren ülkeler arasındaki gelişmişlik farkının nedenlerini inceleme üzerine odaklanmıştır. Ancak beşeri sermaye yatırımlarını ilk olarak yaptığı çalışmalarla teori haline dönüştüren Schultz (1961) olmuştur. Ona göre; insan sermayesi yatırımları üretimi, verimliliği arttıran etkili yatırımlardır. Gelişmiş ülkelerin büyümesinin önemli bir bölümü insan sermayesindeki artışlar ile açıklanmakta ve bu durum insan sermayesinin önemini açıkça göstermektedir (Gökçen, 2006; Tunç, 1993, s. 32).

Schultz'un 1960'larda geliştirdiği bu teoriyle, insana yönelik, insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptığı harcamaların beşeri sermaye yatırımı olarak değerlendirildiği açıkça görülmektedir.

Schultz teorisini geliştirirken, insana yönelik yatırımların içeriğini, ekonomik büyümeye olan etkisini ve üretim sürecindeki önemini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu esnada işgücünün daha yüksek verimlilik düzeyinde çalışmasını sağlayan bilgi, beceri ve deneyim unsurlarını dikkate alarak beşeri sermaye yatırımlarını ayrıştırmaya çalışmıştır (İnci, 2009).

Ekonomik faaliyetlerin en temel unsuru olan üretimin sağlanabilmesi için üretim faktörü olarak adlandırılan bir dizi ekonomik değerlerin belirli bir koşul ve oranda bir araya getirilmesine bağlı olduğu söylenmektedir. Bu önemli işlevi doğrultusunda 20. yy'nın sonlarında özellikle Schultz' un katkılarıyla ön plana çıkan beşeri sermaye, gelişmiş ülkelerde birçok ekonomik çalışmaya konu olmuş ve değişik boyutlarıyla ekonomik gelişmeyle olan ilgisi analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalarda beşeri sermaye olarak kabul edilen insani nitelik ve kalitenin ülkenin gelişmesindeki payının oldukça yüksek olduğu gerçeğiyle karşılaşılmıştır (Seçgin, 2008; Karagül, 2003).

Bu şartlarda ekonomik değerleri bir araya getiren ve üretimi gerçekleştiren unsurların sosyalleşmiş, nitelikli, iyi eğitim almış insanlar olduğu söylenebilir. Diğer taraftan nüfus, eğitim, sağlık, işgücü transferi, beslenme yatırımlarına yön veren; tüm bu unsurlar ile "ekonomik büyüme" arasındaki iki yönlü ilişkiyi sağlayan ekonomi faaliyetlerin en önemli organının beşeri sermaye olduğu düşünülebilir.

Schultz, 1929-1957 dönemindeki ABD ekonomisindeki büyüme oranının yaklaşık üçte ikisinin üretim sürecine giren üretim faktörleri tarafından açıklanamadığını bu faktörler içinde eğitimin payı % 36-70 arasında olduğunu ifade etmiştir (Schultz, 1961, s. 16). Schultz (1971), eğitime beşeri sermayenin bir biçimi olarak yaklaşırken; Becker, beşeri sermaye üzerine yaptığı ampirik çalışmasının Schultz (1961)'deki çalışmasının gözlemleriyle örtüşmesi sonucu, beşeri sermayenin göz ardı edilemeyecek ölçüde önemli bir ekonomik unsur olduğunu belirtmiştir.

Daha sonra yapılan çalışmalarda iktisatçılar, ekonomik büyümenin nedenini incelemeye yönelmişler ve gayri safi yurt içi hâsıla (GSYİH) içerisinde beşeri sermayenin ekonomik büyümeye katkısını gösteren yöntemler geliştirmeye çalışmışlardır. Yaptığı çalışmalarla Denison da Schultz'un bulgularını destekler nitelikte benzer bulgular elde etmiş, eğitim faktörünün üretimde etkili olduğunu savını desteklemiştir. Denison, eğitimin işgücünün beceri ve üretkenlik kapasitesini geliştirdiğini ve bu yolla milli gelirin artmasına (%23) katkıda bulunduğunu ifade etmiştir (Denison, 1962, s. 125).

1986 yılına gelindiğinde Becker ve Becker Toms tarafından hazırlanan "Human Capital the Rise and the Fall of Families" (Beşeri Sermaye, Ailelerin Yükselişi ve Düşüşü) adlı çalışmada, kazançların, gayrimenkullerin, tüketimin anne babadan çocuklarına ve torunlarına geçen bir model geliştirilmiştir (İnci, 2009).

Lucas (1988) ise, eğitim ile beşeri sermaye ilişkisinin farklı bir noktasına dikkat çekerek gerçekte bireyin beşeri sermayesindeki artışın kendi verimliliğini arttırmasının yanında bütün üretim faktörlerinin üretkenliğine de katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Yine Lucas, hükümetlerin eğitime ve teknolojik alt yapının geliştirilmesine yapacakları her türlü yatırımın, beşeri sermaye birikimi üzerinde olumlu etkiler yaratarak büyümeyi fiziki sermayeye yapılan yatırımlardan daha fazla etkileyeceğini vurgulamaktadır (Yaylalı ve Lebe, 2011, s. 30).

Rebelo (1991) ve Jones (1996) tarafından yapılan çalışmalarda beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasındaki pozitif ilişki noktasında literatüre önemli katkılar sağlamıştır. Bu çalışmalarda, iktisadi büyüme oranının az bir kısmı emek ve sermaye tarafından belirlendiği ifade edilirken çok büyük bir kısmının beşeri sermaye tarafından belirlendiği ifade edilmektedir (Jones, 1996, s. 27; Rebelo, 1991, s. 510).

C. I. Jones (1996); Romer (1990), Mankiw Romer ve Weil (1992) ve Benhabib ve Spiegel (1994) modellerini bir araya getirerek beşeri sermaye, bilgi oluşumu, Ar-Ge ve ekonomik büyüme ilişkilerine dayalı modelini geliştirmiştir. Jones (1996) yaptığı

çalışmasında; Romer (1990)'in teknoloji düzeyini yükselten bilgi ve aksak rekabet piyasalarını, Mankiw, Romer ve Weil (1992)'in ülkelerarası büyüme farklılıklarını açıkladığı beşeri sermayeyi ve Benhabib ve Spiegel (1994)'in TFC ve beşeri sermaye birikimi arasındaki ilişkiyi ele alarak analizini geliştirmiştir (İnci 2009).

Bu dönemde dikkat çekici bir nokta; bir ülkede üretim sürecini doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkileyen insanların içinde birikmiş olan bilgi, beceri, anlayış ve değerlerin tamamı” şeklinde tanımlanabilen beşeri sermaye kavramına Becker (1993) tarafından yapılan aşağıdaki değerlendirilmiştir:

...Sermaye deyince banka hesabı, IBM'in hisse senetleri veya Chicago bölgesinde çelik fabrikaları aklınıza gelebilir. Bunların hepsi gelirleri artırmaktadır ve uzun bir zaman periyodu üzerinde yararlı sonuçları olmaktadır. Fakat ben farklı bir tür sermayeden söz edeceğim: İnsan sağlığını geliştirdikleri, kazancı arttırdıkları ya da bir bireyin edebiyata değer vermesini sağladıkları düşünülürse eğitim, bilgisayar kursu, sağlık harcamaları, dürüstlük ve dakikliğin erdemi üzerine dersler de birer sermaye olarak görülebilir (Becker, 1993, s.15-16).

Becker (1993)'e göre, ilk aşamada ve genelde insan zihnindeki sermaye kavramı; banka hesabı, herhangi bir borsaya kayıtlı firmanın hisse senedi ve Chicago eyaletindeki çelik fabrikası vb. unsurlardan oluşur. Belirtilen bu unsurlar zaman içerisinde yatırım sahibine gelir getirmekle birlikte, değer artışı gösteren sermayenin çeşitli biçimleridir. Ancak, Becker başka bir çeşit sermayenin varlığına da işaret etmiştir. Becker'e göre, okullaşma, bilgisayar kursları, sağlık harcamaları, bireyleri daha insancıl, daha sağlıklı, verimliliği yüksek nitelikli vatandaşlar haline getirdiği ve bilgisine değer kattığı ölçüde dürüstlük üzerine verilen nasihatler, sermaye kapsamında değerlendirilmelidir. Dolayısıyla, bu unsurların, geleneksel sermaye kavramı içerisinde düşünülmesi ve eğitim, sağlık vb. alanlara yönelik harcamaların, sermayenin bir çeşidi olan beşeri sermayeye yönelik yatırımlar olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Bu tür harcamalar bireyler tarafından yapılmakla birlikte, finans piyasalarındaki ve fiziksel sermayenin aksine, birey içeriklidir ve uygulama sürecinde sahibinden ayrı bir şekilde kullanılamamaktadır (Becker, 1993, s.16).

Bu açıdan Becker de tıpkı Schultz'un belirttiği gibi sermayenin insana yönelik biçimde de olabileceğini belirtmiş ve beşeri sermaye yatırımlarının göz ardı edilemeyeceği gerçeğini ortaya koymuştur. Neo-klasik ekonomi döneminde, dönem temsilcilerinin beşeri sermayeyi tanımlama biçimlerine bakıldığında teoriyi ortaya attıkları dönemde yüzleşmek zorunda kaldıkları “insanları bir makine gibi ele aldıkları ve bu nedenle insanı alçalttıkları” eleştirisinin haklı taraflarının olduğu söylenebilir.

Özellikle Schultz ve Becker'in yaptığı çalışmalarda teorinin merkezine “daha fazla ve daha uzun süreli kazanç” prensibini yerleştirerek çalışma yapmaları bu düşünceyi destekler nitelikte görünmektedir (Becker, 1990, s. 35).

Bu dönemde yapılan deneysel çalışmalar beşeri sermayenin ekonomik büyümeyi pozitif etkilediği yönünde olmuştur. Yapılan araştırmada eğitilmiş nitelikli işgücünün beceri ve üretkenlik kapasitesini geliştirdiği ve bu yolla da milli gelirin artmasına pozitif katkıda bulunduğu ortak bir şekilde vurgulanmıştır (Denison, 1962; Cheng ve Hsu 1997; Grammy ve Assane, 1996; Barro, 2001; Kar ve Ağır, 2003; Kıracılar, 2005).

Beşeri Sermayenin Önemi

Bilgi toplumunda beşeri sermayenin iktisadi bir faktör olarak önemi her geçen gün artmaktadır. Ekonomistlerin görüşlerini ve tarihsel gelişimini ele aldığımız beşeri sermaye, ekonomik gelişmenin temellerini irdeleyen çalışmalarda ekonomistler ve eğitimciler tarafından sıkça ele alınmış ve ekonomiyle paralel bir şekilde, sürekli gelişen bir kavram haline gelmiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası ülkeler arasındaki ekonomik ve sosyal uçurumların belirginleşmesi ülkeler arası bilim ve teknoloji rekabetini gündeme getirmiş, beşeri sermaye kuramının oluşturulmasına ilişkin çalışmalarda hız kazanarak önemini artırmıştır.

20. yüzyılın başlarında Schumpeter'in “yaratıcı girişimci” ve yine 1960'lı yıllarda Arrow'un “yaparak yaşayarak öğrenme” şeklinde ifade ettiği beşeri unsurların öneminin kavranması ve makroekonomik anlamda içselleştirilerek büyüme teorilerinde modellenmesi oldukça yenidir (Eser ve Gökmen, 2009, s. 48).

Beşeri sermayenin, insanın sahip olduğu yeteneklerin geliştirilmesi eğitim başta olmak üzere beşeri kaynaklara yatırım yapılarak sağlanabilir. Beşeri yetenekleri geliştiren en önemli faaliyetleri Schultz beş ana kategoride toplamıştır (Shultz, 1971; Seçgin, 2008; Akgün ve Yıldız, 1998, Parasız,1996):

- Yaşama süresini ve çalışma gücünü arttıran sağlık hizmetleri,
- Firmalarca organize edilen ve çırak yetiştirmesini de kapsayan iş başında eğitim,
- Formal eğitim (örgütlü, planlı ve düzenli eğitim),
- Yetişkinler için düzenlenen her türlü kurs etkinlikleri,
- Değişen iş imkânlarından faydalanmak için gerek bireylerin gerekse ailelerin başka yerlere göç etmeleri.

Schultz'un yaptığı sınıflandırma değerlendirildiğinde insan sermayesinin geliştirilmesinde en yüksek payın eğitim-öğretim faaliyetlerine ayrıldığı açıkça görülmektedir. Yine Schultz, eğitim faaliyetlerini mesleki eğitim, örgün eğitim ve yaygın eğitim faaliyetleri olarak gruplandırmış ve üçünün de insan sermayesinin geliştirilmesi için önemli unsurlar olduğunu vurgulamaktadır.

Beşeri sermaye, zaman içinde fiziki sermayeden ayrı bir üretim faktörü olarak ortaya çıkmıştır (Atik, 2006). Bilginin temel üretim faktörü olduğu bilgi toplumunda, fiziki sermaye ve doğal kaynakların önemi giderek azalırken bilgi üretimi ve beşeri sermaye daha çok önem kazanmıştır (Eser ve Gökmen 2009, s.44). Yakın geçmişte Lucas (1988) ve Rebelo (1991) modellerinde, beşeri sermayeyi de fiziksel sermaye gibi üretim faktörlerinden biri olarak saymışlardır. Yani ekonomik faaliyetler nasıl ki fiziksel sermaye yatırımlarına ihtiyaç duyuyorsa, beşeri sermaye yatırımlarına da ihtiyaç duymaktadır (s.520).

Beşeri Sermayenin Sınıflandırılması

Beşeri sermaye yatırımlarının temel amacı, ülkenin hem ekonomik hem de sosyal gelişmesini sağlayacak beşeri sermaye stokunu oluşturmaktır. Ancak bu yatırımlar yapılırken beşeri sermayenin niteliğini etkileyen yatırım alanları iyi analiz edilmeli, ülkenin geleceğine yönelik planlama yapılmalıdır. Beşeri sermaye yatırım alanları “sağlık, iş gücü transferi, nüfus ve eğitim” olmak üzere dört başlıkta incelenebilir (Seçgin, 2008):

Sağlık ve Beşeri Sermaye.

Kişinin kendisini geliştirebilmek için gerekli eğitimi alabilmesi ve ekonomik faaliyetlere katılabilesi ancak sağlıklı bir birey olmasıyla mümkündür. Bu nedenle beşeri sermaye yatırımları oluşturulurken sağlık yatırımlarının da iyi analiz edilmesi ve planlanması gerekmektedir. Beşeri sermaye kuramına göre sağlıklı olmak; kişinin bilgi ve beceri birikimini geliştirebilmesi, ekonomik sistem içinde kalabilmesinin ve üretim faaliyetlerine katılabilmesinin temel şartı olarak değerlendirilmektedir.

Beşeri sermaye çalışmalarında sağlık yatırımlarına da yer ayıran iktisatçıların başlıcaları Muskhin (1962), Becker (1964), Fuchs (1966) ve Grossman (1999)'dır. Bu iktisatçılardan özellikle Grossman, sağlık konusuna verdiği önemi “sağlık sermayesi” olarak adlandırdığı müstakil bir sermaye biçimi olduğu teziyle destekler görmektedir (Karagül, 2002).

Bireylerin hem eğitim faaliyetlerine katılımında sürekliliğin sağlanması hem de iş gücünün verimli kullanılması, ülkedeki sağlık hizmetlerinin yeterli olması ve doğru planlanmasıyla ilişkilidir. Gerekli eğitimi almış insanlar üretim faaliyetlerine daha verimli bir şekilde katılacakları için ülkelerin kalkınma ve gelişmelerine pozitif katkıları olacağı kaçınılmaz bir gerçektir (Sab ve Smith 2001).

Sağlığın ekonomik faaliyetlerin üzerindeki etkisini belirlemek için bazı göstergeler kullanılmaktadır. Bu göstergeler bebek ve çocuk ölüm oranları, salgın hastalık oranları, hastalıkların çeşidi ve sağlık durumu, ortalama yaşam süresi ve sağlık hizmetleridir (Karagül, 2002). Sağlıklı bireylerin ülkenin üretim faaliyetlerine pozitif katkıda bulunacağına kanıt olarak, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sağlık göstergeleri ve eğitim düzeylerinin birbirine yakın olduğuna dikkati çekmektedir (Seçgin, 2008). Bu açıdan sağlık ve beşeri sermaye ilişkisi değerlendirildiğinde sağlıklı bireylerin ekonomik faaliyetlerde pozitif etkisinin olacağı yine toplumdaki bireylerin de belirtilen göstergeler açısından daha nitelikli ve sağlıklı olabileceği söylenebilir.

İşgücü Transferi ve Beşeri Sermaye.

Beşeri sermayeyi oluşturan öğelerden biri de iş gücü transferidir. İş gücü transferi günümüzde iki farklı şekilde kullanılmaktadır: Bunlardan biri ve çağımızda en sık rastlanı “beyin göçü” dür. İkincisi ise, çok vasıflı olmayan işgücünün bol olduğu ülkelere işgücü az olan ülkelere doğru transferi şeklindedir; yani ülkeler arası işçi göçüdür (Eser ve Gökmen, 2009, s. 42).

Beyin göçü olarak adlandırdığımız transfer şekli genellikle az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere doğru yüksek eğitimli seçkin kişilerin çekilmesi durumu olarak değerlendirilebilir. Bu durumun ortaya çıkmasında en önemli faktör, bireylerin cazip ücret ve çok alternatifli çalışma imkânlarının olduğu söylenebilir (Karagül, 2002).

Bu cazip çalışma imkânlarının temelinde kuşkusuz gelişmiş ülkelerde nitelikli bireylere verilen dolgun ücret politikasının yattığı söylenebilir. Bununla birlikte; araştırma, kendini geliştirme ve gerçekleştirme olanaklarının bilim insanlarına cömertçe, sınırsızca sunulması, kişilerin ailesine daha iyi bir yaşam sağlama arzusu, gelişmiş ülkeleri çalışmak için daha cazip hale getirmektedir.

Beyin göçü, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ekonomik ve sosyal olanaklar açısından büyük uçurumları gözler önüne sermekte ve bu farkın giderek açılmasını tetiklemektedir. Örneğin, 1962-1980 yılları arasında Amerika Birleşik Devletlerine çoğunluğu Güneydoğu Asya ülkeleri olmak üzere az gelişmiş ülkelere

yaklaşık yarım milyon beyin göçü olmuştur. Bu beyin göçlerinde dikkati çeken asıl önemli nokta; bu kişilerin genellikle bilim adamları, doktor ve mühendis gibi yoğun beşeri sermaye sahibi kişilerin olmasıdır (Tansel ve Güngör, 2003; Nafziger, 1997; Hogendorn, 1992).

Beşeri sermaye transferinin diğer çeşidi, işgücü transferi olarak adlandırılmaktadır. Ülkelerarası işçi göçü olarak da adlandırabileceğimiz bu beşeri sermaye transferi birincisinde olduğu gibi yine gelişmemiş veya az gelişmiş ülkelere, gelişmiş ülkelere doğru bir grafik sergilemektedir. İşgücü transferinin en önemli nedeni, ülkelerin nüfus artış hızının yavaşlaması ya da durmasıdır (Şimşek, 2006). Bunun sonucu olarak gelişmiş ülkelerde zaman içinde çeşitli dönemlerde beşeri sermaye ile fiziki sermaye arasında dengesizlik oluşmaktadır. Böyle bir durum oluştuğunda gelişmiş ülkeler az gelişmiş ülkelere vasıfsız işgücü transferine başvurmaktadırlar. İşgücü transferi beyin göçü kadar olmasa da kaynak ülkelere bir takım zararlar vermektedir. En açık zarar kalemi, beşeri sermaye stokunu oluşturmak için harcanan finansal sermayedir. Karagül (2002) bu durumu, büyük paralar harcanarak kurulan ve kullanılmayan bir üretim tesisine benzetmektedir. Yine kaynak ülkeden işgücü transferinin yoğun olduğu durumlarda beşeri sermaye ile fiziksel sermaye arasında dengesizlik oluşabilmekte ve ülkede işgücü açığı doğabilmektedir (s.76).

Nüfus ve Beşeri Sermaye.

Ekonomik faaliyetlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve geliştirilmesinde, eğitim, sağlık vb. her türlü ekonomik ve sosyo-kültürel faaliyetlerin işletilmesinde en önemli faktör kuşkusuz insan faktörüdür. Bu açıdan, nüfus bir ülkenin sahip olabileceği en büyük zenginlik olarak gösterilebilir. Ancak sağlıklı ve planlı bir yatırım yapılmaması bu zenginliğin başlı başına bir sorunlar yumağına dönüşmesine neden olabilmektedir (Karagül, 2002, s.84).

Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere ise nüfusun kontrolsüz bir şekilde artması beraberinde beşeri sermaye stokunun oluşturulması için gerekli yatırımların maliyetinin artması sorununu beraberinde getirmiştir. Yani az gelişmiş ülkeler büyük bir genç nüfusa sahip olmalarına rağmen bu nüfusun eğitilmesinde sorunlarla karşılaşmaktadır, sağlık ve beslenme maliyetlerini karşılamakta zorlanmaktadır.

Beşeri sermayeye nüfus penceresinden baktığımızda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere farklı sorunların yaşandığı görülmektedir. Bir kısım ülkede beşeri

sermaye stoku oluşturacak genç nüfus kıtlığı yaşanırken bazı ölkelerde ise mevcut nüfus potansiyelinden beşeri sermaye stoku oluşturabilmek için gerekli yatırımlar yapılamamaktadır (Ercan, 2002).

Sonuç olarak, hem gelişmiş hem de az gelişmiş ölkelerde nüfus planlaması yapılırken nüfusun azaltılması veya durağanlaştırılması yerine ölkenin sağlık, eğitim, beslenme vb. ihtiyaçları karşılama potansiyeliyle orantılı bir şekilde kontrollü ve dengeli bir nüfus artışı benimsenmelidir. Yani üretime yöneltelebilecek nüfus sayısı sağlanmalı ve gerekli yatırımlar yapılarak potansiyel nüfusun atıl duruma düşmemesi sağlanmalıdır.

Eğitim ve Beşeri Sermaye.

Farklı anlamlara gelen eğitim sözcüğünün bir o kadar da değişik tanımlarına rastlanmaktadır. Bireyin kendi yaşantıları yoluyla istendik davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tanımlayabileceğimiz eğitim; bilginin aktarılmasında, bireyin mesleki ve toplumsal yaşama hazırlanmasında, toplumsal değer ve normların gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir yere sahiptir. Diğer tanımda eğitim; bireyden başlayarak bütün topluma ulaşan toplumsal bütünleşmeyi, toplumsal kontrol ve toplumsal değişimi sağlayan bir süreçtir (Ertürk, 1972; Kaya, 1993; Demaine, 1981).

Çağımızda bireylerin yaşamının önemli bir kısmı eğitim faaliyetleri ile geçmektedir. Ekonomik gelişme süreci içerisinde insan faktörünün önemini sağlamaya yönelik olarak gerçekleştirilen beşeri sermaye kuramı, insana yapılan yatırımlar sayesinde kalkınma sürecinin daha kısa sürede gerçekleşebileceğini ileri sürmektedir (Schultz, 1971).

Ekonomik kalkınmanın sürekliliği için beşeri sermaye olarak bireyin performansının maksimize edilmesini sağlayacak bilgi ile donatılması yani eğitilmesi gerekli görölmektedir. Bu sebeple eğitim, beşeri sermayenin oluşumunda rol oynanan en önemli faktörlerden sayılmaktadır. Nitekim eğitimin teknolojik değişme ile ilişkili olduğunu ileri süren Easterlin, iktisadi büyümenin ardında yatan teknolojik yayılmanın önemli ölçüde nüfusun “formal eğitim sistemi” ile istendik özellikleri ve yetileri edinme düzeyine bağlı olduğunu ifade etmiştir (Eser ve Gökmen 2009).

Eğitime yapılan yatırımların eğitim harcamalarının en önemli amaçlarından birisi uluslararası piyasalarda rekabet edebilecek işgücünün yetiştirilmesidir. İşgücünün elde edeceği bilgi, eğitim yoluyla sağlanmaktadır. Bu açıdan eğitim, beşeri sermayeye verimlilik kazandırması açısından vazgeçilmez bir durum olarak nitelendirilmektedir

(Seçgin, 2008; Türkmen, 2002, s. 66). Bu yatırımlar sayesinde ülkeler beşeri sermaye stokunu arttırabilmektedir.

Eğitimin beşeri sermayeye etkisi incelenirken üzerinde durulması gereken asıl nokta, nasıl bir eğitimin verileceği hususudur. Gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkelerde okullaşma oranının az olması, eğitim öğretim süresinin çağdaş ülkelere kıyasla kısa tutulması ve eğitim sistemi ihtiyaçlarının çağın gereklerine yeterince cevap veremeyecek düzeyde kalması gibi unsurlar eğitim konusunda yetersizliğin sonuçlarından sayılmaktadır (Karagül 2002, s. 34). Yine az gelişmiş ülkelerde eğitim yatırımlarının getirisi fiziki yatırımların getirisinden daha yüksek olmaktadır. Örneğin, az gelişmiş ülkelerde ilkokulların getirisi, ortaokul ve üniversitelerin getirisinden daha yüksek olmaktadır.

Eğitim ile ekonomik kalkınma ilişkilerini çalışmalarına konu edinen Harbison ve A. Myers; bir ülkenin sahip olduğu yönetici, bilim adamı, mühendis, doktor, öğretmen ve bunların yetişmiş kalifiye yardımcıları gibi yüksek nitelik ve donanımlara sahip insan gücü sayısının o ülkenin kalkınma seviyesinin göstergelerinden olduğunu ifade etmişlerdir (Berber, 1999, s. 362).

Eğitimin beşeri sermaye ve iktisadi kalkınmaya faydalarını Kurtkan şu şekilde ifade etmiştir (Berber, 1999, s. 364; Seçgin, 2008, s. 9):

- Eğitim, bilimsel araştırmayı teşvik ederek yeni teknikler bulmak ve öğretmek için gereklidir.
- Kabiliyetlerin keşfi eğitimle mümkündür.
- Eğitim, işgücüne arz ve talep dengesi içinde, ekonomik büyümeye katkı sağlamakla birlikte bireylere iş bulma imkânı sağlamaktadır.
- Eğitim bilginin yeni nesillere aktarılmasını sağlamaktadır.
- Ekonominin hızlı büyüebilmesi için bireylerin hüner ve kaliteli bilgilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bilgileri eğitimle sağlanmaktadır.
- Eğitim, ekonomik krizlerin etkilerini zayıflatır.

Beşeri Sermaye Teorisine Yöneltilen Eleştiriler

Araştırmanın bu bölümünde, özellikle beşeri sermaye kavramı ile beşeri sermaye teorisine yapılan eleştirilerden bahsedilecektir.

Eleme Hipotezi.

Beşeri sermaye teorisi dışında eğitim ile gelir arasında bağı açıklamaya çalışan yaklaşımlardan biri eleme hipotezidir. Eleme hipotezi ile eğitim, bireyleri yeteneklerine göre etiketlendirerek sınıflandırma işlevini yerine getirmektedir. Eleme hipotezi, beşeri sermayenin savunduğu gibi eğitimi beşeri sermaye stokunu arttıran bir mekanizma olarak değil sadece bireyleri sınıflandırma yapan bir sistem olarak değerlendirmektedir (Öztürk, 2005).

Eleme Hipotezine göre eğitimin en önemi özelliği, insanları yeteneklerine göre sınıflandırarak ve bu sınıflandırılan yeteneklerini de bir takım belgelerle (diploma, sertifika vb.) etiketlenmeyi sağlamasıdır. Bu nedenle de eğitimsel kazanımlar piyasada, belli tür ve düzeydeki yeteneklerin bir niteleyicisi konumundadır. Etiketlenen bu belgeler sebebiyle bireylere daha çok ücret ödenmektedir. Eğitim sistemi, bireyi sisteme kabul ederken ve onu programdan mezun ederken ya da sistemden atarken bir "eleme" işlevi yerine getirmektedir. Söz konusu süreç bir taraftan, örgün eğitimin gerektiği yeteneklere sahip olanları kabul edip mezun ederken diğer taraftan söz konusu yeteneklere sahip olmayanları sisteme kabul etmeyerek veya sistemden atarak onları etiketlemekte, sınıflandırmaktadır. Eleme sürecinin ekonomik amacı, "insanları değişik verimlilik düzeylerine göre sınıflandırmak veya tanımlamaktır" (Öztürk, 2005; Ünal, 1991, s. 747).

Eleme hipotezinde bireylerin sınıflandırılmasını ifade eden belgeler, işverenlere işe alabilecekleri kişilerle ilgili "işaretler" vermektedirler. Dolayısıyla bu belgeleri işverenler bir özellik tanımlayıcı belge olarak değerlendirmekte ve karar vermede etkin olarak kullanabilmektedirler. Söz konusu belgelerin, "bazı düzeylerdeki başarıyı, ilerleme yeteneğini, yükselme isteğini ve bunlar gibi firmanın çalışanlarda aradığı diğer değerleri gösterdiği" kabul edilmektedir (Rima, 1981; Ünal, 1995). Bu sınıflandırma ile her bireyin yeteneği, ilgi ve motivasyonu ve üretkenliği eğitim yoluyla belirlenmiş ve bu belirlenen tanımlarla işverenlere seçim yapma şansı sağlanmaktadır. Bu yaklaşım, beşeri sermaye teorisinin ileri sürdüğü eğitim-verimlilik-gelir zincirini eleştirmekte ve alternatif görüşler üzerinde durmaktadır (Gümüş ve Şişman, 2012, s. 35).

Eleme hipotezine göre, bireylerin yetenekleri doğuştan gelmektedir ve eğitim sistemine girerken bu yetenekleri bellidir. Bu açıdan bakıldığında beşeri sermaye teorisinin temelini oluşturan eğitim ile beşeri sermaye arasındaki bağları koparmaktadır ki bu durum da, beşeri sermaye teorisinin yok sayılması olarak değerlendirilebilir.

Eleme Hipotezi iki set özellik belirlemektedir: Bunlardan birinci set özellikleri "yaş, cinsiyet, kişilik ve ırk" özellikleri iken; ikinci set özellikleri ise, tanımlayıcı özellikler olarak adlandırılan, "bireyin işte daha fazla yatırım yaptığı ve verimlilik ile ilgili olan özelliklerdir" (Whitehead, 1981, s. 42; Tepecik, 2000).

Kuyruk Hipotezi.

Kuyruk hipotezi görüşü, eğitilmenin potansiyel verimliliği arttıran bir unsur olarak görülmemesi gerektiğini savunarak verimliliğin asıl nedenini kişilerin eğitilebilir olmasına dayandırmaktadır. Diğer bir ifadeyle kuyruk hipotezi, beşeri sermayenin savunduğu eğitimin verimliliği pozitif etkilediği görüşünün aksine, eğitim-verimlilik ilişkisini reddeden düşünce üzerine kurulmuş bir hipotezdir (Carnoy, 1983, s. 519).

Kuyruk hipotezine göre, bireylerin verimliliği eğitilerek arttırılamaz. Eğitim sadece kişinin eğitilebilirlik düzeyini belirleyerek kişileri eğitilebilirlik düzeylerine göre sıralamaya tabi tutmaktadır. Bu yüzden kişiler modern sektörün üretimine dâhil olabilmek için kuyruğa girerler. Kuyruğun en ön kısmında en yetiştirilebilir; en gerisinde ise en az yetiştirilebilir olan bireyler bulunmaktadır. Kuyruktaki bireyler arasından işverenler, verimlilik düzeyi en az maliyetle “işin verimliliğine yükseltilebilecek” olan bireyleri seçerek işgücü ihtiyaçlarını karşılarlar (Tepecik, 2000; Hinchliffe, 1987, s.146).

Kuyruktaki bireyler işlere, kuyruktaki konumlarına göre dağıtılırlar. Bu durumda kuyruğun önlerinde yer alan bireylerin hem sektöre katılma ihtimalleri daha yüksek olmakta hem de daha yüksek ücretli sektörlerle katılmaları sağlanmaktadır. Bireylere iş başında eğitim verilerek işin verimliliğine uygun beceriler kazandırılacaktır. Bu açıdan bakıldığında kuyruk hipotezi “usta-çırak ilişkisi” esasına dayanan iş üzerinde eğitimle büyük oranda örtüşmektedir.

Kuyruk hipotezi diğer teori ve hipotezlere göre daha dolaylı bir yöntemdir. “İşe alımdaki hatalı tercihler, ilan verme, başvuruları ayırma ve değerlendirme ve kişiyi işe uygun performans düzeyine getirme” sürecinin işverenlere maliyeti yüksek olabilmektedir (Öztürk, 2005; Blaug, 1985, s.17). Bu açıdan kuyruk hipotezi maliyet açısından işverenleri zorlamaktadır. Hinchliffe’ye göre kişilerin yetiştirilebilirlik düzeylerini gösteren nitelikler, üretim sürecini etkilememekte; sadece “kişiye işbaşında verilecek formal ve informal eğitimin maliyetini” etkilemektedir (Hinchliffe, 1987, s. 148).

İçsel İşgücü Piyasaları Hipotezi.

İçsel işgücü piyasaları hipotezi ilk olarak Clark Kerr tarafından tanımlanmış Doeringer, Piore ve Thurow tarafından geliştirilmiştir. Bu hipotezin varsayımına göre, sektörlerde meydana gelebilecek iş gücü açığı sektördeki mevcut iş gücünden karşılanmaktadır. Diğer bir ifadeyle “görevde yükselme” esasını temel almaktadır. Bu sistemin avantajları ise, bireylerin aynı sektörde çalışmaya özendirilmesi ve görevde yükselme yani “kariyer yapma” isteğinin bireysel verimliliği arttırmasıdır (Tepecik, 2000; Blaug, 1992; Uyanık, 1999, s.2).

Bireyler sektör değiştirirse en alt pozisyondan işe başlayacağını bildiği için sektörlerinde kalıcı olmaya özendirilmektedirler. Ayrıca bireylere görevde yükselme vaat eden sistem verimliliği artırıcı bir rol üstlenmektedir. Günümüzde kariyer basamakları ya da görevde yükselme hususu, kamu sektörü ve özel sektör tarafından sıkça başvurulanan bir yöntemdir; bunun tercih edilme nedeni ise, az maliyetli olduğunun düşünülmesidir.

İçsel işgücü piyasaları hipotezi, kuyruk hipotezinin işgücü temini için işverenlere dolaylı ve yüksek maliyetli bir yöntem sunmasından kaynaklanmıştır. İlan verme, başvuruların alınıp değerlendirilmesi, bireyleri işe dâhil edip yetiştirme uzun soluklu ve işveren için maliyetli bir süreçtir. Kuyruk hipotezinin bu dezavantajlı görünümü, içsel işgücü piyasaları hipotezinin doğmasına ve gelişmesine sebep olmuştur (Tepecik, 2000).

Eleme hipotezinden farklı olarak içsel işgücü piyasaları hipotezinde eğitim kurumlarından alınan belgeler, kişi kendini değişik yeteneklerle geliştirmediği sürece hiçbir değer taşımayacağı fikridir. İş yapısı içinde gereksinim duyulan becerilerin çeşitliliği ve buna bağlı olarak yetiştirmelerin farklılığı da dikkate alınırsa işe eleman alma konusunda firmaların kuyruk hipotezi yerine içsel işgücü piyasası hipotezi çerçevesinde davranmaları, işveren açısından avantaj sağlayacaktır. Çünkü firma içindeki bireylerin belli işlerin verimliliğine yükseltilmesi, dışarıdan alınan elemanın aynı verimliliğe yükseltilmesinden daha kolay ve maliyetsiz olacaktır (Bosanquet, 1987).

İkili Emek Piyasalar Hipotezi

İkili emek piyasaları hipotezi, işgücünün ikiye bölünmüş bir yapıya sahip olduğuna işaret eden bir hipotezdir. Bu ikili yapının birinci kısmı beyaz yakalılardan oluşmakta iken ikincisi ise düşük eğitilmiş yoğun emek piyasalarıdır. Beyaz yakalılar olarak tanımlayabileceğimiz birincil yapıdaki işgücü kaliteli, eğitim düzeyi yüksek, yüksek ücretli çalışanlardır ve bunların birbirlerini ikame etme olanakları kısıtlıdır. Bir

nevi mesleğinin uzmanı olan kesimi ifade etmektedir. İkili İşgücü Piyasası Kuramına göre birincil işgücü piyasasında yer alan işler “sermaye-yoğun endüstriler” de bulunmaktadır (Mc Nabb, 1987, s. 157).

İkincil yapıyı ise eğitim düzeyi birinciye göre düşük verimliliği kısıtlı olan daha yoğun bir işgücü oluşturmaktadır. İşin niteliğinden ötürü buradaki işgücünün eğitimi ne kadar yüksek olursa olsun ücretleri düşüktür. Birbirlerini rahatça ikame edebilmeleri ise rekabetçi bir yapının oluşmasına neden olmaktadır (Tepecik, 2000).

İkili İşgücü Piyasası Kuramını savunanlar, birincil ve ikincil sektörlerin, farklı alt kültürlerden gelen bireylerden oluştuğunu ve bu iki alt kültürün birbirinden tamamen farklı özellikler sergilediğini ileri sürmektedirler. İki alt-kültür arasındaki fark şöyle belirtilmektedir:

"... Düşük alt-kültür, geçici istihdama uygun ilişkiler ile okula ve işe ilişkin olumsuz tutumlarla tanımlanır. Bu anlamda düşük sınıf alt-kültürü, ikincil işgücü piyasasındaki istihdam örüntüleri ile uyumludur. Bu demektir ki, bu görüşe göre herhangi bir iş, belli okullardan, çevrelerden ve aile kökeninden olan kişileri çekme eğilimindedir " (Rima, 1981, s.146)

Birincil yapının belli aile kökeni, çevre ve okullara göre belirlenmesi anlayışı ile birincil ve ikincil yapılar arasında eğitim düzeyi artsa da geçişin olmaması nedeniyle ikili (bölünmüş) emek piyasaları hipotezini “kast sistemine” benzetmemiz mümkün görünmektedir. Yine birincil piyasayı oluşturan bireyler her türlü eğitime erişme olanağına sahip iken; ikincil piyasadaki bireyler için iyi eğitim kurularına yolları kapatılmıştır (Öztürk, 2005; Mc Nabb, 1987, s. 158).

İkili emek piyasaları hipotezinin beşeri sermayeye karşı çıkış noktası, bireyler arasındaki eğitim farklılığı ve verimliliğin bireylerin kazancına yansıtılmamasıdır. Ücretler kişilere göre değil; işlere göre belirlenir. Birincil yapıyı oluşturan işverenler, işçilerin (ikincil yapı) işe alınması için gerekli ölçütleri belirler. Eğitim söz konusu ölçütlerden biridir. Ancak işçi seçiminin yeni teknikleri geliştirildiğinde artık eğitim ölçütüne başvurma da azalacaktır. İkili emek piyasaları hipotezi, görevde yükselme ya da kariyer yapma yolunu kapatması yönünden içsel işgücü piyasaları hipotezini tamamen reddeden bir yapıya oturtulmuştur. Eleme hipoteziyle farklılığı ise, ikincil yapı içerisinde eğitim sonucu alınmış diploma ve sertifika vb. belgelerin bireye hiçbir katkısının olmamasıdır (Öztürk, 2005; Uyanık, 1999, s. 7).

Beşeri Sermaye ve Ekonomik Kalkınma

Ekonomi alanında birbirlerini ikame eden terimler olarak kullanılan “ekonomik büyüme” ve “ekonomik kalkınma” kavramları, ekonominin farklı fonksiyonlarını ifade etmektedir. Ekonomik büyüme kavramı bir ülkede zaman içinde mal ve hizmet üretimi miktarında artış olması olarak tanımlanabilirken; ekonomik kalkınma, üretim faaliyetlerinden elde edilen gelirin toplumun beslenme, eğitim, sağlık ve sosyo-kültürel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla tekrar yatırıma dönüştürülmesi olarak tanımlanabilmektedir. Ekonomik büyüme kavramı daha çok ülkenin GSYİH düzeyi ile ölçülebilen bir kavram olarak nitelendirilmektedir.

Ekonomik kalkınma, ekonomik büyümenin ifade ettiği sayısal büyümeden çok o ülkenin eğitim, sağlık, beslenme vb. sosyo-kültürel açıdan gelişmesine odaklanmaktadır. Ekonomik büyümeden farklı olarak ekonomik kalkınma, mevcut ekonomik ve sosyal yapı içerisinde değişiklikler meydana gelmesini gerekli kılmaktadır. Ekonomik büyümeden daha kapsamlı bir ifade olan ekonomik kalkınma sosyal, kültürel ve ekonomik sorunları çözerek gelişme gösteren bir özellik taşımaktadır (Çankaya ve Karataş, 2010).

Günümüz toplumların refah düzeyinin arttırılması artık hükümetlerin birincil meselesi olarak görülmektedir. Böyle bir sorunun da ancak ekonomik kalkınma ile sağlanabileceği düşünülmektedir. Geleneksel büyüme teorileri incelendiğinde tasarruflarda ve fiziki yatırımlardaki artış, nüfus (emek) artışı, sermaye stoku artışı ekonomik kalkınmanın temel kaynakları olarak değerlendirilmektedir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkeler artan nüfusla birlikte yaşam ve refah düzeylerini yükseltme gayretlerini son yıllarda yoğunlaştırmışlardır. Bu amaca ulaşmak için insan gücü, finansman, teknolojik imkânlar, hammadde ve donanım gibi mevcut kaynaklarını en yüksek faydayı sağlayacak biçimde kullanmayı yani verimliliği arttırmayı amaçlamışlardır. Verimli üretime en düşük maliyetle ulaşma amacı, yapılan teknolojik yenilik ve iyileştirmelere paralel olarak çalışanların bilgi ve beceri düzeylerini de arttırmalarını gerektirmektedir. Böylece eğitim; gelişmemiş, gelişmekte olan ve gelişmiş her toplumda stratejik bir önem kazanmaktadır. Üretim sürecini meydana getiren çalışanların niteliğini arttırmak ve eğitilen kişileri niteliklerine uygun bir işte kullanmak ekonomik büyüme veya kalkınma-eğitim ikilisinin en önemli özelliğini yansıtmaktadır. Çünkü eğitilerek nitelikli işgücünün arttırılması verimliliği ve kaliteli üretimi ve ekonomik kalkınmayı da beraberinde getirecektir (Çetintaş ve Başel,1999).

Ekonomik kalkınmanın sağlanması için temel koşul, üretimde kullanılan fiziksel/finansal unsurlar ile üretim sürecini meydana getiren işgücü verimliliğinin artırılmasıdır. Bu açıdan bakıldığında ekonomik kalkınma popülist, tek bir yönde yapılan yatırımlardan ziyade üretim sürecinin tüm unsurlarını kapsayan uzun vadeli çalışmaları gerekli kılmaktadır.

Ekonomik kalkınmanın temel taşlarından bir olan eğitimin en temel özelliği; birey, firma ve toplumların geleceğine yatırım yapmasıdır. Eğitimin amacı, bilgi seviyesi yüksek bireysel ve evrensel bir kültüre sahip, sağlıklı bir toplum yetiştirmektir. Eğitim, toplumda değişimlerden sorumlu olması nedeniyle değişime diğer sistemlerden önce uyum sağlamaktadır. Bir ülkenin refah ve mutluluğu; o ülke insanların nitelikli ve sürekli bir eğitim almaları ve bununla kazandıkları bilgi, beceri ile ekonomik büyümeye yapabilecekleri katkıya bağlıdır. Bu nedenle eğitim, ekonomik ve sosyal yaşamdaki dönüşümde, başka bir deyişle refah düzeyi ve yaşam kalitesinin artırılmasında kritik bir rol üstlenmektedir. Bunun için, sosyo-ekonomik gelişmenin en önemli itici gücü ve verimlilik artışının en önemli unsuru toplumun eğitim düzeyidir (Saygılı, Cihan ve Yavan, 2005).

Ekonomi literatüründe ekonomik büyüme, kalkınma ve eğitim arasındaki ilişkiler dört temel yaklaşımda incelenmektedir. Bu yaklaşımlar: İlk fikirler-sayısal öncesi zaman, neo-klasik analiz yaklaşımı, yeni büyüme dönemi ve mikro kaynaklı makro analiz yaklaşımı şeklinde ifade edilmektedir. 18. yüzyıl, ekonomik büyümede eğitilmiş, bilgili ve yetenekli olmanın öneminin yanı sıra yeni teknolojik icatlar yapılması gerektiği ve bu değişkenlerin birlikte kullanılmasıyla büyümenin daha artacağına inanılan bir dönem olarak değerlendirilebilir. Ancak bu yenilikleri ve teknoloji üretime aktarabilmek için bu dönemde daha çok eğitilmiş olmanın önemine vurgu yapılmış ve bu alanla ilgili çalışmalarda bir artış gözlenmiştir.

Günümüze kadar ekonomik kalkınma ile eğitimi ilişkilendiren pek çok teorik-uygulamalı çalışma, Denison (1962), Lucas (1988), Romer (1986, 1990), Barro (1991, 1998), Mankiw, Romer ve Weil (1992), Barro ve Lee (1993, 2001), Grammy ve Assane, (1996), Cheng ve Hsu (1997), Mayer (2001), Webber (2002), McDonald ve Roberts (2002), Brempong ve Wilson (2003), Griliches, (1997), W. Jorgenson ve Z. Griliches (1972) tarafından yapılmıştır.

Bu yapılan çalışmalarda araştırmacılar, beşeri sermaye göstergeleri ile iktisadi büyüme arasında güçlü ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu bulgularına değinmiştir.

Dolayısıyla yapılan bu çalışmalar aynı zamanda, uzun dönem ekonomik büyümeyi açıklamada beşeri sermayenin önemini ortaya koymuştur.

Denison, ilk olarak 1962 yılında yaptığı çalışmasıyla, beşeri sermayeyi büyüme muhasebesi yöntemiyle hesaplamıştır. Yine Denison, neoklasik yaklaşım doğrultusunda artığın, eğitim yatırımları sonucu üretim sürecinde niteliği yükselen işgücü ile açıklanabileceğini ifade etmiştir (Denison, 1962).

Jorgenson ve Griliches (1972), işgücünün heterojen bir yapıdan oluştuğunu ve işgücünün zaman içerisinde mesleki ve durumsal açıdan küçük değişimler geçirmesinden dolayı beşeri sermayenin, ekonomik büyüme analizlerinde kritik bir unsur olduğunu belirtmiştir (s.6).

Eğitim ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştıran ve aralarında pozitif bir ilişkinin olduğunu ifade eden öncü çalışmaların Barro tarafından yapıldığını söylemek mümkündür. Barro, eğitilmiş düzeyinin ekonomik faaliyetlerde üretimin verimliliğinin artırılması konusunda etkili olduğunu vurgulamaktadır. Barro, mevcut kamu politikalarının beşeri sermaye birikiminin oluşumunda etkide bulunduğu hareketle, yaş, cinsiyet ve eğitim düzeylerine göre 2001 yılında çalışma yapmıştır. Çalışmada 1960-1985 dönemi arası yüz gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeye ait panel veriler, beşeri sermaye değişkeni olarak seçilen işgücünün ortalama eğitim süresi ile incelenmiştir. Barro (2001)'ya göre, orta ve yüksek eğitim düzeyindeki 1 yıllık artış, ekonomik büyüme oranını %7 oranında arttırmaktadır. Ayrıca beşeri sermayenin de dâhil edildiği sermaye girdisinin, ekonomik büyümeyi önemli ölçüde belirlediğini vurgulanmış ve başlangıç kişi başına gelir düzeyi veri iken, yüksek beşeri sermaye birikiminin beşeri sermaye fiziksel sermaye oranını yükselttiği sonucuna varılmıştır (Barro, 2001, s. 52).

Solow (1994) yaptığı çalışmasında orta ve yüksek okul seviye-ekonomik büyüme üzerine anlamlı ve pozitif etkilere sahip olduğunu; tasarrufların, nüfus artışının ve teknolojik ilerlemenin, bir toplumun yaşam standartlarındaki gelişme seviyesini nasıl etkileyebileceğini, ortaya koymuştur (Solow, 1994, s 45).

Lucas, Solow modelinden farklı olarak teknoloji ve bilgi stoku kavramlarının ayrı kavramlar olduklarını, beşeri sermaye unsuru açısından tartışmıştır. Beşeri sermayenin öncü araştırmacılarından Lucas, 1988 yılında yayımlanan "On the Mechanics of Economic Development" (Ekonomik Kalkınmanın Mekanikliği) adlı makalesinde büyüme modelini, bireylerin fiziksel, entelektüel ve teknik kapasitesi olarak tanımlanan beşeri sermaye kavramı üzerine kurmuştur (Lucas, 1988).

Lucas (1988)'a göre, beşeri sermaye, standart işgücü ile birleştirilmiş bir biçimde değil ayrı bir üretim faktörü olarak ele alınmış ve beşeri sermayenin artan verimlere tabi olduğu kabul edilmiştir. Lucas (1988) çalışmalarında, sürdürülebilir büyüme, beşeri sermaye birikiminin sonucudur ve eğitim ise beşeri sermaye birikimini belirleyen temel unsurdur ifadelerini kullanmaktadır.

Yine Romer (1986, 1990), büyümenin yenilikler yaratabilen beşeri sermaye varlığına bağlı olduğunu ileri sürmüştür. 1992 yılında Mankiw, Romer ve Weil, yaptıkları çalışmalarında, Solow modelini beşeri sermaye unsurunu da katarak genişletmişler ve beşeri sermayenin Solow modeline katılarak incelenmesinin modelin işleyişini daha iyi hale getireceğini iddia etmişlerdir (Jones, 2001, s. 49). Yaptıkları çalışma sonucunda, Mankiw, Romer ve Weil (1992), modellerinin uluslararası gelir farklarını açıklamada daha başarılı olduğunu belirtmiş ve beşeri sermayenin üretim fonksiyonuna dâhil edilmesi ile ülkelerarasındaki yakınsamanın belli koşullar altında gerçekleşebileceğini vurgulamışlardır (İnci, 2009). Neri (2001) ise, eğitimdeki kalitenin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini ele alan pozitif ve anlamlı sonuçlara ulaşmış ve kalite artışının, yakınsama uyumunun iyiliğini arttırdığını ifade etmiştir.

Barro ve Lee, 1993 yılında 1960-1985 yıllarını kapsayan 129 ülkenin 25 yaş üzeri nüfusa ait tamamlanmış okul yılı verilerini kullanarak, eğitimin ekonomik büyümeye katkısını tahmin etmeye çalışmışlardır. Yaptıkları çalışma sonucunda, ilkökul seviyesinde hem erkek hem de kadınların toplam okula gitme yılları ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuşken, ortaokul ve yüksek eğitimde kadınların ekonomik büyümeye katkısı pozitif ve anlamlı, erkeklerinki ise anlamsız bulunmuştur (Barro ve Lee, 1993).

Ayrıca, Barro ve Lee, 2001 yılında yaptıkları çalışmada, analizi 1960-2000 dönemine ait 142 ülke ile genişletmiştir. Bu çalışmada, hem 15 hem de 25 yaş üzeri nüfusun eğitime katılma oranları beşeri sermaye değişkeni olarak kullanılmış ve eğitimin ekonomik büyümeye olan katkısı, genel ve özel eğitim seviyeleri için tahmin edilmiştir. Çalışma sonucunda, bulunan çıkarımlar 1993 yılındaki çalışmalarıyla paralel bir seyir göstermiştir (Barro ve Lee, 2001).

1960'larda eğitim ekonomisi alanındaki çalışmalar eğitimin de bir üretim faktörü olarak işgücünün beceri ve üretkenlik kapasitesini geliştirme yoluyla ulusal gelirin büyümesine katkıda bulunduğunu ortaya koymuştur. O halde, ülke eğitim düzeyinin yükselmesi ile ekonomik büyüme arasında bir pozitif ilişki olduğu söylenebilir. Bu

nedenle, 1960’lardan bu yana literatürde beşeri sermaye ile iktisadi büyüme arasındaki ilişki test edilmeye çalışılmıştır.

Beşeri sermaye ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi test etmek için Türkiye’de birçok çalışma da yapılmıştır. Konuyla ilgili yapılmış yerli çalışmalara Karagül (2002, 2003, 2012), Çakmak ve Gümüş (2005), Beşkaya, Savaş ve Şamiloğlu (2010), Telatar ve Terzi (2010), Şimşek ve Kadılar (2010), Afşar (2009); Yaylalı ve Lebe (2011), Balcı İzgi ve Arslan (2008), Doğrul (2009), Çalışkan, Karabacak ve Meçik (2013), Ergen (1999), Kar ve Ağır (2003), Kar ve Taban (2003), Taban ve Kar (2006), Ay ve Yardımcı (2008) tarafından yapılan çalışmaları örnek olarak verebiliriz.

Çalışkan, Karabacak ve Meçik (2013) tarafından eğitim ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki 1923-2011 dönemi için Türkiye özelinde araştırılmış ve genel olarak eğitime; özel olarak lise ve yükseköğretim basamaklarına daha fazla kaynak tahsis edilmesinin, Türkiye’nin ekonomik gelişme sürecine önemli katkılar sağlayacağı ifade edilmiştir. Diğer taraftan, özellikle yükseköğretime daha fazla kaynak aktarılması, üniversitelerin bilgi üretme, paylaşma ve üretim sürecine aktarma imkânlarını artırarak ekonomik performans üzerinde olumlu etkilere yol açabileceği ifade edilmektedir.

Eğitim-ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ele alan Ergen (1999), Çakmak ve Gümüş (2005) çalışmalarında eğitim ve ekonomik büyüme arasında olumlu bir ilişkinin varlığından bahsetmişler ve beşeri sermaye ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli pozitif bir ilişkinin varlığını ifade etmişlerdir.

Balcı İzgi ve Arslan (2008), Ay ve Yardımcı (2008) ve Yaylalı ve Lebe (2011), çalışmalarında eğitimle işsizliğin düşeceği vurgusu yapılmakla birlikte yükseköğretim okullaşma oranı ya da yükseköğretimde kayıtlı öğrenci sayıları ile ekonomik büyüme ilişkisinin pozitif ve anlamlı olduğu vurgulanmaktadır.

Türkiye’de eğitim ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini araştıran çalışmalardan Kar ve Ağır (2003), Taban ve Kar (2006), Beşkaya, Savaş ve Şamiloğlu (2010) ve Şimşek ve Kadılar (2010), karşılıklı olarak büyümenin eğitime; eğitimin de büyümeye pozitif katkısının olabileceği sonucunu vurgulamışlardır. Afşar (2009), eğitim yatırımlarının ekonomik büyümeye neden olabileceği ifade etmiştir. Buna karşın Telatar ve Terzi (2010), kişi başına düşen gelirden yükseköğretim mezunu sayısına doğru tek yönlü pozitif nedensellik ilişkisi olacağını belirlemişlerdir. Bu konu ile ilgili olarak yapılan ampirik çalışmaların çoğunda beşeri sermaye yatırımlarının tarım ve sanayi üretimlerinde verimliliğin artmasına, adil bir gelir dağılımının oluşmasına, istihdam imkanlarının artmasıyla işsizlik sorununun azalmasına ve bölgeler arası

gelişmişlik farklılıklarının giderilmesine katkıda bulunduğu ifade edilmiştir. Yine, literatürdeki araştırmalar göz önüne alındığında beşeri sermaye teorisi; eğitim, sağlık, deneyim gibi geniş bir perspektifi ele almakla beraber, eğitimi beşeri sermayenin temel kaynağı ve bireyin ömür boyu gelirini pozitif ve doğrudan etkileyen, işsizlik riskini azaltan en etkili faktör olarak kabul etmektedir. Nitekim 1962 yılında beşeri sermaye teorisini geliştiren Schultz'a göre az gelişmiş ülkelerde ekonomik ve sosyal kalkınmanın önündeki en büyük engel fiziksel sermaye yetersizliğinden çok insan gücünün niteliksizliği ve yetersizliğidir şeklinde ifade edilmektedir (Altay ve Pazarlıoğlu, 2007).

Eğitim, bireylerin verimliliğini arttırarak iş bulmasını ve gelir düzeyinin arttırmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla eğitimin bireylerin yaşam standartlarının gelişmesinde etkin bir rol üstlendiğini söyleyebiliriz. Bu yönüyle eğitim seviyesinin yükseltilmesi ülke yönetimlerinin işsizlik ve yoksulluğa karşı verdiği mücadele sürecinde etkin bir politik araç olarak kullanılabileceği savunulabilir (Çalışkan, Karabacak ve Meçik, 2013). Yani eğitim mikro boyutta bireyin; makro boyutta ise toplumun refah düzeyine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır.

Bir ülkede kişi başına düşen milli gelir düzeyinin yüksek olması tek başına ülkenin gelişmesi için yeterli görünmemektedir. Çünkü bir taraftan ülkenin gelir düzeyini arttırırken diğer taraftan ülkenin sosyal sorunlarının çözülmesi de gerekli görülmektedir. Yani sosyal sorunların çözümünde ekonomik gelişme ile insani gelişme arasında bir denge oluşturulması gerekmektedir. Bu dengenin kurulmasında en önemli fonksiyon şüphesiz eğitim olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla eğitim sadece iktisadi getiriyle değil sosyo-kültürel, siyasi vb. alanlardaki getirileriyle de ülkelerin gelişmişliğine katkı sağlayan bir unsurdur (Çalışkan, vd.,2013).

Eğitimin beşeri sermayeye etkisi incelenirken üzerinde durulması gereken önemli bir ayrıntı nasıl bir eğitimden bahsedildiğidir. Az gelişmiş ülkeler eğitim konusunda birkaç yönden yetersiz kalmaktadır. Bunlar, eğitimin yeterince yaygın olmaması ve ortalama eğitim süresinin çağdaş ülkelere kıyasla daha düşük olması; bir diğeri ise eğitim sisteminin çağın ihtiyaçlarına cevap vermekten uzak olmasıdır (Karagül, 2002).

Gelişmemiş ve az gelişmiş ülkelere bakıldığında işgücünün büyük oranda ilköğretim mezunu vasıfsız elemanlardan oluştuğu gözlemlenmektedir. Küresel ekonomide diğer ülkeler ile rekabet edebilecek vasıflı ve motivasyonu yüksek bireylerin yetiştirilmesi için eğitime yapılan yatırımlar her geçen gün daha fazla önem arz etmektedir. Gelişmiş ülkelerin eğitim imkânlarının daha yaygın olması, ülkenin

ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarına cevap verebilme açısından gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkelerden daha önde olduğu söylenebilir.

Beşeri sermayenin en önemli temsilcilerinden olan A. Smith de çalışmalarında eğitimin önemini vurgulamıştır. Eğitimle kazanılan becerileri, sermaye kavramına dâhil eden Smith medeni toplumları medeni olmayan milletlerden ayıran en önemli farkın eğitimden kaynaklanan kaliteli emek gücü olduğunu ifade etmektedir (Seçgin, 2008; Doğan ve Şanlı, 2003). Smith'in çalışmalarında diğerk araştırmacılarından farklı olarak en dikkat çekici ayrıntı ise, eğitimdeki sorumluluğu ülke politikalarına değil bireylerin kendilerine dayandırmış olmasıdır.

Eğitime yapılan yatırımlar bireylerin ekonomik ve sosyal yaşantıdaki verimliliğini, işgücüne katılım oranını ve hızını diğerk bir deyişle istihdamı arttırmakta; gelir dağılımındaki dengesizlikleri azaltma ve ülkenin gelişmişlik düzeyini arttırmadaki tüm dinamikleri harekete geçirmektedir.

Bir ülkenin gelişmişliğı; o ülke insanların iyi ve sürekli bir eğitim almaları ve bununla kazandıkları bilgi, beceriyle ekonomik büyümeye yapabilecekleri katkıya bağlıdır. Ekonomik büyüme ve kalkınmanın temeli olan bireyin bilinçlenmesi, arama, çalışma, öğrenme ve düşünme isteğı ile donatılması gerekir. Bunun için sosyo-ekonomik gelişmenin en önemli itici gücü ve verimlilik artışının en önemli unsuru, toplumun ve işgücünün eğitim düzeyidir; daha geniş bir ifadeyle beşeri sermayesidir.

Bir lke ekonomisinin veya ülke ekonomisi içindeki işletmelerin gelişip büyüebilmesi, uluslararası piyasalarda söz sahibi olabilmesi, verimliliğini ve karlılığını arttırabilmesi için salt fiziksel yatırım yeterli değildir. Makro ve mikro ekonomik seviyelerde başarılı olabilmenin en önemli ve etkin koşullarından biri de yapılacak işin kapsamının gerektirdiğı nitelikte yetenek ve eğitime-öğrenime sahip insan kaynaklarına sahip olmaktır. Dolayısıyla, bir ülke ekonomisinin veya bir işletmenin uzun vadede başarısı, sahip olunan insan gücü kaynaklarının nitelikleri ile sınırlı ve orantılıdır. Fiziksel (makineler-tesisler), mali veya doğal kaynaklar ne denli büyük olursa olsun nitelikli beşeri sermaye olmadan ne işletmelerin ne de ülke ekonomisinin uzun vadede kalıcı bir başarıya ulaşması düşünülemez (Gürak, 2009).

Beşeri sermayenin sosyo-ekonomik kalkınmadaki işlevi ve önemine ilişkin literatürde yapılan varsayımlar, kullanılan yöntemler ve elde edilen bulgular bakımından farklı yaklaşımlar söz konusudur. Mesela, beşeri sermaye kuramına ilk teorik katkıda bulunan iktisatçılardan Schultz'a göre, insanoğlu yaşamı boyunca yararlı bilgi ve beceriler elde etmektedir. Ancak sonradan kazanılan bu bilgi ve becerilerin

üretimde kullanılabilecek bir sermaye unsuru olduğu konusu açık değildir. Beşeri sermaye; batı toplumlarında insana özgü olmayan, yani klasik anlamdaki sermayeden daha hızlı ve daha fazla oranda bir büyümeyi sağlamaktadır. Başka bir ifadeyle, gelişmiş ülkelerde meydana gelen büyüme oranının önemli bir kısmı beşeri sermayedeki artışlar ile açıklanmaktadır (Tunç, 1993). Bu durum, beşeri sermayenin önemini daha belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır.

Beşeri sermaye birikimini eğitim fonksiyonunu kullanarak geliştirmek birçok yolla sağlanabilmektedir. Bunlardan en belirgin olanı ilk, orta ve yükseköğretimi kapsayan formal eğitimidir. İkincisi, informal ya da işbaşında eğitimidir. Bu tür eğitimler çeşitli kuruluşlarda istihdam edilerek, yetişkin eğitim programlarına katılarak ve çeşitli politik, sosyal, beşeri ve kültürel gruplara üye olarak gerçekleştirilir. Schultz'a göre de, firmalar tarafından düzenlenen, eski usul çıraklık da dâhil olmak üzere iş başında yetiştirme (informal eğitim); ilk, orta ve yükseköğretimi kapsayan formal eğitim ve özellikle tarımsal bilgiyi yayma programlarını da içeren firmalar tarafından düzenlenmeyen yetişkin çalışma programları eğitime ilişkin beşeri sermaye yatırımlarıdır. Üçüncüsü kişinin kendi kendini geliştirmesidir. Bu yöntemde kişi daha çok bilgi, beceri ve hüner kazanabilmek için kendi inisiyatifi kullanarak bireysel bir çaba harcamaktadır. Bu tür beşeri sermaye birikimi çeşitli kursların yaygınlaştırılmasıyla gönüllü olarak kazanılır (Schultz, 1961).

Günümüzde Dünya Bankası, OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü), UNDP (Birleşmiş Milletler Bölgesel Kalkınma Teşkilatı) ve UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu) gibi kuruluşlar tarafından uluslararası düzeyde sıklıkla eğitim düzeyleri açısından ülkeler karşılaştırmaya tabi tutulmakta ve elde edilen veriler ekonomik çevreler tarafından dikkatle takip edilmektedir.

Bir ülkedeki eğitim düzeyinin tespit edilmesinde dikkate alınan ölçütler: nüfusun farklı eğitim düzeylerine dağılımını gösteren *eğitim kayıtları*; ortalama eğitim süresini gösteren *eğitim düzeyi*; eğitime yapılan ekonomik yatırımı ile eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payını ifade eden *mali göstergeler*; öğrenci, öğretmen, okul, derslik sayısı ve eğitime yönlendirilen fiziki donanımı işaret eden *fiziki göstergeler* ile *okuryazarlık durumudur* (Eser ve Ekiz, 2009; Atik, 2006).

Beşeri sermayenin gelişmesinin önündeki engelleri kaldırmak eğitim ile sağlanmakla beraber ülkelerin yapacağı yatırımlar arasındaki en önemli maliyette eğitime yapılan yatırımlardır. Bu yatırımların temel amacı da daha önce belirttiğimiz gibi nitelikli işgünün yetiştirilmesidir.

OECD'nin 11 Eylül 2012 tarihinde yayınladığı *Eğitime Bakış 2012* raporu OECD'ye üye 34 ülke ile Avustralya, Kanada, Şili, İsrail, Japonya, Kore, Meksika, Brezilya, Rusya, Arjantin, Çin, Hindistan, Endonezya, Suudi Arabistan ve Güney Afrika'daki ülkelerin eğitim yatırımları ile ilgili önemli veriler sunmaktadır (İktisadi Kalkınma Vakfı e-Bülten, 2012).

Eğitime yapılan yatırımın ülkelere sağladığı avantajların çağımızda tartışılmaz bir gerçeği olduğu OECD raporlarında önemli bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik krizin çoğu ülkeyi derinden sarstığı 2009 yılında birçok OECD ülkesinde kamu ve özel sektörün eğitime yaptığı yatırımların kayda değer ölçüde arttığı görülüyor. 2008-2009 yılları arasında 31 OECD ülkesinden 26'sında GSYİH azalmasına rağmen 24 ülkede eğitimin tüm kademelerinde devlet, aile, kuruluş ve bireyler tarafından yapılan harcamaların arttığı söylenebilir. (OECD, 2012). Benzer bir biçimde üçüncü derece eğitim kurumları tarafından 2000 yılında 100 puan olarak değerlendirilen “öğrenci başına yapılan harcamaların” 2009 yılına gelindiğinde yaklaşık 15 puan arttığı gözlenmektedir. Burada en fazla artış 70 puanla Birleşik Krallığa aitken en fazla azalma ise yaklaşık 18 puanla İsviçre'de gerçekleşmiştir (OECD, 2012). Eğitime Bakış 2012 raporunun ilköğretim ve ortaöğretime ayrılan kaynaklar ve öğrenci başına yapılan harcamaların değerlendirildiği bölümünde ise ülkemize ait veri bulunmadığı görülmektedir.

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeleri derinden sarsan ekonomik kriz dönemlerinde, iktisadi çevrelerin üzerinde en önemle durdukları nokta ülkenin sahip olduğu kısıtlı kaynakların yönlendirileceği alanlardır. Eğitime Bakış raporunda son yıllarda küçük yaştaki çocukların eğitim faaliyetlerine katılabilmeleri için takdire layık ilerlemenin yaşandığı gözlenmektedir. OECD ülkelerinde çocukların küçük yaşta eğitime kaydolma oranları üç yaşındaki çocuklar için 2005 yılında % 64 iken 2010 yılında % 69'a çıktığı gözleniyor. Dört yaşındaki çocuklarda 2005 yılında % 77 olan okullaşma oranının 2010 yılında % 81'e yükseldiği raporda belirtilmiştir. Bu bölümde İspanya, Belçika, İtalya, Yeni Zelanda, Çek Cumhuriyeti, Yunanistan, Avustralya ve Slovakya gibi ülkelerde okullaşma oranında küçük oranlarda düşüşler görülürken, bunların dışında kalan yirmi iki ülkede dört yaşındaki çocukların okullaşma oranında artış yaşandığı belirtilmiştir. Dört yaşındaki çocukların okullaşma oranında en yüksek oran % 100 okullaşma oranını sağlayan Fransa'ya aitken; en düşük oranın ise % 16 ile Türkiye'ye ait olduğu görülmektedir. Rapordaki veriler incelendiğinde OECD ülkelerinde eğitim artık çok küçük yaşlarda başladığı ve dört yaşındaki çocukların

dörtte üçünden fazlası yaş düzeylerine uygun olarak planlanan eğitim programlarına ulaşabildiği görülmektedir. OECD ortalamasına göre ülkeler eğitime ayırdıkları ödeneğin % 9'luk bir kısmını okul öncesi eğitim faaliyetlerine yönlendiriyor (OECD, 2012).

Erken yaşlardaki eğitimin daha sonraki eğitim düzeylerinde amaçlanan beceri gelişimine katkısı göz önüne alırsak beşeri sermaye-eğitim ilişkisinin her geçen gün önem kazandığını söyleyebiliriz. Eğitimin diğer bir boyutu olan hayat boyu öğrenmede beşeri sermayenin kurucusu olan Schultz'un beşeri yeteneklerin geliştirilmesi için önemli addettiği faktörlerdendir. Eğitime Bakış 2012 raporuna göre OECD ülkelerindeki nüfusun % 40'ından fazla yaygın eğitime ulaşabilmektedir. Yaygın eğitim konusunda en iyi durumda olan ülkeler % 60'ın üzerinde başarı sağlayan Yeni Zelanda ve İsveç iken; en düşük orana sahip olan ülkeler ise, % 15'in altında orana sahip olan Macaristan ile mali krizin en şiddetli hissedildiği Yunanistan olmuştur (OECD, 2012).

Türkiye'de Yükseköğretim Öğrencilerine Yönelik Finansal Yardımlar

Yükseköğretimde öğrencilere kazandırılan eğitsel kazanımların bireylere birtakım yararlar sağladığı bilinmektedir. Yükseköğretim faydalanmak isteyen bireyler; sosyal çevrelerinden, yazılı ve görsel basından yükseköğretimin kendilerine sağladığı yararlar hakkında bilgiler edinmektedirler. Bireyler, çeşitli kaynaklardan elde ettikleri bu bilgiler sayesinde gelecekte nitelikli iyi bir yaşam sürdürebilmeleri için yükseköğretimin önemini algılamakta ve gerekliliğinin farkına varmaktadırlar.

Yükseköğretimin kendisine sağlayacağı bu yararlardan istifade edebilmek için öğrencilerin öğrenimleri süresince katlanacakları eğitim ve yaşam maliyetlerinin varlığı çoğu zaman bireyleri düşündürmekte ve onların yükseköğretim hizmetini alıp almama konusunda verecekleri kararlarında etkili olabilmektedir. Ekonomik anlamda yükseköğretim hizmetinin ortaya çıkardığı harcama giderlerini karşılayabilecek öğrenciler için bu kararı verebilmek kolay gibi görünürken harcama giderlerini karşılayamayacak ya da karşılamakta zorlanacak öğrenciler için bu karar verme süreci birtakım olumsuzlukları beraberinde getirebilmektedir.

Yükseköğretim hizmeti için ortaya çıkan eğitim ve yaşam harcamalarını karşılayamayacak ya da zorlanacak öğrenciler, öğrenimleri için pozitif karar verseler de öğrenimleri süresince bireysel eğitim ve yaşam maliyetlerini karşılayabilmek amacıyla farklı kaynaklardan destek arayışlarına girmektedirler. Pek çok ülkede yükseköğretim için gerekli koşulları sağlayan öğrencilere devlet, özel işletmeler ve gönüllü kuruluşlar

öğrenim ve yaşam bursları ya da kredileri adı altında finansal yardımlarda bulunmaktadır. Bu finansal yardımlar öğrencilerin eğitim öğrenim ve yaşam harcamalarının bazen bir kısmını bazen de tamamını karşılayabilecek düzeyde olabilmektedir.

Öğrencilerin eğitim öğrenim ve yaşam giderleri için gerekli harcamalarının en fazla desteklendiği, karşılandığı kaynaklardan biri ve belki de en önemlisi aile olmaktadır. Yükseköğretimin sürdürülebilmesi için gerekli olan her türlü harcamanın karşılanması, aile içi dayanışmanın güçlü olduğu ülkelerde aileler tarafından daha hassas, özverili duyarlı davranılarak sağlanmaktadır. Ancak, ailelerin yükseköğretime devam eden çocuklarının eğitim öğretim ve yaşam giderlerini karşılayabilme gayretleri, ailelerin elde ettikleri gelirleriyle doğru orantılı olmaktadır. Buradan hareketle, gelir düzeyleri iyi olan ailelerin çocuklarına eğitim ve yaşam giderleri konusundaki desteklerinde pek sorun yaşamadıkları veya yaşamayacakları söylenebilir. Ancak, gelir düzeyi iyi olmasına rağmen ailenin yükseköğrenim gören çocuklarına finansal destekleri konusunda bir takım sorunlarla da karşılaşabilme ihtimalinden bahsedilebilir. Örneğin, ailelerin yükseköğretim gören çocuğuna finansal destek sağlayabilme imkânları varken, çeşitli nedenlerle bu finansal destekleri kestiklerinde öğrenciler öğrenimleri sırasında güç anlar yaşayabilmekte, zor durumda kalabilmekte hatta öğrenimlerini kesintiye uğratabilmektedirler.

Sosyo-ekonomik açıdan düşük ya da az gelirleri olan aileler, çocuklarının yükseköğretim için gerekli eğitim öğretim ve yaşam giderlerine bazen hiç katılamamakta bazen de çok sınırlı düzeyde katılabilmektedirler. Böyle sınırlı bir katkıyla eğitim öğrenimlerine devam eden öğrencilerin, öğrenimlerine devam edebilmek için çeşitli finansal destek arayışlarında oldukları gözlenmektedir. Bu amaçla bazı öğrenciler, yükseköğrenim giderlerinin karşılamak amacıyla tam zamanlı ya da yarı zamanlı bir işte çalışma ile eğitim öğretimlerini bir arada sürdürme yolunu seçmektedir. Böyle bir işte çalışarak öğrenimlerine devam etme eğilimi, öğrencileri eğitim öğretimlerinden tam anlamıyla faydalanabilme açısından zorlamaktadır. Bazı öğrencilerin de eğitim öğretim sürelerinin dışında gelir getirici bir işte çalışarak dönem içinde yapacakları harcamalar için birikim yapma yolunu tercih ettikleri gözlenmektedir (Tural, 2005).

Yükseköğrenim hizmeti alan öğrencilerin öğrenim ve yaşam maliyetlerini karşılamak amacıyla finansal destek alabileceği bir diğer kurum kuşkusuz kamu yani devlet olmaktadır. Devletler, her ülkede öğrenim sırasında ortaya çıkan bireysel maliyetleri en aza indirebilmek ya da bireysel maliyeti belli ölçüde karşılamak amacıyla

öğrenciler için burs ve kredi sistemleri geliştirmiştir. Kamu tarafından yapılan bu yardımlar, bazen maddi (parasal) yardımlar şeklinde olabileceği gibi bazen de barınma, yeme içme vs. gibi parasal olmayan yardımlar şeklinde olabilmektedir. Örneğin, günümüzde pek çok ülkede devlet, öğrenim kredisi ve burslar gibi parasal olan; yurt sağlama, yemek verme gibi parasal olmayan yardım sistemlerini bu amaçlarına hizmet için geliştirmişlerdir.

Gerek yaşam bursları gerekse öğrenim bursları, belli ölçütlere bağlı olarak verilebildiği gibi herhangi bir ölçüte bakılmaksızın da verilebilmektedir. Belli ölçütlere bağlı olunmadan verilen burslar, burs isteyen tüm öğrencilere öğrencilerin özelliklerine bakılmaksızın eşit miktarda aynı veya nakdi yardımlar şeklinde yapılabilmektedir. Belli ölçütlere bağlı olarak verilen burslar ve krediler ise, aranılan ya da ölçüt olarak belirlenen özelliklere sahip öğrencilerin eğitim öğretim ve yaşam giderlerine destek amacıyla yapılan yardımlardır.

Belli bir ölçüte dayalı verilen burslar, gelir düzeyine bağlı olarak verilen burslar ve yeteneklere bağlı olarak verilen burslar olarak iki şekilde öğrencilere tahsis edilmektedir: Gelir düzeyine bağlı olarak verilen burslar, fırsat ve imkân eşitsizliğini gidermek ve eşit öğrenim fırsatları sağlamak amacıyla gelir düzeyi düşük ailelerin çocuklarına verilen burslardır. Yeteneğe bağlı burslar ise, hem akademik yönden başarılı hem de yetenekli öğrencilere verilen burslardır.

Yeteneğe bağlı burslarının verilmesi, insan sermayesi birikimini artırdığı yönünde pozitif karşılanırken imkân ve fırsat eşitliğini zedelediği yönünden eleştirilmektedir. Bu olumsuzluğu gidermek amacıyla da, düşük gelirli ailelerin yetenekli çocuklarına burs vermek gibi birden çok ölçütün kredi ya da burs tahsisinde kullanılabileceğini söylemek mümkündür.

Çeşitli ülkelerde öğrencilere yönelik kredi programları, farklı koşullar ve yönetsel uygulamalarla yürütülmeye çalışılmaktadır. ABD ve İngiltere’de ekonomistler, yıllarca burslar yerine öğrenim kredileri sağlamanın yararlarını ve sakıncalarını tartışmışlardır. Yapılan tartışmalar genellikle aşağıdaki konular çerçevesinde yapılmaktadır (Woodhall, 1987b):

- Yükseköğretimde para sunumu,
- Yükseköğretimin parasal yararları,
- Yükseköğretime parasal kaynak yaratan alternatif yöntemlerin eşitlik üzerinde etkileri,

- Burs ve kredilerin fırsat eşitliği üzerinde etkileri,
- Yükseköğretimin etkinliği,
- Öğrenci kredi programlarının işleyişi konusunda uygulamaya ve yönetime ilişkin sorunlar.

Yükseköğretim maliyetinin devlet, işverenler ve öğrenim gören bireyler arasında nasıl paylaşılacağı sorusu hem etkinlik hem de eşitlikle ilgili boyutlara sahiptir. Bu açıdan yükseköğretimde, öğrenci ve ailelerin mali yükünün nasıl hafifletilebileceği oldukça tartışmalı bir konudur.

Yükseköğretim hizmetinin yapıldığı çoğu ülkede kamu kurumları ve özel sektörler ile dernek, vakıf gibi kuruluşlar da öğrencilere öğrenim ve yaşam giderlerini karşılama noktasında ayni ya da nakdi yardımlarda bulunmaktadır. Bu yardımlar karşılıksız olabileceği gibi mezuniyet sonrası istihdam koşulu ile de verilebilmektedir.

Bazı ülkelerin burs, kredi sistemlerinde öğrenim bursları parasal destek olarak verilebileceği gibi “öğrenci kuponları” şeklinde de verilebilmektedir. Öğrenci kuponları para yerine geçen satın alma gücü limitlendirilmiş değişim araçlarıdır. Öğrenci kuponlarının her öğrenciye özgürce seçme alışkanlıkları kazandırabileceği ve herkese eşit öğrenim hakkı verilmesinde araç olarak kullanılabileceği varsayılmaktadır (Eicher ve Chevaillier, 1992).

Yükseköğretim öğrencilerinin bireysel maliyetlerinin en önemlilerinin başında öğrenim ücreti olarak birçok ülkede öğrencilerden alınan öğrenim harçları gelmektedir. Öğrenim harcı, yükseköğretim maliyetinin az bir kısmını ya da büyük bir kısmını kapsayabilecek niteliktedir. Bu harçlar, öğrencilerin kendileri, aileleri, devlet ya da işyerlerince ödenebilmektedir (Woodhall, 1987).

Gerek öğrenim harçlarını ve gerekse diğer öğrenim harcamaları ile yaşam maliyetlerini karşılamaktan yoksun öğrencilerin varlığı araştırmacıları, bu öğrencilere yapılabilecek parasal yardım türlerinin ekonomik ve politik sonuçlarını incelemeye yöneltmiştir. Çeşitli ülkelerde yapılan yardım türleri aşağıdaki biçimde sınıflandırmıştır (Woodhall, 1987a; Johnstone ve Marcucci, 2009):

- Doğrudan öğrenim maliyetini karşılamak üzere devletin yükseköğretim kurumlarına yaptığı ödemeler,
- Yükseköğretim kurumlarında öğrenim harcını ortadan kaldırmak ya da azaltmak amacıyla, öğrenim maliyetinin kısmen ya da tamamen karşılanmasına yönelik kamu bütçesinden yapılan ödemeler,

- Hiçbir koşul ileri sürmeksizin tüm öğrencilere sağlanan burslar,
- Akademik başarı ya da yeteneğe göre seçilen bazı öğrencileri ödüllendirme amacına yönelik burslar,
- Öğrenimi sürdürürken parasal gereksinim içindeki yoksul öğrencilere yönelik burslar,
- Kamu tasarruflarından piyasa faiz haddinin altında ya da sıfır faizle öğrencilere sağlanan (geri ödemeli) krediler,
- Bankalar ya da özel kurumların devlet garantisi ile piyasa faiz hadlerinden daha düşük oranlarda öğrencilere verdikleri öğrenim kredileri,
- Yükseköğretim öğrencileri için oluşturulmuş özel istihdam projeleri ile yarı-zamanlı ücretli çalışma olanakları,
- Öğrencilere indirimli yeme-içme, barınma ve seyahat olanakları,
- Öğrenci aileleri için vergi indirimleri.

Devletin yükseköğretime katkısı arttıkça bireylerin eğitim öğretim için gereken mali yükü azalacaktır. Ayrıca devletin doğrudan yükseköğretim kurumlarına katkısı dışında, devletin öğrencilere yardımının burslar yoluyla mı yoksa öğrenim kredileri aracılığıyla mı ya da her ikisinin bir arada yürütüldüğü karma bir yöntemle mi olması gerektiği sorusu sürekli tartışılmaktadır. Tartışılan bir diğer konu da kamu tarafından öğrencilere yapılan yardımlarının, öğrencileri belli alanlara yönlendirme amacıyla kullanılıp kullanılmayacağı üzerine devam etmektedir (Eicher ve Chevaillier, 1992).

Öğrenim Bursu.

Öğrenim bursu; kamu kesiminin, özel sektörlerin, kişilerin ve gönüllü kuruluşların yükseköğrenim gören öğrencilerin bireysel maliyetlerini en aza indirmek bazen de tamamen karşılamak amacıyla geri ödemesiz yapılan yardımlardır.

Öğrenim bursları, parasal destek olarak verilebileceği gibi mal ya da hizmet biçiminde de (indirimli ya da ücretsiz yeme-içme, yurt olanakları, sağlık ve kültürel hizmetler gibi) olabilmektedir. Öğrencilere öğrenim bursları; başarılı olma, yetenekli olma ve ihtiyaç sahibi olma gibi ölçütlere bağlı olarak verilmektedir. Bu ölçütlerin hepsine sahip öğrencilere burs tahsis edilebileceği gibi her bir ölçüte tek tek bakılarak burs tahsisine de gidilebilmektedir (Eicher ve Chevaillier, 1992).

Türkiye’de de 5102 sayılı kanunla yukardaki ölçütlere bağlı olarak yükseköğretim öğrencilerine öğrenim bursu geri ödeme koşulu olmaksızın ödenmektedir. Türkiye’de

öğrenim bursunun kime nasıl verileceği, kimlerin burslardan yararlanabileceği ve yararlanamayacağı 5102 sayılı kanunla belirlenmiştir. Öğrenim bursu, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan başarılı ve ihtiyaç sahibi yükseköğretim öğrencilerine karşılıksız verilen nakdi yardımdır.

Öğrenim bursu alabilmek için gerekli şartlar, belirtilen kanun (5102) hükümlerine göre;

- Ön lisans öğrencileri
- Lisans öğrencileri
- Açık öğretim öğrencileri (sadece öncelikli öğrenciler; şehit veya gazi çocuğu, anne ve babası her ikisi de ölü olanlar vb.)
- İki yıllık okullardan mezun olup dört yıllık okulların üçüncü sınıfına dikey geçiş sınavı ile ara vermeden kayıt yapan öğrenciler, (intibak veya hazırlık sınıfında burs verilmez)
- Yüksek Lisans ve Doktora öğrencileri (hazırlık sınıfında burs verilmez).
- Vakıf Üniversitesi öğrencileri
- ÖSS sonucunda sayısal, sözel, eşit ağırlık ve yabancı dil dallarında ilk 100'e giren öğrenciler (öncelikli olarak),
- Üniversite kontenjanından bildirilen öğrenciler
- Ülke adına müsabakalara katılan, milli olmuş olan öğrenciler,
- İkinci öğretim de okuyan öğrenciler şeklinde belirlenmiştir

Yine aynı kanun çerçevesinde öğrenim bursundan yararlanamayacak öğrenciler,

- Kurumdan daha önce burs veya öğrenim kredisi almış öğrenciler,
- Öğretim kurumuna kayıt tarihi itibari ile bir öğretim yılı kaybı olan öğrenciler,
- Yabancı uyruklu öğrenciler,
- Polis akademisi ile askeri okul öğrencileri,
- Ek süre öğrenim gören (artık yıl) öğrenciler,
- Yüksek lisans öğrencilerinden hazırlık sınıfında öğrenim gören öğrenciler,
- Yetim maaşı ve nafaka alanlar dışında, en az asgari ücret düzeyinde aylık veya ücretle sürekli bir işte çalışan veya gelire sahip olan öğrenciler,
- Gerçeğe aykırı beyanda bulunan öğrenciler,
- Burs Yönetmeliği hükümlerine göre burs almaya yeterli bulunmayan öğrenciler öğrenim bursundan yararlanamazlar.
- Kurumdan daha önce burs veya öğrenim kredisi almış öğrenciler,

- Kurumdan burs ya da öğrenim kredisi alan öğrenciler,
- 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 10 uncu maddesine göre burs verilen öğrenciler hariç olmak üzere, 5102 sayılı Kanunun 2'nci maddesi kapsamında yer alan kamu kurum ve kuruluşlarından burs almakta olan öğrenciler, burslardan yararlanamazlar şeklinde ifade edilmektedir.

Burs veren kamu örgütlerinin başında Başbakanlık Sosyal Yardım ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (BSYDTF) yükseköğrenim bursları gelmektedir. Yine öğrenim bursu, doğrudan eğitimden kaynaklanan maliyetleri karşılamaya yönelikken; yaşam bursları, yükseköğrenim öğrencilerinin öğrenim harcamaları dışında kalan beslenme, barınma, giyim, ulaşım giderleri gibi harcamaların bir kısmı ya da tamamını karşılamak amacıyla verilmektedir. Burs başvurusunda bulunabilmek ya da burs alabilmek için öğrencilerin yukarıda belirtilen ölçütler çerçevesinde, başarı ve ihtiyaç durumunu gösteren belgeleri tamamlaması gerekmektedir. Bu kanunla (5102 sayılı) belirtilen en önemli noktalardan biri, bir öğrencinin hem burs hem de öğrenim kredisini aynı anda alamayacağı kararıdır. Bu sebeple burs alan öğrenciye öğrenim kredisi, öğrenim kredisi alan öğrenciye ise burs verilmemektedir. Kamu tarafından belirtilen kanunla verilen öğrenim bursuna ilaveten Türkiye'de çeşitli kamu kuruluşları ve gönüllü kuruluşların da öğrenim bursu verdikleri bilinmektedir. Öğrenim bursu, 2004-2005 eğitim öğretim yılından itibaren Başbakanlık Sosyal Yardım ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan alınarak Yükseköğretim Kredi Yurtlar Kurumu Müdürlüğü bünyesinde öğrencilere tahsis edilmeye başlanmıştır.

Tablo 1.

2005-2014 Yılları Arasında Yükseköğretim Öğrencileri İçin Ayrılan Öğrenim Bursu Kontenjanları

Kontenjan	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Toplam
Amatör-Milli Sporcular	-	1.135	520	485	430	719	1.102	1.578	1.683	942	8.504
MEB Kontenjanı	6.108	3.904	3.776	4.008	5.210	6.041	3.870	5.410	2.741	2.833	43.811
ÖSS de İlk Yüze Giren	400	400	491	432	404	453	531	510	453	496	4.570
Üniversiteler Kontenjanı	17.758	25.659	25.663	25.733	31.918	36.875	35.340	34.006	30.885	32.896	296.433
Toplam	24.176	31.098	30.450	30.658	37.962	44.088	40.453	41.504	35.762	37.167	353.318

Kaynak: Yükseköğretim Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, No: 30, Ocak 2014.

Tablo 1 incelendiğinde öğrencilere verilen bursların, her yıl üniversitelere ayrılan kontenjanlar, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) kontenjanı, üniversite seçme sınavında ilk yüze giren öğrenciler ve amatör milli sporculara ayrılan kontenjanlara göre tahsis edildiği gözlenmektedir. Ayrıca tabloda, 2014 eğitim öğretim yılı itibariyle toplam 353.318 yükseköğretim öğrencisinin öğrenim bursundan yararlandırıldığı gözlenmektedir.

Öğrenim bursundan yararlanan öğrenci sayılarının da her yıl belli oranda arttığı gözlenmektedir. Eğitim fakültelerini ilk beş tercihlerinde tercih eden öğrencilere, amatör milli sporcu öğrencilere ve üniversite sınavında derece elde eden öğrencilere burs kontenjanı ayrılmasının, yetenekli ve başarılı öğrencilerin motivasyonlarının korunması, performanslarının artırılması ve eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması amacıyla yapıldığı söylenebilir.

Tablo 2.

2013 – 2014 Eğitim Öğretim Yılı Öğrenim Kredisi ve Burs Başvurularının Sınıflara Göre İstatistiksel Dağılımı

Sınıflar	Başvuru	Yüzde (%)
Hazırlık	88.529	11.71
Birinci sınıf	474.973	62.8
İkinci sınıf	128.545	17
Üçüncü sınıf	43.133	5.7
Dördüncü sınıf	17.890	2.37
Beşinci sınıf	767	0.1
Altıncı sınıf	99	0.01
Diğer	2.357	0.31
Genel Toplam	756.293	100.00

Kaynak: Yükseköğretim Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, No: 30, Ocak 2014.

Tablo 2’de 2013-2014 eğitim öğretim yılında öğrenim kredisi ve bursu almak için başvuru yapan öğrencilerin sınıflara göre dağılım verilmiştir. Başvuru yapan öğrencilerin % 11.71’lik kısmını 88.529 öğrenciyle hazırlık sınıfı öğrencileri oluşturmaktadır. Hazırlık sınıfında başvuru yapan öğrencilerin öğrenim alınan okul süresinin dört yıldan fazla olduğu branşlardaki öğrenciler olduğu söylenebilir.

Yine burs ve kredi başvurularının en fazla yapıldığı dönem, birinci sınıfa kayıt yaptırmaya hak kazanan öğrencilerin olduğu dönemdir. Bu dönemde birinci sınıfların % 62.8’lik kısmı 474.973 öğrenciyle ilk yıllarında burs ve kredi için başvuru yapmışlardır. Bu dönemde burs ve kredi başvurusu yapan öğrencilerin çoğu burs ve kredilerden sadece birinden kanun gereği yararlanmaktadır. İkinci sınıf öğrencilerinden ilk yıl burs ya da kredi almak için başvurmayan, başvuramayan ya da her ikisinden birini almaya hak kazanamayan öğrencilerin ikinci sınıfta başvuru yaptıklarını gözlenmektedir. İkinci sınıf öğrencilerinden 128.545 öğrenci % 17’lik oranla ikinci yıl burs ve kredi başvurusunda bulunmuşlardır. Bu başvuru sayısının düşme sebebinin öğrencilerin birinci sınıfta hem burs hem de kredi için başvuru yapmaları, başvurdukları kredi ya da burstan birisini almaya hak kazanmaları ve üst sınıflarda durumlarında değişiklik olanlar hariç burs ve kredi sistemleri arasında geçiş yapmanın mümkün olmamasından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Üçüncü sınıfla beraber her geçen yıl burs ve kredi başvurusunda

bulunan öğrenci sayılarında bir azalma görülmektedir. Üst sınıflarda daha çok, burs ve kredi sisteminden daha önce yararlanmayan öğrencilerin başvuru yaptıkları ileri sürülebilir. Tablodan da görülebileceği gibi, üçüncü sınıf öğrencilerinden burs ve kredi almak için başvuran öğrenci sayısı 43.133 (% 5.7), dördüncü sınıf öğrenci sayısı 17.890 öğrenci (% 2.37), beşinci sınıfta, 767 öğrenci (% 0.1), altıncı sınıfta 99 (% 0.01), diğer sınıflarda ise 2.357 öğrenci (% 0.31) burs ve kredi başvurusunda bulunmuştur

Tablo 3.

2004-2014 Yılları Arasında Öğrenim Bursu Alan Eski ve Yeni Öğrenci Sayıları

Yıllar	Eski öğrenci	Yeni öğrenci	Burs toplam
2004-2005	43.134	54.976	98.110
2005-2006	77.412	58.085	135.497
2006-2007	103.923	65.000	168.923
2007-2008	113.922	67.568	181.490
2008-2009	130.056	68.651	198.707
2009-2010	126.171	117.000	243.171
2010-2011	176.067	144.845	320.912
2011-2012	205.768	143.136	348.904
2012-2013	253.942	142.187	395.679
2013-2014	271.378	91.790	363.168

Kaynak: Yükseköğretim Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, No: 30, Ocak 2014

Tablo 3'te 2004-2014 yılları arasında öğrenim bursundan yararlanan öğrenci sayıları verilmiştir. 2004-2014 yılları arasında her yıl burs verilen öğrencilerin sayılarında mezun olan veya burs sisteminden değişik sebeplerle çıkarılan öğrenci sayılarının oranlarına bağlı olarak bir artış gözlenmektedir. Tablo'da 2004-2014 yılları arasında öğrenim bursu alan öğrenciler incelendiğinde 2004 yılında 98.110 öğrenciye burs imkânı sağlanırken; 2005 yılında 135.497 öğrenciye, 2006 yılında 168.923 öğrenciye, 2007 yılında 181.490 öğrenciye, 2008 yılında 198.707 öğrenciye, 2009 yılında toplamda 243.171 öğrenciye, 2010 yılında toplamda 320.912 öğrenciye, 2011 yılında toplamda 348.904 öğrenciye, 2012 yılında 395.679 öğrenciye ve 2013 yılında da 363.168 öğrenciye öğrenim bursu imkânı sağlanmıştır. Tabloda özellikle 2010 ve 2011 yılları arasındaki burs verilen öğrenci miktarındaki artış dikkate değer durumdadır. Bu yıllarda kurulan yeni üniversite ve bölümlerdeki öğrencilerin burs başvurusunda bulunmasının bu artışta etkisi olduğu söylenebilir.

Tablo 4.

2000-2014 Yılları Arasında Enflasyon Oranları ve Öğrenim Burslarının Ödeme Artış Miktarları

Yıllar	Yıllık Enflasyon	Aylık Ödenen	Artış (TL)	Yüzde (%)
1999-2000	39.0	15	-	100
2000-2001	68.5	30	15	50
2001-2002	29.7	45	20	44
2002-2003	18.4	65	25	38
2003-2004	9.35	90	20	22
2004-2005	7.72	110	20	18
2005-2006	9.65	130	20	15
2006-2007	8.39	150	10	6
2007-2008	10.06	160	20	12
2008-2009	6.53	180	20	11
2009-2010	6.40	200	40	20
2010-2011	10.45	240	20	8
2011-2012	6.37	260	20	7
2012-2013	6.13	280	20	7
2013-2014	-	300	20	-

Kaynak: Yükseköğretim Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, No: 30, Ocak 2014

Tablo 4’te 2000-2012 yıllarında öğrencilere ödenen burs miktarları incelendiğinde, burs miktarlarının her yıl enflasyon oranlarında artış gösterdiği söylenebilir. Tablo 4’te görüldüğü gibi, öğrenim burs miktarı 2000 yılında 15 TL iken 2013 yılında 280 TL ödenmeye başlamıştır. Yine lisans öğrencilerine 240 TL ödeme yapan kurum, yüksek lisans öğrencilerine 2011 yılı itibariye 480 TL ödeme yaparken doktora öğrencilerine ise 720 TL burs ve kredi ödemesinde bulunmaktadır.

Tablo 5.

2013–2014 Öğretim Yılı Öğrenim Kredisi ve Burs Başvurularında Bulunan Öğrencilerin Aile Gelir Durumuna Göre İstatistiksel Dağılımı

Gelir Grupları	Başvuru	Yüzde (%)
0-600	108.526	14.35
601-1200	276.095	36.5
1201-1.800	98.498	13.02
1.801-2.400	113.573	15.02
2.401-3.000	56.076	7.41
3.001-3.600	29.760	3,93
3.601 ve üstü	73.765	9.75
Genel Toplam	756.293	100.00

Kaynak: Yükseköğretim Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, No: 30, Ocak 2014.

Tablo 5’te 2013–2014 öğretim yılı öğrenim kredisi ve burs başvurularında bulunan öğrenciler aile gelir durumlarına göre incelendiğinde, % 14.35’lik kısmının 108.526 öğrenci ile 0-600 TL arasında gelir grubuna ait ailelerin çocukları olduğu görülmektedir. Yine, % 36.5’lik kısmı 276.095 öğrenci ile 601-1200 TL arasında gelir grubuna ait

ailelerin çocukları iken, % 13.02'lik kısmı 98.498 öğrenci ile 1201-1800 TL arasında gelir grubuna ait ailelerin çocuklarıdır. Öğrenim kredisi ve bursu başvurusunda bulunan öğrencilerden ailelerinin gelir durumları orta ve üst düzeyde olan öğrencilerin de başvuru yaptığı gözlenmektedir.

Tabloda da görüleceği gibi, kredi ve burs başvurusunda bulunan öğrencilerin % 15.02'lik kısmı, 113.573 öğrenci ile 1801-2400 TL arasında gelir grubuna ait ailelerden gelmekteyken; % 7.41'lik kısmı, 56.076 öğrenci ile 2.401-3000 TL arasında gelir elde eden ailelerden gelmektedir. Son olarak da en üst gelir grubuna ait ailelerin çocukları da başvuru sayısının yaklaşık % 9.75'lik diliminde yer almaktadır. Gelir durumu açısından hem en düşük gelir hem de en yüksek gelire sahip ailelerin çocuklarının burs ve kredi alabilmek için başvurduğu gözlemlenmektedir. Toplamda 2013-2014 eğitim öğretim yılında 756.293 öğrenci burs ve kredi başvurusunda bulunmuştur.

Tablo 6.

2005-2014 Yılları Öğrenim Bursu İçin Öncelik verilen Öğrencilerin Öncelik Türleri ve Sayıları

Yıllar	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Toplam
Ama felçli iki bacağı kolu ol.	130	122	60	41	43	27	0	0	0	0	480
Anne ve babası vefat eden	408	503	515	427	875	540	611	613	587	938	6349
Darüşşafaka lisesi mezunu öğrenci	90	81	30	29	32	49	53	20	47	55	545
Gazi çocuğu	881	921	651	484	483	662	484	454	303	287	6378
Şehit çocuğu	108	124	83	72	43	114	102	97	103	79	995
Yetiştirme yurdunda barınmış öğrenci	214	240	171	189	75	175	169	182	153	177	1896
Terör sebebi köyleri boşaltılan öğrenci	-	-	-	438	260	811	949	1688	2230	2129	8505
Sosyal güvenlik malul aylığı alan	-	-	-	-	-	-	260	273	113	400	1146
% 40 üzerinde vücut fonksiyon kaybı olan öğrenci	-	-	-	-	-	-	234	245	179	204	862
Van depremi	-	-	14	87	676	694	1029	2470	0	0	4970
ÖSYM'de ilk yüze giren öğrenci	400	400	491	432	404	453	531	460	447	496	4514
Amatör Milli sporcular	-	1135	520	485	430	719	1012	608	736	942	6587
Toplam	2231	3526	2535	2684	3321	4244	5434	7110	4998	5707	43227

Kaynak: Yükseköğretim Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, No: 30, Ocak 2014

Tablo 6'da görüldüğü gibi yükseköğrenim öğrencilerine sosyal devlet anlayışını her alanda en iyi şekilde sergilemeyi misyon edinen kurum, gözlerinin biri ya da her ikisi

görmeyen öğrencilere, biri ya da her iki kolu, bacağı olmayan öğrencilere, anne babası vefat etmiş öğrencilere, Darüşşafaka Lisesi mezunu olan öğrencilere, gazi ve şehit çocuklarına, yetiştirme yurtlarında barınmış çocuklara, terör sebebiyle köyleri boşaltılan ailelerin çocuklarına, 5510 sayılı Kanun (SSK) kapsamındaki ailelerin çocukları ile % 40 vücut fonksiyonu kaybı yaşayan öğrencilere öğrenim bursu tahsisinde öncelik tanınmaktadır.

2005 yılında 2231 öğrenciye, 2006 yılında 3526 öğrenciye, 2007 yılında 2535 öğrenciye, 2008 yılında 2684 öğrenciye, 2009 yılında 3321 öğrenciye, 2010 yılında 4244 öğrenciye, 2011 yılında 5434, 2012 yılında 7110 öğrenciye, 2013 yılında 4998 öğrenciye, 2014 yılında 5707 öğrenciye ve toplamda 43227 öğrenciye öğrenim bursu dağıtılırken öncelik tanınmıştır.

Tabloda dikkati çeken noktalardan biri, özellikle vücut fonksiyonu kaybı olanlar ile 5510 sayılı kanun kapsamında olan ailelerin çocuklarının 2011 yılından başlayarak öncelikliler sınıfına alınmış olmalarıdır. Diğer önemli bir nokta, 2011 yılından itibaren öncelik sırasında olan öğrencilerin kontenjanlarındaki büyük artışlardır. Özellikle anne babası vefat etmiş olan ve terör sebebiyle köyleri boşaltılan ailelerin çocuklarındaki artış dikkate değerdir.

Öğrenim Kredisi.

Öğrenci kredi planları, öğrencilerin yükseköğretim öğrenimleri süresince karşılaştıkları maliyetlerinin (harçlar, barınma ve ulaşım vs.) belli bir kısmını ya da tamamını karşılamak amacıyla, eğitim öğretim ve yaşam harcamalarını öğrencilerin borçlanarak kendilerinin üstlenmelerini sağlamak amacıyla geliştirilmiş sistemlerdir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede her geçen gün artan yükseköğretimin bireysel maliyetleri, eğitim ve yaşamsal harcamaları, aileleri ve devleti zorlama sürecine girince, ortaya çıkan bu mali yükü belli ölçülerde öğrencilere kaydırarak onları da yükümlülük altına almak gibi parasal kaynak arayışlarına gidilmektedir (Eicher ve Chevaillier,1992). Bu sebeple, özellikle 1960'lı yıllardan başlayarak gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkede, yükseköğrenimin bireysel maliyetine öğrencileri de dâhil etmek ve bireysel maliyetleri zamana yaymak amacıyla, alınan kredilerin mezuniyetten sonra geri ödenmesi şartıyla öğrencilere öğrenim kredileri tahsis edilmeye başlanmıştır.

Krediler, öğrencilere tahsis edilirken, öğrencilerin aldıkları bu kredileri gelecekte mezuniyet sonrası geri ödeyip ödeyemeyeceğine bakılmaksızın devlet sponsorluğunda

tahsis edilmektedir. Gerekirse bu açıdan devlet, geri ödeme riskini de göze alarak öğrencilere kredi tahsis etmektedir. Bu açıdan bir geri ödeme yükümlülüğüne girmek eylemini ifade etmek amacıyla *öğrenci kredisi* terimi yaygın olarak kullanılmaktadır.

Öğrenci kredisi planları kullanılış amacına göre fazlaca değişiklik gösteren özellikler taşımaktadır. Kimi zaman öğrenci kredisi, borçlu öğrencinin eğitim öğretim harcamalarının veya öğrencilik yaşam giderlerinin bir kısmını ya da tamamını karşılamak için borç vermek anlamında kullanılması açısından, kimi zaman da, üniversitede lisans, yüksek lisans ya da doktora eğitimi için bireysel ekonomik ihtiyaçları karşılamak amacıyla verilen finansal yardım anlamında kullanılması açısından değişiklik gösterebilmektedir.

Öğrenci kredileri, bankaya, devlete, öğrenci kredilerinin verildiği kamu kuruluşuna veya eğitim öğretimin alındığı üniversiteye borçlanma şeklinde olabileceği gibi, bu krediyi tahsis edenlerin krediyi verme amacına göre de değişiklik göstermektedir. Öğrenci kredilerinin amaçları, öğrencinin krediyi nakit olarak alması ve aldığı nakdi yardımı üniversitede alacağı eğitim öğretim giderleri için harcaması, konaklama ve beslenme harcamaları gibi yaşamsal giderleri içinde kullanıp kullanmaması gibi borçlunun amacına göre de değişebilmektedir (Johnstone ve Marcucci, 2009).

Genel olarak yükseköğretimde, bireysel maliyetlerin artışıyla beraber öğrencileri de yükümlü kılmak adına, öğrencilere üç tür kredi olanağının sağlandığı söylenebilir. Bu kredilerden ilki, ticari öğrenim kredileridir. Ticari öğrenim kredileri, bankaların sıradan uygulamış olduğu kredi koşullarına göre öğrencilere verilen kredi türüdür. Ancak ticari öğrenim kredilerinin hem borç alan öğrenciler için hem de borç veren bankalar için belirsizlik taşıması riskli bir durum olarak değerlendirilmektedir (Eicher ve Chevaillier, 1992).

Diğer taraftan ikinci bir kredi türü olarak, kamu tarafından öğrencilere öğrenim kredileri verilmektedir. Kamusal öğrenci kredilerinin düşük faizli olması ve geri ödeme koşullarının daha esnek olması nedeniyle kamusal yardım niteliği taşıdığı ve ticari öğrenim kredilerinden daha çok tercih edilen bir kredi türü olduğu söylenebilir. Kamusal öğrenci kredilerinde öğrenciler, yükseköğrenimlerinden sonra iş bulma garantilerinin olmayışı ve belli bir düzeyde ücret elde etme belirsizliklerinden dolayı alma noktasında çekingen ve kaygılı davranabilmektedirler. Bu kaygıların giderilmesi noktasında bazı ülkelerde gelire bağlı geri ödemeli öğrenim kredileri yeni bir kredi türü olarak tartışılmaktadır. Bu kredinin ödenmesi, borçlunun gelir düzeyine göre az ya da çok; hızlı ya da yavaş olabilmektedir (Barnes ve Barr, 1988).

Öğrenim kredisi, ülke içerisinde ve dışında yükseköğrenim gören Türkiye Cumhuriyeti uyruklu öğrencileri maddi açıdan desteklemek, sosyal ve kültürel gelişmelerini kolaylaştırmak amacıyla devam ettikleri yükseköğretim kurumlarının normal öğrenimi süresince verilen, zorunlu hizmet yükümlülüğü bulunmayan borç para şeklinde tanımlanabilir.

Türkiye'de kamu tarafından verilen öğrenim kredileri, Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü'nce yükseköğrenim öğrencilerine parasal destek sağlamak amacıyla 1962 yılından beri verilmektedir. Öğrenim kredisi, insan gücüne gereksinim duyulan öğrenim dallarına öncelikle olmak üzere, başarılı ve gerçekten ihtiyaç sahibi olma düzeyleri belirlenen öğrencilere verilmektedir.

Öğrenim Kredisinden Yararlanacak Öğrenciler;

- Ön lisans öğrencileri,
- Lisans öğrencileri,
- Açık öğretim öğrencileri (Sadece öncelikli öğrenciler; şehit veya gazi çocuğu, anne ve babası ya da her ikisi de ölü vb.),
- İki yıllık okullardan mezun olup, dört yıllık okulların üçüncü sınıfına dikey geçiş sınavı ile ara vermeden kayıt yapan öğrenciler (intibak veya hazırlık sınıfında öğrenim kredisi verilmez),
- Yüksek lisans ve Doktora öğrencileri,
- Vakıf Üniversitesinde okuyan öğrenciler,
- İkinci öğretim de okuyan öğrenciler öğrenim kredisinden yararlanabilirler.

Öğrenim Kredisinden Yararlanamayacak olan öğrenciler ise;

- Yetim maaşı ve nafaka alanlar dışında, en az asgari ücret düzeyinde aylık veya ücretle sürekli bir işte çalışan veya gelire sahip öğrenciler,
- Bir yükseköğretim kurumundan mezun olan öğrenciler, (dikey geçiş ve master-doktora hariç)
- Ek süre öğrenim gören (okullarını normal süresinde tamamlayamayan) öğrenciler,
- Sağlık sebebi dışında ön lisans mezunlarından ara vermek suretiyle intibak programına başlayan öğrenciler,
- Ön lisanstan lisans öğrenimine geçmek için intibak eğitimi yapan öğrenciler, (intibak programı süresince)
- Kredi isteğinde bulunduğu tarihte kayıtlı olduğu öğretim kurumunda bir

- öğretim yılından fazla başarısız olan öğrenciler,
- Kurumdan daha önce burs ya da öğrenim kredisi almış olan öğrenciler,
  - Gerçeğe aykırı beyanda bulunan öğrenciler,
  - Yabancı uyruklu öğrenciler,
  - Öğrenim Kredisi Yönetmeliği hükümlerine göre kredi almaya yeterli bulunmayan öğrenciler şeklinde ifade edilebilir.

Yükseköğretim öğrencilerinin bireysel maliyetlerini karşılamada öğrencilere yönelik yapılan parasal yardımların nasıl yapılması gerektiği, türleri ve yardımların niteliği üzerine yapılan tartışmalar sürüp gitmektedir. Özellikle eğitim örgütlerinin son yıllarda maruz kaldığı parasal sorunlar, araştırmacıları öğrenim kredisi programlarını incelemeye ve geliştirmeye yöneltmiştir.

Öğrenim kredilerini etkinlik ve eşitlik açısından savunan görüşler olduğu gibi eleştiren görüşler de bulunmaktadır. Kamu öğrenim kredileri, öğrencinin öğrenimini zamanında tamamlamasını ve insan sermayesi yatırımı kararında daha ussal davranmasını özendirdiği için desteklenmektedir. Ayrıca öğrencilerin yükseköğretimden sağlayacağı yararlar karşılığında, bireysel eğitim maliyetini karşılayabiliyorsa öğrenimi sırasında; karşılayamıyorsa öğrenim kredisi olarak mezuniyetten sonra çalışma yaşamının başlangıç yıllarında karşılaması gerektiği ileri sürülmektedir (Barnes ve Barr, 1988; Woodhall, 1987).

Kimi araştırmacılar öğrenim kredisinin mutlaka verilmesi gerektiğini, ortaya sürdükleri gerekçelerle savunmuşlardır. Öğrenim kredisinin mutlaka verilmesini savunanların en önemli gerekçesi hem etkinlik hem de eşitlik açısından olmaktadır. Diğer bir gerekçe olarak da devletin parasal konularda bireylere sağladığı destekler sayesinde toplumun kalkınmasına katkı sağlanacağı inancıdır. Ayrıca geri ödenmeksizin ve sınırsız şekilde öğrencilere verilen kredilerle öğrencilerin bireysel maliyetlerini destelemek yerine, borçlanma sistemiyle kredi tahsisinin kamunun parasal sorunlarını azaltabileceği hususu da bu gerekçeleri desteklemektedir. Yine öğrenim kredileri ile bireysel maliyetlerine destek olunan bireylerin aldıkları eğitimin, bireylere sağladığı yüksek ücretli iş bulma fırsatı, geniş istihdam olanakları, yapılan işten doyum sağlama gibi faydaları da bulunmaktadır. Tüm bu bireysel faydalara ulaşma için öğrenim sırasında alınan kredilerle borçlanan öğrenciler, almış oldukları hizmetin bedelini mezuniyetten sonra gecikmeli olarak da olsa geri ödeyeceklerdir. Böylece kamunun ve ailelerin yükünün bir kısmı eğitim yoluyla bireysel yararlar sağlayan öğrenciye kaydırılmış

olacaktır. Bu oluşumun hem etkinlik hem de eşitlik üzerine olumlu etkilerinin olacağı savunulmaktadır (Barnes ve Barr, 1988).

Yükseköğretim öğrencilerine verilen öğrenim kredisinin özellikle fırsat ve imkân eşitliğini sağladığının savunulduğu gözlenmektedir. Öğrenim kredisinin öğrencilere mutlaka verilmesini savunanlar, yükseköğretimde üst gelir seviyesine sahip ailelerin çocuklarının yükseköğretimden daha fazla yararlanma olasılığını vurgulamaktadırlar. Bu noktada öğrencilere verilen karşılıksız bursların orta ve düşük gelirli vergi yükümlüsünden yüksek gelirli vergi yükümlüsüne gelir aktarımına yol açtığını belirtilmektedir. Bununla birlikte öğrenim kredisinin yalnız yükseköğrenim görenlere verildiğinden eğitimde fırsat ve imkân eşitliğini sağlamada burslardan daha etkili bir yol olduğu da değerlendirilmektedir (Woodhall, 1987b).

Literatürde öğrencilere öğrenim kredisi tahsisinin bir takım sorunları da beraberinde getireceğini ileri süren görüşler de bulunmaktadır. Bu noktada özellikle öğrenim kredi sistemi iki yönden yoğun biçimde eleştirilmektedir. Öğrenim kredisi sistemi gerçekte eğitim, istihdam ve gelir arasında güçlü ilişkilerin olduğu varsayımlarına bağlı olarak geliştirilmekte ve öğrencilere tahsis edilmektedir. Ancak bireylerin yükseköğrenimden mezun olduktan sonra iş bulma garantileri bulunmamaktadır. İş bulamadıklarında ya da borçlarını ödeyebilecek yeterli kazancı elde edemediklerinde kredi kullanan öğrenciler çaresiz kalmaktadırlar. Öğrenim kredisinin eleştirildiği noktalardan biri de öğrenciler diplomaları sayesinde buldukları işle yaşam standartları içerisinde kredi borçlarına yeterli parasal kaynakları ayırıp ayıramayacakları konusunda endişe taşıyabilecekleridir. Bu tür kaygıların öğrenim kredilerinin düşük gelirli öğrencileri eğitime katmada etkin olamayacağı, özellikle yoksul gençleri ve kadınları eğitimden uzaklaştırabileceği ileri sürülmektedir. Her ne kadar Woodhall, öğrenim kredilerinin ücretli kesimin çocuklarını ve kadınları kaygılandırmadığını belirtse de böyle bir olgu vardır ve bu konuda gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir (Woodhall,1987b).

Bazı araştırmacılar da kredi kullanarak borçlu olacak öğrencilerin, israf alışkanlıklarının olabileceğini ve okulu terk etme ihtimalini doğurabileceğini belirtmektedir. Tüm bu eleştirilere ilaveten, bu kredi sistemini yürütme maliyeti ve borcunu ödemeyen ya da ödeyemeyen mezun öğrenciler yüzünden, beklenen kamu tasarruflarının eriyebileceği görüşü de yaygın olarak savunulmaktadır (Tilak, 1993).

Kamu öğrenim kredilerinin, eğitim eşitliği açısından sakıncalarını azaltabilmek için geri ödemenin bireyin aldığı ücrete göre hızlı olabilmesini sağlayacak esnek bir yapıya

kavuşturulması gerekmektedir. Bir diğer önlem ise, olabildiğince genişletilen öğrenim kredilerinin yanı sıra görece daha düşük oranda öğrenim burslar sunmaktır. Bu burslar; başarı ve gereksinme temelinde eğitim-istihdam ilişkisinin daha düşük olduğu alanlardaki öğrencileri ve düşük gelirli ailelerden gelen öğrencileri cesaretlendirmek, öğrencileri ekonominin gereksinme duyduğu insan gücü yetiştiren alanlara çekmek, üstün başarılı ve yetenekli öğrencileri özendirmek amacıyla kullanılabilir.

Öğrenim kredileri, Kredi ve Yurtlar Kurumu yönetim kurulunca o yıl için belirlenmiş sabit bir aylık miktarı kapsamaktadır. Öğrencinin kredi alabilmek için hem "başarı düzeyini" hem de "gereksinme düzeyini" kanıtlayan belgeleri hazırlamasının yanında belli bir para miktarını içeren taahhütname ile maddi teminat ya da kefaletname vermesi gerekmektedir.

Öğrenciler, okuduğu yükseköğretim kurumunun normal süresi boyunca öğrenim kredisi alabilmektedir. Eğer öğrenci ücretli olarak sürekli çalışıyorsa, herhangi bir gelire sahipse, parasız yatılı ya da öğrenim burslu ise öğrenim kredisi alamamaktadır. Öğrenci, borçlanma karşılığı aldığı öğrenim kredisini mezuniyetten iki yıl sonra başlayarak kredi alma süresinin iki katı zamanda aylık eşit taksitlerle Kredi Yurtlar Kurumuna geri ödemek durumundadır. Öğrencilere verilen kredilerden faiz alınmamaktadır (Yurtkur, 2010). Ancak öğrenim kredilerinin geri ödenmesi ile ilgili, 1995 mali yılı Bütçe Kanunu'nun 6. maddesi ile bir takım yeni düzenlemelere gidilmiştir. Bu kapsamda alınan kredinin geri ödenmesine mezuniyetten bir yıl sonra başlanacak ve en geç üç yıl içinde borç geri ödenecektir. Öğrenim kredisi olarak verilen miktarlara Devlet İstatistik Enstitüsünün (DİE) toptan eşya fiyat endekslerindeki artışlar uygulanarak ödenecek ek miktar belirlenmektedir.

Kredilerin geri ödenmesinde bazı sıkıntılar yaşanmaktadır. Yaşanan sıkıntılar sebebiyle 25 Kasım 2011 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren yeni bir düzenleme ile öğrenim kredisine ilişkin bir takım yeni kararlar alınmıştır. Yapılan yeni düzenlemeyle 351 sayılı Kanunun 16'ncı maddesinin ikinci, üçüncü ve beşinci fıkraları yeniden düzenlenmiştir. Bu değişiklik, "öğrenci borcunu öğrenim gördüğü öğretim kurumunun normal öğrenim süresinin bitiminden itibaren iki yıl (öğrencinin lisansüstü eğitim yapması halinde dört yıl) sonra başlamak üzere kredi aldığı sürede ve aylık dönemler halinde kuruma geri ödenmek zorundadır." ibaresi " Borçlunun kuruma müracaatı esnasında sosyal güvenlik kurumu veya sosyal güvenlik kuruluşu niteliğindeki başka kuruluşlarla ilişkisinin bulunmaması halinde, ilgilinin talebi

ile borcunu ödemesi, kredi alma süresinin bitiminden itibaren endeks uygulanmak sureti ile ve birer yıllık sürelerle kurumca uzatılır.” şeklinde değiştirilmiştir.

Öğrenim kredilerini mevcut kamu politikalarına göre dağıtmak ve bunların dağıtımında etkinliği ve seçme özgürlüğünü sağlamak için kredi sisteminin daha da geliştirilmesi gerekmektedir. KYK'nin verdiği öğrenim kredileri ile katkı kredilerine ilişkin bugünkü uygulama, enflasyonist ortam içinde bu yardımları büyük ölçüde burs niteliğine dönüştürmektedir. Öğrencinin öğrenimi sırasında aldığı kredi miktarının iş bulmasından sonra o günkü ücret düzeyine göre ödemesini sağlayacak bir işleyişe kavuşturulması gerekmektedir.

Tablo 7.

1999-2014 Yılları İtibari İle Burs ve Öğrenim Kredilerine Başvuran Öğrenci Sayıları ve Kredi- Burs Tahsis Edilen Öğrenci Sayıları

Yıllar	Başvuru*	Burs	Kredi	Toplam
1999-2000	266.582	-	177.382	177.382
2000-2001	284.598	-	152.625	152.625
2001-2002	292.730	-	201.323	201.323
2002-2003	169.536	-	169.536	169.536
2003-2004	279.260	54.724	224.536	279.260
2004-2005	234.136	58.090	176.046	234.136
2005-2006	249.898	60.393	189.505	249.898
2006-2007	319.171	65.000	254.171	319.171
2007-2008	327.254	72.129	251.707	323.836
2008-2009	399.662	73.033	279.850	352.883
2009-2010	468.466	117.050	292.367	409.417
2010-2011	497.536	154.798	281.342	436.014
2011-2012	583.758	150.465	345.289	495.754
2012-2013	672.603	149.824	421.653	571.477
2013-2014	756.293	96.411	542.065	638.476

Kaynak: Yükseköğretim Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, No: 30, Ocak 2014

Tablo 7’de 1999-2014 yılları itibari ile burs ve öğrenim kredilerine başvuran öğrenci sayıları ve kredi-burs tahsis edilen öğrenci sayıları incelendiğinde; 1999 yılında 266.582 öğrenci, öğrenim kredisi için başvurmuş; bunlardan 177.382 öğrenciye öğrenim kredisi tahsis edilmiştir. 2000 yılında 284.598 öğrenci öğrenim kredisi için başvuruda bulunmuş, başvuran öğrencilerden 152.625 öğrenciye öğrenim kredisi verilmiştir. 2001 yılında 292.730 öğrenci öğrenim kredisi için başvurmuş, bunlardan 201.323 öğrenci, öğrenim kredisi almaya hak kazanmıştır. 2002 yılında 169.536 öğrenci öğrenim kredisi için başvuruda bulunmuş, bu öğrencilerin hepsine öğrenim kredisi tahsis edilmiştir. 2003 yılında 279.260 öğrenci burs/öğrenim kredisi için başvurmuş, bunlardan 54.724 öğrenciye burs, 224.536 öğrenciye öğrenim kredisi verilmiş ve toplamda 279.260 öğrenciye burs/öğrenim kredisi tahsis edilmiştir.

2004 yılında 234.136 öğrenci burs/öğrenim kredisi için başvurmuş, bunlardan 58.090 öğrenciye burs, 176.046 öğrenciye öğrenim kredisi verilerek toplamda 234.136 öğrenciye burs/öğrenim kredisi tahsis edilmiştir. 2005 yılında 249.898 öğrenci burs/öğrenim kredisi için başvurmuş, bunlardan 60.393 öğrenciye burs, 189.505 öğrenciye öğrenim kredisi ve toplamda 249.898 öğrenciye burs/öğrenim kredisi tahsis edilmiştir. 2006 yılında 319.171 öğrenci burs/öğrenim kredisi için başvurmuş, bunlardan 65.000 öğrenciye burs, 254.171 öğrenciye öğrenim kredisi ve toplamda 319.171 öğrenciye burs/öğrenim kredisi tahsis edilmiştir. 2007 yılında 327.254 öğrenci burs/öğrenim kredisi için başvurmuş, bunlardan 72.179 öğrenciye burs, 251.707 öğrenciye öğrenim kredisi ve toplamda 323.836 öğrenciye burs/öğrenim kredisi tahsis edilmiştir. 2008 yılında 399.662 öğrenci burs/öğrenim kredisi için başvurmuş, bunlardan 73.033 öğrenciye burs, 279.850 öğrenciye öğrenim kredisi ve toplamda 352.833 öğrenciye burs/öğrenim kredisi tahsis edilmiştir. 2009 yılında 468.466 öğrenci burs/öğrenim kredisi için başvurmuş, bunlardan 117.050 öğrenciye burs, 292.367 öğrenciye öğrenim kredisi ve toplamda 409.417 öğrenciye burs/öğrenim kredisi almaya hak kazanmıştır.

2010 yılında ise 497.536 öğrenci burs/öğrenim kredisi için başvurmuş, bunlardan 150.000 öğrenciye burs, 282.785 öğrenciye öğrenim kredisi ve toplamda 432.785 öğrenciye burs/öğrenim kredisi tahsis edilmiştir. 2011 yılında ise 495.754 öğrenci burs/öğrenim kredisi için başvurmuş, bunlardan 150.465 öğrenciye burs, 345.289 öğrenciye öğrenim kredisi ve toplamda 495.754 öğrenciye burs/öğrenim kredisi tahsis edilmiştir. 2012 yılında ise 571.477 öğrenci burs/öğrenim kredisi için başvurmuş, bunlardan 149.824 öğrenciye burs, 421.653 öğrenciye öğrenim kredisi ve toplamda 571.477 öğrenciye burs/öğrenim kredisi tahsis edilmiştir. 2013 yılında ise 638.476 öğrenci burs/öğrenim kredisi için başvurmuş, bunlardan 96.411 öğrenciye burs, 542.065 öğrenciye öğrenim kredisi tahsis edilmiştir..

Tablo 8.*1999-2014 Yılları İtibari İle Öğrenim Kredisi Alan Öğrenci Sayıları*

Yıllar	Eski öğrenci	Yeni öğrenci	Toplam
1999-2000	220.714	124.617	345.331
2000-2001	274.639	117.938	392.577
2001-2002	298.059	153.491	451.550
2002-2003	339.723	154.347	494.070
2003-2004	361.303	161.367	522.670
2004-2005	377.061	159.970	537.031
2005-2006	399.351	169.925	569.276
2006-2007	417.519	155.033	572.552
2007-2008	406.427	171.582	578.009
2008-2009	395.322	191.809	587.131
2009-2010	425.689	292.367	718.056
2010-2011	415.738	176.844	592.582
2011-2012	464.415	202.944	667.359
2012-2013	470.733	235.779	706.512
2013-2014	534.786	336.448	871.234

Kaynak: Yükseköğretim Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, No: 30, Ocak 2014

Tablo 8’de 2000-2014 yılları itibari ile öğrenim kredisi alan öğrenci sayıları incelendiğinde, 1999 yılında toplam 345.331 öğrenciye öğrenim kredisi tahsis edilmiştir. 2000 yılında toplam 392.577 öğrenciye; 2001 yılında toplam 451.550 öğrenciye; 2002 yılında toplam 494.070 öğrenciye; 2003 yılında toplam 522.670 öğrenciye; 2004 yılında toplam 537.031 öğrenciye öğrenim kredisi imkânı sağlanmıştır. 2005 yılında toplam 569.276 öğrenci; 2006 yılında toplam 572.552 öğrenci; 2007 yılında toplam 578.009 öğrenciye; 2008 yılında toplam 587.131 öğrenciye; 2009 yılında toplam 718.056 öğrenci; 2010 yılında toplam 592.582 öğrenci, 2011 yılında toplam 667.359 öğrenciye, 2012 yılında 706.512 öğrenciye, 2013 yılında ise 871.234 öğrenciye öğrenim kredisi imkânı sağlanmıştır.

Katkı Kredisi.

Katkı kredisi, 1984-1985 yılından itibaren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 2880 sayılı kanunla değişik 46'ncı maddesine göre verilmeye başlamıştır. Katkı kredisi; yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin beslenme, kültürel ve spor etkinlikleri ve diğer toplumsal gereksinmelerini gidermek amacıyla ödemekle yükümlü oldukları para-dır. Öğrenim kredileri gibi öğrencinin "başarı" ve "gereksinme" düzeyine göre KYK, öğrenim harcını karşılamak üzere öğrencilere katkı kredisi vermektedir.

Katkı kredisinin miktarı, her yıl öğrenim dalının niteliklerine göre ve Yüksek Öğretim Kurulu'nun önerisi üzerine Bakanlar Kurulu'nca belirlenmektedir. Öğrenci isterse hem katkı hem de öğrenim kredisi alabilmektedir. Yükseköğretim kurumlarında bir öğrenci için cari hizmet ödeneği karşılığı Bakanlar Kurulunca tespit edilen miktarın

devlet katkısı dışında kalan ve borçlanma karşılığı kurumca öğrenci adına öğretim kurumu hesabına ödenen paradır. Katkı kredisine borcu, öğrencinin normal öğrenimi süresince öğrenci adına öğretim kurumu hesaplarına ödenen miktarlara Türkiye İstatistik Kurumu Toptan Eşya Fiyat Endeksindeki artışlar uygulanarak hesaplanacak miktarın ilave edilmesi ile tespit edilir. Ayrıca, Bakanlar Kurulu Kararına istinaden öğretim kurumlarına ilk defa kayıt yaptıracak öğrencilerden katkı kredisine almak için kuruma başvuranlar, öğretim kurumlarına kayıt esnasında birinci taksit katkı payını ödemeksizin kayıt yaptırabilmektedirler (Tural, 2005). Katkı kredisine öğrenim kredisinden farklı olarak öğrenciye değil, kurumca öğrenci adına ilgili üniversitenin hesabına yatırılmaktadır. Öğrenci mezuniyetten bir yıl sonra bu krediyi aldığı süre kadar zamanda geri ödemektedir. Öğrencinin borcu kredi aldığı yıllara ilişkin DİE toptan eşya fiyat endeksleri dikkate alınarak bir miktar artırılmaktadır. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 2880 sayılı kanunla verilmeye başlanan katkı kredilerinden yararlanabilecek ve yararlanamayacak öğrenciler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

Katkı Kredisinden Yararlanacak Olan Öğrenciler:

- Ön lisans öğrencileri,
- Lisans öğrencileri,
- Açık Öğretim öğrencileri, (Sadece öncelikli öğrenciler: şehit veya gazi çocuğu, anne ve babası her ikisi de ölü vb.)
- İki yıllık okullardan mezun olup dört yıllık okulların üçüncü sınıfına dikey geçiş sınavı sonucu ara vermeden kayıt yapan öğrenciler, (intibak veya hazırlık sınıfında katkı kredisine verilmez) katkı kredisinden yararlanabilmektedirler.

Katkı Kredisinden Yararlanamayacak olanlar:

- Yetim maaşı ve nafaka alanlar dışında en az asgari ücret düzeyinde aylık veya ücretle sürekli bir işte çalışan veya gelire sahip öğrenciler,
- Bir yükseköğretim kurumundan mezun olan öğrenciler (dikey geçiş yapanlar hariç),
- Sağlık sebebi dışında ön lisans mezunlarından ara vermek suretiyle intibak programına başlayan öğrenciler,
- Ön lisanstan lisans öğrenimine geçmek için intibak öğrenimi yapan öğrenciler, (intibak programı süresince)
- Kredi isteğinde bulunduğu tarihte kayıtlı olduğu öğretim kurumunda bir öğretim yılından fazla başarısız olan öğrenciler,
- Ek süre öğrenim gören (artık yıl) öğrenciler,

- Kurumdan daha önce katkı kredisi almış olan öğrenciler,
- Gerçeğe aykırı beyanda bulunan öğrenciler,
- Yabancı uyruklu öğrenciler,
- İkinci öğretim veya vakıf üniversitesinde okuyan öğrenciler ile yüksek lisans (master-doktora) öğrencileri,
- Yurtdışında öğrenim gören ve denklikleri yapılarak memleket içerisinde bir üniversitede lisans tamamlamalarına karar verilerek, üniversitelere yerleştirilen ve geçiş yaptıkları öğretim kurumuna ikinci öğretim öğrencileri düzeyinde katkı payı ödeyen öğrenciler,
- Üniversite tarafından özel muafiyetle katkı payı üniversite tarafından karşılanan öğrenciler,
- Üniversitelere yabancı uyruklu öğrenci sınavı (YÖS) veya YÖS'e eşdeğer kabul edilen diğer sınav sonuçlarını kullanarak, yabancı uyruklu öğrenci kontenjanından yararlanarak kayıt yaptıran ve sonradan T.C. vatandaşlığına geçen öğrenciler,
- Şehit veya gazi çocukları,
- Katkı Kredisi Yönetmeliği hükümlerine göre kredi almaya yeterli bulunmayan öğrenciler, katkı kredisinden yararlanamazlar.

Türkiye’de 30 Haziran 2012 tarihinden geçerli olmak üzere normal öğretim ve açık öğretimde katkı paylarının devlet tarafından ödenmesine dair karar yürürlüğe girmiştir. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında yükseköğretim kurumlarında cari hizmet maliyetlerine öğrenci katkısı olarak alınacak katkı payları ve öğrenim ücretlerinin tespitine dair Bakanlar Kurulu’nun kararına göre, öğrencilerden kayıt ve kayıt yenileme sırasında katkı payı/öğrenim ücreti dışında (açık öğretim ve uzaktan öğretim materyal ücreti hariç) her ne ad altında olursa olsun ücret alınmaması kararı uygulanmaya başlanmıştır.

Tablo 9.*2000-2011 Yılları Arasında Katkı Kredisi Alan Öğrenci Sayıları*

Yıl	Başvuru *	Katkı K. Tahsis	Katkı Kredisi Almakta Olan		
			Eski öğrenci	Yeni öğrenci	Toplam
2000	198.795	128.266	216.243	98.187	314.430
2001	259.142	161.670	241.606	118.436	360.042
2002	193.229	179.444	278.495	127.296	405.791
2003	141.646	141.646	297.275	130.995	428.270
2004	142.626	142.626	323.934	135.661	459.595
2005	141.262	141.262	344.857	136.154	481.011
2006	157.555	157.555	359.683	145.665	505.348
2007	145.617	145.617	340.869	110.973	451.842
2008	234.963	175.565	332.686	133.806	466.492
2009	289.314	181.448	333.810	140.982	474.792
2010	303.042	191.378	336.725	147.676	484.401
2011	304.571	191.777	350.847	187.649	538.496

Kaynak: Yükseköğretim Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, No: 27, Ocak 2011

Tablo 9 incelendiğinde 2000-2011 yılları arasında katkı kredisi alan öğrencilerin her geçen yıl artışı söylenebilir. Bu noktada katkı kredisi almak isteyen öğrencilerin sayısı ile öğrenim kredisi almak için başvuran öğrenci sayıları arasında bir paralellik olduğu söylenebilir. Bu durumda öğrenim kredisine başvuran öğrenciler aynı zamanda katkı kredisi almak için müracaat etmişlerdir denilebilir.

Tablo 10.*2010– 2011 Öğretim Yılı Katkı Kredisi Başvurularının Sınıflara Göre İstatistiksel Dağılımı*

Sınıflar	Başvuru	Yüzde (%)
Hazırlık sınıfı	35.967	11,81
Birinci sınıf	224.724	73,78
İkinci sınıf	32.608	10,71
Üçüncü sınıf	8.741	2,87
Dördüncü sınıf	2.264	0,74
Beşinci sınıf	101	0,03
Altıncı sınıf	11	0
Diğer	155	0,05
Genel Toplam	304.571	100

Kaynak: Yükseköğretim Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, No: 27, Ocak 2011

2010–2011 öğretim yılı katkı kredisi almak için başvurularının sınıflara göre istatistiksel dağılımı verilmiştir. Verilere göre, katkı kredisi almak için başvuru yapan öğrencilerin % 11.81’lik kısmını 35.967 öğrenciyle hazırlık sınıfı; % 73.78’lik kısmını 224.724 öğrenciyle birinci sınıf; % 10.71’lik kısmını 32.608 öğrenciyle ikinci sınıf; % 2.87’lik kısmını 8.741 öğrenciyle üçüncü sınıf; % 0.74’lük kısmını 2.264 öğrenciyle dördüncü sınıf; % 0.03’lük kısmını 101 öğrenciyle beşinci sınıf; % 0’lık kısmını 11 öğrenciyle altıncı sınıf; % 0.05’lik kısmını 155 öğrenciyle diğer sınıflarda öğrenim gören

öğrencileri oluşturmaktadır. 2010-2011 öğretim yılı katkı kredisi almak için başvuran öğrenci sayısı toplamda 304.571 öğrencidir.

Tablo 11.

2010 – 2011 Öğretim Yılı Katkı Kredisi Başvurularında Aile Gelir Durumunun İstatistiksel Dağılımı

Gelir grupları	Başvuru	Yüzde (%)
0– 600	120.781	39.66
601 – 1200	99.289	3.6
1201–1.800	54.008	17.73
1.801–2.400	16.982	5.58
2.401–3.000	6.904	2.27
3.001–3.600	3.779	1.24
3.601 ve üstü	2.828	0.93
Genel Toplam	304.571	100.00

Kaynak: Yükseköğretim Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, No: 27, Ocak 2011

Tablo 11’de 2010-2011 öğretim yılı katkı kredisi başvurularında aile gelir durumunu istatistiksel dağılımı incelendiğinde; % 39.66’lık kısmı 120.781 öğrenci ile 0-600 TL arasında gelire sahip ailelerin çocukları, % 32.6’lık kısmı 99.289 öğrenci ile 601-1.200 TL’lik gelir grubu, % 17.73’lük kısmı 54.008 öğrenci ile 1.201-1.800 TL’lik gelir grubu, % 5.58’lik kısmı 16.982 öğrenci ile 1.801-2.400TL’lik gelir grubu, % 2.27’lik kısmı 6.904 öğrenci ile 2.401-3.000TL’lik gelir grubu, % 1.24’lük kısmı 3.779 öğrenci ile 3.001-3.600TL’lik gelir grubu, % 0.93’lük kısmı 2.828 öğrenci ile 3.601-üstü TL’lik gelir grubu ve toplamda 304.571 öğrenci katkı kredisi başvurusunda bulunmuştur.

Öğrenim kredileri ve öğrenim burslarını dağıtılırken "başarılı olmak" ve "gereksinme duymak" ölçütlerine başvurulmaktadır. Adayların bu ölçütlere uygunluk bakımından sıralanmaları, başarılı olduklarını öğrenim gördüğü kurumca belgelemeleri ile ve gereksinme düzeylerini kanıtlayan belgeleri sunmalarıyla mümkündür. Adayın başarısı kolayca belgelenebilmektedir. Fakat gereksinme düzeyini, özellikle ev halkının toplam gelirini belirlemek daha güç olmaktadır. Kayıt dışı ekonomide istihdam edilenler, gelirin gerektirdiği gerçek vergiyi ödemeyenler gibi olgular nedeniyle, gerçeği yansıtmayan belgelere dayalı olarak öğrenim kredileri ve bursları dağıtılabilmektedir. Yine ücret gelirini belgelemek görece daha kolayken; rant, kâr ve faiz gelirini saptamak o kadar kolay olmamaktadır. Kuşkusuz bu sorunu ortadan kaldırmak genelde kamu yönetiminin iyileştirilmesini, şeffaf ve denetlenebilirliğini gerektirmektedir. Çünkü kaynakları etkili ve adil bir biçimde dağıtmak, kaynak dağıtımını yapılacak birimlerin gerçek durumlarına ilişkin bilgileri sağlıklı biçimde saptamakla mümkün olabilmektedir (Tural, 2005).

Kredi Yurtlar Kurumu Barınma Hizmeti.

Türkiye’de Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, 16 Ağustos 1961 tarihinde kabul edilerek 22 Ağustos 1961 tarihinde yürürlüğe giren “351 sayılı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kanunu” ile kurulmuştur. Kurum tüzel kişiliğe haiz, özel hukuk hükümlerine tabi ve özel bütçeli bir kamu kuruluşu olarak faaliyetlerine devam etmektedir.

Kurum; başlangıçta Millî Eğitim Bakanlığının denetimindeyken bu denetim 06 Şubat 1970 tarihli Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi gereğince Gençlik ve Spor Bakanlığına devredilmiş, daha sonra 13.12.1983 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 179 sayılı KHK’nin 52/b maddesi ile Millî Eğitim Bakanlığının bağlı kuruluşu, 04.05.2009 tarih ve 27218 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Cumhurbaşkanının onayı ile Başbakanlığa bağlı kuruluş haline getirilmiş, 10.12.2010 tarih ve 27781 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 6082 sayılı Kanun ile Başbakanlığa bağlanmış, bilahare 08.07.2011 tarihli ve 27988 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi gereğince de Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlanmıştır.

351 sayılı Kanun ile kurulan Kurum, yükseköğrenim öğrencilerine kredi vermek, yurtlar yaptırmak ve yurt işletmesini sağlamak suretiyle Türk gençlerinin yükseköğrenimlerini, sosyal ve kültürel gelişmelerini kolaylaştırmak amacıyla kurulmuştur.

Söz konusu kanunla verilen görevlerin yanında;

- 1985 yılından itibaren 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu’nun, 2880 sayılı Kanun ile değişik 46’ncı maddesi uyarınca yükseköğrenim öğrencilerine katkı kredisi (harç) verilmesi,
- 2004 yılından itibaren 5102 sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs, Kredi verilmesine İlişkin Kanun ile yükseköğrenim öğrencilerine burs verilmesi kurumun görevlerine eklenmiştir.
- 2011-2012 öğretim yılından itibaren 6082 sayılı Kanun gereğince yurtdışında yükseköğrenim gören Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrencilerine burs, öğrenim kredisi ve barınma hizmeti verilmesi hedeflenmiştir.

Kurum, 351 sayılı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kanunu’nun 14’üncü, 16’ncı ve 17’nci maddelerine istinaden öğrenim kredisi; 2547 sayılı Kanunun 46’ncı maddesinin 3’üncü fıkrasına istinaden katkı kredisi vermektedir. 2004 yılına kadar kaynakların yetersizliğinden, isteyen her öğrenciye öğrenim ve katkı kredisi verilememektedir. 06.03.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5102 sayılı Kanun ile çeşitli

kamu kurum ve kuruluşlarınca verilmekte olan burs, kredi ve nakdi yardımların tamamının kurumca verilmesi esası getirilerek Kurum tek yetkili kılınmıştır. Böylece mükerrerlik önlenmiş, ayrılan ödeneklerin de yeterli olması sebebiyle istekte bulunan öğrencilerden başarılı ve muhtaç olanlara burs; kalanların tamamına öğrenim kredisi ve katkı kredisi verilmeye başlanmıştır.

Son yıllarda üniversitelerin yaygınlaşması ve öğrenci sayısındaki hızlı artıştan dolayı burs/kredi talep eden öğrenci sayısının da artacağı öngörülmesi nedeniyle, başvuran ve şartları Kurum mevzuatına uygun tüm öğrencilere kredi/burs vermeyi sürdürmeyi hedefleri arasına almıştır. Yükseköğrenim gören öğrencilerin öğrenim harcamaları dışında kalan barınma, beslenme gibi gereksinimlerini kısmen ya da tamamen karşılamaya yönelik kamu yardımlarından olan yurt hizmetlerini yaşam bursları olarak değerlendirmek gerekmektedir. Türkiye'de 1961-1962 öğretim yılından beri yükseköğretim öğrencilerine yurt olanakları Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğüne sunulmaktadır. Yükseköğretim öğrencilerinin yükseköğrenim faaliyetlerine yardımcı olmak, barınma-beslenme ve kredi burs vermek suretiyle maddi ihtiyaçlarını karşılayarak desteklemek, sosyo-kültürel ve sportif faaliyetlerle de öğrencilerin bedensel, sosyal ve ruhsal gelişimlerine katkıda bulunmak görevini üstlenen Yükseköğretim ve Kredi Yurtlar Kurumu (YURTKUR), yükseköğretim sisteminde önemli bir kurumsal yapı özelliği taşımaktadır.

Günümüzde rekabetin, sınırları aşması, yaşam koşullarının sürekli yeniden şekillenmesi ve değişmesiyle her ürün ve hizmette yüksek kalite beklentisi ön plana çıkmaktadır. Tüm bu anlayışlara bağlı olarak gerek kamu kurumları gerek özel sektör, varlıklarını sürdürebilmek için yeni arayışlara yönelmiştir. Toplam kalite ve kalite yönetim sistemleri gibi sözcükler son yıllarda sanayi ve ticaret alanında yaygın olarak kullanılmakta ve geniş halk kesimi tarafından sadece ürün kalitesi anlamında algılanmaktadır (Türker, 2003).

Ürün ya da malların kalitesinin belirlenmesinde, belirli standartların ortaya konulmasına karşın, hizmet kalitesinin belirlenmesinde ve ölçümünde literatürde tam bir birlik sağlanamamıştır. Bu durumun hizmet özellikleri ve çeşitliliklerinden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Devletin temel hizmet kurumlarının yeniden tanımlanması ve rollerin değişimi gündeme gelmiş, vatandaş ve tüketici kavramları klasik anlamda önemini yitirmiştir. Bu kavramlar; tüketici-vatandaş ilişkisi içinde sadece özel sektörün ürettiği değil, kamu sektörünün de ürettiği mal ve hizmetler anlamında yeniden şekillenmiştir. Yeni yönetim anlayışları ile mal ve hizmetlerin kalitesi ve

müşterilerin beklentilerinin karşılanması ve tatmin edilmesi çok önemli hale gelmiştir (İkiz, 2008).

Ülkemizde de son dönemde ortaya atılan kamuda yeniden yapılanma reformu çerçevesinde, toplam kalite yönetimine önem verilmektedir. Bu bağlamda, bir kamu kurumu olan Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu da hizmet kalitesini artırma gayreti içindedir (Karataş, 2011).

Tablo 12.

2013 – 2014 Eğitim - Öğretim Yılı Yurt Başvurularında Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İstatistiksel Dağılımı

Cinsiyet	Başvuru	Yüzde (%)
Kız öğrenci	213.785	52.51
Erkek öğrenci	193.334	47.49
Toplam	407.719	100.00

Kaynak: Yükseköğretim Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, No: 30, Ocak 2014

Tablo 12’de 2013–2014 eğitim öğretim yılı yurt başvurularında öğrencilerin cinsiyetlerine göre istatistiksel dağılımı incelendiğinde; % 52.51’lik kısmı 213.785 kişiyle kız öğrenci, % 47.49’luk kısmı 193.334 kişiyle erkek öğrenci ve toplamda 407.719 öğrenci yurt başvurusunda bulunmuştur.

Tablo 13.

2013 – 2014 Eğitim-Öğretim Yılı Yurt Başvurularında Aile Gelir Durumunun İstatistiksel Dağılımı

Gelir grupları (TL)	Başvuru Sayısı	Yüzde (%)
0–600	116.825	28.7
601 –1.200	156.139	38.35
1.201 – 1.800	53.935	13.25
1.801 – 2.400	42.256	10.38
2.401 – 3.000	20.299	4.99
3.001 – 3.600	7.093	1.74
3,601 ve Üstü	10.572	2.6
Toplam	407.119	100.00

Kaynak: Yükseköğretim Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, No: 30, Ocak 2014

Tablo 13’te 2013–2014 öğretim yılı yurt başvurularında anne-baba gelir durumunun istatistiksel dağılımı incelendiğinde; % 28.7’lik kısmı 116.825 öğrenci ile 0-600 TL’lik gelir grubu, % 38.35’lik kısmı 156.139 öğrenci ile 601-1.200TL’lik gelir grubu, % 13.25’lik kısmı 53.095 öğrenci ile 1.201-1.800 TL’lik gelir grubu, % 10.38’lik kısmı 42.256 öğrenci ile 1.801-2.400 TL’lik gelir grubu, % 4.99’luk kısmı 20. 299 öğrenci ile 2.401-3.000 TL’lik gelir grubu, % 1.74’lük kısmı 7.093 öğrenci ile 3.001-3.600 TL’lik gelir grubu, % 2.6’lık kısmı 10.572 öğrenci ile 3.601-üstü TL’lik gelir grubu ve toplamda 407.119 öğrenci yurt başvurusunda bulunmuştur.

Yükseköğrenim öğrencilerine yönelik kamu yardım sistemlerinin, gerekli ön koşulları taşımakla birlikte gerek öğrenim ve gerekse yaşam maliyetini karşılamaktan yoksun öğrenciler için eğitimi sürdürmede oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Yeni bazı yardım türlerinin kaynak kullanımında etkinliği artırmak için kullanılabileceği de ileri sürülmektedir. Türkiye boyutunda, var olan öğrenim kredileri ve burslarının niteliğini irdelemek, bunların kaynak kullanımında etkinlik ve eğitim eşitliği açısından sonuçlarını değerlendirmek ve sistemi geliştirmek için çeşitli tartışmaları başlatmak gerekmektedir. Kamu politikalarının bilimsel bir temele dayalı olarak oluşturulabilmesi için konunun farklı açılardan tartışılması yararlı olacaktır. Türkiye'de yükseköğretim öğrencilerine yönelik kamu yardım sistemlerinin oluşturulmasına 1960'larda başlanmış, ulaşılan öğrenci sayısı ve hizmetin niteliği bakımından büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun sağladığı öğrenim kredileri ve yaşam bursları (barınma ve beslenmeye yönelik yurt hizmetleri anlamında) Başbakanlık Sosyal Dayanışma ve Teşvik Fonu'nun (BSYDTF) verdiği öğrenim bursları ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bursları, kamu yardım sistemleri içinde en önemlileridir. Yine çeşitli kamu örgütleri de istihdam güvencesi taşıyan burslar vermektedir (Tural, 2005).

Tablo 14.

2013 - 2014 Öğretim Yılı Yurt Başvurularına Öncelik Durumlarına Göre İstatistiksel Dağılımı

Öncelik Durumları	Başvuru	Yüzde (%)
Sosyal Güvenlik Kurumundan Malul aylığı alanların kendileri veya çocukları	5.056	1.24
Önceliği Yok	395.444	97.13
Gazi Çocuğu	912	0.22
Yetiştirme Yurdunda Barınan	420	0.1
ÖSYM de İlk Yüz Öğrenci	75	0.02
Anne ve Babası (Her ikisi de) Vefat Etmiş	1.514	0.37
Milli Sporcu Belgesi almış amatör sporcular	734	0.18
Şehit Çocuğu	426	0.1
Özürlü Öğrenciler(%40 ve üzeri)	963	0.24
Mahkeme kararı ile Devlet yurdunda barınmasına karar verilen yüksek öğrenim öğrencileri	171	0.04
Sosyal Güvenlik Kurumundan vazife malüllüğü aylığı bağlanması gerekirken ölenlerin çocukları	581	0.14
Kredi Yurtlar Kurumu Yönetim Kurulu Üyesi Çocuğu	70	0.02
Darüşşafaka Lisesi Mezunları	42	0.01
Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Yurtkur Çalışan Personel /Yurtkur Emekli Personel Çocuğu	711	0.17

Kaynak: Yükseköğretim Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, No: 30, Ocak 2014

Tablo 14'te 2013-2014 öğretim yılı yurt başvurularını öncelik durumlarına göre istatistiksel dağılımı incelendiğinde; % 0.37'lik kısmı 1.514 kişiyle anne ve babası vefat etmiş öğrenciler, % 1.24'lük kısmı 5.056 kişiyle 5510 sayılı kanun hükmüne göre malul

aylığı olan öğrenciler, % 97.13'lük kısmı 395.444 kişiyle önceliği olmayan öğrenciler, % 0.22'lik kısmı 912 kişiyle gazi çocuğu olan öğrenciler, % 0.1'lik kısmı 420 kişiyle yetiştirme yurdunda barınan öğrenciler, % 0.02'lük kısmı 75 kişiyle üniversiteye yerleştirme sınavında ilk yüz'e giren öğrenciler, % 0.18'lik kısmı 734 kişiyle milli sporcu belgesi almış amatör sporcu olan öğrenciler, % 0.1'lik kısmı 426 kişiyle şehit çocuğu olan öğrenciler, % 0.17'lik kısmı 711 kişiyle YURTKUR çalışan-emekli çocuğu olan öğrenciler, % 0.24'lük kısmı 963 kişiyle özürlü öğrenciler (% 40 ve üzeri), % 0.01'lik kısmı 42 kişiyle Darüşşafaka lisesi mezunu olan öğrenciler yurt başvurusunda bulunmuştur.

KYK başarılı öğrencileri desteklemek için 2004-2005 öğretim yılından itibaren ÖSS sonucunda sayısal, sözel, eşit ağırlık ve yabancı dil dallarında ilk 100'e giren öğrencilere aylık burs tutarının 3 katı ($240 \times 3 = 720$ TL) burs verilmektedir. Bu bağlamda Şubat 2011 tarihi itibarıyla 3.111 başarılı öğrenciye burs verilmiştir. Ayrıca sporu ve sporcuyu destekleme adına 2005-2006 öğretim yılından bu yana, amatör spor dallarından herhangi birinde milli olmuş yükseköğretim öğrencilerine aylık burs tutarının 3 katı ($240 \times 3 = 720$ TL) burs verilmektedir. Bu doğrultuda Şubat 2011 tarihi itibarıyla 4.366 milli sporcu öğrenciye burs verilmiştir.

Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü'nün Burs veya Öğrenim Kredisi İle Yurt Başvurularının Değerlendirilmesine İlişkin Uyguladığı Kıstaslar

- 1) Eğitim öğretim yılı için belirlenen burs verilecek öğrenci kontenjanından; öncelikli öğrenciler, üniversiteler için belirlenen burs kontenjanları, Milli Eğitim Bakanlığı burs kontenjanı, yüksek lisans/doktora ve yurtdışında öğrenim gören öğrenciler için belirlenen burs kontenjanları toplamı düşüldükten sonra kalan kontenjanın %75 i lisans, %25 i ön lisans, öğrencilerine ayrılır.
- 2) Burs veya öğrenim kredisi ile yurt için yapılan başvuruların değerlendirilmesinde tavan puan olarak 10.000 (onbin) rakamı esas alınır.
- 3) Burs veya öğrenim kredisi ile yurt başvuruları; öğrencinin gelir durumu puanı, başarı durumu puanı ve sosyal durum puanı toplamaları üzerinden hesaplanır.
- 4) Başvuruların değerlendirilmesinde tavan puanın; öğrenci ve ailesinin gelir durumunda % 45'i olan 4.500 puan, öğrencinin başarı durumunda % 35 i olan 3.500 puan, öğrencinin sosyal durumunda ise % 20 si olan 2.000 puan esas alınır.
- 5) Öğrencilerin başvuruları aşağıdaki esaslar çerçevesinde değerlendirilir.

Öğrencilere Burs ve Kredi Tahsisinde Değerlendirme Esasları

Başvuruda bulunan öğrencilerin; gelir, başarı ve sosyal durumlarına göre puanlarının hesaplanmasında dikkate alınacak hususlar aşağıda belirtilmiştir.

Gelir Durumunda Dikkate Alınacak Hususlar

1) Öğrencinin gelir durumu puanı; 4.500 puandan beyan edilen toplam gelirin (Kurumca elektronik ortamda tespit edilen) çıkarılması sonucunda elde edilir. Ancak, yapılan araştırmalar neticesinde öğrencinin kendisine, anne ve/veya babasına ait olduğu tespit edilen;

a) Üzerlerine kayıtlı konut, işyeri ve/veya arsa kaydı bulunanlardan;

1) Her bir konut için 500 puan,

2) Her bir işyeri için 1.000 puan,

3) Arsanın her bir metrekaresi (m²) için 1 puan (arazi hariç),

b) Adlarına kayıtlı her bir motorlu aracın (motosiklet hariç) yıllık motorlu taşıtlar vergisi (MTV) tutarının ^{1/2} si (yarısı),

c) Vergi mükellefiyet kaydı bulunanlardan;

1) Gerçek usulde mükellef olanlar için 2.000 puan,

2) Basit usul mükellef olanlar için 800 puan,

3) Şirket hissedarı olanlar için 2.000 puan,

ç) Özel sektörde bir işveren yanında üniversite mezunu olarak ücretli çalışanlar için 1.000 puan, gelir puanından düşülür.

2) Hesaplamalarda, öğrenci başvurularına ilişkin bilgilerin yanı sıra kamu kurum ve kuruluşlarından elektronik ortamda alınacak verilerden de yararlanılır.

3) Gelir durumu puanının hesabında; öğrencinin kendisine, anne ve/veya babasına ait maaş/ücret gelirleri ile diğer gelirleri toplamı dikkate alınır. Gayrimenkul ve motorlu araçlara ilişkin hisseli mülkiyet oranı (hisse oranı) göz önünde bulundurulur. Tüm hesaplamalar, Türk Lirası (TL) üzerinden yapılır. Yapılan hesaplamalar sonucunda, eksi (-) puan alanların gelir durumu puanı sıfır (0) olarak dikkate alınır.

Başarı Durumunda Dikkate Alınacak Hususlar

1) Öğrencinin başarı durumu, 3.500 puan üzerinden hesaplanır. Yüksek öğrenime yerleştirilmede esas alınan her puan türü kendi içinde değerlendirilir.

2) Öğrencinin başarı durumu puanı; 3.500 puanın, başvuruda bulunan öğrencilerden en yüksek puanı alanın puanına bölünmesiyle elde edilen sabit rakamın, öğrencinin almış olduğu puan ile çarpılması sonucunda ulaşılan puandır.

3) Başvuran öğrenciler arasında en yüksek puanın belirlenmesinde;

- a) İlk defa kayıt yaptıran lisans öğrencileri için, her bir puan türünde başvuruda bulunan öğrencilerden en yüksek puanı alanın puanı esas alınır.
- b) Lisans öğrencilerinden ara sınıf başvurusu yapanlar için, öğrencinin her bir puan türünde okuluna kayıt yaptırdığı yıla ait en yüksek puan esas alınır.
- c) İlk defa kayıt yaptıran ön lisans öğrencileri için, Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı (YGS) puan türünde Kuruma başvuran en yüksek puanlı öğrencinin puanı esas alınır.
- ç) Ön lisans öğrencilerinden ara sınıf başvurusu yapanlar için, öğretim kurumuna giriş tarihine göre Kuruma başvuran en yüksek YGS puanlı öğrencinin puanı esas alınır.
- d) Master veya doktora öğrencileri için, Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitim Giriş Sınavı (ALES) puan türünden değerlendirme yapılan yıl Kuruma başvuranlar arasından en yükseği esas alınır.
- e) Ön kayıt ve özel yetenek öğrencileri ile yükseköğretime sınavsız geçiş yapan öğrenciler için başarı durum puanı hesabında; YGS puan türünde Kuruma başvuran en yüksek puanlı öğrencinin puanı esas alınır.

4) Yükseköğretime sınavsız geçiş yapan öğrencilerden YGS sınavına girmeyen öğrencilerin puanı, YGS taban/baraj puanı üzerinden dikkate alınır.

5) Meslek yüksekokulları ve açık öğretim ön lisans programlarından mezun olup lisans öğrenimine yerleşen öğrenciler için Dikey Geçiş Sınavı Puanı dikkate alınır.

Sosyal Durumda Dikkate Alınacak Hususlar

1) Öğrencinin sosyal durumu, 2.000 puan üzerinden değerlendirilir ve hiçbir şekilde bu puanı aşamaz. Öğrencinin sosyal durum puanı, aşağıda belirtilen durumların varlığına göre tespit edilen puanların toplamı olarak dikkate alınır.

- a) Öğrencinin, ailesinin ikametgâh adresi dışında yüksek öğrenim görmesi halinde 400 puan verilir (Burs/kredi için).
- b) Ailesinin ikametgâh adresinin dışında yüksek öğrenim gören, 25 yaşını geçmemiş çalışmayan, bekâr kardeşlerin her birine 300 puan verilir.

- c) Ailesinin ikametgâh adresinde yüksek öğrenim gören, 25 yaşını geçmemiş çalışmayan, bekâr kardeşlerin her birine 200 puan verilir.
- ç) İlköğretim ve ortaöğretimde öğrenim gören 20 yaşını geçmemiş, bekâr kardeşlerin her birine 50 puan verilir (en fazla 3 kardeş için).
- d) Babası vefat etmiş olanlara 1.000 puan verilir.
- e) Annesi vefat etmiş olanlara 600 puan verilir.
- f) Anne ve babası boşanmış olanlara 400 puan verilir.

Eşit puanlı öğrenciler

1) Değerlendirme işlemi sonunda eşit puan alan öğrencilerin öncelik sırasının belirlenmesinde, aşağıdaki sıralamaya göre işlem yapılır.

- a) Üniversiteye giriş puanı yüksek olanlar,
- b) Aylık geliri düşük olanlar,
- c) Yaşı küçük olanlar,
- ç) Ara sınıfta ise başarıdan yüksek puan alanlar (burs ve kredi başvuruları için),
- d) Artık yıl ise barındığı yurt müdüründen yüksek puan alanlar (yurt başvuruları için),
- e) Babasını işsiz olarak belirtenler,
- f) Annesinin mesleğini ev hanımı olarak belirtenler,
- g) Babasının mesleğini emekli olarak belirtenler,

Diğer Hususlar

1) Öğrenci başvurularının değerlendirilmesinde, aşağıda belirtilen hususlar dikkate alınacaktır.

a) Anne ve babası sağ ve boşanmış olan öğrenciler için; 18 yaşın altında ise velayeti alan anne veya babanın; 18 yaşın üstünde ise öğrencinin yanında kaldığı ve beyan etmiş olduğu anne ve/veya babanın geliri ile diğer gelirleri üzerinden değerlendirme işlemi yapılacaktır.

b) Burs-Kredi Yönetmeliği gereğince ek süre okuyan öğrencilere burs, kredi verilmediği için, ara sınıf öğrencilerinin okula giriş yılı ve sınıfına bakılarak işlem yapılacaktır.

c) Bilgi Teknolojileri Dairesi Başkanlığınca; burs veya öğrenim kredisi başvurusu yapan öğrenciler ile daha önce burs veya öğrenim kredisi alan

öğrencilerin T.C. Kimlik numaraları bazında karşılaştırılarak, mükerrer tahsis yapılması önlenecektir.

ç) Burs veya öğrenim kredisi ile yurt müracaatlarına yönelik değerlendirmelerde, gerekli olan nüfus kayıt bilgileri Bilgi Teknolojileri Dairesi Başkanlığınca Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünden manyetik ortamda veya hazırlanacak protokol çerçevesinde web ortamında alınacaktır.

d) Kuruma burs veya öğrenim kredisi ile yurt müracaatında bulunan öğrencilerden fotoğraf (yurt için), taahhüt senedi (kredi ve burs için) ve varsa öncelik belgesi dışında belge alınmayacaktır. Öğrencilerin beyanlarının teyitleri Kredi Dairesi Başkanlığı ile Bilgi Teknolojileri Dairesi Başkanlığınca ilgili üniversiteler ile kamu kurum ve kuruluşlarından manyetik ortamda veya web ortamında sağlanacaktır.

e) Değerlendirme işlemine göre Burs, Kredi Taahhüt Senetleri manyetik ortamda noterlere gönderilecektir. İlgili kurumlardan bilgileri geç gelen öğrencilerin taahhüt senetleri ise değerlendirme sonucuna göre daha sonra gönderilebilecektir.

f) İlgili kurumlardan gelen bilgilerin hatalı olduğunun anlaşılması ya da tespit edilmesi halinde, yeterli miktarda boş burs veya öğrenim kredisi kontenjanı olması şartı ile tahsis dönemi içerisinde düzeltme işlemi sonucuna göre yeniden tahsis yapılabilecektir.

g)Yapılan tahsis işlemi sonrasında, burs almaya hak kazanan öğrencilerden çeşitli sebeplerden dolayı burs almaktan vazgeçen veya Burs, Kredi Taahhüt Senedi vermeyenlerden boşalan burs kontenjan miktarı ile sınırlı olmak kaydı ile burs, kredi değerlendirme puan sırasına göre öğrenim kredisi almaya hak kazananlardan Burs, Kredi Taahhüt Senedini veren öğrencilere burs verilebilecektir.

ğ) Öğrencilerce beyan edilen gelir tutarları ile Kurum tarafından kamu kurum ve kuruluşları bilgi sistemlerinden ulaşılan gelir durumu karşılaştırılarak değerlendirmede yüksek olan tutar esas alınır. .

h) Burs, Kredi Taahhüt Senedini çeşitli nedenlerden dolayı zamanında vermeyen öğrencilerden, tahsis dönemi içerisinde olmak kaydı ile geç verenlerin senetleri yıllık kontenjan miktarını aşmamak kaydı ile işleme konulabilecektir.

ı) “Milli Sporcu Belgesi” almış amatör sporcular ile üniversite yerleştirme sınavında ÖSYM’ce belirlenen ham puan bazında ilk 100’ e giren öğrencilere normal aylık burs tutarının üç katı burs verilecektir.

i) Yüksek lisans öğrencilerine normal aylık burs/kredi tutarının iki katı, doktora öğrencilerine ise normal aylık burs/kredi tutarının üç katı burs/kredi verilecektir.

j) Herhangi bir gelir beyan etmeyen veya asgari ücretin altında beyan edenlerin; SGK sorgulamasında gelirinin tespit edilmesi halinde tespit edilen tutar, SGK sorgulamasında kaydı geldiği halde gelir bilgisi olmayanlara ise yılın ikinci altı ayı için 16 yaşından büyüklere yönelik tespit edilen net asgari ücret gelir olarak dikkate alınır.

k) Öğrencilerden anne ve/veya babasını kamu sektöründe çalışan olarak (sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler hariç) belirtenlerde beyan edilen gelir tutarı, içinde bulunulan yılın Haziran ayı itibarıyla en düşük memur maaş tutarından az olamaz.

1) Kalkınmada Birinci Derecede Öncelikli Yöreler il merkezlerinde 0,8 katı, bu illerin ilçelerinde 0,6 katı,

2) Büyükşehir Belediyeleri alt kademe belediyelerinde 1,2 katı, bu illerin diğer ilçelerinde ise 0,8 katı,

3) Diğer illerin il merkezlerinde 1 katı, bu illerin ilçelerinde 0,8 katı,

m) Dikey geçiş sınavı (DGS), Yurtdışında Çalışanların Çocukları İçin Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YÇS), ön kayıt ve özel yetenek öğrencilerinin başarı puanı 0,80 katsayısı ile çarpılarak (Yani başarı durum puanı, 2.800 puan üzerinden) hesaplanır.

n) Bu usul ve esaslara yönelik hazırlanacak yazılım Bilgi Teknolojileri Dairesi Başkanlığınca test edilecek, sonuçları da ilgili ana birimlerce kontrol edilecektir.

o) Açık Öğretim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Lisans Programında yüz yüze öğrenim görenlerin başvurularına göre değerlendirme işlemine tabi tutulur.

ö) Hesaplamalarda, virgülden sonraki üç basamak dikkate alınır.

p) Başvuruda bulunan öğrencilerden evli olanların bu usul ve esaslara göre değerlendirilmesinde; anne, baba ve kardeşleri yerine eş ve çocuklarının durumu dikkate alınır.

Bölüm II: Yöntem

Bu araştırmada temel amaç, yükseköğretim öğrencilerinin öğrenim kredisi ve burslarının yapısı ve işleyişine yönelik görüşleri doğrultusunda, öğrencilerin öğrenimleri sürdürürken kişisel finansman kaynaklarını nerelerden sağladıklarını, bu kaynakları nasıl yönettiklerini tespit ederek; öğrencilerin öğrenim kredisi ve bursları hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın uygulandığı çalışma grubu, araştırmanın yöntemi, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve toplanan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, yükseköğretim öğrencilerinin kişisel finansman yönetimi hakkında bilgi sahibi olup olmadıklarını, kişisel finansman kaynaklarını nereden, nasıl karşıladıkları ve bu kaynakları nasıl yönettiklerini belirlemek amaçlandığından genel ilişkisel tarama modeline dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Creswell, 2007).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2012-2013 eğitim öğretim yılında Afyon Kocatepe, Gazi, Eskişehir Osmangazi ve Bahçeşehir Üniversitesinin Eğitim, Fen Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler ve Mühendislik fakültelerine kayıtlı toplam 1059 yükseköğretim öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan üniversitelerin belirlenmesi ve tercih edilmesinde bir takım faktörler dikkate alınmıştır. Bu faktörlerden ilki üniversitelerin farklı illerde kurulmuş olmaları ve evren ve örnekleme dâhil edilen dört üniversitenin dört fakültesinin eğitim öğretime eş zamanlı olarak devam ediyor olmaları dikkate alınmasıdır. Ayrıca üniversite ve fakülteler belirlenirken, bahsi geçen üniversitelerin fakültelerine öğrenci alırken üniversite yerleştirme puanlarındaki farklılıklara bağlı olarak öğrenci profillerinin değişebileceği, aynı zamanda bu üniversitelerin kuruldukları bölgeler itibarıyla öğrencilerin eğitim ve yaşam giderlerinin, öğrencilerin akademik ve sosyal çevrelerinin de farklılaşabileceği gibi faktörler dikkate alınmıştır.

Özellikle devlet üniversitelerinde öğrenimlerine devam eden öğrencilerle özel üniversitede öğrenim gören öğrencilerin profillerinin farklı olduğu düşüncesinden hareketle bu öğrencilerin burs, kredi sistemine bakış açılarını mukayese edebilmek amacıyla araştırmanın çalışma grubuna özel bir üniversite olan Bahçeşehir Üniversitesi dâhil edilmiştir. Devlet üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerle özel üniversitede öğrenim gören öğrenciler arasında kişisel finansman yönetimi hakkında karşılaştırma yapmanın da araştırmanın amacına hizmet edeceği düşünülmüştür.

Çalışma grubunun üniversite, fakülte ve fakülte öğrenci sayılarına göre dağılımı Tablo 15’te özetlenmiştir.

Tablo 15.

Çalışma Grubunun Üniversite, Fakülte ve Öğrenci Sayıları

Üniversite	Fakülte	Öğrenci	Uyg. Öğrenci	Top. Öğrenci
Afyon Kocatepe	Eğitim	2070	48	258
	Fen-Edebiyat	5049	95	
	İktisadi ve İdari Bilimler	4213	68	
	Mühendislik	1811	47	
Gazi	Eğitim	9753	137	342
	Fen-Edebiyat	6009	93	
	İktisadi ve İdari Bilimler	8558	96	
	Mühendislik	4014	61	
Osmangazi	Eğitim	1866	59	388
	Fen-Edebiyat	4809	81	
	İktisadi ve İdari Bilimler	2739	123	
	Mühendislik	5889	79	
Bahçeşehir	Eğitim	200	7	71
	Fen-Edebiyat	992	18	
	İktisadi ve İdari Bilimler	1564	24	
	Mühendislik	2496	23	
Toplam		62.032	1059	1059

Verilerin Toplanması

Araştırma problemine uygun verilerin toplanabilmesi için hazırlanan anket, üç devlet ve bir özel üniversitede lisans öğrenimlerine devam eden öğrencilere uygulanmak amacıyla 2012 Aralık ayı ile 2013 Haziran ayları arasında, tez önerisinde tasarlanan plan doğrultusunda, araştırmacı tarafından grupla uygulama yoluyla sınıflarda yüz yüze uygulanmıştır. Çünkü yüz yüze görüşmenin uygulamaya ilişkin kontrolü artıracığı; zaman ve maliyet açısından önemli tasarruflar sağlayacağı bilinmektedir. İlgili üniversitelerde anketi uygulamak ve veri toplamak amacıyla her üniversiteye yaklaşık bir aylık süre ayrılmıştır.

Kişisel öğrenci finansmanı belirleme anketi, araştırmacı tarafından, üç devlet üniversitesi ve bir özel üniversitenin eğitim öğretime devam eden beş (5) ortak

fakültesinde çalışma grubu kapsamındaki yükseköğretim öğrencilerine uygulanmıştır. Yine araştırmacı tarafından anketin uygulanması esnasında uygulamam yapılan her öğrenci gurubuna araştırmanın öneminden bahsedilerek anketin ciddiyle doldurulması gerektiği isteğinde bulunulmuştur. Ayrıca anketin uygulanmasında öğrencilerin boş zamanları ve gönüllük esası dikkate alınmıştır.

Anket, çalışma grubu kapsamında 2013 yılı Şubat ayında Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim, Fen Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler ve Mühendislik fakültelerinden toplamda 258 gönüllü öğrenciye araştırmacı tarafından uygulanmıştır. 2013 yılı Mart ayında anket, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim, Fen Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik fakültelerinden toplamda anket 342 öğrenciye araştırmacı tarafından uygulanmıştır. 2013 yılı Nisan ayında anket, Gazi Üniversitesi Eğitim, Fen Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler ve Mühendislik fakültelerinden toplamda 388 öğrenciye araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

2013 Mayıs- Haziran aylarında Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim, Fen Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler ve Mühendislik fakültelerinden toplamda 71 öğrenciye uygulanmıştır.

Araştırmada, biri özel, üç tanesi devlet üniversitesi toplamda dört (4) üniversitenin Eğitim Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Mühendislik Fakültelerinde öğrenimlerine devam eden toplamda 1059 normal ve ikinci öğretime kayıtlı yükseköğretim öğrencisine ulaşılarak anket uygulanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Anket tekniği, belli bir konuda saptanmış hipotezlere ya da sorulara bağlı olarak, bir evren ya da örnekleme oluşturan kaynak kişilere sorular yöneltmek suretiyle sistemli veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir. Araştırmanın problemi doğrultusunda hazırlanan soru listesinin, herkes tarafından aynı biçimde anlaşılması ve amaca uygun olarak cevap vermeye elverişli nitelikte olması gereklidir (Balcı, 2004, s. 169).

Anket geliştirme süreci literatürde farklı şekillerde formüle edilmektedir. Örneğin, Anderson (1990) anket oluşturma sürecini, “*genel araştırma sorularının belirlenmesi*”, “*alt soruların listelenmesi*”, “*maddelerin tasarlanması*”, “*maddelerin sıralanması*”, “*anketin düzenlenmesi*” ve “*anketin ön uygulamasının yapılması*” olmak üzere altı aşamada incelemektedir.

Bu çalışmada anket geliştirme süreci aşağıda, “*problemi tanımlama*”, “*madde (soru) yazma*”, “*uzman görüşü alma*” ve “*ön uygulama yapma*” olmak üzere dört aşamada açıklanmaya çalışılmıştır.

Birinci aşamada, araştırmaya konu olan problemin sınırları iyice netleştirilip açıkça anlaşılır hale getirildikten sonra problem, incelenecek temel değişkenler ilgili kavramsal çerçeve dikkate alınarak tanımlanmıştır. Böylece problem cümlesinin netleştirilmesi hem araştırmanın hem de yapılacak anketin sınırlarını belirlemeye katkı sağlamıştır.

Problemin belirlenmesinde sistematik olarak çalışmanın, araştırmanın temel ve alt problemlerini belirlemede kolaylık sağlayacağı varsayımından hareketle araştırmada “ne tür bilgiyi, nereden/kimden toplayacağım ve bu bilgilerle ne yapacağım?” sorusuna cevaplar aranmıştır.

Araştırma kapsamında problemin tanımlanmasından sonra araştırmanın amacına uygun literatür çalışmasıyla ilgili kaynaklara (kitap-makale-tez) ulaşılmaya çalışılmıştır. İlgili literatür taraması yapılırken özellikle Türkiye’de bu araştırmanın problemiyle ilgili çok az çalışma yapıldığı; yapılan çalışmaların da öğrenci burs ve kredilerine hükümet politikaları açısından yaklaşıldığı, diğer bir taraftan da genel olarak kredi-bursların yapısı ve işleyişi üzerine odaklanıldığı tespit edilmiştir.

İkinci aşamada, araştırmanın kapsamına bağlı olarak araştırmanın amacı ve alt problemlerine uygun olabilecek ilgili literatür taraması yapılırken bir Asya ülkesi olan Tayland da gerçekleştirilen, Prompalit’in (2003) “Kişisel Öğrenci Finansmanı ve Kamusal Öğrenci Kredileri: Tayland Örneği” adlı çalışmasında kullandığı ölçeğe ulaşılmıştır.

Bu araştırmada ihtiyaç duyulan verilere ulaşabilmek amacıyla alt problemlere uygun değişkenler doğrultusunda kavramsal çerçeve dikkate alınarak anket hazırlanmıştır. Bu amaçla ankette kullanılabilecek soru maddeleri yazılarak madde havuzuna kaydedilmiştir. Maddeleri yazarken ankette kullanılabilecek açık- kapalı uçlu sorular, listeleme soruları boşluk doldurma soruları, sınıflama soruları, dereceleme soruları gibi sorular yazılmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca araştırmada kullanılacak anket için temel alınan ölçeğin ölçek maddeleri, araştırmanın yapılacağı dil olan Türkçeye tercüme edilmiş ve bu araştırmada ölçülmek istenen özellikleri ölçüp ölçmediğini tespit etmek için dil bilimcilerine; çeviriler arasında anlam bütünlüğünü sağlayıp sağlamadığı açısından da alanında uzman iki yabancı dil öğretim üyesine sunularak görüşleri alınmıştır. Araştırmacı tarafından yazılan taslak soru maddeleri ile araştırmaya temel alınan ölçeğin maddeleri karşılaştırılmış ve maddeler arasında

benzerlikler ve farklılıklar belirlenerek maddeler yeniden geliştirilmiştir. Bu aşamadan sonra araştırmada kullanılacak anket için taslak bir form ortaya çıkarılmıştır.

Üçüncü aşamada, ankette yer alan maddeler, ihtiyaç duyulan olgusal ve/veya yargısal verileri kapsamada ve toplamada ne derecede yeterlidir? Sorusunun cevabı aranmıştır. Bu sorunun cevabı için alan uzmanlarına başvurulmuştur. Bu süreçte anket taslak formunda yer alan soru maddelerinin kapsamı iyi örnekleyip örneklemediğini tespit etmek ve soru maddelerinin dil açısından anlaşılabilirliğini belirlemek amacıyla aşağıdaki üç basamaklı süreç gerçekleştirilmiştir.

Bu amaçla ilk aşamada, araştırmacı tarafından geliştirilen ve araştırmada kullanılan taslak anket formundaki soru maddelerinin herkes tarafından açık-net anlaşılabilir olup olmadığı ve Türkçe gramer-dil yapısına uygunluğu açısından incelenmesi için dil uzmanı iki öğretim üyesine incelenmek üzere gönderilmiştir. Türk Dili ve Edebiyatı alanında uzman iki öğretim üyesi tarafından incelenen soru maddeleri üzerinde, öğretim üyelerinden gelen öneriler doğrultusunda gerekli değişiklikler yapılarak taslak anket soru maddelerinin Türkçe formuna son şekli verilmiştir.

Ankette sorulacak taslak anket soru maddelerinin semantik/dil açısından anlaşılabilirliğinin tespit edilmesinden sonra, anketin ölçülmek istenilen davranışı ölçmede nicelik ve nitelik olarak yeterli olup olmadığını belirleme aşamasına geçilmiştir. Çünkü ölçülmek istenen özelliği tam ölçebilecek özelliğe sahip anket, ölçülecek davranış alanı için iyi bir davranış örnekleme sahip olmalıdır. Taslak anket formunda hazırlanan soruların ölçülmek istenen özellikleri tam olarak örnekleyip örneklemediğini tespit amacıyla taslak anket formu alan uzmanlarının görüşlerine hazırlanan uzman değerlendirme formuyla birlikte sunulmuştur. Çünkü ölçme aracında kullanılacak soruların ölçülmek istenen özellikleri tam olarak örnekleyip örneklemediğini tespit etmede kullanılan mantıksal yollardan biri uzman görüşüne başvurmaktır. Alan uzmanlarından anket taslak formunda yer alan soru maddelerini istenen özellikleri örnekleyip örneklemediğini değerlendirmesi beklenmektedir (Büyüköztürk vd., 2009).

İkinci aşama olarak araştırmacı tarafından oluşturulan taslak anket sorularının bir kopyası bu amaçla, her bir maddenin ayrı ayrı değerlendirilmesi için hazırlanan uzman değerlendirme formuyla (UDF) birlikte Eğitim Bilimleri, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği ve Türkçe Eğitimi alanında çalışan yedi (7) öğretim üyesine gönderilmiştir.

Uzmanlardan, araştırmada kullanılacak taslak anket soru maddelerini, araştırmanın amacına hizmet edip etmeyeceği, maddelerin herkes tarafından aynı şekilde açık-net anlaşılıp anlaşılmadığını ve gerekli gördükleri soru maddelerinin değiştirilmesi,

düzeltilmesi veya çıkarılması ile ilgili görüşlerini istenmiştir. Yine anketin kullanılabilirliğini artırmak için de sayfa yapısının nasıl olması gerektiği, soruların ve cevap seçeneklerinin sıralanmasının nasıl olması gerektiği, yazı formatı, baskı kalitesi vb. gibi noktalardan görüşleri de istenmiştir.

Ayrıca taslak anket sorularının gönderildiği öğretim üyelerinden, geçerlik-güvenirlik çalışmasının istenilen düzeyde başarı sağlaması için ankette yer alan maddelerin “Uygun”, “Uygun Değil”, “Değiştirilebilir” şeklinde üçlü Likert tipi değerlendirme ölçütlerine uygun olarak değerlendirmeleri UDF’nin sunuş mektubunda istenmiştir. Buna göre;

- a) Uygun/Kalsın: Eğer maddenin ölçmek istenen yapıyı ölçtüğünü düşünüyorlarsa bu seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.
- b) Uygun Değil/Çıkarılsın: Maddenin istenilen özelliği ölçmediği ve bu nedenle çıkarılması gerektiğini düşünüyorlarsa bu seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.
- c) Değiştirilebilir/Düzeltilme Önerisi: Madde konu kapsamına uygun ancak bazı düzenlemeler gerekiyorsa bu seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

Son aşamada da Eğitim Bilimleri, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği ve Türkçe Eğitimi alanında uzmanların % 70-80 oranında uyuşma gösterdikleri maddeler, eleştirilere göre düzeltmeler yapılarak ankette tutulmuştur. Uzmanların değişiklik ya da düzeltme yapılmasını önerdikleri maddeler ise araştırmacı, tez danışman öğretim üyesi ve tez izleme komitesinde bulunan diğer öğretim üyeleriyle birlikte incelenmiştir. Anket maddelerinin uygunluk bakımından değerlendirilmesinde yüzde ve ortalama puanlardan yararlanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, maddeler tekrar gözden geçirilmiştir. Eleştirilen maddeler üzerinde öneriler doğrultusunda düzeltmeler yapılmış, uygun olmayan maddeler formdan çıkartılmıştır ve böylece anketin diğer geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını yapmaya yönelik hedef kitleden seçilecek bir örnekleme uygulanmak üzere anketin Ön Uygulama Formu (ÖUF) oluşturulmuştur.

Dördüncü aşamada ankete son şeklini verebilmek amacıyla ortaya çıkan taslak anket formu soruları ile ön uygulama yapılmıştır. Çünkü ön uygulama, anketin geçerlik ve güvenirliğinin gözleme dayalı verilerle sorgulandığı bir aşamadır. Anketin taslak formundaki problemleri belirlemede kritik bir öneme sahip olan ve araştırmanın hedef kitesiyle benzer özelliklere sahip bir grup üzerinde yapılacak ön uygulama, geçerli ve güvenilir sonuçlar elde edebilmek için çok önemli bir aşamadır (Mertens, 1998).

Ön uygulama için gerekli örneklem büyüklüğü ve uygulama sonuçlarının nasıl değerlendirileceği anket sorularının farklı özellikleri veya aynı özelliği ölçüp

ölçmediğine göre incelenebilmektedir. Taslak anket formunda yer alan soruların, farklı bir konudaki görüşleri, davranışları, bilgileri ölçüyor veya bireyin demografik özelliklerini belirlemeyi amaçladığından belirlenen örneklem büyüklüğünün yaklaşık % 5'i kadar bir grupta yapılmıştır (386 öğrenci).

Ön uygulamada karşılaşılan özel bir durum olarak, bazı soruların bazı cevaplayıcılar tarafından cevapsız bırakılması olmuştur. Bu sorunun da, büyük bir olasılıkla sorunun yeterince anlaşılmamasından veya cevap seçeneklerinin yeterli olmamasından kaynaklandığına karar verilmiştir. Bu durumda anlaşılamayan ya da cevaplandırılmayan sorular düzeltilmiş, bazılarının yerlerine uygun yeni seçenekler eklenmiştir. Diğer taraftan soruların düzeltilmesi mümkün olmayanlar taslak anket formundan çıkarılmıştır.

Taslak formda yer alan soru maddelerinin ön uygulaması sırasında, soru maddelerine öğrencilerin cevap verme süreleri de kaydedilmiştir. Araştırmacı tarafından anketin öğrenciler tarafından 25 dakikada bitirilebileceği düşünülmüş ancak öğrencilerin ortalama 35 dakikada soru maddelerini bitirebildikleri gözlenmiştir. Bu sürenin anketin uygulanması için uygun olduğu kanaatine varılarak anketin uygulanması için gerekli sürenin 30 dakika olarak belirlenmesine karar verilmiştir.

Araştırmada kullanılan anketin son hali, dört (4) bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde, “devlet kredileri ve burslar” adı altında, kamu tarafından öğrencilere tahsis edilen burslar ve krediler ile ilgili öğrencilerin bilgi ve görüşleri ile öğrencilerin burs ve kredilerin mevcut dağıtımı ve geri ödemelerle ilgili bakış açılarını belirlemek için toplam yirmi sekiz (28) maddelik likert tipinde hazırlanmış soru bulunmaktadır.

İkinci bölümde, lisans eğitimi süresince öğrencilerin aylık ve yıllık eğitim ve yaşam giderlerini tespit etmeye yönelik ve öğrencilerin ihtiyaçlarını karşıladıkları kaynakları tespit etmeye yönelik oluşan toplam yirmi (20) soru bulunmaktadır.

İkinci bölümün birinci kısmında (A) öğrencilere, yıllık eğitim ve yaşam giderleri için, içinde bulunduğu akademik yıl içinde harcadığı veya harcamayı düşündüğü para miktarını belirlemeye yönelik dört (4) adet açık uçlu soru yöneltilmiştir. Yine, aynı kısımda öğrencilerin aylık eğitim ve yaşam giderleri için, içinde bulunduğu ay içinde harcadığı veya harcamayı düşündüğü para miktarını belirlemeye yönelik toplam yedi (7) adet soru yöneltilmiştir. Anketin ikinci bölümünün ikinci kısmında (B) ise, öğrencilerin ihtiyaçları için kullandıkları finansal kaynakları nerelerden karşıladıklarını belirlemek amacıyla dokuz (9) adet soru yöneltilmiştir.

Anketin üçüncü bölümünde öğrencilerin kişisel finansman bilgilerini belirlemeye yönelik yirmi altı (26) adet soru yöneltilmiştir. Anketin dördüncü ve son bölümünde öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik toplam otuz dört (34) adet soru yöneltilmiştir. Anket ile ilgili gerekli son düzenlemeler yapılarak, belirlenen örneklem grubuna uygulanmaya hazır hâle getirilerek bin beş yüz (1500) adet çoğaltılmıştır. Anketin son halinde toplam 109 soru maddesi bulunmaktadır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada genel amaçlarına uygun olarak oluşturulmuş dokuz (9) alt problem bulunmaktadır. Verilerin analizinde birinci alt probleme ait verilerin çözümlenmesinde araştırma kapsamına alınan yükseköğretim öğrencilerinin demografik özelliklerine ait frekans ve yüzde dağılımları verilmiştir. İkinci alt problem ile yedinci alt probleme kadar verilerin analizinde Ki-Kare (Pearson'ın Chi-Square) testi kullanılmıştır. Ki-Kare analizi iki sınıflamalı değişken arasında anlamlı ilişki olup olmadığını test etmek için kullanılan analiz yöntemidir. Bu amaçla bu araştırmada da anketlerle edinilen veriler öncelikle Ki-Kare anlamlılık sınamasına tabi tutulmuştur. Ki-Kare sınamasında iç güvenilirliği (internal validity) olan değişkenler Lojistik Regresyon Modeline alınarak analiz edilmiştir.

Araştırmada Lojistik Regresyon Analizinin kullanılma amacı en az değişkeni kullanarak en iyi uyuma sahip olacak şekilde bağımlı ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi tanımlayabilen bir model kurabilmektir. Lojistik Regresyon Modeline dâhil ettiğimiz değişkenler, öğrenim türü, ailenin ikamet ettiği yerleşim yeri, ailenin maaş dışında ek gelirin olması, borç alıp almak istememesi, burs miktarının yeterlilik durumunun, kredi miktarının yeterlilik durumu, kredilerin geri ödemeli olarak verilmesi ve ailenin aylık geliri bağımsız değişken olarak alınmıştır. Daha sonra Lojistik Regresyon Analizi ile elde edilen modelin araştırmanın amacına uygun olup olmadığı yine Ki-Kare testi kullanılarak test edilmeye çalışılmıştır. Anlamlılık seviyesi olarak 0.05 kullanılmıştır.

Son olarak araştırmanın sekizinci alt problemine uygun olarak yükseköğretim öğrencilerinin burs-kredi almalarına etki eden faktörlere ulaşmada bağımsız değişkenlerin birleşmiş kategorilerini ve alt gruplarını tahmin etmek amacıyla CHAID Analizi (Chi Square Automatic Interaction Detection) kullanılmıştır. CHAID analizi; bir popülasyonu, bağımlı değişkendeki varyasyonu bölümler içi minimum, bölümler arası maksimum olacak şekilde farklı alt gruplara veya bölümlere tekrarlı olarak parçalayan

bir tekniktir. Bu yöntem, kategorik değişkenlere ilişkin veri kümesini ve bağımlı değişkeni en iyi açıklayabilecek şekilde ayrıntılı homojen alt gruplara böler. Bu alt kümeler küçük tahmin edici alt gruplardan oluşur. En iyi tahmin sonucunu elde edebilmek için başlangıç değişkenleri bağımsız olarak yeniden kategorileştirilir (Doğan, ve Özdamar, 2003).

Bölüm III: Bulgular

Bu bölümde yükseköğretim öğrencilerinin kişisel öğrenci finansmanları hakkındaki görüşleri cinsiyet, öğrenim görülen üniversite, anne-baba eğitimi, meslekleri, öğrenim görülen sınıf, yaş, akademik ortalamalar vs. bağımsız değişkenler açısından incelenmiştir. Yine bu bölümde araştırmada ortaya çıkan bulgulara yer verilerek elde edilen bulgular araştırmanın alt problemleri çerçevesinde yorumlanmıştır.

Çalışma grubuna ait demografik özellikler

Tablo 16.

Çalışma Grubuna Ait Üniversite, Fakülte ve Öğrencilerin Sınıflarına Göre Demografik Özellikler

		f	%
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	258	24,4
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	342	32,3
	Gazi Üniversitesi	388	36,6
	Bahçeşehir Üniversitesi	71	6,7
	Toplam	1059	100
Hangi Fakültede öğrencisiniz?	Eğitim Fakültesi	250	23,6
	Fen Edebiyat Fakültesi	287	27,1
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	311	29,4
	Mühendislik Fakültesi	211	19,9
	Toplam	1059	100
Kaçınıcı sınıf öğrencisisiniz?	Birinci Sınıf	223	21,1
	İkinci Sınıf	372	35,1
	Üçüncü Sınıf	244	23,0
	Dördüncü Sınıf	220	20,8
	Toplam	1059	100

Tablo 16’da öğrencilerin demografik bilgileri incelendiğinde öğrencilerin; en az % 6.7 (f=71) Bahçeşehir Üniversitesi’ne, en çok % 36.6 (f=388) Gazi Üniversitesi’ne devam ettikleri; en az % 19.9 (f=211) Mühendislik Fakültesinde en çok % 29.4 (f=311) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde öğrenim gördükleri; en az % 20.8 (f=220) dördüncü sınıf, en çok % 35.1 (372) ikinci sınıf öğrencisi oldukları görülmektedir.

Tablo 17.

Çalışma Grubunun Üniversiteye Devam, Ders ve Sınıf Tekrarı ile Bölüm Değişikliklerine Göre Demografik Analiz Sonuçları

		f	%
Ne kadar zamandır üniversiteye devam ediyorsunuz?	Bir yıldır	154	14,5
	İki yıldır	375	35,4
	Üç yıldır	257	24,3
	Dört yıldır	215	20,3
	Beş yıldır	52	4,9
	Beş yıl ve üzeri	6	0,6
	Toplam	1059	100
Ders tekrarınız (Alttan dersiniz) var mı?	Evet	433	40,9
	Hayır	626	59,1
	Toplam	1059	100
Sınıf tekrarınız var mı?	Evet	60	5,7
	Hayır	999	94,3
	Toplam	1059	100
Üniversite öğreniminde hiç bölüm değiştirdiniz mi?	Evet	67	6,3
	Hayır	992	93,7
	Toplam	1059	100

Tablo 17’de öğrencilerin en az % 0.6 (f=6) beş yıl ve üzeri, en çok % 35.4 (f=375) iki yıldır üniversiteye devam ettikleri; % 40.9’nun (f=433) alttan dersinin olduğunu, % 59.1 (f=626) alttan dersinin olmadığını; % 5.7’sinin (f=60) sınıf tekrarı yaptığı, % 59.1 (f=626) sınıf tekrarı yapmadığı, % 6.3’nün (f=67) üniversite öğreniminde bölüm değiştirdiği, % 93.7’sinin (f=992) üniversite öğreniminde hiç bölüm değiştirmedeği tespit edilmiştir.

Tablo 18.

Çalışma Grubunun Öğrenim Türü, Cinsiyet ve Ailenin İkametgâhlarına Ait Demografik Sonuçları

		f	%
Öğrenim Türünüz?	Normal Öğretim	693	65,4
	İkinci Öğretim	366	34,6
	Toplam	1059	100
Cinsiyet	Kadın	533	50,3
	Erkek	526	49,7
	Toplam	1059	100
Ailenizin ikamet ettiği yer?	Belde-Köy	157	14,8
	Kasaba	97	9,2
	İlçe	272	25,7
	İl	295	27,9
	Büyükşehir	238	22,5
	Toplam	1059	100

Tablo 18’de çalışma grubundaki öğrencilerin % 65.4’nün (693) normal öğretim, % 34.6’sının (f=366) ikinci öğretim öğrencisi olduğu; % 50.3’nün (f=533) kız öğrenci, %

49.7'sinin (f=526) erkek öğrenci olduğu; öğrencilerin ailelerinin en az % 9.2'sinin (f=97) kasabada, en çok % 27.9'nun (f=295) il'de ikamet etmekte olduğu belirlenmiştir.

Tablo 19.

Çalışma Grubunun Baba-Anne Eğitim Durumları ve Mesleklerine Göre Demografik Analiz Sonuçları

		f	%
Babanızın eğitim durumu nedir?	Okuryazar değil	15	1,4
	Okuryazar	23	2,2
	İlkokul Terk	94	8,9
	İlkokul	243	22,9
	Ortaokul Terk	98	9,3
	Ortaokul	88	8,3
	Lise Terk	74	7,0
	Lise	245	23,1
	Ön lisans Terk	6	0,6
	Ön lisans	43	4,1
	Üniversite Terk	17	1,6
	Üniversite	105	9,9
	Lisansüstü	8	0,8
	Toplam	1059	100
Babanızın mesleği nedir?	Memur	222	21,0
	Kamu işçisi	56	5,3
	Özel kesim işçisi	92	8,7
	Mevsimlik işçi	15	1,4
	Esnaf	191	18,0
	Tüccar	15	1,4
	Sanayici	48	4,5
	Çiftçi	130	12,3
	Geçici-Düzensiz işler	48	4,5
	Diğer	242	22,9
	Toplam	1059	100
Annenizin eğitim durumu nedir?	Okuryazar değil	84	7,9
	Okuryazar	28	2,6
	İlkokul Terk	123	11,6
	İlkokul	348	32,9
	Ortaokul Terk	68	6,4
	Ortaokul	118	11,1
	Lise Terk	49	4,6
	Lise	157	14,8
	Ön lisans Terk	5	0,5
	Ön lisans	30	2,8
	Üniversite Terk	9	0,8
	Üniversite	39	3,7
	Lisansüstü	1	0,1
	Toplam	1059	100
Annenizin mesleği nedir?	Memur	52	4,9
	Kamu işçisi	14	1,3
	Özel kesim işçisi	21	2,0
	Mevsimlik işçi	1	0,1
	Esnaf	24	2,3
	Tüccar	7	0,7
	Sanayici	4	0,4
	Çiftçi	16	1,5
	Geçici-Düzensiz işler	14	1,3
	Ev hanımı	877	82,8
	Diğer	29	2,7
	Toplam	1059	100

Tablo 19’da çalışma grubu kapsamına alınan öğrencilerin babalarının en az % 0.6’sının (f=6) ön lisans terk, en çok % 23.1’nin (f=245) lise mezunu olduğu; % 1.4’nün (f=15) mevsimlik işçi ve % 1.4’nün (f=15) tüccar, en çok % 22.9’nun (f=242) diğer mesleklerle uğraştığı; annelerinin ise en az % 0.1’nin (f=1) lisansüstü mezunu, en çok % 32.9’nun (f=348) ilkokul mezunu olduğu; annelerin en az % 0.1’nin (f=1) mevsimlik işçi, en çok % 82.8’nin (f=877) ev hanımı oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 20.

Çalışma Grubunun Ailelerinin Sosyo- Ekonomik Durumlarına İlişkin Demografik Bilgiler

		f	%
Ailenizin düzenli maaş vs. gibi geliri dışında ek geliri var mı?	Evet	184	17,4
	Hayır	875	82,6
	Toplam	1059	100
Aileniz ek geliri nerelerden sağlıyor?	Nakdi yardım (sosyal yardımlaşma vakfı,vs.)	12	6,6
	Köyden aynı yardım (kışlık malzemeler)	50	27,3
	Kira	118	64,5
	Akrabalardan nakit yardımı	3	1,6
	Toplam	183	100
Ailenizin oturduğu ev kime ait?	Kira	226	21,3
	Kendimize	794	75,0
	Akrabalarımıza	39	3,7
	Toplam	1059	100
Para biriktirebiliyor musunuz?	Evet	194	18,3
	Hayır	865	81,7
	Toplam	1059	100

Tablo 20’de öğrencilerin ailelerinin % 17.4’nün (f=184) düzenli geliri dışında ek geliri olduğu, % 82.6’sının (f=875) ise düzenli geliri dışında ek geliri olmadığı; ailelerin ek gelirlerini en az % 1.6 (f=3) akrabalardan nakit yardımı, en çok % 64.5 (f=118) kira getirisi olarak belirttikleri; öğrencilerin ailelerinin oturduğu evlerin en az % 3.7 (f=39) akrabalarına ait olduğu; en çok % 75.0 (f=794) kendilerine ait olduğu; öğrencilerin % 18.3’nün (f=194) öğrenimleri süresince para biriktirebildiği; % 81.7’sinin de (f=865) para biriktiremediği belirlenmiştir.

Tablo 21.

Çalışma Grubuna Ait Öğrencilerin Çalışıp Çalışmadıkları, Barınma ve Çevrelerine Parasal Katkı Sağlayıp Sağlamadıkları Üzerine Demografik Bilgiler

		f	%
Ailenize, kardeşlerinize parasal katkı sağlayabiliyor musunuz?	Evet	119	11,2
	Hayır	940	88,8
	Toplam	1059	100
Gelir getirici herhangi bir yerde-işte çalışıyor musunuz?	Evet	161	15,2
	Hayır	898	84,8
	Toplam	1059	100
Nasıl çalışıyorsunuz?	Tam zamanlı	19	11,9
	Yarı zamanlı	103	64,4
	Kendi işyerimizde, dükkânımızda	13	8,1
	Aileme ait bağ-bahçede	7	4,4
	Akrabalarımıza ait bağ bahçede	2	1,3
	Diğer	16	10,0
	Toplam	160	100
Üniversite öğrenimine devam ederken nerede kalıyorsunuz?	Ailemle	135	12,7
	Evde	351	33,1
	Akrabalarımınla	23	2,2
	Devlet yurdunda	290	27,4
	Özel yurttta	212	20,0
	Pansiyonda	19	1,8
	Diğer	29	2,7
	Toplam	1059	100

Tablo 21’de öğrencilerin öğrenimleri süresince % 88.8 (f=865) ailesine, kardeşlerine parasal katkı sağlamadığı % 11.2’sinin (f=119) ailesine ve kardeşlerine parasal katkı sağladığı; % 15.2’sinin (f=161) gelir getirici bir işte çalıştığı; % 84.8’nin (f=898) gelir getirici bir işte çalışmadığı; öğrencilerin en az % 1.3’nün (f=2) akrabalarına ait bağ bahçede çalıştıkları, en çok % 64.4 (f=103) yarı zamanlı çalıştıkları belirlenmiştir.

Çalışma grubundaki öğrencilerin üniversite öğrenimlerine devam ederken en az % 1.8’nin (f=19) pansiyonda; en çok % 33.1’nin (f=351) kiraladıkları evlerde kaldıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin babaları genellikle lise mezunu olup devlet memurluğu yapmakta iken anneleri ise çoğunlukla ilkokul mezunu olup ev hanımıdır.

Tablo 22.*Çalışma Grubuna Ait Öğrencilerin Ulaşım ve Burs Kredi Alıp Almadıklarına Yönelik Demografik Veriler*

		f	%
Kaldığınız yerden yerleşkeye nasıl ulaşıyorsunuz?	Yürüyerek	352	33,2
	Toplu taşımayla	634	59,9
	Bisikletle	15	1,4
	Ailemin aracıyla	11	1,0
	Motosikletle	12	1,1
	Arabamla	16	1,5
	Başkalarının aracıyla	7	0,7
	Diğer	12	1,1
	Toplam	1059	100
Bu akademik yıl süresince burs almakta mısınız?	Evet alıyorum	370	34,9
	Geçmişte aldım	67	6,3
	Hiç almadım	622	58,7
	Toplam	1059	100
Bu akademik yıl süresince öğrenim kredisi almakta mısınız?	Evet alıyorum	449	42,4
	Geçmişte aldım	55	5,2
	Hiç almadım	555	52,4
	Toplam	1059	100
Bu akademik yıl süresince katkı kredisi almakta mısınız?	Evet alıyorum	0	0,0
	Geçmişte aldım	517	48,8
	Hiç almadım	542	51,2
	Toplam	1059	100
Bursları/ Öğrenim kredilerini hangi sıklıkta almak istediniz?	Haftada bir	269	25,4
	Ayda bir	659	62,2
	Üç ayda bir	97	9,2
	Senede bir	13	1,2
	Diğer	21	2,0
	Toplam	1059	100

Tablo 22’de öğrencilerin yerleşkeye ulaşım konusunda en az % 0.7’sinin (f=7) başkalarının aracıyla, en çok % 59.9’nun (f=634) toplu taşıma aracıyla yerleşkeye ulaştıkları; bir akademik yıl boyunca en az % 6.3’nün (f=67) geçmişte burs aldığı; en çok % 58.7’sinin (f=622) hiç burs almadığı; en az % 5.2’sinin (f=55) bir akademik yıl süresince geçmişte kredi aldığı, en çok % 52.4’nün (f=555) bir akademik yıl süresince hiç kredi almadığı; en az % 0.0 (f=0) bir akademik yıl süresince katkı kredisi aldığı, en çok % 51.2’sinin (f=542) bir akademik yıl süresince hiç katkı kredisi almadığı ve öğrencilerin bursları ve öğrenim kredilerini en az % 1.2 (f=13) senede bir defa almak istediğini en çok % 62.2 (f=659) ayda bir almak istediğini belirttikleri tespit edilmiştir.

Yükseköğretim Öğrencilerinin Burslar ve Kredilere İlişkin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 23.

Krediler ve Burslar Hakkında Öğrenci Görüşleri

	Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	n	%
Burs için ödenen aylık miktar yeterli değildir.	107	10,1	79	7,5	236	22,3	153	14,4	484	45,7	1059	100
Burslar verilirken, sebep ne olursa olsun, bir önceliğin olması doğru değildir.	273	25,8	156	14,7	203	19,2	140	13,2	287	27,1	1059	100
Burslar gerçekten ihtiyacı olan öğrencilere verilmiyor.	72	6,8	78	7,4	214	20,2	198	18,7	497	46,9	1059	100
Bursların öğrenci başarısız olduğunda krediye dönüştürülmesi doğru değildir.	173	16,3	90	8,5	202	19,1	164	15,5	430	40,6	1059	100
Burslar adil dağıtılmıyor.	120	11,3	75	7,1	224	21,2	172	16,2	468	44,2	1059	100
Katkı kredisinin geri ödemeleri düzenli takip ediliyor.	123	11,6	103	9,7	384	36,3	188	17,8	261	24,6	1059	100
Kredi başvurumu bilinçli bir şekilde yaptım.	116	11,0	67	6,3	198	18,7	163	15,4	515	48,6	1059	100
Kredi verilirken öğrenci başvuru evrakları yeterince incelenmiyor.	163	15,4	122	11,5	266	25,1	191	18,0	317	29,9	1059	100
Kredi için ödenen aylık miktar yeterlidir.	309	29,2	126	11,9	246	23,2	130	12,3	248	23,4	1059	100
Kredilerin geri ödemeli verilmesini doğru bulmuyorum.	157	14,8	107	10,1	177	16,7	153	14,4	465	43,9	1059	100

Tablo 23’te çalışma grubundaki öğrencilerin “Burs için ödenen aylık miktar yeterli değildir.” maddesine en az % 7.5 (f=79) “benim görüşümü az yansıtmıyor”, en çok % 45.7 (f= 484) oranıyla “Benim görüşümü tamamen yansıtmıyor” şeklinde; “Burslar verilirken, sebep ne olursa olsun, bir önceliğin olması doğru değildir.” maddesine en az % 13.2 (f=140) “Benim görüşümü oldukça yansıtmıyor”, en çok % 27.1 (f=287) oranıyla “benim görüşümü tamamen yansıtmıyor” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Yine öğrenciler, “Burslar gerçekten ihtiyacı olan öğrencilere verilmiyor” maddesine % 6.8 (f=72) “benim görüşümü hiç yansıtmıyor”, en çok % 46.9 (f=497) oranıyla “benim görüşümü tamamen yansıtmıyor” şeklinde; “Bursların öğrenci başarısız olduğunda krediye

dönüştürülmesi doğru değildir” maddesine en az % 8.5 (f=90) “benim görüşümü az yansıtıyor”, en çok % 40.6 (f=430) oranıyla “benim görüşümü tamamen yansıtıyor” şeklinde ve “burslar adil dağıtılmıyor” maddesine en az % 7.1 (f=75) “benim görüşümü az yansıtıyor”, en çok % 44.2 (f=468) oranıyla “benim görüşümü tamamen yansıtıyor” şeklinde tanımladıkları tespit edilmiştir.

Yükseköğretim öğrencileri, “katkı kredisinin geri ödemeleri düzenli takip ediliyor” maddesine en az % 9.7 (f=103) “benim görüşümü az yansıtıyor”, en çok % 36.3 (f=384) oranıyla “benim görüşümü orta derecede yansıtıyor”; “kredi başvurumu bilinçli bir şekilde yaptım” maddesine en az % 6.3 (f=67), en çok % 48.6 (f=515) oranıyla “benim görüşümü tamamen yansıtıyor” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Son olarak da öğrenciler “kredi verilirken öğrenci başvuru evrakları yeterince incelenmiyor” maddesine en az % 11.5 (f=122) “benim görüşümü az yansıtıyor” en çok % 29.9 (f=317) oranıyla “benim görüşümü tamamen yansıtıyor” şeklinde; “kredi için ödenen aylık miktar yeterlidir” maddesine en az % 11.9 (f=126) en çok % 29.2 (f=309) oranıyla “benim görüşümü hiç yansıtmıyor” şeklinde ve “kredilerin geri ödemeli verilmesini doğru bulmuyorum” maddesine en az % 10.1 (f=107) “benim görüşümü az yansıtıyor” en çok % 43.9 (f=465) oranıyla “benim görüşümü tamamen yansıtıyor” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 24.*Krediler ve Burslar Hakkında Öğrenci Görüşleri*

	Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kredi alırken, aldığım kredinin geri ödeme riskini göze aldım.	167	15,8	88	8,3	248	23,4	184	17,4	372	35,1	1059	100
Öğrenim kredisinin geri ödemeleri düzenli takip ediliyor.	130	12,3	126	11,9	359	33,9	199	18,8	245	23,1	1059	100
Verilen bursların okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerekir.	395	37,3	100	9,4	194	18,3	128	12,1	242	22,9	1059	100
Sadece ekonomik duruma dayalı burs verilmesi doğru değildir.	193	18,2	109	10,3	212	20,0	191	18,0	354	33,4	1059	100
Verilen burslarla öğrencilerin eğitim giderleri karşılanamaz.	93	8,8	87	8,2	227	21,4	166	15,7	486	45,9	1059	100
Daha önceden burs almaya hak kazanan ancak kurum tarafından bursu kesilen öğrenciler sonraki yıllarda tekrar burs almalıdır.	90	8,5	75	7,1	205	19,4	176	16,6	513	48,4	1059	100
Bursa başvururken istenen ölçütler burs verilecek öğrencilerin belirlenebilmesi için uygundur.	223	21,1	147	13,9	326	30,8	165	15,6	198	18,7	1059	100
Kredi geri ödemelerinde verilen iki senelik süre uygun değildir.	116	11,0	100	9,4	208	19,6	195	18,4	440	41,5	1059	100
Burs alırken belgelerin noterden onaylatılması kesinlikle gereklidir.	91	8,6	78	7,4	200	18,9	198	18,7	492	46,5	1059	100

Tablo 24’te öğrencilerin “kredi alırken aldığım kredinin geri ödeme riskini göze aldım” maddesine en az % 8.3 (f=88) “benim görüşümü az yansıtmıyor” en çok % 35.1 (f=372) oranıyla “benim görüşümü tamamen yansıtmıyor” şeklinde; “öğrenim kredisinin geri ödemeleri düzenli takip ediliyor” maddesine en az % 11.9 (f=126) “benim görüşümü az yansıtmıyor” en çok % 33.9 (f=359) oranıyla “benim görüşümü orta derecede yansıtmıyor” şeklinde; “verilen bursların okunan bölüme (fen-sosyal) göre miktarının değişmesi gerekir” maddesine en az % 9.4 (f=100) “benim görüşümü az yansıtmıyor”, en çok % 37.3 (f=395) oranıyla “benim görüşümü hiç yansıtmıyor” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öğrenciler, “sadece ekonomik duruma dayalı burs verilmesi doğru değildir” maddesine en az % 10.3 (f=109) “benim görüşümü az yansıtmıyor” en çok % 33.4 (f=354) oranıyla “benim görüşümü tamamen yansıtmıyor” şeklinde; “verilen burslarla öğrencilerin eğitim giderleri karşılanamaz” maddesine en az % 8.2 (f=87) “

benim görüşümü çok az yansıtıyor, en çok % 45.9 (f=486) oranıyla “ benim görüşümü tamamen yansıtıyor” şeklinde; “daha önceden bursu almaya hak kazanan ancak kurum tarafından bursu kesilen öğrenciler sonraki yıllarda tekrar burs almalıdır” maddesine en az %7.1 (f=75) “benim görüşümü az yansıtıyor” en çok % 48.4 (f=513) oranıyla “benim görüşümü tamamen yansıtıyor” şeklinde tanımladıkları görülmektedir. Öğrencilerin “bursa başvururken istenen ölçütler burs verilecek öğrencilerin belirlenebilmesi için uygundur” maddesine en az % 13.9 (f=147) “benim görüşümü az yansıtıyor” en çok % 30.8 (f=326) oranıyla “benim görüşümü orta derecede yansıtıyor” şeklinde; “kredi geri ödemelerinde verilen iki senelik süre uygun değildir” maddesine en az % 9.4 (f=100) “benim görüşümü az yansıtıyor”, en çok % 41.5 (f=440) oranıyla “ benim görüşümü tamamen yansıtıyor” şeklinde; “burs alırken belgelerin notere onaylatılması kesinlikle gerekir” maddesine en az % 7.4 (f=78) “benim görüşümü az yansıtıyor” en çok % 46.5 (f=492) oranıyla “benim görüşümü tamamen yansıtıyor” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 25.

Krediler ve Burslar Hakkında Öğrenci Görüşleri

	Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	n	%
Bursa başvurularında ilk yılında burs çıkmayıp kredi alan öğrenciler sonraki yıllarda burs başvurusunda bulunamaması doğru değildir.	139	13,1	67	6,3	165	15,6	123	11,6	565	53,4	1059	100
Burslara başvurular öğrencilerin ekonomik durumları değişebileceği için her yıl yenilenmelidir.	168	15,9	85	8,0	193	18,2	167	15,8	446	42,1	1059	100
Kredilerin dönemin ortasında verilmeye başlanması doğru değildir.	64	6,0	71	6,7	163	15,4	160	15,1	601	56,8	1059	100
Burs alırken başvuru formunda sorulan sorular yeterlidir.	223	21,1	156	14,7	319	30,1	137	12,9	224	21,2	1059	100
Kredi alırken başvuru formunda sorulan sorular yeterlidir.	248	23,4	161	15,2	331	31,3	137	12,9	182	17,2	1059	100
Kredilerin okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerekir.	333	31,4	124	11,7	215	20,3	150	14,2	237	22,4	1059	100
Başarı durumunda kredilerin burs çevrilmesi doğru değildir.	371	35,0	142	13,4	217	20,5	110	10,4	219	20,7	1059	100
Kredi başvurusundaki formda soruları herkes doğru bilgilerle dolduruyor.	427	40,3	179	16,9	226	21,3	112	10,6	115	10,9	1059	100
Kredi başvurusunda anne-babanın onayının alınması gereklidir.	228	21,5	114	10,8	215	20,3	153	14,4	349	33,0	1059	100
Bursa başvurularında ilk yılında burs çıkmayıp kredi alan öğrenciler sonraki yıllarda burs başvurusunda bulunamaması doğru değildir.	139	13,1	67	6,3	165	15,6	123	11,6	565	53,4	1059	100

Tablo 25’te kredi ve burslar hakkında öğrenciler, “bursa başvurularında ilk yılında burs çıkmayıp, kredi alan öğrenciler sonraki yıllarda burs başvurusunda bulunamaması doğru değildir” maddesine en az % 6.3 (f=67) “benim görüşümü az yansıtıyor” en çok % 53.4 (f=565) “benim görüşümü tamamen yansıtıyor” şeklinde; “Bursalara başvurular öğrencileri ekonomik durumları değişebileceği için her yıl yenilenmelidir” maddesine en az % 8.0 (f=85) “benim görüşümü az yansıtıyor” en çok % 42.1 (f=446) oranıyla (benim görüşümü tamamen yansıtıyor” şeklinde; “kredilerin dönemin ortasında verilmeye başlanması doğru değildir” maddesine en az % 6.0 (f=64) “benim görüşümü hiç yansıtıyor” en çok % 56.8 (f=601) oranıyla “benim görüşümü tamamen yansıtıyor” şeklinde cevap vermişlerdir.

Çalışma grubuna alınan öğrencilerin “burs alırken başvuru formunda bulunan sorular yeterlidir” maddesine en az % 12.9 (f=137) “benim görüşümü oldukça yansıtıyor” en çok % 30.1 (f=319) oranıyla “benim görüşümü orta derecede yansıtıyor” şeklinde; “kredi alırken başvuru formunda sorulan sorular yeterlidir” maddesine en az % 12.9 (f=137) “benim görüşümü oldukça yansıtıyor” en çok % 30.3 (f=331) oranıyla “benim görüşümü orta derecede yansıtıyor” şeklinde; “kredilerin okunan bölümlere (fen-sosyal) göre miktarının değişmesi gerekir” maddesine en az %14.2 (f=150) “benim görüşümü oldukça yansıtıyor” en çok % 31.4 (f=333) “benim görüşümü hiç yansıtıyor” şeklinde; “başarı durumunda kredilerin bursa çevrilmesi doğru değildir” maddesine en az % 10.4 (f=110) “benim görüşümü oldukça yansıtıyor” en çok % 35.0 (f=371) oranıyla “benim görüşümü hiç yansıtıyor” şeklinde; “kredi başvurusundaki formda soruları herkes doğru bilgilerle dolduruyor” maddesine en az % 10.6 (f=112) “benim görüşümü oldukça yansıtıyor” en çok % 40.3 (f=427) oranıyla “benim görüşümü hiç yansıtıyor” şeklinde; “kredi başvurusunda anne-babanın onayının alınması gereklidir” maddesine en az % 10.8 (f=114) “benim görüşümü az yansıtıyor” en çok % 33.0 (f=349) oranıyla “benim görüşümü tamamen yansıtıyor” şeklinde ve “burs’a başvurularında ilk yılında burs çıkmayıp kredi alan öğrenciler sonraki yıllarda burs başvurusunda bulunamaması doğru değildir” maddesine en az % 6.3 benim görüşümü az yansıtıyor ve en çok % 53.4 benim görüşümü tamamen yansıtıyor şeklinde görüş beyan ettikleri tespit edilmiştir.

Devlet kredileri ve burslar hakkında öğrenci görüşlerini genel olarak değerlendirdiğimizde, öğrencilerin hem kredi hem burs için ödenen miktarı yetersiz buldukları ve kredilerin mezuniyet sonrası geri ödemeli verilmesini doğru bulmadıklarını ifade ettiklerini söyleyebiliriz. Öğrenciler mevcut burs ve kredi miktarının eğitim

öğretim ve diğer yaşam giderlerini karşılamada yetersiz olduğu kanaatindedirler. Yine öğrenciler burslar dağıtılırken hiçbir öğrenciye öncelik tanınmaması gerektiğini vurgularken bursların dağıtımında adil olunmadığı görüşlerinde yoğunlaşmaktadırlar. Öğrenciler kredi ve bursların dağıtılması hususunda özellikle başvuru esnasında beyan edilen evrakların yeterince incelemediğini ve bursların dağıtılmasında adil olunmadığı görüşündedirler. Öğrenciler başvuru evraklarının titizlikle incelenmesini istemekle beraber belirlenen ölçütlerin daha nesnel bir şekilde artırılmasını istemekte ve başvuru evraklarının mutlaka resmi makamlardan ya da noterden onaylatılması hususunda fikir birliği içinde gözükmektedirler. Ayrıca öğrenciler burs ve kredi başvurularında ailelerin de onayının alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

Öğrenciler kredi başvurusunda geri ödeme riskini göze aldıklarını ve bu durumda kredi başvurularını bilinçli bir şekilde yaptıklarını ifade etmektedirler. Ancak öğrenciler kredilerin geri ödemesiz olması gerektiği düşüncelerinin yanında geri ödeme olacaksa bile geri ödeme süresinin mevcut durumda çok az olduğunu (2 yıl) belirtmişlerdir. Bursların dağıtılması noktasında öğrenciler, öğrencilerin okudukları bölümlere göre ödenen miktarın değişmemesi gerektiğini vurgulamışlardır. Son olarak öğrenciler bursların akademik başarısızlık durumunda kesilmemesi gerektiğini, kesilse de başarı durumunda tekrar bursa başvuru yapabilmeleri gerektiğini ve öğrenciliklerinin her aşamasında bursa başvuru yapma haklarının olması gerektiğini ifade etmektedirler.

Yükseköğretim Öğrencilerinin Eğitim ve Yaşamsal Kaynakları ile Giderlerine İlişkin Bulgular

Tablo 26.

Lisans Eğitimi Süresince Yıllık Eğitim Maliyetleri ve Yaşam Giderleri (TL)

	f	Ort.	Min.	Mak.	SS
Kitap ve araç-gereç (ders notları)	476	260	50	1200	162,8
Kitap ve araç-gereç talep edilen miktar	476	405	60	2000	254,1
Kurs / okul dışı eğitim (İngilizce, KPSS)	476	1153	50	5000	775,6
Kurs / okul dışı eğitim talep edilen miktar	476	1630	100	7000	1022,0
Kıyafet (elbise, ayakkabı, laboratuvar)	476	512	100	2000	216,8
Kıyafet talep edilen miktar	476	784	250	10080	610,8
Diğer kişisel giderler	476	407	100	840	140,1
Diğer kişisel giderler talep edilen miktar	476	663	150	11000	616,4

Tablo 26’da öğrencilerin lisans eğitimi süresince yıllık eğitim maliyetleri ve yaşam giderlerine dair ortalamalar incelendiğinde öğrencilerin “*Kitap ve araç-gereç (makaleler, ders notları, fotokopiler, vb.)*” maddesine yıllık ortalama 260 TL harcama yaptıkları; ancak yıllık olarak ortalama 405 TL harcama yapmak istedikleri; “*Kurs/okul dışı eğitim (İngilizce, bilgisayar, KPSS, vb.)*” maddesine yıllık ortalama 1153 TL harcama yaptıkları; ancak yıllık ortalama 1630 TL harcama yapmak istedikleri; “*kıyafet (elbise, ayakkabı, laboratuvar, atölye, kıyafetleri, vb.)*” maddesine yıllık ortalama 512 TL harcama yaptıkları; ancak yıllık ortalama 784 TL harcama yapmak istedikleri ve “*diğer kişisel giderler*” için yıllık ortalama 407 TL harcama yaptıkları; ancak yıllık ortalama 663 TL harcama yapmak istedikleri tespit edilmiştir.

Lisans eğitimi süresince yıllık eğitim maliyetleri ve yaşam giderlerine (TL) ilişkin görüşlerini genel olarak değerlendirdiğimizde öğrenciler en çok harcamayı okul dışı eğitimleri için (kurs vb.) yaparken en az harcamayı da ders araç gereçleri için (kitap, kırtasiye, fotokopi vs.) yaptıklarını söyleyebiliriz. Öğrencilerin yıllık harcamaları ve harcamayı talep ettikleri miktarlar arasında çoğunlukla birbirine yakın miktarlardan oluşurken, ders araç gereçleri, elbise, ayakkabı, kurs vs. dışında kalan giderleri ile için yapılan mevcut harcama ve talep edilen miktar arasındaki farkın daha büyük olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 27.*Lisans Eğitimi Süresince Aylık Eğitim Maliyetleri ve Yaşam Giderleri (TL)*

	f	Ort.	Min.	Mak.	SS
Ulaşım (bilet, benzin, vb.)	476	106	30	210	42,13
Ulaşım (bilet, benzin vb.) Talep edilen miktar	476	166	50	280	54,84
Kalacak yer ve ilgili giderler (yurt, kira, su, elek.)	476	154	120	350	28,95
Kalacak yer ve ilgili Talep edilen miktar	476	264	150	3000	136,73
Yiyecek ve içecek (yerleşke, evde, yurttta)	476	127	10	350	37,24
Yiyecek ve içecek talep edilen miktar	476	181	95	500	43,58
Sağlık giderleri	476	44	20	500	26,86
Sağlık giderleri talep edilen miktar	476	65	25	800	53,38
Eğlence (tiyatro, sinema, sosyal olaylar, vb.)	476	77	10	200	25,27
Eğlence talep edilen miktar	476	118	20	500	41,48
İletişim (telefon, kontör, internet, vb.)	476	28	10	60	8,61
İletişim talep edilen miktar	476	41	20	450	22,09
Diğer kişisel giderler	476	93	10	200	28,64
Diğer kişisel giderler talep edilen miktar	476	158	60	280	46,79

Tablo 27’de öğrencilerin lisans eğitimi süresince aylık eğitim maliyetleri ve yaşam giderlerine dair ortalamalar incelendiğinde öğrencilerin “ulaşım (bilet, benzin, vb.)” maddesine aylık ortalama 106 TL harcadıkları, ancak aylık ortalama 166 TL harcama yapmak istedikleri; “kalacak yer ve kalacak yer ile ilgili giderler (yurt ücreti, kira, su, elektrik, vb.)” maddesine aylık ortalama 154 TL harcadıkları, ancak; aylık ortalama 264 TL harcama yapmak istedikleri; “yiyecek ve içecek (yerleşke, evde, yurttta)” maddesine aylık ortalama 127 TL harcama yaptıkları, ancak aylık ortalama 181 TL harcama yapmak istedikleri; “sağlık giderleri” maddesine aylık ortalama 44 TL harcadıkları, ancak aylık ortalama 65 TL harcama yapmak istedikleri tespit edilmiştir.

“Eğlence” (tiyatro, sinema, sosyal olaylar, vb.) maddesine aylık ortalama 77 TL harcama yaptıkları, ancak aylık ortalama 118 TL harcama yapmak istedikleri; “iletişim” (telefon, kontör, internet, vb.) maddesine aylık ortalama 28 TL harcama yaptıkları ancak aylık ortalama 41 TL harcama yapmak istedikleri; “diğer kişisel giderler” maddesine aylık ortalama 93 TL harcama yaptıkları, ancak aylık ortalama 158 TL harcama yapmak istedikleri tespit edilmiştir.

Öğrencilerin lisans eğitimi süresince aylık eğitim maliyetleri ve yaşam giderleri genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin en fazla harcama giderlerini barınma ihtiyaçlarına yönelik harcamalar oluştururken en az harcama yaptıkları giderleri ise sağlık harcamalarıdır. Mevcut aylık harcamalarında eğlence (tiyatro, sinema, sosyal olaylar, vb.) için talep edilen miktar ile şuan harcanan miktar arasındaki fark en çok miktar farkını oluşturmaktadır.

Tablo 28.*Öğrencilerin Kitap Araç Gereç, Kıyafet ve Ulaşım İhtiyaçlarını Karşıladıkları Kaynaklar*

		f	%
Kitap ve araç-gereç	Kişisel Gelir	152	14,4
	Ebeveyn / akraba	540	51,0
	Özel Burs / Bağış	72	6,8
	Kredi / Burs	235	22,2
	Diğer Kaynaklar	25	2,4
	Kaynak Yok	35	3,3
	Toplam	1059	100
Kıyafet (Elbise, ayakkabı, kıyafetleri, vb.)	Kişisel Gelir	174	16,4
	Ebeveyn / akraba	597	56,4
	Özel Burs / Bağış	51	4,8
	Kredi / Burs	186	17,6
	Diğer Kaynaklar	28	2,6
	Kaynak Yok	23	2,2
	Toplam	1059	100
Ulaşım	Kişisel Gelir	160	15,1
	Ebeveyn / akraba	551	52,0
	Özel Burs / Bağış	54	5,1
	Kredi / Burs	253	23,9
	Diğer Kaynaklar	18	1,7
	Kaynak Yok	23	2,2
	Toplam	1059	100

Tablo 28’de örnekleme alınan öğrencilerin “kitap ve araç gereç” ihtiyaçlarını en az % 2.4 (f=25) diğer kaynaklardan, en çok % 51 (f=540) oranıyla ebeveyn / akrabalarından karşıladıkları; “kıyafet (elbise, ayakkabı, laboratuvar, atölye kıyafetleri, vb.)” ihtiyaçlarını karşılamak için en az % 2.2 (f=23) kaynak bulamazken, en çok % 56.4 (f=597) oranıyla ebeveyn / akrabadan karşıladıkları; “ulaşım” ihtiyaçlarını en az % 1.7 (f=18) diğer kaynaklardan en çok % 52.0 (f=551) oranıyla ebeveyn/akrabadan karşıladıkları görülmektedir.

Tablo 29.*Öğrencilerin Barınma, Yiyecek-İçecek ve Sağlık Giderlerini Karşıladıkları Kaynaklar*

		f	%
Kalacak yer ve ilgili giderler	Kişisel Gelir	102	9,6
	Ebeveyn / akraba	672	63,5
	Özel Burs / Bağış	42	4,0
	Kredi / Burs	186	17,6
	Diğer Kaynaklar	34	3,2
	Kaynak Yok	23	2,2
	Toplam	1059	100
Yiyecek ve içecek	Kişisel Gelir	125	11,8
	Ebeveyn / akraba	609	57,5
	Özel Burs / Bağış	49	4,6
	Kredi / Burs	235	22,2
	Diğer Kaynaklar	19	1,8
	Kaynak Yok	22	2,1
	Toplam	1059	100
Medikal ve sağlık giderleri	Kişisel Gelir	114	10,8
	Ebeveyn / akraba	696	65,7
	Özel Burs / Bağış	46	4,3
	Kredi / Burs	127	12,0
	Diğer Kaynaklar	41	3,9
	Kaynak Yok	35	3,3
	Toplam	1059	100

Tablo 29’da çalışma grubu dâhilindeki öğrencilerin “kalacak yer ve kalacak yerle ilgili gider” ihtiyaçları için en az % 2.2 (f=23) kaynaklarının olmadığı, en çok % 63.5 (f=672) oranıyla ebeveyn / akrabadan karşıladıkları; “yiyecek ve içecek” ihtiyaçlarını en az % 1.8 (f=19) diğer kaynaklardan en çok % 57.5 (f=609) oranıyla ebeveyn /akrabadan karşıladıkları; “medikal ve sağlık giderleri” ihtiyaçlarını en az % 3.3 (f=35) kaynaklarının olmadığı, en çok % 65.7 (f=696) oranıyla ebeveyn/akrabadan karşıladıkları yönünde görüşleri bulunmaktadır.

Tablo 30.*Öğrencilerin Eğlence, İletişim ve Diğer Kişisel Giderlerini Karşıladıkları Kaynaklar*

		f	%
Eğlence	Kişisel Gelir	188	17,8
	Ebeveyn / akraba	488	46,1
	Özel Burs / Bağış	41	3,9
	Kredi / Burs	256	24,2
	Diğer Kaynaklar	46	4,3
	Kaynak Yok	40	3,8
	Toplam	1059	100
İletişim	Kişisel Gelir	165	15,6
	Ebeveyn / akraba	567	53,5
	Özel Burs / Bağış	48	4,5
	Kredi / Burs	207	19,5
	Diğer Kaynaklar	40	3,8
	Kaynak Yok	32	3,0
	Toplam	1059	100
Diğer kişisel giderler	Kişisel Gelir	148	14,0
	Ebeveyn / akraba	522	49,3
	Özel Burs / Bağış	45	4,2
	Kredi / Burs	225	21,2
	Diğer Kaynaklar	68	6,4
	Kaynak Yok	51	4,8
	Toplam	1059	100

Tablo 30’da öğrenciler, “eğlence” ihtiyaçları için % 3.8 (f=40) kaynak bulamadıklarını, en çok % 46.1 (f=488) oranıyla ebeveyn / akraba karşıladıklarını; “iletişim” ihtiyaçları için en az % 3.0 (f=32) kaynak bulamadıklarını, en çok % 53.5 (f=567) oranıyla ebeveyn/akrabadan karşıladıklarını; “diğer kişisel gider” ihtiyaçlarını en az % 4.2 (f=45) özel burs/bağış, en çok % 49.3 (f=522) oranıyla ebeveyn/akrabadan karşıladıklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin ihtiyaçlarını karşıladıkları kaynaklara ilişkin bulguları genel olarak değerlendirdiğimizde öğrencilerin çoğunluğu hem eğitim öğretim hem de diğer yaşam giderleri için gerekli maddi desteği ailelerinden ve akrabalarından karşıladıkları görülmektedir. Diğer taraftan öğrencilerin ailelerinden sonra en fazla geliri ya da kaynağı burs ve kredilerden sağladıkları ifade edilebilir.

Yükseköğretim Öğrencilerinin Kişisel Finansmanlarına İlişkin Bulgular

Tablo 31.

Öğrencilerin Bütçeleri Hakkında Görüşleri

		f	%
Alışveriş için kredi kartı kullanırım.	Hayır	593	56,0
	Evet	466	44,0
	Toplam	1059	100
Bütçemi güncel tutarım.	Hayır	332	31,4
	Evet	727	68,6
	Toplam	1059	100
Bütçemi gerçekçi tutmam.	Hayır	749	70,7
	Evet	310	29,3
	Toplam	1059	100
Her ne olursa olsun kimseden borç almak istemem.	Hayır	279	26,3
	Evet	780	73,7
	Toplam	1059	100
Kişisel finansman ile ilgili kurslara katıldım.	Hayır	850	80,3
	Evet	209	19,7
	Toplam	1059	100
Birikimlerimi nakit olarak güvenli bulduğum bir yerde saklarım.	Hayır	454	42,9
	Evet	605	57,1
	Toplam	1059	100

Tablo 31’de öğrencilerin kişisel finansmanları hakkında görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin “alışveriş için kredi kartı kullanırım” maddesine % 56.0’sının (f=593) hayır, % 44.0’nın (f=466) evet yanıtı verdikleri; “bütçemi güncel tutarım” maddesine % 31.4’nün hayır, % 68.6’sının evet yanıtı verdikleri; “bütçemi gerçekçi tutmam” maddesine % 70.7’sinin (f=749) hayır, % 29.3’nün evet yanıtı verdikleri; “her ne olursa olsun kimseden borç almak istemem” maddesine % 26.3’nün (f=279) hayır, % 73.7’sinin (f=780) evet yanıtı verdikleri; “kişisel finansman ile ilgili kurslara katıldım” maddesine % 80.3’nün (f=850) hayır, % 19.7’sinin (f=209) evet yanıtı verdikleri; “birikimlerimi nakit olarak güvenli bulduğum bir yerde saklarım” maddesine % 42.92’nun (f=454) hayır, % 57.1’nin (f=605) evet yanıtı verdikleri görülmektedir.

Tablo 32.*Öğrencilerin Kişisel Harcamaları Hakkında Görüşleri*

		f	%
Harcamalarımı düzenli olarak kayıt altına alırım.	Hayır	536	50,6
	Günlük	178	16,8
	Haftalık	184	17,4
	Aylık	161	15,2
	Toplam	1059	100
Para kazanabilmek için yerleşke dışında bir işte çalışırım.	Hayır	698	65,9
	Evet	361	34,1
	Toplam	1059	100
Harcamalarım için bütçe yapmam.	Hayır	698	65,9
	Evet	361	34,1
	Toplam	1059	100
Genellikle aylık gelirim aylık harcamalarımın daha fazladır.	Hayır	744	70,3
	0 – 50	107	10,1
	51 - 100	103	9,7
	101 – 150	52	4,9
	151 – 200	18	1,7
	200 üzeri	35	3,3
	Toplam	1059	100

Tablo 32’de yükseköğretim öğrencilerinin, “bir işte çalışıyor olmam, akademik hayatımı olumsuz etkilemez” maddesine % 54.9’nun (f=581) hayır, % 45.1’nin (f=478) evet yanıtı verdikleri; “düzenli olarak sinemaya giderim” maddesine ise, % 70.7’sinin (f=749) hayır, % 29.3’nün (f=310) evet yanıtı verdikleri; “düzenli olarak tiyatroya giderim” % 81.9’nun (f=867) hayır, % 18.1’nin (f=192) evet yanıtı verdikleri; “alışverişlerim için birden çok farklı bankalara ait kredi kartım vardır” maddesine en az % 0.6’sının (f=6) 4 ve üzeri kredi kartım var, en çok % 75.8’nin (f=803) hayır yanıtı verdikleri; “aylık birikim yaparım” maddesine en az % 0.4’nün (f=4) 151-200 TL, en çok % 69.4’nün (f=735) hayır yanıtı verdikleri, “ayda en bir kere kuaföre giderim” maddesine en az % 1.3’nün (f=14) 4 ve üzeri kuaföre giderim, en çok % 42.3’nün (f=448) hayır yanıtı verdikleri; “harcamalarımı düzenli olarak kayıt altına alırım” maddesine en az % 15.2’sinin (f=161) aylık, en çok % 50.6’sının (f=536) hayır yanıtı verdikleri; “para kazanabilmek için yerleşke dışı bir işte çalışırım” maddesine % 65.9’nun (f=698) hayır, % 34.1’nin (f=361) evet yanıtı verdikleri; “harcamalarım için bütçe yapmam” maddesine % 65.9’nun (f=698) hayır, % 34.1’nin (f=361) evet yanıtı verdikleri; “genellikle, aylık gelirim aylık harcamalarımın daha fazladır” maddesine en az % 1.7’sinin (f=18) 151-200 TL, en çok % 70.3’nün (f=744) hayır yanıtı verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 33.*Öğrencilerin Eğitim Giderleri ve Borç Alma Hakkında Görüşleri*

		f	%
İmkân verilse de birden fazla burs almak istemem.	Hayır	802	75,7
	Evet	257	24,3
	Toplam	1059	100
Kitap ve eğitim giderleri için yeterli miktarda param vardır.	Hayır	635	60,0
	0 – 50	145	13,7
	51 - 100	157	14,8
	101 – 150	51	4,8
	151 – 200	28	2,6
	200 ve üzeri	43	4,1
	Toplam	1059	100
Kişisel gereksinimlerimi karşılamak için yeterli miktarda param vardır.	Hayır	555	52,4
	0 – 50	119	11,2
	51 - 100	184	17,4
	101 – 150	75	7,1
	151 – 200	45	4,2
	200 ve üzeri	81	7,6
	Toplam	1059	100
Sıklıkla arkadaşlarımdan ya da diğer insanlardan borç alırım.	Hayır	880	83,1
	0 – 50	110	10,4
	51 - 100	37	3,5
	101 – 150	15	1,4
	151 – 200	8	0,8
	200 ve üzeri	9	0,8
	Toplam	1059	100

Tablo 33’te öğrencilerin “imkân verilse de birden fazla burs almak istemem” maddesine % 75.7’inin (f=802) hayır, % 24.3 ‘nün (f=257) evet yanıtı verdikleri; “kitap ve eğitim giderleri için yeterli miktarda param vardır” maddesine en az % 2.6’sının 151-200 TL, en çok % 60’ının (f=635) hayır yanıtı verdikleri; “kişisel gereksinimlerimi karşılamak için yeterli miktarda param vardır” maddesine en az % 4.2’sinin (f=45) 151-200 TL, en çok % 52.4’nün (f=555) hayır yanıtı verdikleri; “sıklıkla arkadaşlarımdan ya da diğer insanlardan borç alırım” maddesine en az % 0.8’nin (f=8) 151-200 TL ve % 0.8’nin (f=9) 200 TL ve üzeri; en çok % 83.1’nin (f=880) hayır yanıtı verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 34.*Öğrencilerin Çalışma ve Gerekli Durumlarda Borç Almaya İlişkin Görüşleri*

		f	%
Sosyal hayatım için yeterli miktarda param vardır.	Hayır	574	54,2
	0 – 50	135	12,7
	51 - 100	169	16,0
	101 – 150	78	7,4
	151 – 200	33	3,1
	200 ve üzeri	70	6,6
	Toplam	1059	100
Para kazanabilmek için yerleşke içinde bir işte çalışırım.	Hayır	737	69,6
	Evet	322	30,4
	Toplam	1059	100
Maddi olarak zor durumda kaldığımda, arkadaşlarımdan destek alırım.	Hayır	553	52,2
	0 – 50	338	31,9
	51 - 100	125	11,8
	101 – 150	24	2,3
	151 – 200	5	0,5
	200 ve üzeri	14	1,3
	Toplam	1059	100

Tablo 33’te öğrencilerin, “sosyal hayatım için yeterli miktarda param vardır” maddesine en az % 3.1 (f=33) 151-200 TL, en çok % 54.2 (f=574) hayır yanıtı verdikleri; “para kazanabilmek için yerleşke içinde bir işte çalışırım” maddesine % 69.6 (f=737) hayır, % 30.4 (f=322) evet yanıtı verdikleri; “maddi olarak zor durumda kaldığımda, arkadaşlarımdan destek alırım” maddesine en az % 0.5 (f=5) 151-200 TL, en çok % 52.2 (f=553) hayır yanıtı verdikleri belirlenmiştir.

Tablo 35.*Öğrencilerin Kişisel Finansmanları için Ekonomik Destek Alma Hakkında Görüşleri*

		f	%
Maddi olarak zor durumda kaldığımda, ailemden destek alırım.	Hayır	171	16,1
	0 – 50	177	16,7
	51 - 100	296	28,0
	101 – 150	149	14,1
	151 – 200	105	9,9
	200 ve üzeri	161	15,2
	Toplam	1059	100
Maddi olarak zor durumda kaldığımda, akrabalarımdan destek alırım.	Hayır	804	75,9
	0 – 50	68	6,4
	51 - 100	98	9,3
	101 – 150	46	4,3
	151 – 200	18	1,7
	200 ve üzeri	25	2,4
	Toplam	1059	100
Maddi olarak zor durumda kaldığımda, finansal yardım kurumlarından destek alırım.	Hayır	936	88,4
	0 – 50	35	3,3
	51 - 100	37	3,5
	101 – 150	18	1,7
	151 – 200	13	1,2
	200 ve üzeri	20	1,9
	Toplam	1059	100

Tablo 35’te öğrencilerin “maddi olarak zor durumda kaldığımda, ailemden destek alırım” maddesinde en az % 9.9 (f=105) 151-200 TL, en çok 28.0 (f=296) 51-100 TL yanıtı verdikleri; “maddi olarak zor durumda kaldığımda, akrabalarımın destek alırım” maddesinde en az % 1.7 (f=18) 151-200 TL, en çok % 75.9 (804) hayır yanıtı verdikleri; “maddi olarak zor durumda kaldığımda, finansal yardım kurumlarından destek alırım” maddesine en az % 1.2 (f=13) 151-200 TL, en çok % 88.4 (f=936) hayır yanıtı verdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin kişisel finansmanları hakkında görüşleri genel olarak değerlendirdiğimizde öğrencilerin çoğunluğu alışverişlerinde kredi kartı kullanmayı tercih ederken bütçelerini güncel tuttuklarını ancak gerçekçi bir bütçe yapmadıklarını ifade etmektedirler. Öğrenciler harcamalarını düzenli olarak kayıt altına almadıklarını ifade etmekle beraber kayıt altına alan öğrencilerde genellikle günlük ve aylık kayıt tuttuklarını ifade etmektedirler.

Öğrenciler hem yerleşke içinde hem yerleşke dışında gelir getirici bir işte çalışmayı tercih etmemektedirler. Yine aylık harcama bazında öğrenciler aylık gelirlerinin harcamalarından daha az olduğunu belirtmektedirler. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu kişisel finansman hakkında kurs ya da seminerlere katılmadıklarını ifade etmektedirler.

Diğer taraftan öğrenciler mümkün olduğunca borç almaktan uzak durduklarını ve birikimleri olursa da güvenli buldukları bir yerde sakladıklarını belirtmişlerdir. İmkân verilse birden fazla burs ve kredi için istekli olan öğrenciler kişisel gereksinimleri, eğitim giderleri ve sosyal ihtiyaçları için yeteri kadar paralarının olmadığını ifade etmektedirler. Öğrenciler maddi olarak zor durumda kaldıklarında sadece ailelerinden destek alabileceklerini ifade ederken akrabalarından ne de finansal yardım kurumlarından destek almayı tercih etmediklerini belirtmişlerdir.

Araştırma Değişkenlerinin Öğrencilerin Demografik Değişkenlerine Göre Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Tablo 36.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri

Bursların öğrenci başarısız olduğunda krediye dönüştürülmesi doğru değildir.												χ^2	p
Cinsiyet	Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor		Toplam		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f		
Erkek	105	20,0	44	8,4	95	18,1	82	15,6	200	38,0	526	10,718	0,030
Kadın	68	12,8	46	8,6	107	20,1	82	15,4	230	43,2	533		
Toplam	173	16,3	90	8,5	202	19,1	164	15,5	430	40,6	1059		
Burs alırken belgelerin noterden onaylatılması kesinlikle gereklidir.												χ^2	p
Cinsiyet	Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor		Toplam		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f		
Erkek	53	10,1	43	8,2	82	15,6	110	20,9	238	45,2	526	12,692	0,013
Kadın	38	7,1	35	6,6	118	22,1	88	16,5	254	47,7	533		
Toplam	91	8,6	78	7,4	200	18,9	198	18,7	492	46,5	1059		
Kredi alırken başvuru formunda sorulan sorular yeterlidir.												χ^2	p
Cinsiyet	Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor		Toplam		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f		
Erkek	133	25,3	60	11,4	167	31,7	67	12,7	99	18,8	526	13,201	0,010
Kadın	115	21,6	101	18,9	164	30,8	70	13,1	83	15,6	533		
Toplam	248	23,4	161	15,2	331	31,3	137	12,9	182	17,2	1059		
Kredi başvurusundaki formda soruları herkes doğru bilgilerle dolduruyor.												χ^2	p
Cinsiyet	Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor		Toplam		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f		
Erkek	197	37,5	103	19,6	99	18,8	61	11,6	66	12,5	526	13,452	0,009
Kadın	230	43,2	76	14,3	127	23,8	51	9,6	49	9,2	533		
Toplam	427	40,3	179	16,9	226	21,3	112	10,6	115	10,9	1059		

Tablo 36’da öğrencilerin cinsiyeti ile bursların öğrenci başarısız olduğunda krediye dönüştürülmesinin doğru olup olmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Kızların % 20.1’i bu durumun kendi görüşlerini orta derecede yansıttığını belirtirken, erkeklerin % 20’si kendi görüşlerini hiç yansıtmadığını belirtmektedir. Akademik başarısızlık durumunda kız öğrenciler erkek öğrencilere göre bursların krediye dönüştürülmesini daha çok istememektedirler.

Öğrencilerin cinsiyeti ile burs alırken belgelerin noterden onaylatılmasının kesinlikle gerekli olup olmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0,05$). Belirtilen önermeye katılmama oranı erkeklerde (% 10.1), kadınlara göre (% 7.1) anlamlı derecede yüksektir. Burs alırken

belgelerin noterden onaylatılmasının kesinlikle gerekli olup olmaması konusunda erkek öğrenciler kız öğrencilere göre noter onayının olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin cinsiyeti ile kredi alırken başvuru formundaki sorulan soruların yeterli olup olmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0,05$). Kendi görüşlerini yansıtmadığını belirten bireylerin oranı erkeklerde (% 11.4) kız öğrencilere göre (% 18.9) daha düşük olduğu görülmektedir. Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre kredi alırken başvuru formunda sorulan soruları daha yetersiz bulmaktadırlar. Öğrencilerin cinsiyeti ile kredi başvurusundaki formdaki soruları herkesin doğru bilgilerle doldurması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0,05$). Kızlarda bu önermeye katılmama oranı (% 43.2), erkeklere göre (% 37.5) anlamlı derecede yüksektir. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre kredi başvurusu sırasında sorulanların erkek öğrencilere göre daha gerçekçi doldurulmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 37.

Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri

		Burslar gerçekten ihtiyacı olan öğrencilere verilmiyor.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	17	6,6	24	9,3	54	20,9	44	17,1	119	46,1	258	36,625	0,000
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	23	6,7	22	6,4	67	19,6	61	17,8	169	49,4	342		
	Gazi Üniversitesi	31	8,0	28	7,2	67	17,3	69	17,8	193	49,7	388		
	Bahçeşehir Üniversitesi	1	1,4	4	5,6	26	36,6	24	33,8	13	22,5	71		
	Toplam	72	6,8	78	7,4	214	20,2	798	18,7	497	46,9	1059		
		Bursların öğrenci başarısız olduğunda krediye dönüştürülmesi doğru değildir.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	45	17,4	29	11,2	47	18,2	40	15,5	97	37,6	258	38,127	0,000
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	55	16,1	26	7,6	59	17,3	49	14,3	153	44,7	342		
	Gazi Üniversitesi	72	18,6	32	8,2	77	19,8	51	13,1	156	40,2	388		
	Bahçeşehir Üniversitesi	1	1,4	3	4,2	19	2,68	24	33,8	24	33,8	71		
	Toplam	173	16,3	90	8,5	202	19,1	164	15,5	430	40,6	1059		

Tablo 37’de öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile bursların gerçekten ihtiyacı olan öğrencilere verilmesi konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0.05$). Bursların gerçekten ihtiyacı olan öğrencilere verilmediğine tamamen katılan öğrencilerin oranı Gazi Üniversitesi’nde (% 49.7) diğer üniversitelere göre daha yüksek görülmektedir.

Öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile bursların öğrenci başarısız olduğunda krediye dönüştürülmesinin doğru olup olmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0.05$). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi’nde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 44.7) diğer üniversitelere göre daha yüksek görülmektedir. Gazi Üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler diğer üniversitelerde öğrenim gören öğrencilere göre bursların gerçekten ihtiyacı olan öğrencilere verilmediğini düşünmektedirler. Buna sebep olarak bu üniversitenin kurum kültürünün gelişmiş olması ve burada ki öğrencilerin sayısal büyüklüğüne bağlı olarak burs alan öğrenci sayısının az olmasının yanında buradaki öğrencilerin burs konusunda daha gerçekçi düşünmeyip duygusal düşünmelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler başarısızlık durumunda bursların krediye dönüştürülmesi konusunda diğer üniversite öğrencilerine göre bursların krediye dönüştürülmesi taraftarı değildir. Burada öğrenim gören öğrencilerin sosyal-kültürel imkânlarının fazla olması ve bursların dağıtılmasında ve ödenmesinde akademik başarı ya da başarısızlıktan çok öğrencilerin ihtiyacının olup olmasına önem vermelerinden kaynaklanıyor olabilir.

Tablo 38.*Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Burslar adil dağıtılmıyor.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	42	16,3	14	5,4	47	18,2	38	14,7	117	45,3	258	29,098	0,004
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	38	11,1	20	5,8	78	22,8	52	15,2	154	45,0	342		
	Gazi Üniversitesi	38	9,8	34	8,8	76	19,6	64	16,5	176	45,4	388		
	Bahçeşehir Üniversitesi	2	2,8	7	9,9	23	32,4	18	25,4	21	29,6	71		
	Toplam	120	11,3	75	7,1	224	21,2	172	16,2	468	44,2	1059		
		Katkı kredisinin geri ödemeleri düzenli takip ediliyor.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	22	8,5	25	9,7	102	39,5	36	14,0	73	28,3	258	29,098	0,004
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	44	12,9	28	8,2	128	37,4	66	19,3	76	22,2	342		
	Gazi Üniversitesi	56	14,4	44	11,3	124	32,0	65	16,8	99	25,5	388		
	Bahçeşehir Üniversitesi	1	1,4	6	8,5	30	42,3	21	29,6	13	18,3	71		
	Toplam	123	11,6	103	9,7	384	36,3	188	17,8	261	24,6	1059		

Tablo 38’de öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile bursların adil dağıtılıp dağıtılmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Bahçeşehir Üniversitesi’nde bursların adil dağıtılmadığına tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 29.6) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede düşüktür. Diğer üniversitelerde bu konudaki memnuniyetin daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Bahçeşehir üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin diğer devlet üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilere göre burs alma koşullarını taşıma noktasında sınırlı kalmaları ve burs alma noktasında öğrenci sayısı olarak diğer üniversitelere göre az olmaları bu görüşte olmalarına sebep olarak gösterilebilir. Öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile katkı kredisinin geri ödemelerinin düzenli takip edilip edilmediği konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Bahçeşehir Üniversitesi’nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 18.3) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede düşüktür.

Tablo 39.*Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Kredi başvurumu bilinçli bir şekilde yaptım.												
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	27	10,5	19	7,4	47	18,2	25	9,7	140	54,3	258	40,720	0,000
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	36	10,5	19	5,6	69	20,2	63	18,4	155	45,3	342		
	Gazi Üniversitesi	53	13,7	23	5,9	58	14,9	58	14,9	196	50,5	388		
	Bahçeşehir Üniversitesi	0	0	6	8,5	24	33,8	17	23,9	24	33,8	71		
	Toplam	116	11.0	67	6,3	198	18,7	163	15,4	515	48,6	1059		
		Kredi verilirken öğrenci başvuru evrakları yeterince incelenmiyor.												
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	47	18,2	34	13,2	46	17,8	47	18,2	84	32,6	258	22,184	0,036
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	48	14,0	32	9,4	103	30,1	59	17,3	100	29,2	342		
	Gazi Üniversitesi	61	15,7	48	12,4	93	24,0	67	17,3	119	30,7	388		
	Bahçeşehir Üniversitesi	7	9,9	8	11,3	24	33,8	18	25,4	14	19,2	71		
	Toplam	163	15,4	122	11,5	266	25,1	191	18,0	317	29,9	1059		

Tablo 39’da öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile kredi başvurularını bilinçli bir şekilde yapıp yapmamaları konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0,05$). Bahçeşehir Üniversitesi’nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 33.8) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede düşüktür.

Öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile kredi verilirken öğrenci başvuru evraklarının yeterince incelenip incelenmemesi konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0,05$). Bahçeşehir Üniversitesi’nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 19.7) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede düşüktür.

Tablo 40.*Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Kredi için ödenen aylık miktar yeterlidir.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	76	29,5	28	10,9	64	24,8	28	10,9	62	24,0	258	33,961	0,001
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	99	28,9	39	11,4	83	24,3	38	11,1	83	24,3	342		
	Gazi Üniversitesi	124	32,0	54	13,9	85	21,9	42	10,8	83	21,4	388		
	Bahçeşehir Üniversitesi	10	14,1	5	7,0	14	19,7	22	31,0	20	28,2	71		
	Toplam	309	29,2	126	11,9	246	23,2	130	12,3	248	23,4	1059		
		Kredi alırken, aldığım kredinin geri ödeme riskini göze aldım.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	41	15,9	22	8,5	54	20,9	39	15,1	102	39,5	258	27,976	0,006
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	47	13,7	29	8,5	85	24,9	61	17,8	120	35,1	342		
	Gazi Üniversitesi	76	19,6	29	7,5	81	20,9	68	17,5	134	34,5	388		
	Bahçeşehir Üniversitesi	3	4,2	8	11,3	28	39,4	16	22,5	16	22,5	71		
	Toplam	167	15,8	88	8,3	248	23,4	184	17,4	372	35,1	1059		

Tablo 40’da öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile burs için ödenen aylık miktarın yeterliliği konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Ödenen aylık miktarın yeterli olmadığını düşünen öğrencilerin oranı Eskişehir Osmangazi Üniversitesi’nde diğer üniversitelere göre daha yüksek görülmektedir.

Öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile kredi alırken aldıkları kredinin geri ödeme riskini göze almaları konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Bahçeşehir Üniversitesi’nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 22.5) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede düşüktür.

Tablo 41.*Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Verilen bursların okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerekir.												χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam			
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	106	41,1	12	4,7	41	15,9	33	12,8	66	25,6	258	59,915	0,000	
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	127	37,1	37	10,8	64	18,7	42	17,3	72	21,1	342			
	Gazi Üniversitesi	156	40,2	48	12,4	59	15,2	43	11,1	82	21,1	388			
	Bahçeşehir Üniversitesi	3	8,5	3	4,2	30	42,3	10	14,1	22	31,0	71			
	Toplam	395	37,3	100	9,4	194	18,3	128	12,1	242	22,9	1059			
		Sadece ekonomik duruma dayalı burs verilmesi doğru değildir.													
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor		Toplam	χ^2	p	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%				
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	57	22,1	17	6,6	47	18,2	47	18,2	90	34,9	258	22,608	0,031	
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	59	17,3	36	10,5	67	19,6	63	18,4	117	34,2	342			
	Gazi Üniversitesi	73	18,8	50	12,9	79	20,4	61	15,7	125	32,2	388			
	Bahçeşehir Üniversitesi	4	5,6	6	8,5	19	26,8	20	28,2	22	31,0	71			
	Toplam	193	18,2	109	10,3	212	20,0	191	18,0	354	33,4	1059			

Tablo 41’de öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile verilen bursların okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerekliliği konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Belirtilen önermenin kendi görüşlerini hiç yansıtmadığını belirten öğrencilerin oranı Afyon Kocatepe Üniversitesi’nde (% 41.1) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile sadece ekonomik duruma dayalı burs verilmesinin doğru olup olmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Belirtilen önermenin kendi görüşlerini hiç yansıtmadığını belirten öğrencilerin oranı Afyon Kocatepe Üniversitesi’nde (% 22.1) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 42.*Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Verilen burslarla öğrencilerin eğitim giderleri karşılanamaz.													
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p	
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	31	12,0	26	10,1	53	20,5	33	12,8	115	44,6	258	40,154	0,000	
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	20	5,8	23	6,7	67	19,6	52	15,2	180	52,6	342			
	Gazi Üniversitesi	39	10,1	34	8,8	89	22,9	56	14,4	170	43,8	388			
	Bahçeşehir Üniversitesi	3	4,2	4	5,6	18	25,4	25	35,2	21	29,6	71			
	Toplam	93	8,8	87	8,2	227	21,4	166	15,7	486	45,9	1059			
		Bursa başvururken istenen ölçütler burs verilecek öğrencilerin belirlenebilmesi için uygundur.													
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p	
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	63	24,4	30	11,6	94	36,4	25	9,7	46	17,8	258	29,193	0,004	
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	77	22,5	48	14,0	102	29,8	54	15,8	61	17,8	342			
	Gazi Üniversitesi	77	19,8	61	15,7	110	28,4	65	16,8	75	19,3	388			
	Bahçeşehir Üniversitesi	6	8,5	8	11,3	20	28,2	21	29,6	16	22,5	71			
	Toplam	223	21,1	147	13,9	326	30,8	165	15,6	198	18,7	1059			

Tablo 42’de öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile bursa başvururken istenen ölçütlerin burs verilecek öğrencilerin belirlenebilmesi için uygunluğu konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0.05$). Bahçeşehir Üniversitesi’nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 22.5) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin verilen burslarla öğrencilerin eğitim giderleri karşılanıp karşılanamayacağı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0.05$). Bahçeşehir Üniversitesi’nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 35.2) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 43.*Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Kredi geri ödemelerinde verilen iki senelik süre uygun değildir.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	28	10,9	35	13,6	50	19,4	41	15,9	104	40,3	258	23,057	0,027
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	26	10,5	27	7,9	65	19,0	52	15,2	162	47,4	342		
	Gazi Üniversitesi	48	12,4	34	8,8	77	19,8	81	20,9	148	38,1	388		
	Bahçeşehir Üniversitesi	4	5,6	4	5,6	16	22,5	21	29,6	26	36,6	71		
	Toplam	116	11,0	100	9,4	208	19,6	195	18,4	440	41,5	1059		
		Burs alırken belgelerin noterden onaylatılması kesinlikle gereklidir.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	26	10,1	15	5,8	35	13,6	37	14,3	145	56,2	258	40,972	0,000
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	32	9,4	20	5,8	72	21,1	63	18,4	155	45,3	342		
	Gazi Üniversitesi	26	6,7	36	9,3	72	18,6	76	19,6	178	45,9	388		
	Bahçeşehir Üniversitesi	7	9,9	7	9,9	21	29,6	22	31,0	14	19,7	71		
	Toplam	91	8,6	78	7,4	200	18,9	198	18,7	492	46,5	1059		

Tablo 43'te öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile kredi geri ödemelerinde verilen iki senelik sürenin uygun olmadığı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 47.4) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile burs alırken belgelerin noterden onaylatılmasının kesinlikle gerekli olduğu konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 56.2) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 44.*Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Bursa başvurularında ilk yılında burs çıkmayıp kredi lan öğrenciler sonraki yıllarda burs başvurusunda bulunamaması doğru değildir.													
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p	
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	38	14,7	13	5,0	33	12,8	22	8,5	152	58,9	258	32,127	0,001	
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	43	12,6	21	6,1	52	15,2	37	10,8	189	55,3	342			
	Gazi Üniversitesi	56	14,4	30	7,7	61	15,7	47	12,1	194	50,	388			
	Bahçeşehir Üniversitesi	2	2,8	3	4,2	19	26,8	17	23,9	30	42,3	71			
	Toplam	139	13,1	67	6,3	165	15,6	123	11,6	565	53,4	1059			
Burslara başvurular öğrencilerin ekonomik durumları değişebileceği için her yıl yenilenmelidir.															
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p	
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	50	19,4	24	9,3	48	18,6	31	12,0	105	40,7	258	35,518	0,000	
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	51	14,9	22	6,4	57	16,7	54	15,8	158	46,2	342			
	Gazi Üniversitesi	64	16,5	35	9,0	64	16,5	62	16,0	163	42,0	388			
	Bahçeşehir Üniversitesi	3	4,2	4	5,6	24	33,8	20	28,2	20	28,2	71			
	Toplam	268	15,9	85	8,0	193	18,2	167	15,8	446	42,1	1059			

Tablo 44’te öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile bursa başvurularında ilk yılında burs çıkmayıp kredi alan öğrencilerin sonraki yıllarda burs başvurusunda bulunamamasının doğru olmadığı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Afyon Kocatepe Üniversitesi’nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 58.9) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile burslara başvuruların öğrencilerin ekonomik durumları değişebileceği için her yıl yenilenmesi gerektiği konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi’nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 46.2) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 45.*Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Kredilerin dönemin ortasında verilmeye başlanması doğru değildir.													
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p	
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	15	5,8	19	7,4	32	12,4	38	14,7	154	59,7	258	38,716	0,000	
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	19	5,6	23	6,7	53	15,5	45	13,2	202	59,1	342			
	Gazi Üniversitesi	29	7,5	23	5,9	57	14,7	55	14,2	224	57,7	388			
	Bahçeşehir Üniversitesi	1	1,4	6	8,5	21	29,6	22	31,0	21	29,6	71			
	Toplam	34	6,0	71	6,7	163	15,4	160	15,1	601	56,8	1059			
		Burs alırken başvuru formunda sorulan sorular yeterlidir.													
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p	
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	51	19,8	43	16,7	85	32,9	23	8,9	56	21,7	258	27,748	0,006	
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	86	25,1	46	13,5	105	30,7	42	12,3	63	18,4	342			
	Gazi Üniversitesi	82	21,1	59	15,2	104	26,8	55	14,2	88	22,7	388			
	Bahçeşehir Üniversitesi	4	5,6	8	11,3	25	35,2	17	23,9	17	23,9	71			
	Toplam	223	21,1	156	14,7	319	30,1	137	12,9	224	21,2	1059			

Tablo 45'te öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile kredilerin dönemin ortasında verilmeye başlanmasının doğru olmadığı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 59.7) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile burs alırken başvuru formunda sorulan soruların yeterli olması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Gazi Üniversitesi'nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 22.7) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 46.*Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Kredi alırken başvuru formunda sorulan sorular yeterlidir.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	x^2	p
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	65	25,2	42	16,3	83	32,2	27	10,5	41	15,9	258	38,814	0,000
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	92	26,9	41	12,0	115	33,6	37	10,8	57	16,7	342		
	Gazi Üniversitesi	87	22,4	65	16,8	111	28,6	51	13,1	74	19,1	388		
	Bahçeşehir Üniversitesi	4	5,6	13	18,3	22	31,0	22	31,0	10	14,1	71		
	Toplam	248	23,4	161	15,2	331	31,3	137	12,9	182	17,2	1059		
		Kredilerin okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerekir.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	x^2	p
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	91	35,3	23	8,9	52	20,2	30	11,6	62	24,0	258	38,683	0,000
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	117	34,2	36	10,5	70	20,5	46	13,5	73	21,3	342		
	Gazi Üniversitesi	116	29,9	58	14,9	71	18,3	52	13,4	91	23,5	388		
	Bahçeşehir Üniversitesi	9	12,7	7	9,9	22	31,0	22	31,0	11	15,5	71		
	Toplam	333	31,4	124	11,7	215	20,3	150	14,2	237	22,4	1059		

Tablo 46’da öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile kredi alırken başvuru formunda sorulan soruların yeterli olması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Gazi Üniversitesi’nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 19.1) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile kredilerin okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerekliliği konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Afyon Kocatepe Üniversitesi’nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 24) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 47.*Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Başarı durumunda kredilerin bursa çevrilmesi doğru değildir.													
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p	
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	102	39,5	38	14,7	49	19,0	20	7,8	49	19,0	258	45,517	0,000	
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	128	37,4	47	13,7	62	18,1	36	10,5	69	20,2	342			
	Gazi Üniversitesi	131	33,8	51	13,1	79	20,4	36	9,3	91	23,5	388			
	Bahçeşehir Üniversitesi	10	14,1	6	8,5	27	38,0	18	25,4	10	14,1	71			
	Toplam	371	35,0	142	13,4	217	20,5	110	10,4	219	20,7	1059			
		Kredi başvurusundaki formda soruları herkes doğru bilgilerle dolduruyor.													
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p	
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	114	44,2	50	19,4	46	17,8	15	5,8	33	12,8	258	70,914	0,000	
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	147	43,0	54	15,8	77	22,5	32	9,4	32	9,4	342			
	Gazi Üniversitesi	156	40,2	64	16,5	79	20,4	41	10,6	48	12,4	388			
	Bahçeşehir Üniversitesi	10	14,1	11	15,5	24	33,8	24	33,8	2	2,8	71			
	Toplam	427	40,3	179	16,9	226	21,3	112	10,6	115	10,9	1059			
		Kredi başvurusunda anne-babanın onayının alınması gereklidir.													
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p	
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	52	20,2	29	11,2	50	19,4	31	12,0	96	37,2	258	33,123	0,001	
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	71	20,8	29	8,5	76	22,2	47	13,7	119	34,8	342			
	Gazi Üniversitesi	97	25,0	48	12,4	63	16,2	59	15,2	121	31,2	388			
	Bahçeşehir Üniversitesi	8	11,3	8	11,3	26	36,6	16	22,5	13	18,3	71			
	Toplam	228	21,5	114	10,8	215	20,3	153	14,4	349	33,0	1059			

Tablo 47’de öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile başarı durumunda kredilerin bursa çevrilmesi konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Bahçeşehir Üniversitesi’nde belirtilen önermeye hiç katılmama oranı (% 14.1) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede düşüktür.

Bahçeşehir üniversitesi öğrencileri başarı durumunda kredi alan öğrencilerin kredilerinin bursa çevrilmesi konusunda diğer üniversitelerdeki öğrencilere göre daha olumlu bir görüş sergilemektedirler.

Öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile kredi başvurusundaki formda soruları herkesin doğru bilgilerle doldurması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0.05$). Bahçeşehir Üniversitesi'nde belirtilen önermeye katılma oranı (% 33.8) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede yüksektir. Bahçeşehir üniversitesi öğrencileri kredi başvurusundaki formdaki soruları diğer üniversite öğrencilerinin aksine herkesin doğru bilgilerle doldurduğu kanaatindedirler.

Öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile kredi başvurusunda anne babanın onayının alınıp alınmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0.05$). Bahçeşehir Üniversitesi'nde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 18.3) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede düşüktür. Bahçeşehir üniversitesi öğrencileri kredi başvurusunda anne babanın onayının diğer üniversite öğrencilerine göre çok da önemli olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 48.*Üniversitelere Göre Öğrencilerin Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Burs için ödenen aylık miktar yeterli değildir.													
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p	
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	34	13,2	26	10,1	60	23,3	34	13,2	104	40,3	258	31,981	0,001	
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	23	6,7	24	7,0	74	21,6	51	14,9	170	49,7	342			
	Gazi Üniversitesi	47	12,1	26	6,7	84	21,6	47	12,1	184	47,4	388			
	Bahçeşehir Üniversitesi	3	4,2	3	4,2	18	25,4	21	29,6	26	36,6	71			
	Toplam	107	10,1	79	7,5	236	22,3	153	14,4	484	45,7	1059			
		Burslar verilirken, sebep ne olursa olsun, bir önceliğin olması doğru değildir.													
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p	
Hangi üniversitede okuyorsunuz?	Afyon Kocatepe Üniversitesi	68	26,4	36	14,0	53	20,5	27	10,5	74	28,7	258	61,277	0,000	
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	84	24,6	53	15,5	76	22,2	41	12,0	88	25,7	342			
	Gazi Üniversitesi	114	29,4	61	15,7	61	15,7	43	11,1	109	28,1	388			
	Bahçeşehir Üniversitesi	7	9,9	6	8,5	13	18,3	29	40,8	16	22,5	71			
	Toplam	273	25,8	156	14,7	203	19,2	140	13,2	287	27,1	1059			

Tablo 48’de öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile burs için ödenen aylık miktarın yeterliliği konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Ödenen aylık miktarın yeterli olduğuna tamamen katılan öğrencilerin oranı Bahçeşehir Üniversitesi’nde (% 36.6) diğer üniversitelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite ile burslar verilirken sebep ne olursa olsun, bir önceliğin olmasının doğru olup olmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Bahçeşehir Üniversitesi’nde belirtilen önermeye katılma oranı diğer üniversitelere göre anlamlı derecede yüksek görülmektedir.

Tablo 49.*Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıfa Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Burslar adil dağıtılmıyor.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Kaçınıcı sınıf öğrencisisiniz?	Birinci sınıf	44	19,7	18	8,1	44	19,7	31	13,9	86	38,6	223	25,331	0,013
	İkinci sınıf	32	8,6	20	5,4	88	23,7	60	16,1	172	46,2	372		
	Üçüncü sınıf	23	9,4	19	7,8	48	19,7	41	16,8	113	46,3	244		
	Dördüncü sınıf	21	9,5	18	8,2	44	20,0	40	18,2	97	44,1	220		
	Toplam	120	11,3	75	7,1	224	21,2	172	16,2	468	44,2	1059		
		Katkı kredisinin geri ödemeleri düzenli takip ediliyor.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Kaçınıcı sınıf öğrencisisiniz?	Birinci sınıf	38	17,0	21	9,4	62	27,8	33	14,8	69	30,9	223	24,746	0,016
	İkinci sınıf	37	9,9	36	9,7	135	36,3	69	18,5	95	25,5	372		
	Üçüncü sınıf	25	10,2	19	7,8	101	41,4	49	20,1	50	20,5	244		
	Dördüncü sınıf	23	10,5	27	12,3	86	39,1	37	16,8	47	21,4	220		
	Toplam	123	11,6	103	9,7	384	36,3	188	17,8	261	24,6	1059		

Tablo 49’da öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre bursların adil dağıtılmadığı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). 3. Sınıftaki öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 46.3) diğer sınıflara göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre katkı kredisinin geri ödemelerinin düzenli takip edilmesi konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). 1. Sınıfta belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 30.9) diğer sınıflara göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 50.*Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıfa Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Kredi başvurumu bilinçli bir şekilde yaptım.												
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Kaçıncı sınıf öğrencisisiniz?	Birinci sınıf	36	16,1	16	7,2	54	24,2	28	12,6	89	39,9	223	26,664	0,009
	İkinci sınıf	32	8,6	23	6,2	56	15,1	56	15,1	205	55,1	372		
	Üçüncü sınıf	23	9,4	19	7,8	48	19,7	38	15,6	116	47,5	244		
	Dördüncü sınıf	25	11,4	9	4,1	40	18,2	41	18,6	105	47,7	220		
	Toplam	116	11,0	67	6,3	198	18,7	163	15,4	515	48,6	1059		
		Kredilerin geri ödemeli verilmesini doğru bulmuyorum.												
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Kaçıncı sınıf öğrencisisiniz?	Birinci sınıf	38	17,0	23	10,3	35	15,7	31	13,9	96	43,0	223	26,476	0,009
	İkinci sınıf	55	14,8	22	5,9	61	16,4	66	17,7	168	45,2	372		
	Üçüncü sınıf	26	10,7	38	15,6	38	15,6	35	14,3	107	43,9	244		
	Dördüncü sınıf	38	17,3	24	10,9	43	19,5	21	9,5	94	42,7	220		
	Toplam	157	14,8	107	10,1	177	16,7	153	14,4	465	43,9	1059		

Tablo 50’de öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre kredi başvurularını bilinçli bir şekilde yaptıkları konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). 2. Sınıfta belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 55.1) diğer sınıflara göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre kredilerin geri ödemeli verilmesini doğru bulmamaları konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). 2. Sınıfta belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 45.2) diğer sınıflara göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 51.*Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıfa Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Kredi geri ödemelerinde verilen iki senelik süre uygun değildir.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Kaçıncı sınıf öğrencisisiniz?	Birinci sınıf	29	13,0	16	7,2	40	17,9	39	17,5	99	44,4	223	24,301	0,019
	İkinci sınıf	45	12,1	33	8,9	74	19,9	60	16,1	160	43,0	372		
	Üçüncü sınıf	14	5,7	33	13,5	40	16,4	56	23,0	101	41,4	244		
	Dördüncü sınıf	28	12,7	18	8,2	54	24,5	40	18,2	80	36,4	220		
	Toplam	116	11,0	100	9,4	208	19,6	195	18,4	440	41,5	1059		
		Kredilerin dönemin ortasında verilmeye başlanması doğru değildir.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Kaçıncı sınıf öğrencisisiniz?	Birinci sınıf	17	7,6	21	9,4	26	11,7	32	14,3	127	57,0	223	25,296	0,013
	İkinci sınıf	22	5,9	24	6,5	51	13,7	44	11,8	231	62,1	372		
	Üçüncü sınıf	12	4,9	14	5,7	37	15,2	50	20,5	131	53,7	244		
	Dördüncü sınıf	13	5,9	12	5,5	49	22,3	34	15,5	112	50,9	220		
	Toplam	64	6,0	71	6,7	163	15,4	160	15,1	601	56,8	1059		

Tablo 51’de Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre kredi geri ödemelerinde verilen iki senelik sürenin uygun olmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). 1. Sınıfta belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 44.4) diğer sınıflara göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre kredilerin dönemin ortasında verilmeye başlanmasının doğru olmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). 2. Sınıfta belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 62.1) diğer sınıflara göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 52.*Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülteye Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Kredi başvurusu bilinçli bir şekilde yaptım.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Hangi fakültede öğrencisiniz?	Eğitim	28	11,2	11	4,4	30	12,0	55	22,0	126	50,4	250	24,512	0,017
	Fen edebiyat	31	10,8	18	6,3	58	20,2	33	11,5	147	51,2	287		
	İktisadi ve İdari Bilimler	34	10,9	23	7,4	69	22,2	38	12,2	147	47,3	311		
	Mühendislik	23	10,9	15	7,1	41	19,4	37	17,5	95	45,0	211		
	Toplam	116	11,0	67	6,3	198	18,7	163	15,4	515	48,6	1059		
		Bursa başvurularda ilk yılında burs çıkmayıp kredi alan öğrenciler sonraki yıllarda burs başvurusunda bulunamaması doğru değildir.												
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Hangi fakültede öğrencisiniz?	Eğitim	41	16,4	20	8,0	35	14,0	29	11,6	125	50,0	250	22,401	0,033
	Fen edebiyat	33	11,5	11	3,8	38	13,2	35	12,2	170	59,2	287		
	İktisadi ve İdari Bilimler	44	14,1	18	5,8	64	20,6	30	9,6	155	49,8	311		
	Mühendislik	21	10,0	18	8,5	28	13,3	29	13,7	115	54,5	211		
	Toplam	139	13,1	67	6,3	165	15,6	123	11,6	565	53,4	1059		

Tablo 52’de Öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülteye göre kredi başvurularını bilinçli bir şekilde yapmaları konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0,05$). Fen Edebiyat Fakültesi’nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 51.2) diğer fakültelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülteye göre bursa başvurularında ilk yılında burs çıkmayıp kredi alan öğrencilerin sonraki yıllarda burs başvurusunda bulunamamasının doğru olmadığı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0,05$). Fen Edebiyat Fakültesi’nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 59.2) diğer fakültelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 53.*Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülteye Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

Burs alırken başvuru formunda sorulan sorular yeterlidir.														
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Hangi fakültede öğrencisiniz?	Eğitim	48	19,2	41	16,4	60	24,0	38	15,2	63	25,2	250	33,039	0,001
	Fen edebiyat	66	23,0	39	13,6	105	36,6	26	9,1	51	17,8	287		
	İktisadi ve İdari Bilimler	70	22,5	42	13,5	101	32,5	49	15,8	49	15,8	311		
	Mühendislik	39	18,5	34	16,1	53	25,1	24	11,4	61	28,9	211		
	Toplam	223	21,1	156	14,7	319	30,1	137	12,9	224	21,2	1059		
Kredi başvurusundaki formda soruları herkes doğru bilgilerle dolduruyor.														
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Hangi fakültede öğrencisiniz?	Eğitim	110	44,0	48	19,2	50	20,0	19	7,6	23	9,2	250	22,08	0,037
	Fen edebiyat	118	41,1	48	16,7	72	25,1	21	7,3	28	9,8	287		
	İktisadi ve İdari Bilimler	119	38,3	46	14,8	70	22,5	43	13,8	33	10,6	311		
	Mühendislik	80	37,9	37	17,5	34	16,1	29	13,7	31	14,7	211		
	Toplam	427	40,3	179	16,9	226	21,3	112	10,6	115	10,9	1059		

Tablo 53'te öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülteye göre burs alırken başvuru formunda sorulan soruların yeterli olması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Mühendislik Fakültesi'nde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 28.9) diğer fakültelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülteye göre kredi başvurusundaki formda soruları herkesin doğru bilgilerle doldurması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Eğitim Fakültesi'nde belirtilen önermeye hiç katılmayan öğrencilerin oranı (% 44) diğer fakültelere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 54.*Öğrencilerin Ailelerinin İkamet Ettiği Yere Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Bursların öğrenci başarısız olduğunda krediye dönüştürülmesi doğru değildir.											x^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor		Toplam		
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
Ailenizin ikamet ettiği yer?	Belde-Köy	25	15,9	16	10,2	22	14,0	26	16,6	68	43,3	157	29,337	0,022
	Kasaba	20	20,6	16	16,5	16	16,5	9	9,3	36	37,1	97		
	İlçe	40	14,7	27	9,9	51	18,8	44	16,2	110	40,4	272		
	il	43	14,6	17	5,8	62	21,0	58	19,7	115	39,0	295		
	Büyükşehir	45	18,9	14	5,9	51	21,4	27	11,3	101	42,4	238		
	Toplam	173	16,3	90	8,5	202	19,1	164	15,5	430	40,6	1059		
		Burslar adil dağıtılmıyor.											x^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor		Toplam		
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
Ailenizin ikamet ettiği yer?	Belde-Köy	29	18,5	9	5,7	25	15,9	27	17,2	67	42,7	157	35,327	0,004
	Kasaba	17	17,5	12	12,4	10	10,3	18	18,6	40	40,2	97		
	İlçe	30	11,0	13	4,8	61	22,4	43	15,8	125	46,0	272		
	il	20	6,8	27	9,2	71	24,1	47	15,9	130	44,1	295		
	Büyükşehir	24	10,1	14	5,9	57	23,9	37	15,5	106	44,5	238		
	Toplam	120	11,3	75	7,1	224	21,2	172	16,2	468	44,2	1059		

Tablo 54'te öğrencilerin ailelerinin ikamet ettiği yere göre bursların öğrenci başarısız olduğunda krediye dönüştürülmesinin doğru olmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Belde köyde yaşayan ailelerde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 43.3) diğer yerlerde ikamet eden öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin ailelerinin ikamet ettiği yere göre bursların adil dağıtılmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). İlçede yaşayan ailelerde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 46) diğer yerlerde ikamet eden öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 55.*Öğrencilerin Ailelerinin İkamet Ettiği Yere Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

Kredilerin geri ödemeli verilmesini doğru bulmuyorum.														
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Ailenizin ikamet ettiği yer?	Belde-Köy	26	16,6	14	8,9	24	15,3	17	10,8	76	48,4	157	27,056	0,041
	Kasaba	15	15,5	12	12,4	16	16,5	17	17,5	37	37,1	97		
	İlçe	32	11,8	28	10,3	43	15,8	55	20,2	114	41,9	272		
	İl	41	13,9	38	12,9	59	20,0	35	11,9	122	41,4	295		
	Büyükşehir	43	18,1	15	6,3	35	14,7	29	12,2	116	48,7	238		
	Toplam	157	14,8	107	10,1	177	16,7	153	14,4	465	43,9	1059		
Kredi alırken, aldığım kredinin geri ödeme riskini göze aldım.														
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Ailenizin ikamet ettiği yer?	Belde-Köy	38	24,2	11	7,0	36	22,9	26	16,6	46	29,3	157	29,117	0,023
	Kasaba	17	17,5	5	5,2	21	21,6	25	25,8	29	29,9	97		
	İlçe	39	14,3	27	9,9	68	25,0	38	14,0	100	36,8	272		
	İl	38	12,9	31	10,5	71	24,1	58	19,7	97	32,9	295		
	Büyükşehir	35	14,7	14	5,9	52	21,8	37	15,5	100	42,0	238		
	Toplam	167	15,8	88	8,3	248	23,4	184	17,4	372	35,1	1059		
Verilen bursların okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerekir.														
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Ailenizin ikamet ettiği yer?	Belde-Köy	67	42,7	14	8,9	26	16,6	21	13,4	29	18,5	157	30,384	0,016
	Kasaba	35	36,1	12	12,4	15	15,5	18	18,6	17	17,5	97		
	İlçe	82	30,1	35	12,9	52	19,1	35	12,9	68	25,0	272		
	İl	101	34,2	24	8,1	60	20,3	33	11,2	77	26,1	295		
	Büyükşehir	110	46,2	15	6,3	41	17,2	2	18,8	51	21,4	238		
	Toplam	395	37,3	100	9,4	194	18,3	128	12,1	242	22,9	1059		

Tablo 55'te öğrencilerin ailelerinin ikamet ettiği yere göre kredilerin geri ödemeli verilmesini doğru bulmamaları konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0,05$). Büyükşehirde yaşayan ailelerde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 48.7) diğer yerlerde ikamet eden öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin ailelerinin ikamet ettiği yere göre kredi alırken, aldıkları kredinin geri ödeme riskini göze aldıkları konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0,05$). Büyükşehirde yaşayan ailelerde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 42) diğer yerlerde ikamet eden öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin ailelerinin ikamet ettiği yere göre verilen bursların okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerektiği konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0.05$). İllerde yaşayan ailelerde belirtilen önermeye tamamen katılan öğrencilerin oranı (% 26.1) diğer yerlerde ikamet eden öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 56.

Öğrencilerin Üniversiteye Devam Etme Sürelerine Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri

Burslar verilirken, sebep ne olursa olsun, bir önceliğin olması doğru değildir.														
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Üniversiteye devam etme süreniz?	Bir yıl	38	24,7	22	14,3	25	16,2	12	7,8	57	37,0	154	35,74	0,003
	İki yıl	98	26,1	56	14,9	77	20,5	51	13,6	93	24,8	375		
	Üç yıl	65	25,3	30	11,7	63	24,5	34	13,2	65	25,3	257		
	Dört yıl	62	28,8	33	15,3	30	14,0	29	13,5	61	28,4	215		
	Beş yıl	8	15,4	14	26,9	7	13,5	13	25,0	10	19,2	52		
	Toplam	271	25,7	155	14,7	202	19,2	139	13,2	286	27,2	1059		
Kredi başvurumu bilinçli bir şekilde yaptım.														
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Üniversiteye devam etme süreniz?	Bir yıl	29	18,8	11	7,1	39	25,3	14	9,1	61	39,6	154	40,19	0,001
	İki yıl	31	8,3	21	5,6	69	18,4	56	14,9	198	52,8	375		
	Üç yıl	23	8,9	20	7,8	42	16,3	46	17,9	126	49,0	257		
	Dört yıl	27	12,6	13	6,0	30	14,0	36	16,7	109	50,7	215		
	Beş yıl	4	7,7	2	3,8	17	32,7	11	21,2	18	34,6	52		
	Toplam	114	10,8	67	6,4	197	18,7	163	15,5	512	48,6	1059		

Tablo 56’da öğrencilerin üniversiteye devam etme sürelerine göre burslar verilirken, sebep ne olursa olsun, bir önceliğin olmasının doğru olmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0.05$). Bir yıldır üniversiteye devam eden öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 37) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin üniversiteye devam etme sürelerine göre kredi başvurularını bilinçli bir şekilde yapmaları konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0.05$). İki yıldır üniversiteye devam eden öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 52.8) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 57.*Öğrencilerin Üniversiteye Devam Etme Sürelerine Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

Kredilerin okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerekir.														
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Üniversiteye devam etme süreniz?	Bir yıl	40	26,0	13	8,4	33	21,4	25	16,2	43	27,9	154	26,81	0,044
	İki yıl	122	35,5	49	13,1	69	18,4	44	11,7	91	24,3	375		
	Üç yıl	92	35,8	27	10,5	48	18,7	43	16,7	47	18,3	257		
	Dört yıl	63	29,3	29	13,5	54	25,1	23	10,7	46	21,4	215		
	Beş yıl	15	28,8	5	9,6	9	17,3	14	26,9	9	17,3	52		
	Toplam	332	31,5	123	11,7	213	20,2	149	14,2	236	22,4	1059		
Kredi için ödenen aylık miktar yeterlidir.														
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Üniversiteye devam etme süreniz?	Bir yıl	52	33,8	15	9,7	37	24,0	19	12,3	31	20,1	154	26,46	0,048
	İki yıl	106	28,3	49	13,1	91	24,3	48	12,8	81	21,6	375		
	Üç yıl	90	35,0	31	12,1	40	15,6	35	13,6	61	23,7	257		
	Dört yıl	51	23,7	23	10,7	61	28,4	21	9,8	59	27,4	215		
	Beş yıl	8	15,4	8	15,4	16	30,8	7	13,5	13	25,0	52		
	Toplam	307	29,2	126	12,0	245	23,3	130	12,3	245	23,3	1059		

Tablo 57’de öğrencilerin üniversiteye devam etme sürelerine göre kredi için ödenen aylık miktarın yeterli olduğu konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Üç yıldır üniversiteye devam eden öğrencilerde belirtilen önermeye hiç katılmama oranı (% 35) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin üniversiteye devam etme sürelerine göre kredilerin okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerekliliği konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Bir yıldır üniversiteye devam eden öğrencilerde belirtilen önermeye hiç katılmama oranı (% 27.9) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 58.*Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Kredi alırken, aldığım kredinin geri ödeme riskini göze aldım.													
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p	
Babanızın eğitim durumu nedir?	İlkokul ve altı	97	20,5	42	8,9	97	20,5	66	14,0	171	36,2	473	31,564	0,002	
	Ortaokul	23	14,2	12	7,4	41	25,3	34	21,0	52	32,1	162			
	Lise	25	9,3	16	6,0	67	25,0	59	22,0	101	37,7	268			
	Önlisans ve üzeri	22	14,1	18	11,5	43	27,6	25	16,0	48	30,8	156			
	Toplam	167	15,8	88	8,3	248	23,4	184	17,4	372	35,1	1059			
Verilen bursların okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerekir.															
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	Ki-kare	p	
Babanızın eğitim durumu nedir?	İlkokul ve altı	186	39,3	46	9,7	68	14,4	62	13,1	111	23,5	473	27,35	0,007	
	Ortaokul	70	43,2	18	11,1	23	14,2	15	9,3	36	22,2	162			
	Lise	95	35,4	23	8,6	56	20,9	35	13,1	59	22,0	268			
	Önlisans ve üzeri	44	28,2	13	8,3	47	30,1	16	10,3	36	23,1	156			
	Toplam	395	37,3	100	9,4	194	18,3	128	12,1	242	22,9	1059			

Tablo 58’de öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre kredi alırken, aldıkları kredinin geri ödeme riskini göze almaları konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Babasının öğrenim durumu lise olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 37.7) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre verilen bursların okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerektiği konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Babasının öğrenim durumu ortaokul olan öğrencilerde belirtilen önermeye hiç katılmama oranı (% 43.2) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 59.*Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Verilen burslarla öğrencilerin eğitim giderleri karşılanamaz.											χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam		
Babanızın eğitim durumu nedir?	İlkokul ve altı	44	9,3	42	8,9	80	16,9	71	15,0	236	49,9	473	28,10	0,005
	Ortaokul	13	8,0	14	8,6	41	25,3	19	11,7	75	46,3	162		
	Lise	21	7,8	17	6,3	61	22,8	60	22,4	109	40,7	268		
	Önlisans ve üzeri	15	9,6	14	9,0	45	28,8	16	10,3	66	42,3	156		
	Toplam	93	8,8	87	8,2	227	21,4	166	15,7	486	45,9	1059		
Bursa başvururken istenen ölçütler burs verilecek öğrencilerin belirlenebilmesi için uygundur.														
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor		Toplam	χ^2	p
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
Babanızın eğitim durumu nedir?	İlkokul ve altı	113	23,9	71	15,0	120	25,4	66	14,0	103	21,8	473	25,35	0,013
	Ortaokul	26	16,0	18	11,1	62	38,3	29	17,9	27	16,7	162		
	Lise	50	18,7	35	13,1	87	32,5	52	19,4	44	16,4	268		
	Önlisans ve üzeri	34	21,8	23	14,7	57	36,5	18	11,5	24	15,4	156		
	Toplam	223	21,1	147	13,9	326	30,8	165	15,6	198	18,7	1059		

Tablo 59’da öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre verilen burslarla öğrencilerin eğitim giderlerinin karşılanamayacağı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0.05$). Babasının öğrenim durumu ilkokul ve altı olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 49.9) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre bursa başvururken istenen ölçütlerin burs verilecek öğrencilerin belirlenebilmesi için uygun olduğu konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0.05$). Babasının öğrenim durumu ilkokul ve altı olan öğrencilerde belirtilen önermeye hiç katılmama oranı (% 23.9) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 60.*Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Kredi alırken başvuru formunda sorulan sorular yeterlidir.											χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam		
Babanızın eğitim durumu nedir?	İlkokul ve altı	130	27,5	68	14,4	135	28,5	50	10,6	90	19,0	473	30,03	0,003
	Ortaokul	29	17,9	22	13,6	53	32,7	31	19,1	27	16,7	162		
	Lise	56	20,9	41	15,3	80	29,9	42	15,7	49	18,3	268		
	Önlisans ve üzeri	33	21,2	30	19,2	63	40,4	14	9,0	16	10,3	156		
	Toplam	248	23,4	161	15,2	331	31,3	137	12,9	182	17,2	1059		
		Kredilerin okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerekir.											χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam		
Babanızın eğitim durumu nedir?	İlkokul ve altı	155	32,8	63	13,3	86	18,2	56	11,8	113	23,9	473	23,33	0,025
	Ortaokul	49	30,2	25	15,4	36	22,2	20	12,3	32	19,8	162		
	Lise	88	32,8	24	9,0	49	18,3	51	19,0	56	20,9	268		
	Önlisans ve üzeri	41	26,3	12	7,7	44	28,2	23	14,7	36	23,1	156		
	Toplam	333	31,4	124	11,7	215	20,3	150	14,2	237	22,4	1059		

Tablo 60’da öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre kredi alırken başvuru formunda sorulan soruların yeterli olduğu konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Babasının öğrenim durumu ilkokul ve altı olan öğrencilerde belirtilen önermeye hiç katılmama oranı (% 27.5) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre kredilerin okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerektiği konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Babasının öğrenim durumu ilkokul ve altı ve lise olan öğrencilerde belirtilen önermeye hiç katılmama oranı (% 32.8) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 61.*Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Bursların öğrenci başarısız olduğunda krediye dönüştürülmesi doğru değildir.										Toplam	χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
Babanızın mesleği nedir?	Memur	33	14,9	16	7,2	34	15,3	46	20,7	93	41,9	222	45,12	0,001
	İşçi	29	17,8	13	8,0	34	20,9	28	17,2	59	36,2	163		
	Esnaf	41	16,1	28	11,0	51	20,1	47	18,5	87	34,3	254		
	Çiftçi	21	16,2	20	15,4	21	16,2	11	8,5	57	43,8	130		
	Geçici iş	7	14,6	4	8,3	7	14,6	2	4,2	28	58,3	48		
	Diğer	42	17,4	9	3,7	55	22,7	30	12,4	106	43,8	242		
	Toplam	173	16,3	90	8,5	202	19,1	164	15,5	430	40,6	1059		
		Burslar adil dağıtılmıyor.										Toplam	χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
Babanızın mesleği nedir?	Memur	24	10,8	16	7,2	39	17,6	40	18,0	103	46,4	222	44,12	0,001
	İşçi	201	2,3	12	7,4	35	21,5	23	14,1	73	44,8	163		
	Esnaf	21	8,3	15	5,9	66	26,0	50	19,7	102	40,2	254		
	Çiftçi	31	23,8	12	9,2	25	19,2	16	12,3	46	35,4	130		
	Geçici iş	6	12,5	3	6,3	14	29,2	3	6,3	22	45,8	48		
	Diğer	18	7,4	17	7,0	45	18,6	40	16,5	122	50,4	242		
	Toplam	120	11,3	75	7,1	224	21,2	172	16,2	468	44,2	1059		

Tablo 61’de öğrencilerin babalarının mesleğine göre bursların öğrenci başarısız olduğunda krediye dönüştürülmesinin doğru olmadığı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Babasının mesleği geçici-düzensiz işler olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 58.3) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin babalarının mesleğine göre bursların adil dağıtılmadığı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Babasının mesleği belirtilen meslekler dışında olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 50.4) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 62.*Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Kredi için ödenen aylık miktar yeterlidir.												
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Babanızın mesleği nedir?	Memur	73	32,9	18	8,1	48	21,6	29	13,1	54	24,3	222	31,8	0,045
	İşçi	47	28,8	21	12,9	43	26,4	16	9,8	36	22,1	163		
	Esnaf	57	22,4	25	9,8	78	30,7	36	14,2	58	22,8	254		
	Çiftçi	45	34,6	21	16,2	23	17,7	16	12,3	25	19,2	130		
	Geçici iş	10	2,8	8	16,7	9	18,8	8	16,7	13	27,1	48		
	Diğer	77	31,8	33	13,6	4	518,6	25	10,3	62	25,6	242		
	Toplam	309	29,2	126	11,9	246	23,2	130	12,3	248	23,4	1059		
		Kredilerin geri ödemeli verilmesini doğru bulmuyorum.												
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Babanızın mesleği nedir?	Memur	27	12,2	22	9,9	44	19,8	34	15,3	95	42,8	222	38,2	0,008
	İşçi	19	11,7	19	11,7	27	16,6	24	14,7	74	45,4	163		
	Esnaf	36	14,2	22	8,7	51	20,1	50	19,7	95	37,4	254		
	Çiftçi	30	23,1	16	12,3	14	10,8	15	11,5	55	42,3	130		
	Geçici iş	1	327,1	5	10,4	4	8,3	5	10,4	21	43,8	48		
	Diğer	32	13,2	23	9,5	37	15,3	25	10,3	125	51,7	242		
	Toplam	157	14,8	107	10,1	177	16,7	153	14,4	465	43,9	1059		

Tablo 62’de öğrencilerin babalarının mesleğine göre kredi için ödenen aylık miktarın yeterli olduğu konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Babasının mesleği çiftçi olan öğrencilerde belirtilen önermeye hiç katılmama oranı (% 34.6) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin babalarının mesleğine göre kredilerin geri ödemeli verilmesini doğru bulmamaları konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0,05$). Babasının mesleği belirtilen meslekler dışında olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 51.7) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 63.*Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Öğrenim kredisinin geri ödemeleri düzenli takip ediliyor.										Toplam	χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
Babanızın mesleği nedir?	Memur	39	17,6	18	8,1	81	36,5	39	17,6	45	20,3	222	35,86	0,016
	İşçi	14	8,6	20	12,3	55	33,7	22	130,5	52	31,9	163		
	Esnaf	26	10,2	143	16,9	84	33,1	58	22,8	43	16,9	254		
	Çiftçi	16	12,3	12	9,2	42	32,3	30	23,1	30	23,1	130		
	Geçici iş	5	10,4	4	8,3	17	35,4	9	18,8	13	27,1	48		
	Diğer	30	12,4	29	12,0	80	33,1	41	16,9	62	25,6	242		
	Toplam	130	12,3	126	11,9	359	33,9	199	18,8	245	23,1	1059		
		Kredileri geri ödemelerinde verilen iki senelik süre uygun değildir.										Toplam	χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
Babanızın mesleği nedir?	Memur	31	14,0	23	10,4	42	18,9	42	18,9	84	37,8	222	34,32	0,024
	İşçi	18	11,0	16	9,8	25	15,3	27	16,6	77	47,2	163		
	Esnaf	25	9,8	25	9,8	63	24,8	57	22,4	84	33,1	254		
	Çiftçi	10	7,7	17	13,1	24	18,5	29	22,3	50	38,5	130		
	Geçici iş	1	14,6	2	4,2	7	14,6	9	18,8	23	47,9	48		
	Diğer	25	10,3	17	7,0	47	19,4	31	12,8	122	50,4	242		
	Toplam	116	11,0	100	9,4	208	19,6	195	18,4	440	41,5	1059		

Tablo 63'te öğrencilerin babalarının mesleğine göre öğrenim kredisinin geri ödemelerinin düzenli takip edildiği konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Babasının mesleği işçi (kamu/özel/mevsimlik) olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 31.9) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin babalarının mesleğine göre kredi geri ödemelerinde verilen iki senelik sürenin uygun olmadığı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Babasının mesleği belirtilen meslekler dışında olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 50.4) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 64.*Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Burslara başvurular öğrencilerin ekonomik durumları değişebileceği için her yıl yenilenmelidir.												χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam			
Babanızın mesleği nedir?	Memur	28	12,6	14	6,3	45	20,3	41	18,5	94	42,3	222	45,26	0,001	
	İşçi	21	12,9	23	14,1	29	17,8	17	10,4	73	44,8	163			
	Esnaf	37	14,6	22	8,7	56	22,0	44	17,3	95	37,4	254			
	Çiftçi	34	26,2	7	5,4	27	20,8	19	14,6	43	33,1	130			
	Geçici iş	12	25,0	3	6,3	4	8,3	6	12,5	23	47,9	48			
	Diğer	36	14,9	16	6,6	32	13,2	40	16,5	118	48,8	242			
	Toplam	168	15,9	85	8,0	193	18,2	167	15,8	446	42,1	1059			
		Kredilerin dönemin ortasında verilmeye başlanması doğru değildir.												χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam			
Babanızın mesleği nedir?	Memur	14	6,3	13	5,9	36	16,2	29	13,1	130	58,6	222	36,82	0,012	
	İşçi	7	4,3	13	8,0	23	14,1	24	14,7	96	58,9	163			
	Esnaf	20	7,9	18	7,1	53	20,9	54	21,3	109	42,9	254			
	Çiftçi	5	3,8	11	8,5	17	13,1	19	14,6	78	60,0	130			
	Geçici iş	2	4,2	3	6,3	4	8,3	8	16,7	31	64,6	48			
	Diğer	16	6,6	13	5,4	30	12,4	26	10,7	157	64,9	242			
	Toplam	64	6,0	71	6,7	163	15,4	160	15,1	601	56,8	1059			
		Kredi başvurusundaki formda soruları herkes doğru bilgilerle dolduruyor.												χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor					
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam			
Babanızın mesleği nedir?	Memur	97	43,7	34	15,3	53	23,9	16	7,2	22	9,9	222	38,48	0,008	
	İşçi	81	49,7	21	12,9	30	18,4	11	6,7	20	12,3	163			
	Esnaf	78	30,7	45	17,7	69	27,2	36	14,2	26	10,2	254			
	Çiftçi	48	36,9	31	23,8	23	17,7	14	10,8	14	14,8	130			
	Geçici iş	21	43,8	5	10,4	9	18,8	4	8,3	9	18,8	48			
	Diğer	102	42,1	43	17,8	12	17,4	31	12,8	24	9,9	242			
	Toplam	427	40,3	179	16,9	226	21,3	112	10,6	115	10,9	1059			

Tablo 64'te öğrencilerin babalarının mesleğine göre burslara başvuruların öğrencilerin ekonomik durumları değişebileceği için her yıl yenilenmesi gerektiği konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Babasının mesleği belirtilen meslekler dışında olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 48.8) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin babalarının mesleğine göre kredilerin dönemin ortasında verilmeye başlanmasının doğru olmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Babasının mesleği belirtilen meslekler dışında olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 64.9) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 65.*Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Bursalar verilirken sebep ne olursa olsun, bir önceliğin olması doğru değildir.											χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam		
Annenizin eğitim durumu nedir?	İlkokul ve altı	182	28,0	83	12,7	128	19,7	79	12,1	179	27,5	651	29,35	0,003
	Ortaokul	39	23,4	27	16,2	32	19,2	15	9,0	54	32,3	167		
	Lise	41	24,0	37	21,6	25	14,6	33	19,3	35	20,5	171		
	Önlisans ve üzeri	11	15,7	9	12,9	18	25,7	13	18,6	19	27,1	70		
	Toplam	273	25,8	156	14,7	203	19,2	140	13,2	287	27,1	1059		
		Burslar gerçekten ihtiyacı olan öğrencilere verilmiyor.											χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam		
Annenizin eğitim durumu nedir?	İlkokul ve altı	48	7,4	53	8,1	126	19,4	108	16,6	316	48,5	651	23,45	0,024
	Ortaokul	5	3,0	9	5,4	30	18,0	32	19,2	91	54,5	167		
	Lise	13	7,6	12	7,0	45	26,3	38	22,2	63	36,8	171		
	Önlisans ve üzeri	6	8,6	4	5,7	13	18,6	20	28,6	27	38,6	70		
	Toplam	72	6,8	78	7,4	214	20,2	198	18,7	497	46,9	1059		

Tablo 65’te öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre burslar verilirken, sebep ne olursa olsun, bir önceliğin olmasının doğru olmadığı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Annesinin eğitim durumu ortaokul olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 32.3) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre bursların gerçekten ihtiyacı olan öğrencilere verilmediği konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Annesinin eğitim durumu ortaokul olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 54.5) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 66.*Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Burslar adil dağıtılmıyor.										Toplam	χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
Annenizin eğitim durumu nedir?	İlkokul ve altı	80	12,3	40	6,1	143	22,0	103	15,8	285	43,8	651	28,7	0,004
	Ortaokul	19	11,4	10	6,0	22	13,2	22	13,2	94	56,3	167		
	Lise	14	8,2	20	11,7	44	25,7	29	17,0	64	37,4	171		
	Önlisans ve üzeri	7	10,0	5	7,1	15	21,4	18	25,7	25	35,7	70		
	Toplam	120	11,3	75	7,1	224	21,2	175	16,2	468	44,2	1059		
		Verilen burslarla öğrencilerin eğitim giderleri karşılanamaz.										Toplam	χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
Annenizin eğitim durumu nedir?	İlkokul ve altı	52	8,0	63	9,7	122	18,7	113	17,4	301	46,2	651	23,4	0,024
	Ortaokul	17	10,2	11	6,6	38	22,8	16	9,6	85	50,9	167		
	Lise	19	11,1	9	5,3	45	26,3	30	17,5	68	39,8	171		
	Önlisans ve üzeri	5	7,1	4	5,7	22	31,4	7	10,0	32	45,7	70		
	Toplam	93	8,8	87	8,2	227	21,4	166	15,7	486	45,9	1059		

Tablo 66’da öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre bursların adil dağıtılmadığı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Annesinin eğitim durumu ortaokul olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 56.3) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre verilen burslarla öğrencilerin eğitim giderlerinin karşılanamayacağı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0,05$). Annesinin eğitim durumu ortaokul olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (%50.9) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 67.*Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Bursa başvurularında ilk yılında burs çıkmayıp kredi alan öğrenciler sonraki yıllarda burs başvurusunda bulunamaması doğru değildir.												
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Annenizin eğitim durumu nedir?	İlkokul ve altı	81	12,4	43	6,6	82	12,6	74	11,4	371	57,0	651	23,972	0,021
	Ortaokul	29	17,4	7	4,2	31	18,6	16	9,6	84	50,3	167		
	Lise	23	13,5	14	8,2	34	19,9	24	14,0	76	44,0	171		
	Önlisans ve üzeri	6	8,6	3	4,3	18	25,7	9	12,9	34	48,6	70		
	Toplam	139	13,1	67	6,3	165	15,6	123	11,6	565	53,4	1059		
Kredilerin okunan bölümlere(Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerekir.														
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Toplam	χ^2	p
Annenizin eğitim durumu nedir?	İlkokul ve altı	217	33,3	82	12,6	130	20,0	82	12,6	140	21,5	651	22,382	0,033
	Ortaokul	48	28,7	18	10,8	27	16,2	23	13,8	51	30,5	167		
	Lise	51	29,8	17	9,9	37	21,6	36	21,1	30	17,5	171		
	Önlisans ve üzeri	17	24,3	7	10,0	21	30,0	9	12,9	16	22,9	70		
	Toplam	333	31,4	124	11,7	215	20,3	150	14,2	237	22,4	1059		

Tablo 67’te öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre bursa başvurularında ilk yılında burs çıkmayıp kredi alan öğrencilerin sonraki yıllarda burs başvurusunda bulunamamasının doğru olmadığı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0.05$). Annesinin eğitim durumu ilkokul ve altı olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 57) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre kredilerin okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerektiği konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0.05$). Annesinin eğitim durumu ortaokul olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 30.5) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 68.*Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

		Başarı durumunda kredilerin bursa çevrilmesi doğru değildir.										Toplam	χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
Annenizin eğitim durumu nedir?	İlkokul ve altı	242	37,2	87	13,4	127	19,5	55	8,4	140	21,5	651	32,32	0,001
	Ortaokul	57	34,1	13	7,8	28	16,8	27	16,2	42	25,1	167		
	Lise	49	28,7	32	18,7	40	23,4	19	11,1	31	18,1	171		
	Önlisans ve üzeri	23	32,9	10	14,3	22	31,4	9	12,9	6	8,6	70		
	Toplam	371	35,0	142	13,4	217	20,5	110	10,4	219	20,7	1059		
		Kredi başvurusundaki formda soruları herkes doğru bilgilerle dolduruyor.										Toplam	χ^2	p
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor				
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
Annenizin eğitim durumu nedir?	İlkokul ve altı	275	42,2	123	18,9	134	20,6	56	8,6	63	9,7	651	27,326	0,007
	Ortaokul	64	38,3	29	17,4	29	17,4	20	12,0	25	15,0	167		
	Lise	64	37,4	24	14,0	41	24,0	24	14,0	18	10,5	171		
	Önlisans ve üzeri	24	34,3	3	4,3	22	31,4	12	7,1	9	12,9	70		
	Toplam	427	40,3	179	16,9	227	21,3	112	10,6	115	10,9	1059		

Tablo 68’de öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre başarı durumunda kredilerin bursa çevrilmesinin doğru olmadığı konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Annesinin eğitim durumu ortaokul olan öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 25.1) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre kredi başvurusundaki formda soruları herkesin doğru bilgilerle doldurduğu konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). Annesinin eğitim durumu ilkököl ve altı olan öğrencilerde belirtilen önermeye hiç katılmama oranı (% 42.2) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin ailelerinin düzenli maaş vs. gibi geliri dışında ek gelirlerinin olma durumuna göre burslar ve krediler hakkındaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmemektedir ($p > 0.05$).

Tablo 69.*Öğrencilerin Yaşlarına Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

Öğrenim kredisinin geri ödemeleri düzenli takip ediliyor.															
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor		Toplam	χ^2	p	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Yaş	18-20	71	12,2	69	11,9	181	31,2	123	21,2	137	23,6	581	100,0	16,086	0,041
	21-22	32	9,9	39	12,1	131	40,6	53	16,4	68	21,1	323	100,0		
	23-25	27	17,4	18	11,6	47	30,3	23	14,8	40	25,8	155	100,0		
Toplam		130	12,3	126	11,9	359	33,9	199	18,8	245	23,1	1059	100,0		
Burslar verilirken, sebep ne olursa olsun, bir önceliğin olması doğru değildir.															
		Görüşümü hiç yansıtıyor		Görüşümü az yansıtıyor		Görüşümü orta derecede yansıtıyor		Görüşümü oldukça yansıtıyor		Görüşümü tamamen yansıtıyor		Toplam	χ^2	p	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Yaş	18-20	149	25,6	87	15,0	119	20,5	64	11,0	162	27,9	581	100,0	15,697	0,047
	21-22	89	27,6	45	13,9	64	19,8	53	16,4	72	22,3	323	100,0		
	23-25	35	22,6	24	15,5	20	12,9	23	14,8	53	34,2	155	100,0		
Toplam		273	25,8	156	14,7	203	19,2	140	13,2	287	27,1	1059	100,0		

Tablo 69’da öğrencilerin yaşları ile burslar verilirken, sebep ne olursa olsun, bir önceliğin olmasının doğru olmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). 23-25 yaş aralığındaki öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 34.2) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin yaşları ile öğrenim kredisinin geri ödemelerinin düzenli takip edildiği konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). 23-25 yaş aralığındaki öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 25.8) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

23-25 yaş aralığındaki öğrenciler gerek bursların dağıtılmasında öncelik olmaması gerektiği gerekse öğrenim kredilerinin dağıtılmasında geri ödemelerin düzenli olarak takip edilip edilmemesi noktasında diğer yaş aralığında olan öğrencilere göre yaş olarak daha bilinçli bir yaş düzeyinde olmalarından kaynaklanıyor olabilir.

Tablo 70.*Öğrencilerin Akademik Ortalamalarına Göre Burslar ve Krediler Hakkındaki Görüşleri*

Bursa başvurularında ilk yılında burs çıkmayıp kredi alan öğrenciler sonraki yıllarda burs başvurusunda bulunamaması doğru değildir.														
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor		Total	χ^2	p
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Total	χ^2	p
Şu anki Genel Akademik not ortalamanız nedir?	0.00-2.00	34	14,3	15	6,3	46	19,3	34	14,3	109	45,8	238	24,929	0,015
	2.01-2.50	33	12,8	10	3,9	42	16,3	24	9,3	148	57,6	257		
	2.51-2.99	34	11,4	14	4,7	39	13,0	35	11,7	177	59,2	299		
	3.00 ve üzeri	38	14,3	28	10,6	38	14,3	30	11,3	131	49,4	265		
Toplam		139	13,1	67	6,3	165	15,6	123	11,6	565	53,4	1059		
Kredi başvurumu bilinçli bir şekilde yaptım.														
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor		Total	χ^2	p
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Total	χ^2	p
Şu anki Genel Akademik not ortalamanız nedir?	0.00-2.00	24	10,1	27	11,3	57	23,9	39	16,4	91	38,2	238	37,59	0.000
	2.01-2.50	34	13,2	13	5,1	51	19,8	37	14,4	122	47,5	257		
	2.51-2.99	28	9,4	7	2,3	56	18,7	45	15,1	163	54,5	299		
	3.00 ve üzeri	30	11,3	20	7,5	34	12,8	42	15,8	139	52,5	265		
Toplam		116	11,0	67	6,3	198	18,7	163	15,4	515	48,6	1059		
Daha önceden burs almaya hak kazanan ancak kurum tarafından bursu kesilen öğrenciler sonraki yıllarda tekrar burs almalıdır.														
		Görüşümü hiç yansıtmıyor		Görüşümü az yansıtmıyor		Görüşümü orta derecede yansıtmıyor		Görüşümü oldukça yansıtmıyor		Görüşümü tamamen yansıtmıyor		Total	χ^2	p
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	Total	χ^2	p
Şu anki Genel Akademik not ortalamanız nedir?	0.00-2.00	20	8,4	18	7,6	53	22,3	40	16,8	107	45,0	238	21,92	0,038
	2.01-2.50	17	6,6	23	8,9	40	15,6	37	14,4	140	54,5	257		
	2.51-2.99	23	7,7	16	5,4	48	16,1	59	19,7	153	51,2	299		
	3.00 ve üzeri	30	11,3	18	6,8	64	24,2	40	15,1	113	42,6	265		
Toplam		90	8,5	75	7,1	205	19,4	176	16,6	513	48,4	1059		

Tablo 70’te öğrencilerin akademik ortalaması ile kredi başvurularını bilinçli bir şekilde yapmaları konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). 2.51-2.99 not ortalaması aralığındaki öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 54.5) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin akademik ortalaması ile daha önceden burs almaya hak kazanan ancak kurum tarafından bursu kesilen öğrencilerin sonraki yıllarda tekrar burs alabilmesi konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p < 0.05$). 2.01-2.50 not ortalaması aralığındaki öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 54.5) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Öğrencilerin akademik ortalaması ile burs başvurularında ilk yılında burs çıkmayıp kredi alan öğrencilerin sonraki yıllarda burs başvurusunda bulunamamasının doğru olmaması konusundaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılık görülmektedir ($p<0.05$). 2.51-2.99 not ortalaması aralığındaki öğrencilerde belirtilen önermeye tamamen katılma oranı (% 59.2) diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Not ortalaması 2.50 üstünde olan öğrencilerin öğrencilik hayatının her kademesinde burs için başvuru yapabilmesi ve gerekirse kredilerin burs çevrilmesinde istekli olmalarının sebebi öğrencilerin not ortalamasını sınıf düzeyi arttıkça yükseltebileceklerine olan inançlarından kaynaklandığı düşünülebilir. Diğer taraftan yine not ortalaması orta seviyelerde olan öğrenciler kredi ve burs başvurularında daha bilinçli olduklarını ifade etmektedirler. Bunun sebebi de öğrencilerin bursların karşılıksız kredilerin ise geri ödemeli olduğu noktasında bilinçli olduklarının göstergesidir.

Araştırma Değişkenlerinin Öğrencilerin Burs-Kredi Almalarını Yordamasına İlişkin Bulgular

Tablo 71.

Araştırma Değişkenlerinin Öğrencilerin Burs-Kredi Almalarını Yordamasına İlişkin Lojistik Regresyon Analizi

İmkân Verilirse Birden Fazla Burs Almak İsterim.	p	OR	95,0% C.I.for OR	
			Lower	Upper
1.Öğrenim Türünüz? (0:Normal Öğrenim, 1: İkinci Öğrenim)	0,502	1,114	0,813	1,526
2.Ailenizin ikamet ettiği yer? (Belde-Kasaba-İlçe-İl-B.Şehir)	0,492	1,041	0,928	1,168
3.Ailenizin düzenli maaş vs. gibi geliri dışında ek geliri var mı? (0 Evet, 1 Hayır)	0,662	1,089	0,743	1,596
4.Her ne olursa olsun kimseden borç almak istemem. (1: İstemem, 0: İsterim)	0,572	1,104	0,783	1,557
5.Burs için ödenen aylık miktar yeterli değildir. (1:Görüşünü Yansıtmıyor; 5: Tamamen Yansıtıyor)	0,000	1,258	1,129	1,401
6.Kredi için ödenen aylık miktar yeterli değildir. (1: Görüşü Yansıtmıyor; 5 Tamamen Yansıtıyor)	0,027	1,118	1,013	1,235
7.Kredilerin geri ödemeli verilmesini doğru bulmuyorum. (1: Görüşü Yansıtmıyor; 5: Tamamen Yansıtıyor)	0,013	1,137	1,027	1,258
8.Ailenin Geliri (0:3000 TL+ ; 1:2000-3000; 2: 1000-2000; 3:1000 TL den Az	0,000	1,960	1,660	2,313

Tablo 71’de İmkân verilmesi durumunda birden fazla burs isteyebilecek öğrenci profilini belirlemek için Lojistik Regresyon Analiz sonuçları verilmiştir. Araştırmada “İmkân Verilse de Birden Fazla Burs Almak İstemem” sorusu ters kodlanarak, “İmkân Verilirse Birden Fazla Burs Almak İsterim” şekline çevrilmiştir. Burada İmkân

verildiğinde birden fazla burs almak isteyenlere 1, istemeyenlere 0 kodu verilerek bağımlı değişken tanımlanmıştır.

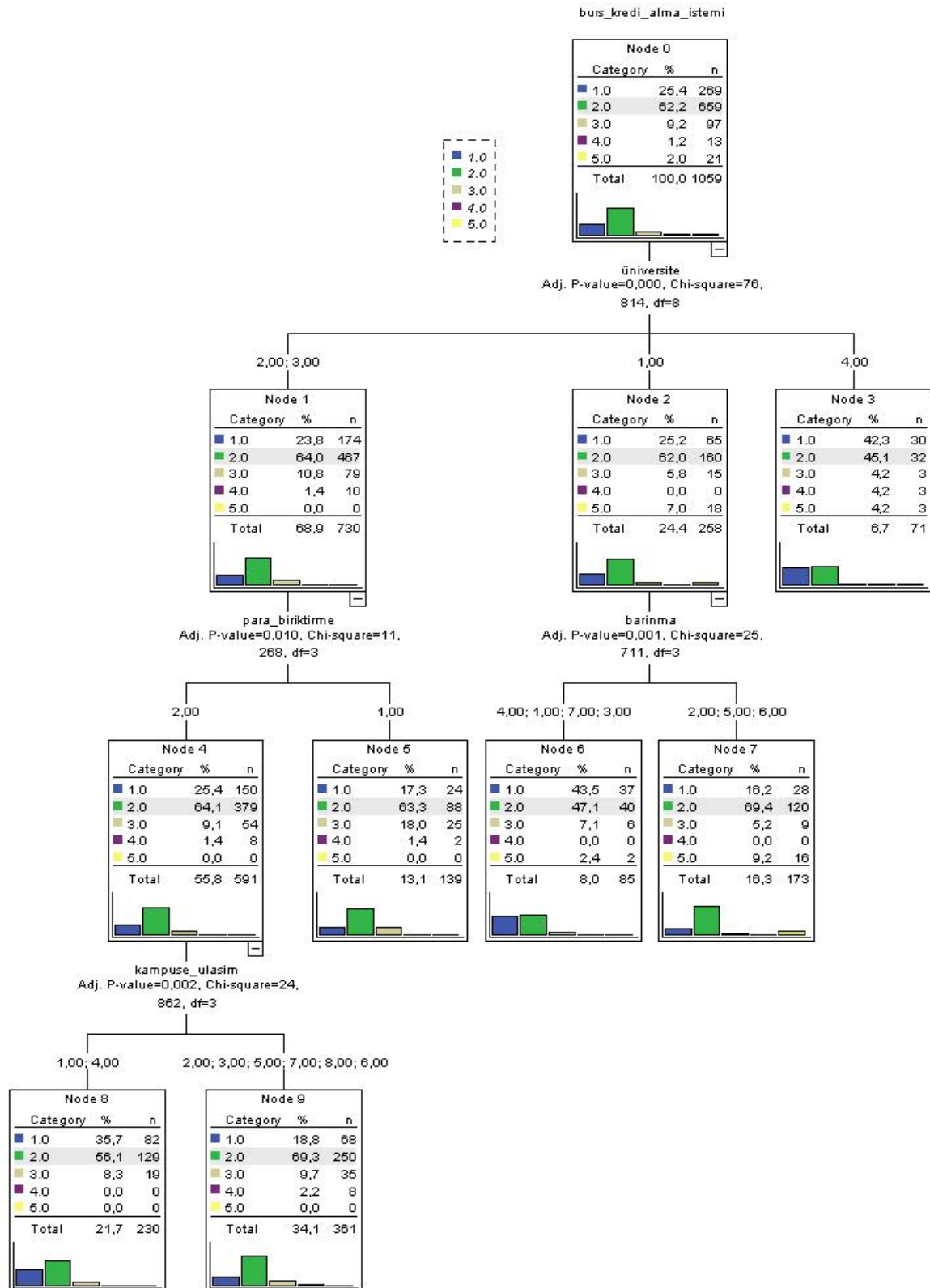
Lojistik regresyon analizi modeli incelendiğinde 1-2-3-4 nolu bağımsız değişkenlerin modele anlamlı katkı yapmadıkları, 5-6-7-8 nolu bağımsız değişkenlerin ise modele anlamlı katkı sağladıkları görülmektedir. Diğer bir değişle, İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte öğrenim türü ikinci öğretim olma oranı arttıkça birden fazla burs talep edebilme ihtimali 1,114 kat artmaktadır. Aynı şekilde ailenin yaşadığı yerleşim yeri büyük şehire doğru kaydıkça birden fazla burs isteme ihtimali 1,041 kat, maaş dışında gelirin olmama oranı arttıkça 1,089 kat, ve her ne olursa olsun borç istememe oranı arttıkça 1,104 kat artmaktadır.

Diğer taraftan modele anlamlı katkı veren değişkenlerden, Burs için ödenen aylık miktarın yeterli olmadığı düşüncesi arttıkça 1,258 kat, Kredi için ödenen aylık miktarın yeterli olmadığı düşüncesi arttıkça 1,118 kat, kredilerin geri ödemeli olmasını doğru bulmama oranı arttıkça 1,137 kat ve ailenin gelirinin azalması da imkân verilmesi durumunda birden fazla burs isteyebileceklerini göstermektedir.

Sonuç olarak, İmkân verilmesi durumunda birden fazla burs talep edecek öğrenci profilinin, düşük gelirli, ailede maaş haricinde geliri olmayan, ikinci öğretimde okuyan, büyükşehirlerde yaşayan, borç almak istemeyen, kredi ve burs miktarlarını yeterli bulmayan ve kredilerin geri ödemeli olmasını doğru bulmayanlar şeklinde tanımlanabilir.

Yükseköğretim öğrencilerinin burs-kredi almalarına etki eden faktörlerin tespitiye yönelik CHAID analiz sonuçları

Bağımlı değişken olarak dikkate alınan ve 5 alt düzeyden oluşan “*burs ve krediyi hangi sıklıkta almak istedikleri ile öğrencilerin demografik yapıları arasındaki ilişkiye yönelik*” değişkenini en iyi açıklayabilecek alt kümeler şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Öğrencilerin burs ve krediyi hangi sıklıkta almak istedikleri ile öğrencilerin demografik yapıları arasındaki ilişkiye yönelik CHAID analizi

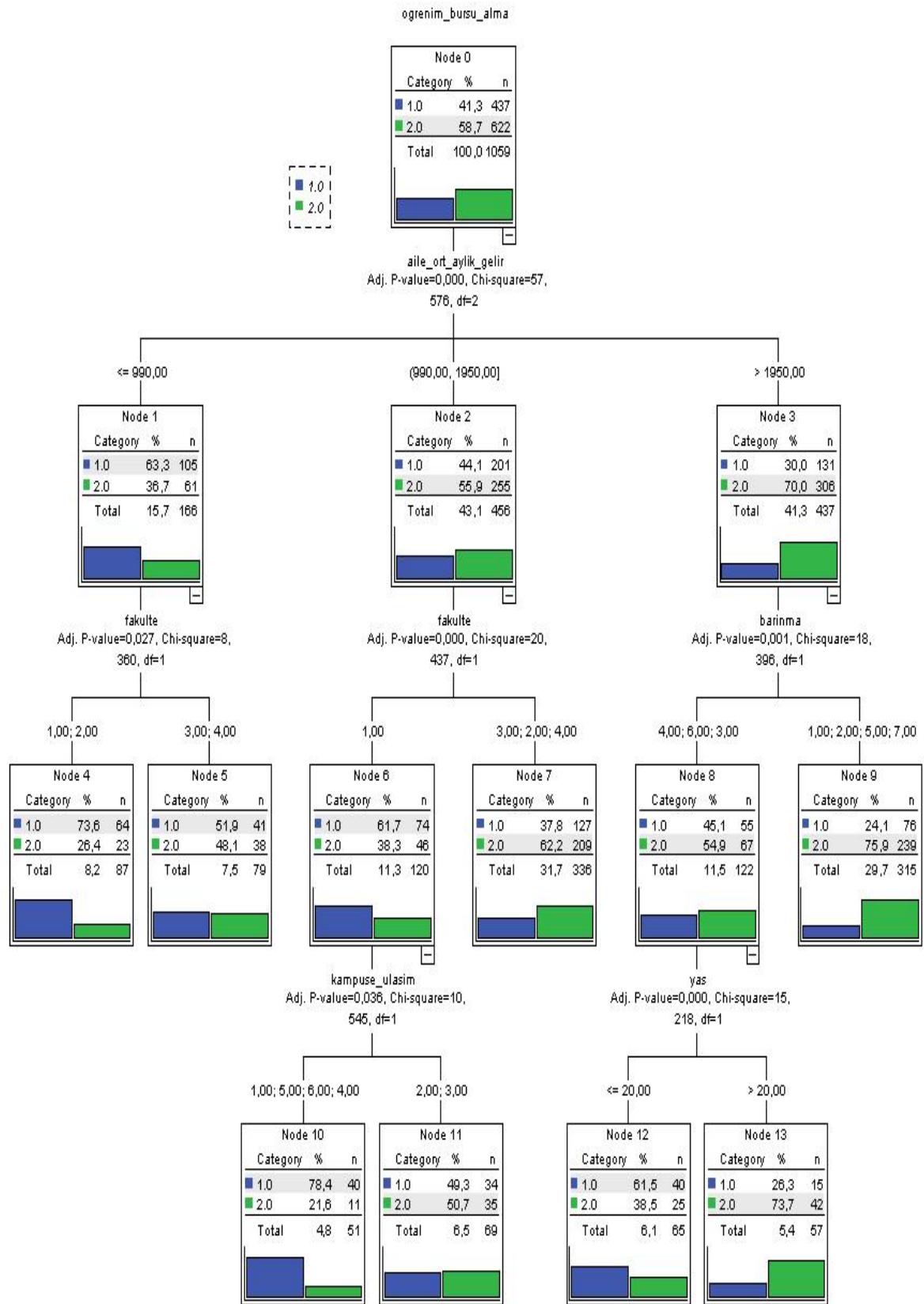
Bağımlı değişken olarak dikkate alınan ve 5 alt düzeyden oluşan “*öğrencilerin burs ve krediyi hangi sıklıkta almak istediklerine yönelik*” değişkeni en iyi açıklayabilecek alt kümeler şekil 1’de verilmiştir. Şekil 1’de görüldüğü gibi öğrencilerin burs ve kredileri hangi sıklıkta istemeleri bağımlı değişkeni ile öğrencilerin demografik yapıları bağımsız değişkeni arasındaki ilişki incelendiğinde öğrencilerden, “*Haftada bir*” diyenlerin oranını % 25.4, “*Ayda bir*” diyenlerin oranını % 62.2, “*Üç ayda bir*” diyenlerin oranını % 9.2, “*Senede bir*” diyenlerin oranını % 1.2, “*Diğer*” diyenlerin oranı ise % 2.0 olarak tespit edilmiştir.

Şekil 1’de ortaya çıkan bu durumu en iyi açıklayan alt küme anketin 75. maddesi ile ifade edilen öğrencilerin “*hangi üniversitede öğrenim görmektesiniz maddesidir.*” Eskişehir Osmangazi ve Gazi Üniversitesinde okuyan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (% 64) bursların ayda bir verilmesini talep ettikleri tespit edilmiştir. Yine Afyon Kocatepe Üniversitesi öğrencilerinin ayda bir burs alma istekleri durumunu en iyi açıklayan alt küme anketin 103. maddesi olan “*üniversiteye devam ederken nerede kalıyorsunuz*” maddesidir. Afyon Kocatepe Üniversitesi öğrencilerinden evde, özel yurttta ve pansiyonda barınan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (% 62) ayda bir burs-kredi alma yönünde görüş bildirmişlerdir.

Ayrıca Eskişehir Osmangazi ve Gazi Üniversitesinde okuyan öğrencilerin görüşleri doğrultusunda anketteki 97. madde olan “*Para biriktirebiliyor musunuz?*” bağımsız değişkeni ile öğrencilerin burs ve kredileri hangi sıklıkla istemeleri bağımlı değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir. Para biriktiremediğini söyleyen öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (% 64.1) ayda bir burs almak istemektedir.

Yine burs ve kredileri hangi sıklıkta isteme bağımlı değişkeni ile 104. madde olan “*Kampüse nasıl ulaşım sağlıyorsunuz?*” bağımsız değişkeni arasında da anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Para biriktiremediğini ifade eden ve toplu taşıma, bisiklet, motosiklet ve kendi arabalarıyla kampüse ulaşım sağlayan öğrencilerin de büyük çoğunluğu ayda bir burs-kredi alma yönünde görüş bildirmektedirler.

Bağımlı değişken olarak dikkate alınan ve 2 alt düzeyden oluşan “*bu akademik yıl süresince öğrencilerin öğrenim bursu alıp almadıklarına yönelik*” değişkenini en iyi açıklayabilecek alt kümeler şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Bu akademik yıl süresince öğrencilerin öğrenim bursu alıp almamaları ile öğrencilerin demografik durumları arasında yönelik CHAID analizi.

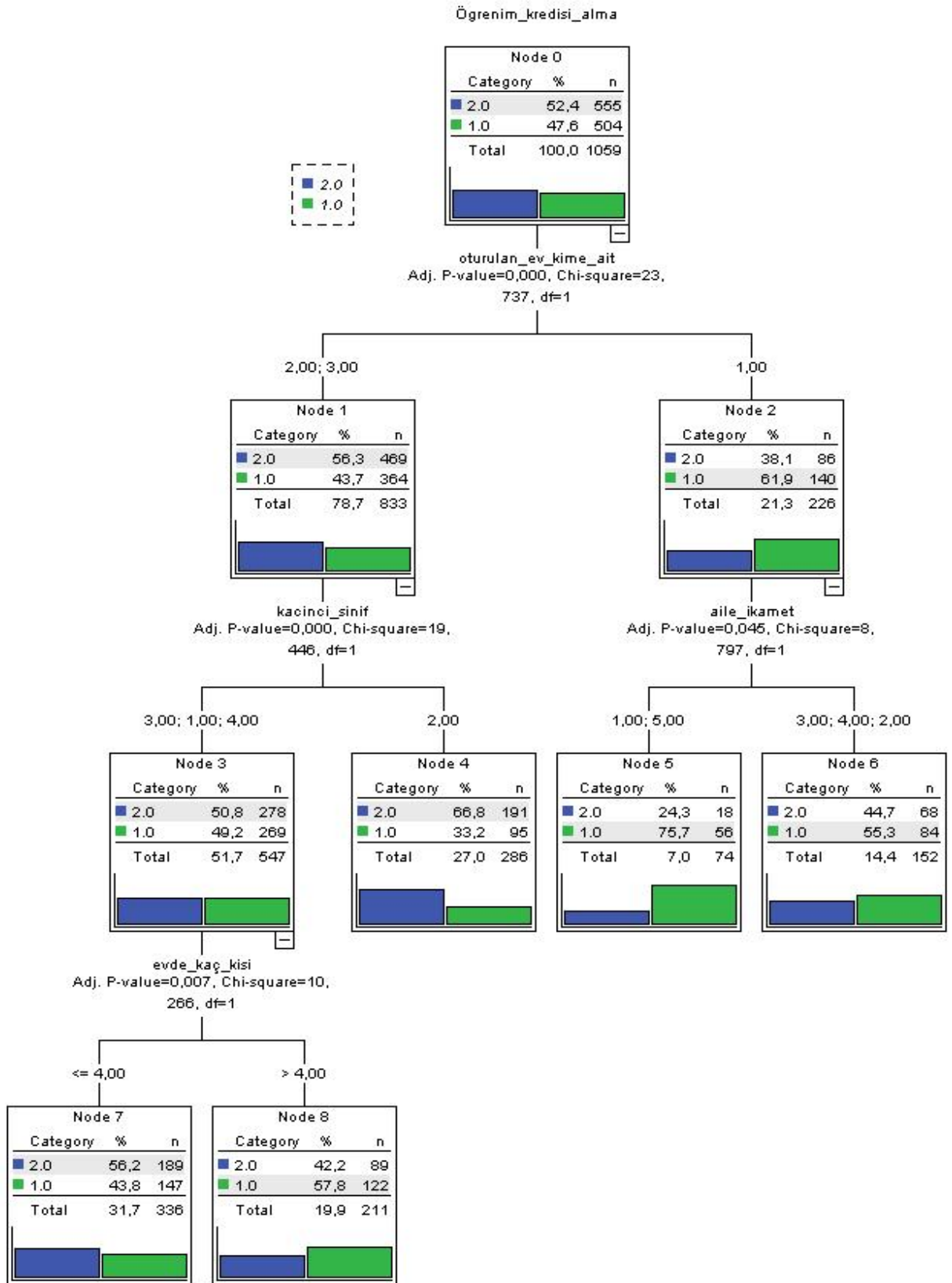
Şekil 2’de yükseköğretim öğrencilerinin bu akademik yıl süresince burs alıp almadıkları incelendiğinde öğrencilerin % 41.3’ünün burs almakta olduğu ve % 38.7’sinin burs almadığı görülmektedir. Şekil 2’de ortaya çıkan bu durumu en iyi açıklayan alt kümenin ölçekteki 91. madde olan “*ailenizin bir aylık ortalama gelirinin ne kadar olduğu*” maddesidir. Öğrencilerden ailelerinin ortalama bir aylık ortalama geliri 990 TL ve altında olan öğrencilerin % 60.3’ü öğrenim bursundan yararlanmakta iken % 38.7’lik kısmının da burs almadıkları görülmektedir.

Anketin bu maddesini en iyi açıklayan alt küme anketteki 78. madde olan “*kaçıncı sınıf öğrencisisiniz?*” maddesidir. Birinci ve ikinci sınıfta okuyan öğrencilerin, üçüncü ve dördüncü sınıfta okuyan öğrencilere göre oransal olarak daha fazla burs aldıkları görülmektedir.

Diğer taraftan ailelerinin aylık ortalama geliri 1950 TL üzerinde olan öğrencilerin de % 70’inin öğrenim bursu almadıkları da söylenebilir. Yine öğrencilerin bu akademik yıl süresince burs alıp almama bağımlı değişkeni ile anketteki 103. maddede sorulan “*öğreniminiz süresinde nerede barınıyorsunuz?*” bağımsız değişkeni arasında anlamlı bir ilişki görünmektedir. Öyle ki, ailesinin yanında, evde ve özel yurttan barınan öğrencilerin % 75.9’u, akrabalarının yanında, devlet yurtları (KYK) ve pansiyonda kalan öğrencilerin % 54.9’u öğrenim bursu almadıkları tespit edilmiştir.

Akrabalarının yanında, devlet yurtları (KYK) ve pansiyonda kalan öğrencilerinin görüşleri ile anketin 77. Maddesi olan “*kaç yaşındasınız*” bağımsız değişkeni arasında anlamlı bir ilişki de tespit edilmiştir. Yaşı yirmi (20) ve altında olan öğrenciler burs alırlarken, yirmi (20) yaş ve üstünde olanların burs almadıkları tespit edilmiştir.

Bağımlı değişken olarak dikkate alınan ve 2 alt düzeyden oluşan “*bu akademik yıl süresince öğrencilerin öğrenim kredisi alıp almadıklarına yönelik*” değişkenini en iyi açıklayabilecek alt kümeler şekil 3’de verilmiştir.

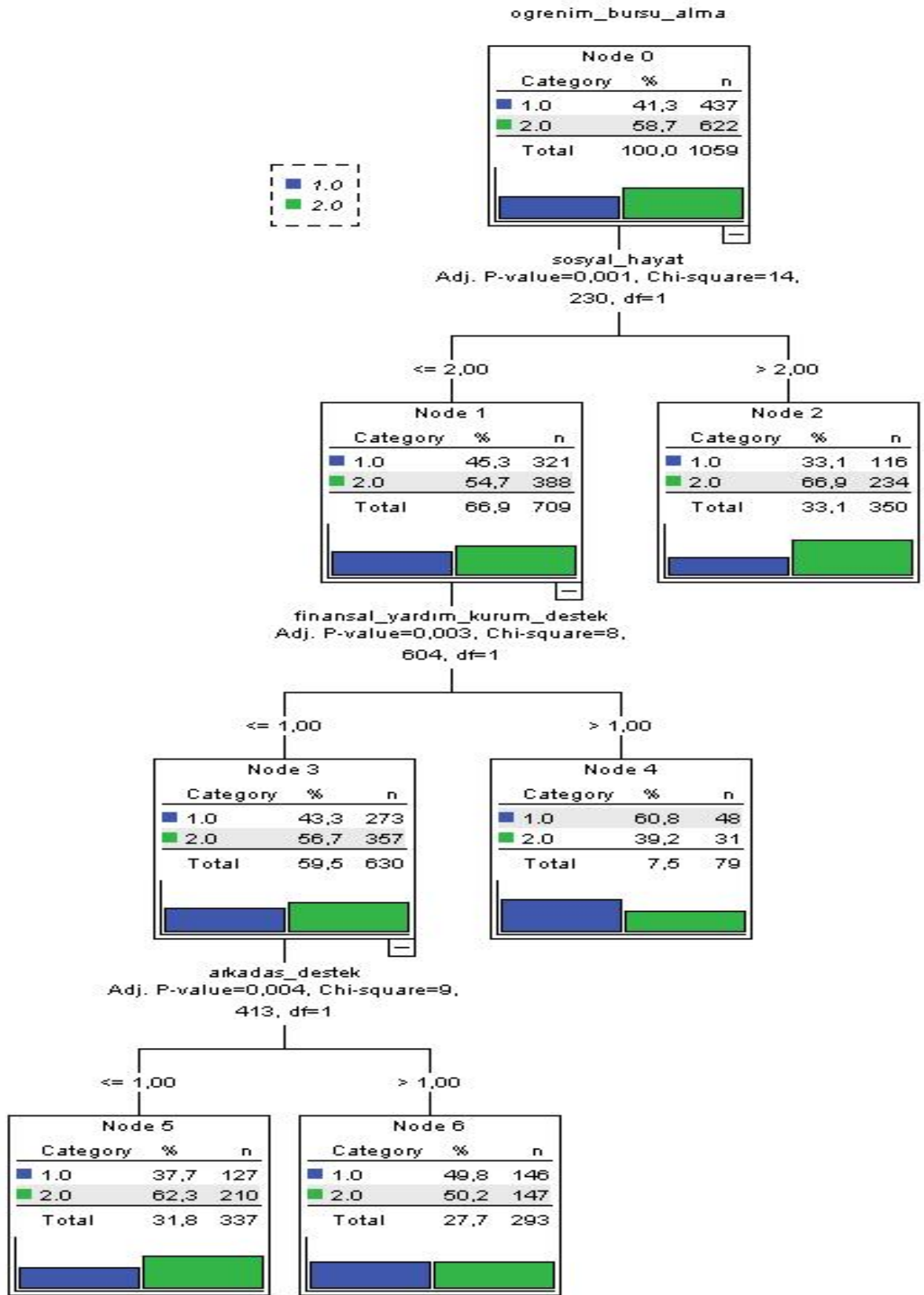

Şekil 3. Bu akademik yıl süresince öğrencilerin öğrenim kredisi alıp almamaları ile öğrencilerin demografik durumları arasına yönelik CHAID analizi.

Şekil 3’te öğrencilerin kişisel finansman bilgileri bağımsız değişkeni ile bu akademik yıl süresince kredi alıp almadıkları bağımlı değişkeni arasındaki ilişki incelendiğinde öğrencilerin % 52.4’ünün kredi almadığı ve % 47.6’sinin kredi aldığı görülmektedir. Ortaya çıkan bu durumu en iyi açıklayan alt kümenin anketteki 95. madde olan “*ailenizin oturduğu ev kime ait*” maddesidir. Öğrencilerin ailelerinin ikamet ettiği evleri kira olanlar % 62.9’luk oranla öğrenim kredisi almakta iken, evleri kendilerine ve akrabalarına ait olan öğrenciler % 56.3 oranında kredi almamaktadırlar. Aileleri kirada yaşayan öğrencilerin görüşlerini en iyi yansıtan alt küme anketteki 85. madde olan “*aileniz nerede ikamet ediyor*” sorusudur. Aileleri belde-köy ile büyükşehirlerde yaşayan öğrenciler öğrenim kredisini aileleri il, ilçe ve kasabada yaşayan öğrencilere göre daha çok tercih etmektedirler.

Öğrencilerin ailelerinin oturduğu ev kendilerine ve akrabalarına ait olanların görüşlerini en iyi yansıtan alt küme anketteki 78. madde olan “*kaçıncı sınıftasınız*” maddesidir. Öğrencilerden birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin yarısına yakınının kredi aldıkları söylenebilir. Ortaya çıkan bu durumu da en iyi açıklayan alt kümenin anketteki 96. madde olan “*ailenizin yaşadığı evde sürekli ikamet edenlerin sayısı (siz dâhil) kaç kişidir*” maddesidir. Öğrencilerden aileleri kendi evlerinde ya da akrabalarının evlerinde ikamet edenler, birinci, üçüncü ve dördüncü sınıfta okuyan öğrenciler ve ailelerinin yaşadığı evde kendileri dâhil dört ve aşağıda nüfus olan öğrenciler öğrenim kredisi almamaktadırlar. Ancak evlerinde kendileri dâhil dört ve üzerinde kişi ikamet eden öğrenciler öğrenim kredisi almaktadırlar.

Bağımlı değişken olarak dikkate alınan ve 2 alt düzeyden oluşan “*bu akademik yıl süresince öğrencilerin öğrenim bursu alıp almamaları ile öğrencilerin kişisel finansman durumları arasına yönelik*” değişkenini en iyi açıklayabilecek alt kümeler şekil 4’de verilmiştir.

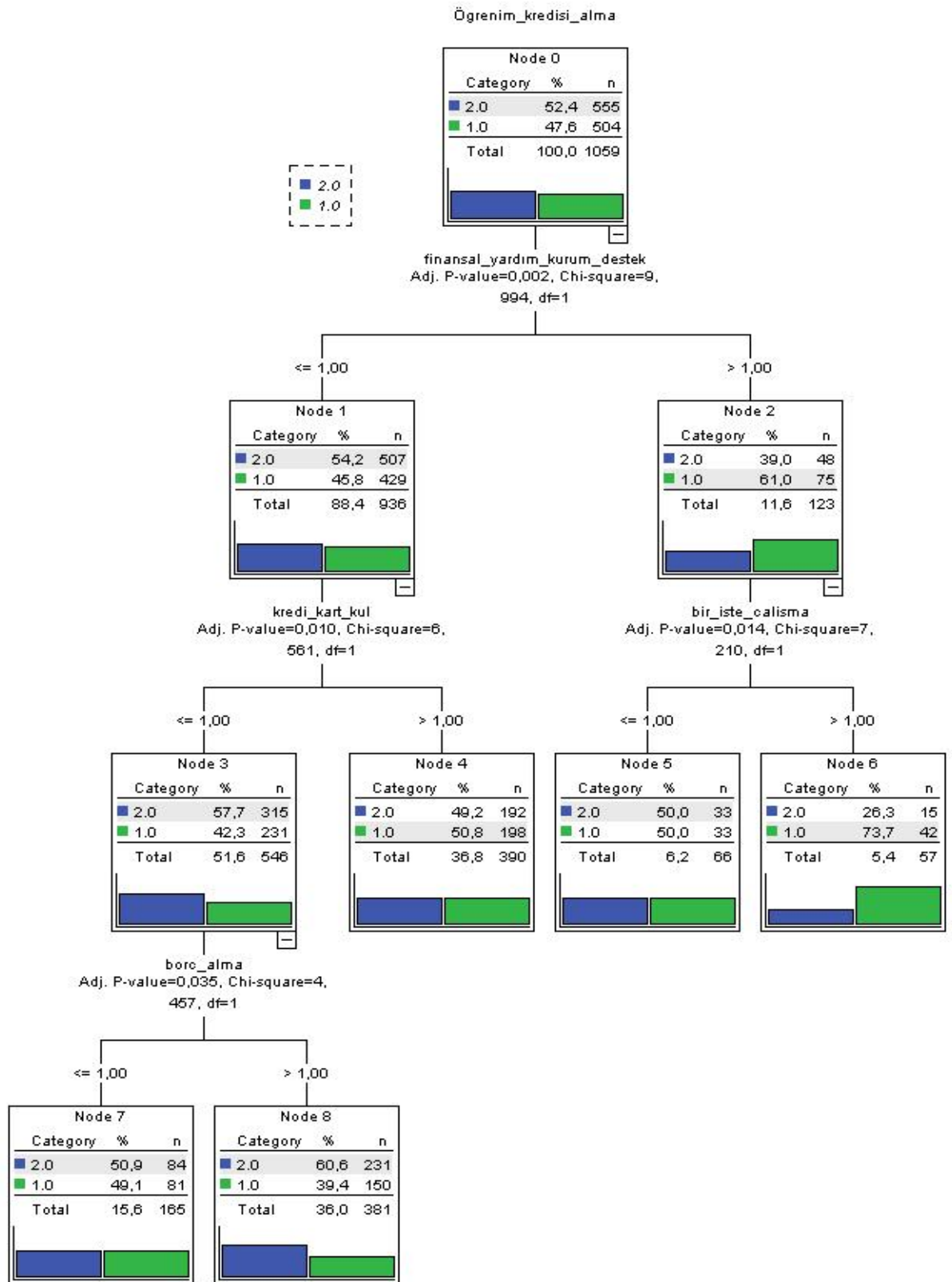
Şekil 4. Bu akademik yıl süresince öğrencilerin öğrenim bursu alıp almamaları ile öğrencilerin kişisel finansman durumları arasına yönelik CHAID analizi.

Şekil 4’de katılımcıların kişisel finansman bilgileri bağımsız değişkeni ile bu akademik yıl süresince burs alıp almadıkları bağımlı değişkeni arasında ilişki incelendiğinde öğrencilerin % 58.7’ünün burs almadığı ve % 41.3’sinin burs aldığı görülmektedir. Ortaya çıkan bu durumu en iyi açıklayan alt kümenin anketteki 69. maddesi olan “*sosyal hayatım için yeterli param vardır*” ifadesidir.

Öğrencilerden sosyal hayatım için param yoktur şeklinde görüş bildiren öğrencilerin % 54.7’si burs almamaktadır. Bu görüşü en iyi açıklayan alt küme anketin 74. maddesi olan “*maddi olarak zor durumda kaldığımda finansal yardım kurumlarından destek alırım*” ifadesidir. Maddi olarak zor durumda kaldığımda finansal yardım kurumlarından destek almam diyenlerin % 56.7’si burs da almamaktadır.

Benzer şekilde öğrencilerin bu görüşlerini alt kümede en iyi açıklayan madde anketin 71. maddesi olan “*zor durumda kaldığımda arkadaşlarımdan destek alırım*” ifadesidir. . Maddi olarak zor durumda kaldığımda finansal yardım kurumlarından destek alırım diyenlerin % 60.8’i burs alırken, geri kalan öğrencilerin % 56.7’si hem finansal kurumlardan destek almayıp hem de arkadaşlarından da destek almamaktadırlar.

Bağımlı değişken olarak dikkate alınan ve 2 alt düzeyden oluşan “*bu akademik yıl süresince öğrencilerin öğrenim kredisi alıp almamaları ile öğrencilerin kişisel finansman durumları arasına yönelik*” değişkenini en iyi açıklayabilecek alt kümeler şekil 5’de verilmiştir.

Şekil 5. Bu akademik yıl süresince öğrencilerin öğrenim kredisi alıp almamaları ile öğrencilerin kişisel finansman durumları arasında yönelik CHAID analizi.

Şekil 5’te yükseköğretim öğrencilerinin kişisel finansman bilgileri bağımsız değişkeni ile bu akademik yıl süresince öğrenim kredisi alıp almadıkları bağımsız değişkeni arasındaki ilişki incelendiğinde öğrencilerin % 52.4’ünün öğrenim kredisi almadığı ve % 47.6’sının öğrenim kredisi aldığı görülmektedir.

Böyle bir durumu en iyi açıklayan alt kümenin anketteki 49. maddesi olan “*alışverişlerimde kredi kartı kullanırım*” ifadesidir. Öğrencilerden alışverişlerimde kredi kartı kullarım diyenlerin % 52.4’ünün aynı zamanda öğrenim kredisi aldığı tespit edilmiştir. Bu durumu en iyi açıklayan alt kümesinin de anketin 50. maddesi olan “*bütçemi güncel tutarım*” ifadesidir. Öğrencilerden bütçesini güncel tutmayanların % 61.1’i öğrenim kredisi almaktadır. Alışverişlerinde kredi kartı kullanmayan öğrencilerin % 56.2’si öğrenim kredisi almamaktadır.

Böyle bir sonucu da en iyi açıklayan alt küme anketin 52. Maddesi olan “*her ne sebeple olursa olsun borç almak istemem*” ifadesidir. Her ne sebeple olursa olsun borç almak istemem görüşünü savunan öğrencilerin % 59.1’i aynı zamanda öğrenim kredisini de istememektedirler. Ancak her ne sebeple olursa olsun borç almak istemem görüşünü benimsemeyen öğrencilerin neredeyse yarıya yakını öğrenim kredisi alma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir.

Bölüm IV: Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde araştırma sonuçlarıyla beraber ilgili literatür çerçevesinde araştırma bulguları tartışılarak önerilerde bulunulmuştur.

Sonuç

Ekonomik büyüme ve kalkınma, Smith’le başlayan klasik teori, Keynes ile Keynesyen teori ve özellikle 1960 yıllara damgasını vuran Neo-Klasik teori ile sürekli tartışılan bir konu olmuştur. Ancak her geçen gün bilimsel ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak adı geçen teoriler zamanla eskimeye ve dünyada olup biten gelişmeleri açıklamada yetersiz kalmaya başlamıştır.

1980’li yıllardan sonra içsel büyüme teorileri gibi birçok yeni teorilerin ortaya çıkmasıyla beraber bu konu uzun bir aradan sonra tekrar dünyada yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır. Eğitimin bireysel ve toplumsal getirilerinin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, gelişmiş ülkelere göre daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür (Ergen, 2006 s. 14).

Gelişmiş ülkelerin profillerine bakıldığında birçok noktadan benzer özellikler sergiledikleri görülmektedir. Eğitim düzeyleri açısından gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelere oranla daha nitelikli oluşları, elindeki başarılı ve kendini gerçekleştirmiş beyinlerine sahip çıkarak beyin göçünün olmaması, sağlık alanında ortalama yaşam ömrünün daha uzun olması ve bilgi sermayesi ve buna bağlı entelektüel sermayeye sahip olmaları vs. bu benzer özelliklerden bazılarıdır. Bütün bu benzer noktaların arkasındaki büyük resmin beşeri sermaye olduğunu söylemek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında eğitimin birey, firma ve toplumların geleceğine yatırım yapması gibi bir özelliği ortaya çıkmaktadır (Saygılı, Cihan ve Yavan, 2005 s. 125).

Bundan dolayı eğitim, ekonomik ve sosyal hayatın değişimini gerçekleştirirken aynı zamanda refah düzeyi ve yaşam kalitesinin artırılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Beşeri sermayenin oluşumunda da şüphesiz eğitim çok önemli bir rolü üstlenmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde eğitime yapılan her kuruluş harcama, geleceğe yatırım niteliğini taşımaktadır. Eğitim harcamalarının yatırım özelliği taşıyabilmesi için ülkelerin ekonomik ve büyümeye katkı sağlayabilecek, bilgi toplumunun gerektirdiği araştıran ve sorgulayan insan gücünün yetiştirilmesi ile mümkündür. Böylece her ülkenin 21. yüzyılın küreselleşme sürecinde ayakta kalması ve rekabet edebilmesi için önem vermesi gereken önceliklerin en başında eğitim gelmektedir (Han ve Kaya, 2006, s. 117).

Tüm dünyada eğitimin temel amacının, eğitilen ferde içinde yaşadığı toplumun değerlerinin aktarılması, uzun vadede onu toplumun yetkin, dengeli ve üretken bir üyesi haline getirmek, dolayısıyla da toplumsal entegrasyonu temin etmek ve sürdürmek olduğu açıktır (Devecioğlu ve Sarıkaya, 2006).

Bireylerin sürekli değişim gösteren çağa ayak uydurmalarında üniversiteler önemli bir görevi üstlenen evrensel kurumlardır. Bu anlamda üniversitelerin ekonomik anlamda çıktıları öğrencilerdir. Öğrencilerin gerek eğitimleri esnasında gerekse hayata atıldıktan sonraki davranış ve eğilimleri, onların algıları ve yaşam standartlarıyla yakından ilgilidir. Bu algı ve yaşam standartlarını büyük ölçüde belirleyen temel unsur ise gelir, harcama, tasarruf ve borçlanma gibi ekonomik davranış ve eğilimleridir. Öğrencilerin arzu edilen nitelikte yetişebilmesi üniversite olanaklarıyla beraber onlara sunulan maddi olanakların yanı sıra bireysel olanaklara da bağlıdır. Maddi olanakların yeterliliği, yüksek öğrenime katılma ve devam etme şansını artırırken, öğrenciler öğrenim sürecinde edindiği bilgi birikimi ile yüksek mesleki niteliklere ulaşabilmekte, kişisel gelişimlerini ve yaşam standartlarını yüksek düzeylere ulaştırabilmektedirler. Gençlerin ekonomik sosyalleşmeleri, bireysel ve sosyal gelişimleriyle yakından ilgilidir. Gençlerin ebeveynlerinden uzak öğrencilik dönemleri; bir gelir sahibi olmaya yönelten psikolojik faktörler, sosyolojik faktörlerle birleşerek kişiliğin oluşmasını sağlayan, güç ve statünün etki ve kontrolünün hissedilmeye başlandığı, kendini ifade etmeye yönelik sosyal isteklerin ortaya çıktığı bir süreçtir. Çünkü gençler bireysel gelir sağlama ve harcama yapma kararlarının, insanlarla ilişkilerini belirlemede ve kontrol etmede önemli bir araç olduğunun farkına varmaya başlarlar. Gençler bağımsız bir gelir sahibi olmayı ve bunu özgürce haralayabilmeyi kişisel kimliğin bir uzantısı olarak görmektedirler. Hayatlarının bu döneminden itibaren -kısmen de olsa- sahip olabildikleri ve kontrol edebildikleri maddi varlıklara göre kendilerini tanımlamaya başlarlar. Ebeveynlerin sosyal ve ekonomik olanaklarının düzeyi de bu tür bir ekonomik sosyalleşme üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Bakırcı, Şentürk, Sadakoğlu, Aslan, Aytekin, 2009).

Tartışma

Burs ve kredi alan yükseköğretim öğrencilerinin sosyo-ekonomik profillerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu Gazi Üniversitesinde öğrenci iken en az öğrenci Bahçeşehir Üniversitesinde öğrenim görmektedir. Yine bu araştırmaya katılan öğrenci sayısı itibarıyla en fazla öğrenci

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencisi iken en az öğrencinin de mühendislik fakültesinde öğrenim görmektedirler.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun ikinci sınıf öğrencisi oldukları en az ise dördüncü sınıfta öğrencidir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu normal öğretim öğrencisidir ve oransal olarak birbirine yakın oranda öğrencilerin yarısı kız yarısı erkek öğrencidir. Öğrencilerin aileleri ikametgâhı olarak en az kasabada en fazla ise illerde ikamet ettikleri tespit edilmiştir.

Lisans öğrencilerinin genellikle lisanslarını normal bitirme süreleri içinde oldukları çok az öğrencinin beş yıl ve üzerinde öğrenci oldukları, araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlasının alttan ders tekrarının olmadığı ve öğrencilerin büyük bir kısmının üniversiteye ilk yerleştikleri bölümlerde öğrenimlerine devam ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Lisans öğrencilerinin babalarının genellikle lise mezunu olduğu, meslek olarak daha çok devlet memurluğu statüsünde çalıştıkları; öğrencilerin annelerinin ise en çok ilkokul mezunu olduğu ve annelerinin daha çok ev hanımı oldukları tespit edilmiştir. Annelerin büyük bölümü ev hanımı iken, ancak çok az bir kısmı ekonomik gelir getirebilecek bir işte çalışmaktadır. Bu sonuca dayanarak ailelerin büyük bölümünün ekonomik gelirlerinin erkeklerin çalışmalarına bağlı olduğu söylenebilir. Aile gelirinin erkeklerin çalışmalarına bağlı olması alt toplumsal sınıf özelliklerinden biridir. Bu veriler Tunç'un (2011) yaptığı araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir (s.1930)

Tunç'a (2011) göre ailenin ekonomik durumunun temel belirleyicilerinden biri olan çalışılan iş değişkeni açısından, alt ekonomik düzey özellikleri taşıdığı görülmektedir. Anne-babaların çalıştığı işlerin büyük bölümünü, kol emeği yoğun vasıfsız (çiftçi, işçi) veya yarı vasıflı işler (özel sektör ücretli) ile memurluk gibi belirli bir eğitimsel yetiştirme ve uzmanlaşma gerektirmeyen kamu işleri oluşturmaktadır (s.1940).

Öğrencilerin ailelerinin çoğunluğunun düzenli gelirlerinin dışında ek gelire sahip olmadıkları, olanların da ek gelirlerini daha çok akrabalarından nakit yardım olarak karşıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin ailelerinin çoğunluğu kendilerine ait evlerde oturmakta iken büyük bir çoğunlukla öğrencilerin öğrenimleri süresince ekonomik anlamda birikim yapmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla öğrenciler ekonomik birikim yapamadıklarından öğrenimleri süresince ailelerine veya aile fertlerinden herhangi birilerine maddi, parasal katkı sağlayamadıklarını belirtmişlerdir.

Barınma konusunda öğrenciler genellikle kiraladıkları evlerde ve devlet yurtlarında barınmakta iken pansiyonlarda barınmayı çok tercih etmemektedirler. Bu bulgu Bakırcı

ve ark. (2009) araştırmalarında öğrencilerin barınma yerlerine ilişkin evlerde kalmayı tercih ettiğini gösterdiği bulgusuyla tutarlılık göstermektedir. Bu bulgular ışığında üniversite yıllarında öğrencilerin daha çok evlerde kalmayı tercih etme nedenleri, özgür yasama isteği, barınma maliyetinin daha ekonomik olması ve bürokratik işlerin azlığı gibi nedenler olduğu fikrine götürebilir. Ayrıca öğrencilerin üniversite öğrenimleri süresince, fiziki olarak güzel bir çevre ile ulaşım, barınma, yemek ve sağlık problemleri için rahat bir ortam bekledikleri ifade edilmektedir (Sandal ve Karademir, 2013).

Ulaşım konusunda öğrencilerin yerleşke ulaşmada daha çok toplu taşıma araçlarını tercih ettiklerini belirlenmiştir. Bu bulgu yine Bakırcı ve ark. (2009) çalışmalarındaki, öğrencilerin çoğu fakültelere ulaşımını toplu taşıma araçları ile gerçekleştirmekte olduğu bulgusuyla örtüşmektedir. Bakırcı ve ark. (2009) bu konuyu özellikle taşımacılık hizmetlerinin kalitesi, çeşitliliği ve fiyatlandırılması gibi politikaları da gündeme getirmektedir. Özellikle şehir dışında yerleşke oturmuna sahip üniversitelerde ulaşım sorunu öğrencilerin temel stres kaynaklarında birisi olarak değerlendirilmektedir.

Öğrencilerin yaşam/sağlık sorunları arasında yer alan ulaşım sorunu, öğrencilerin önem sırasına göre ikinci sıraya koydukları sorundur. Öğrencilerin karşılaştıkları ulaşım sorunu, geçmiş yıllardaki benzer araştırmalarda da (Yavuzer vd, 2005; Çağlar, 1996; Oğuzkan, 1987) belirlendiği gibi ilk beş sorun arasında yer almaktadır.

Öğrencilerin yarıdan fazlasının öğrenim kredisi aldığı kalanların da şimdi veya geçmişte öğrenim bursu almış oldukları tespit edilmiştir. Yine araştırmada yükseköğretim öğrencilerinin büyük bir kısmı öğrenimleri süresince kendilerine verilen burs ve kredilerin miktar olarak eğitim öğretim ve yaşamsal giderlerini karşılamada yetersiz olduğunu düşünmektedirler.

Gerçek yaşam şartları içinde öğrenciler, Ocak 2013'ten itibaren burs ve kredi olarak aylık ödenen 280 TL'yi gerek eğitim öğretim harcamaları gerekse diğer yaşam giderlerinin farklılaşmasına bağlı olarak yetersiz bulduklarını ifade etmektedirler. Bu bulgu McCoy ve ark. (2009) çalışmalarında zaman içerisinde bursların enflasyona oranlı olarak artırılmasına rağmen sosyal refah ödemeleri ve maaş oranları gibi yaşam standardı göstergelerinin gerisinde kaldığını ve bu durumun sadece devlet bursuyla geçinmeye çalışan öğrencilerin hayat standartlarının kötüleştirdiğini görüşleri ile tutarlılık göstermektedir.

Özellikle öğrencilerin aldıkları öğrenim bursu miktarının eğitim öğretim masraflarını karşılamada yetersiz olduğu konusunda neredeyse fikir birliği içerisinde oldukları söylenebilir. Bu noktada araştırmada dikkat çeken hususlardan biri, öğrenim

kredisi alan öğrencilerin öğrenim bursu alan öğrencilere göre ödenen aylık miktarın yeterliliği konusunda daha pozitif düşünceye sahip olduklarının tespit edilmiş olmasıdır. Öğrenim bursu alan öğrencilerin böyle bir pozitif düşünceye sahip olmalarındaki temel gerekçe öğrenim bursu alan öğrencilerin aldıkları burs miktarlarının geri ödeme zorunluluğunun olmaması, dolayısıyla da miktar artışına daha istekli olmalarıdır denilebilir. Çünkü öğrencilerin çoğunluğu ihtiyaçlarını karşılamak için aldıkları burs ve kredilerin geri ödeme riskini almak istememektedirler. Öğrenim bursu hakkına sahip olmayan öğrenciler yine de eğitim öğretim ve diğer yaşam giderleri için kendilerine destek olarak gördükleri öğrenim kredisi tahsisini kabul etmektedirler. Buradan çıkarılabilecek sonuç alınan kredilerin geri ödeme riski de olsa öğrencilerin öğrenimleri süresince kredilerden elde edecekleri gelire, miktara gerçekten ihtiyaçlarının olduğudur.

Öğrenciler kurum tarafından gerek katkı kredisinin gerekse öğrenim kredisinin geri ödenmesi takibinin tam olarak yapılmadığını düşünmektedirler. Öğrencilerin geri ödeme takibinin yapılıp yapılmadığı konusunda çok bilgiye sahip olmamakla beraber kurumun son zamanlarda yapılan yeniden yapılandırılmış ödeme planlarıyla kurumun bu işin ciddiyetinde olduğunun farkında oldukları da söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim kredisine başvuru yaparken çoğunlukla kredi başvuru formunda sorulan soruları bilinçli bir şekilde doldurdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Böylece öğrenciler, öğrenim hayatları boyunca eğitim öğretim, yaşam ve diğer giderleri için kendilerine bir destek olarak gördükleri öğrenim kredisinin mezuniyet sonrasında geri ödemesinin olduğunun bilincinde olduklarını ve öğrenciler mezuniyet sonrasında aldıkları kredilerin geri ödeme riskini başvuru esnasında bilinçli bir şekilde aldıklarını kabul etmektedirler.

Yine öğrenciler, burs ve kredi için başvuru sırasında beyan edilen belgelerin kurum (KYK) tarafından yeterince incelenmediğini düşünmektedirler. Öğrencilerin bu düşüncelerinin, belgelerin her ne kadar resmi makamlardan alınmış olsa da kurumun kontrolü dışında beyanı gereken bilgi ve belgelerde tam bir kontrol mekanizmasının olmayışından kaynaklandığı söylenebilir.

Ancak son yıllarda öğrenim bursu alamayan öğrencilerin neredeyse tamamına kurum tarafından öğrenim kredisi tahsisi yapılmaktadır. Bu noktadan hareketle son yıllarda öğrenim bursu dışında kalan bu öğrencilerin kredi dağıtımında başvuru evraklarının incelenmesi hususu önemini neredeyse kaybettiği gerçeğiyle de karşılaşmıştır.

Avrupa Birliği ile ortak bir çalışma başlatan YURT-KUR'un (1993), yüksek öğretim öğrencilerinden şehit çocuklarına, gazi çocuklarına, terör sebebiyle köyleri boşaltılanlara, özür durumuna göre tüm vücut fonksiyon kaybı oranı % 40'ın üzerinde olduğu tespit edilen özürlü öğrencilere, anne ve babası vefat etmiş olanlara, burslarda ve kredilerde öncelik imkânı tanıdığı bilinmektedir. Ancak araştırmada öğrencilerin çoğunluğu öğrenim bursu başvurularında ve bu bursların dağıtılmasında hiçbir öğrenciye öncelik verilmemesi gerektiğini ve bursların gerçekten ihtiyaç sahibi olan öğrencilere dağıtılması gerektiğini düşünmektedirler. Ancak öncelik konusunda öğrencilerin görüşleri oransal-yüzdelik olarak değerlendirildiğinde yine öğrencilerin yarısı burs başvuru ve dağıtılması hususunda öncelik olması gerektiğini beyan etmektedirler.

Öğrenciler burs ve kredi sisteminin işleyiş süreci ve dağıtım politikasıyla ilgili burs alan öğrencilerin derslerinden başarısız olduklarında burs haklarının geri ödeme riski olan öğrenim kredisine dönüştürülmesini çoğunlukla onaylamamaktadırlar. Diğer taraftan öğrenim kredisi alan öğrencilerin derslerinde başarılı oldukları durumda kredilerin öğrenim bursuna dönüştürülmesi yönünde olumlu düşünceleri de bulunmaktadır. Dolayısıyla öğrenciler başarısızlık durumunda nasıl ki öğrenim burslarının öğrenim kredisine dönüştürülmesi yapıyorsa başarı durumunda da kredilerin bursa çevrilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun vurguladıkları temel noktalardan biri de başarısızlık durumunda önceden burs almakta iken bursları kesilen öğrencilere başarısızlık durumlarını ortadan kaldırdıklarında burs haklarına tekrar hak kazanmaları gerektiğine olan inançlarıdır.

Kredi ve bursların miktarları hakkında öğrenciler, öğrenim alınan bölümlere fen ya da sosyal bölümlere göre kredi veya burs için ödenen miktarın değişmemesi gerektiğini düşünmektedirler. İster sosyal bilimler ister fen bilimlerine dayalı programlarda öğrenim görülsün bu miktar eşitliğinden öğrencilerin memnun oldukları tespit edilmiştir.

Burs desteklerindeki eşitsizlikler düşük sosyo-ekonomik gruptan gelen öğrencilerin yükseköğretim masraflarını ödemekte güçlük çekmesine, üniversitenin akademi dışı sosyal ve kültürel faaliyetlerine katılmalarına engel teşkil etmektedir. Yetişkin öğrenciler, dezavantajlı ve engelli öğrenciler de devlet desteğinin yetersizliğinden ve adaletsizliğinden dolayı problemler yaşamaktadırlar (Mc Coy, Calvert, Smyth ve Darmody, 2009).

Öğrenciler çoğunluğu burs ödemelerinde sadece ailenin sosyo-ekonomik durumuyla burs verilememesini öğrencinin her açıdan iyice tetkik edilerek burs verilmesi gerektiğini de düşünmektedirler. Yine öğrencilerin neredeyse yarısı öğrenim bursu ve

öğrenim kredisi hakkı elde etmek için başvuru sırasında burs-kredi almak için belirlenen ölçütleri yetersiz gördükleri belirlenmiştir. Öğrenciler bu ölçütler noktasında ölçütlerin daha da artırılması yönündeki taleplerini ifade etmektedirler.

Lisans öğrencileri, öğrencilerin öğrenim bursu yada kredisi alırken beyan ettikleri mevcut sosyo-ekonomik durumlarının değişebileceğinden hareketle özellikle öğrenim bursu başvurularının her yıl sürekli yenilenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Böyle bir durumda da öğrenciler ilk yıllarda burs başvurusunda bulunduklarında öğrenim bursu alma hakkı elde edemediklerinde daha sonraki yıllarda da öğrenim bursuna başvuru haklarının olması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Başvuru formunda öğrenciler tarafından beyan edilen bilgilerin doğruluğu hakkında öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, başvuru yapan öğrencilerin kişisel bilgilerini beyan ederken dürüst olmadığını, gerçek olmayan beyanların da olabildiğini ifade etmektedirler. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında öğrencilerin daha önceden bu tür doğru olmayan beyanla ya da yanıltıcı bilgilerle burs ya da kredi tahsisi yapılan öğrencilerin bilinmesi kaynaklı olabileceği söylenebilir.

İşte bu noktada araştırmada bu tür istismların önüne geçebilmek içinde öğrenciler, burs başvurularında kurum tarafından istenen belgelerin mutlaka noterden onaylatılması gerektiğini düşünmektedirler. Buna sebep olarak öğrencilerin daha resmi bir makamdan alınacak onayın gerçekten hak eden öğrencilere burs çıkabileceğine olan inançlarından kaynaklanıyor olabilir. Yine bu görüşü destekler nitelikte burs ve kredi başvurusu sırasında öğrenciler özellikle öğrenim kredisi başvurusunda aile onayının da olması gerektiğine inanmaktadırlar. Belki de öğrenciler, öğrenim kredisinin geri ödemesinin mezuniyet sonrasında belirtilen sürede iş bulamama kaygısına bağlı olarak ailelerine yük getireceğini düşünmelerinden kaynaklı böyle bir inanca sahip olmaktadır. Bu durumda da öğrenciler geri ödeme sorumluluğunu aileleriyle paylaşmak istemektedirler. Bu kaygılarına bağlı olarak öğrenciler kredilerin geri ödenmeye başlama süresinin iki yıldan fazla olması gerektiği yönünde taleplerini bildirmektedirler. Özellikle kredi ödemelerinde daha önceden kredi kullanan öğrencilerin iş veya sosyal güvence buluncaya kadar ödeme yapmaması gerektiği noktasında düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin dikkat çeken görüşlerinden biri de burs başvurularından sonra sürecin yavaş işlemesine bağlı olarak bursların ilk ödemesinin dönem ortasına sarkmamasından duydukları rahatsızlıktır. Öğrenciler burs veya kredi ödeme işleminin kısa sürede doğru

bir şekilde sonuçlandırılmasını ve hemen dönem başında ödemelerin yapılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Öğrencilerin bir aylık yaptıkları harcamalar ile harcamayı talep ettikleri miktarlar karşılaştırıldığında ulaşım, barınma, yiyecek içecekler, iletişim ve diğer harcama kalemleri arasında çok farklı miktarlar olmadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin harcama kalemi olarak en fazla bütçe ayırdıkları konu barınma hizmetleri için yaptıkları harcamalardır. Ancak öğrenciler özellikle sosyal ve kültürel alanlarda diğer alanlara göre daha çok harcama yapmak istediklerini ve mevcut harcamalarını yetersiz bulduklarını ifade etmektedirler.

Öğrenciler daha çok zorunlu ihtiyaç olarak gördükleri barınma, ulaşım ve haberleşme vs. için gerekli ihtiyaçlarına öncelikle harcama yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgulara paralel olarak Yaylalı ve arkadaşlarının (2006) yapmış oldukları çalışmada gıda, barınma, eğitim, ulaşım ve haberleşme harcamalarının öğrenciler için zorunlu harcamalar, giyim, kültür-eğlence ve kişisel bakım harcamalarının birim esnekliğe yakın fakat zorunlu harcamalar ve şans oyunları harcamalarını ise lüks harcama olarak nitelendirdikleri tespit edilmiştir. Tarı, Çalışkan ve Bayraktar, (2006) benzer şekilde yapmış oldukları çalışmalarda barınma, beslenme, haberleşme ve ulaşım harcamalarını zorunlu mallar, eğitim, kültür-eğlence, kişisel bakım, giyim, tütün ve alkollü içecekler ve diğer harcamaları ise lüks mal olarak tespit etmişlerdir.

Diğer taraftan araştırma bulgularına paralel olarak İngiltere’de son zamanlarda yapılan öğrenci gelir ve gideri anketleri, öğrencilerin giderlerinin yarısından fazlası geçim masraflarına (yiyecek, kişisel öğeler, eğlence, ev gereçleri), ev masraflarına harcadığını kanıtlar niteliktedir (Riddell ve Wheedon, 2006).

Bu araştırmanın bulgularına benzer bulgular olarak, lisans öğrencileri arasında genel harcama kalıpları, farklı yaşam düzenlemeleri, farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki öğrencileri grupları ve yetişkin öğrenciler arasında öğrenciler arasında önemli farklılıklar olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmaya göre ailelerinden uzakta yaşayan öğrenciler barınma ve geçinme (yiyecek ve faturalar) masraflarına sahiptirler. Toplamda ailelerinden uzakta yaşayan öğrenciler ortalama olarak 787 € aylık harcama yapmaktadırlar. Bu miktar aileleri ile birlikte yaşayan öğrencilerin harcadıklarının iki katıdır. Yine çalışmaya göre harcama kalıplarının coğrafi olarak da farklılık gösterdiği, büyük şehirlerde yaşayanların daha yüksek barınma giderlerinin olduğu sonucunu ifade etmişlerdir (McCoy ve ark. 2009).

Öyle ki yükseköğretim öğrencilerin lisans eğitimi süresince aylık eğitim maliyetleri ve yaşam giderlerine dair yaptıkları harcamalar ve gerçekte ihtiyaç duydukları harcama miktarı incelendiğinde en farklı sonucun eğlence (tiyatro, sinema, sosyal olaylar, vb.) maddesinde ortaya çıktığı söylenebilir. Mevcut durumda öğrencilerin sosyal aktiviteler için 214 TL harcama yapması ama gerçekte 1596 TL harcamayı talep etmeleri oldukça anlamlıdır. Bu duruma, artık yükseköğretim öğrencilerinin bilişsel gelişimleriyle beraber sosyo-kültürel açıdan da gelişimlerine önem vermelerinden kaynaklanmaktadır denilebilir.

Üniversite hayatının akademik olmayan yanlarına yani kulüp ve öğrenci gruplarına katılım da öğrencilerin üzerinde durdukları diğer bir konudur. Bazıları için bu tür aktivitelere katılım bedelleri onları engellemektedir, diğer bir grup ise yarı zamanlı işlerle ve ailelerinden aldıkları harçlıklarla az da olsa bu tür aktivitelere fırsat bulduklarını ifade etmişlerdir.

Diğer taraftan araştırmada yükseköğretim öğrencilerin lisans eğitimi süresince yıllık eğitim maliyetleri ve yaşam giderlerine dair ortalamalar incelendiğinde, öğrencilerin harcamaları ile harcamayı talep ettikleri miktar arasında dikkate değer fark olmadığı tespit edilmiştir. Yine de öğrencilerin mevcut harcanan miktar ile gerçekte talep ettikleri miktar arasında en fazla harcama farkının “kıyafet harcamaları” arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yükseköğrenimleri sürecinde öğrencilerin, ihtiyaçlarını karşılandığı kaynaklar oransal olarak karşılaştırıldığında öğrenciler, ihtiyaçları için gerekli maddi kaynağı çoğunlukla ebeveyn/akrabadan karşıladıklarını ifade etmişlerdir. Diğer taraftan öğrenciler, ebeveyn/akrabadan sonra ihtiyaçları için gerekli gelirleri sağladıkları en önemli kaynak olarak kredi ve burs gelirlerini ifade etmişlerdir. Benzer bulguları Yavuzer vd. (2005) çalışmalarında öğrenci giderlerini karşılamada aileler en önemli kaynak olarak gözüktüğünü ifade ederek, bu durumunda gelir seviyesi düşük ailelerden gelen öğrenciler açısından fırsat eşitliğinin yeterli derecede sağlanamadığını göstermekte olduğu vurgulanmaktadır.

Araştırmada yükseköğretim öğrencilerinin çoğunluğu alışverişlerinde kredi kartı kullanmakta oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin alışverişlerde kredi kartı kullanma oranında giderek yaygınlaştığı da tespit edilmiştir. Ancak kredi kartının kullanılması ile ilgili oransal dağılımlar incelendiğinde “kredi kartı kullanmıyorum” şeklinde görüş bildiren öğrencilerin aksine “kredi kartı kullanıyorum” şeklinde görüş bildiren öğrencilerin oranlarında bir benzerlik olduğu dikkat çekmektedir. Bu oranlar

bize yaklaşık her iki öğrenciden birinde kredi kartı bulunduğunu ve kredi kartı kullanımının yaygınlaşmaya başladığını göstermektedir.

Üniversite öğrencilerinin alt kademe öğrencilerine göre kredi kartı kullanımı konusunda daha sorumluluk taşıyan bir görüntü sergilediklerini söyleyebiliriz. Bu bulguyu destekler nitelikte üniversite öğrencilerinin başlangıçta kredi kartı kullanımını bir risk olarak görmedikleri ve kredi kartı borcunu ödemenin bir takım zorlukları beraberinde getirse de diğer akranlarına göre üniversite öğrencilerinin daha sorumluluk taşıdıkları araştırmalarda ifade edilmektedir (Braunsberger, Lucas ve Roach, 2004; Draut ve Silva, 2004).

Yine öğrencilerin kredi kartları ya aile fertlerinden birine ait ya da bankalar tarafından limitleri sınırlandırılmış kendilerine ait kredi kartları şeklinde kullanılmaktadır. Çünkü öğrenciler başka bankalara ait kredi kartlarını vardır sorusuna olumsuz görüş bildirmişlerdir.

Bakırcı ve ark. (2009) yaptıkları çalışmada öğrencilerin aylık ortalama gelir düzeyleri yükseldikçe kredi kartı kullanma oranların da arttığı bulgusu bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Yine kredi kartı sahibi olan öğrencilerin kredi kartı olmayan öğrencilere göre borçlanma oranları daha yüksektir.

Öğrencilerin finansal bilgilerinin kredi kartı kullanmaya olan etkisi üzerine yapılan bir araştırmada beklenenin aksine finansal bilgisi yüksek olan öğrencilerin daha çok kredi kartı kullandıkları tespit edilmiştir. Yine araştırmada öğrencilerin kredi kartı kullanmalarını sınırlama yerine onları bu konuda bilinçlendirerek bilinçli seçim yapabilmelerine yardımcı olunması gerektiği sonucu ifade edilmektedir (Robb ve Sharpe, 2009).

Öğrenciler kişisel finansmanlarını yönetirlerken bütçelerini güncel tuttuklarını ve genellikle gerçekçi bir şekilde bütçelerini yapılandırdıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuca bağlı olarak öğrencilerin gelir gider dengeleri hakkında bilgi sahibi oldukları tespitini yapabiliriz. En azından bu tespit öğrencilerin gelir gider dengesi için çaba sarf ettiklerini düşündürmektedir. Araştırmada en çarpıcı bulgulardan biri her ne kadar öğrencilerin böyle bir çabaları olsa da öğrencilerden çoğunun kişisel finansman hakkında kurs ve benzeri aktivitelere katılmamış ve tamamen kişisel finansman bilgilerini informal yollardan öğrendiklerini ifade etmiş olmalarıdır.

Bu bulguları destekler nitelikte literatürde yapılan araştırmalarda öğrencilerin kişisel finansal bilgilerinin artırılması ve onların bilinçli seçimler yapmasına yardımcı

olmak için yapılan faaliyetlerin uzun vadede hiçbir etkisinin olmadığı görüşünü savunanlar bulunmaktadır (Mandell, 2006).

Mandell' in (2006) görüşlerinin aksine Bernheim ve ark. (2001) tarafından yapılan araştırmada finansal eğitimin daha sonraki yaşamlarda daha tasarruflu harcama yapma ve finansal bilgilendirmenin daha bilinçli harcamaya etkisinin olduğuna dair kanıtlar olduğu diğer bir ifadeyle finansal bilgilendirme ile tasarruflu harcama yapma arasında güçlü ilişkinin olduğu ileri sürülmektedir.

Yapılan harcamalar konusunda öğrenciler nerelere ne kadar harcama yaptıklarını düzenli olarak kayıt altına aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu tespitten hareketle de en azından öğrencilerin kendilerine göre bir bütçe yapma alışkanlıklarının olduğu çıkarımında bulunulabilir.

Lisans öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun öğrenimleri süresince yerleşke dışında veya yerleşke içinde gelir getirici herhangi bir işte çalışmadıkları ve çalışan öğrencilerinde genellikle yarı zamanlı işlerde (part time) çalışmayı tercih ettikleri saptanmıştır. Yine Pepe (2000) öğrencilerin önemli durumlarında örneğin gelir getirici bir işte çalışma gibi özel durumlarında ailelerinin kararlarının önemli olduğunu ifade etmektedir.

Borç alma konusunda öğrencilerin temkinli olduklarını, mümkün olduğunca da borç alma yolunu tercih etmedikleri tespit edilmiştir. Haliyle **borç yiyen kesesinden yer gereği** öğrenciler şartlar ne olursa olsun borç alma taraftarı olmamaktadırlar. Yine öğrencilerin aylık ortalama harcama miktarları arttıkça borçlanma oranları artarken, aylık ortalama gelir düzeyleri yükseldikçe borçlanma oranları da düşmekte olduğu söylenebilir.

Eğitim öğretim giderleri ve yaşam giderlerini karşıladıktan sonra öğrencilerin birikimlerini güvenli buldukları yerlerde biriktirmeye istekli oldukları söylenebilir. Bu durum özellikle gelir getirici bir işte çalışan öğrenciler için daha ön plandadır. Ayrıca gelir getirici bir işte çalışan öğrenciler gelir getirici bir işte çalışmalarının akademik başarı ve sosyal yaşamlarına olumsuz yansıdığını ifade etmektedirler. Bu olumsuzlukları da öğrenciler gerek eğitim öğretim faaliyetlerine zamanında katılamama, derse geç kalma, gerek diğer arkadaş ve öğretim elemanlarıyla yeteri kadar sosyalleşememe şeklinde ifade etmişlerdir.

Sosyal etkinlikler konusunda öğrencilerin eksik olduklarını ve bu etkinliklere yeteri kadar zaman ayıramadıklarını ifade etmeleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu düzenli olarak sinema ve tiyatroya gitmediklerini ifade etmişlerdir. Gerek

yaşam gerek eğitim giderleri konusunda yeteri kadar geliri olmayan öğrencilerin bu yönlere harcayacak paralarının olmayışı sosyal yönlerden öğrencileri olumsuz etkilemektedir. Bakırcı ve ark. (2009) çalışmalarında öğrencilerin gelir düzeyleri arttıkça sosyal ve kültürel faaliyetlere katılım düzeylerinin de yükseldiğini, ayrıca sosyal ve kültürel faaliyetlere katılma düzeyleri fakültelere göre de farklılık gösterdiğini ifade etmektedirler. Ayrıca gündüz normal öğretim öğrencilerinin sosyal ve kültürel faaliyetlere katılma düzeyi ikinci öğretim öğrencilerinden daha yüksek olduğu bulgusu araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Benzer şekilde erkek öğrencilerin de kızlara göre daha fazla sosyal ve kültürel faaliyetlere katıldıkları da söylenebilir.

Kişisel bakım konusunda öğrenciler ayda en az bir kez kuaföre gittiklerini ifade etmektedirler. Burada dikkati çeken noktanın erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha çok kuaföre gitmekle birlikte kız öğrenciler daha çok özel gün ve gecelerde kuaföre gitmeyi tercih etmektedirler.

Öğrenciler aylık gelirlerinin aylık harcamalarından daha az olduğunu ifade etmektedirler. Olanakları olsa birden fazla kaynaktan burs-kredi almak istediklerini ifade eden öğrenciler, kitap-kırtasiye için yeteri kadar kaynaklarının olduğunu ancak diğer kişisel gereksinimlerini karşılayacak yeteri kadar gelirlerinin olmadığını ifade etmektedirler.

Araştırma da kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre öğrencilerin akademik başarısızlıklarında öğrenim burslarının öğrenim kredisine dönüştürülmesi konusunda daha olumlu düşündükleri tespit edilmiştir. Yine burs ve kredi başvurularında erkek öğrenciler, başvuru belgelerinin noterden onaylatılmasının gerekli olup olmaması konusunda kız öğrencilere göre noter onayının mutlaka olması gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca erkek öğrenciler başvuru esnasında öğrencilere yöneltilen soruların yeterli olmadığını düşünmektedirler. Bu görüşlerin aksine araştırmada kız öğrencilerin, öğrencilere kredi başvurusunda yöneltilen soruları herkesin doğru bilgilerle doldurması gerektiği konusunda erkek öğrencilere göre daha hassas tutum sergiledikleri tespit edilmiştir.

Araştırmada, Eskişehir Osmangazi Üniversitesinde öğrenim gören lisans öğrencileri diğer üniversitelerde öğrenim gören lisans öğrencilerine göre, burs için ödenen miktarın yeterli olmadığını, başarısızlık durumunda öğrenim burslarının öğrenim kredisine dönüştürülmemesi gerektiğini, öğrencilerin ekonomik durumlarının her yıl değişebileceği göz önünde bulundurularak burslara başvuruların her yıl yenilenmesi gerektiğini ve öğrenim kredilerinin geri ödemelerinde esas olan mevcut iki yıllık süreyi

az bulduklarını ifade etmektedirler. Bu bulgu doğrultusunda Eskişehir’de öğrenim gören öğrencilerin harcamaların diğer üniversite öğrencilerine göre daha fazla olduğu ve harcama alanları itibari ile daha geniş, zengin bir çevreye sahip olduklarını düşündürmektedir.

Afyon Kocatepe Üniversitesi lisans öğrencileri diğer üniversitelerde öğrenim gören öğrencilere göre, öğrenim kredisi ve burslarının öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre değişmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Yine Afyon Kocatepe Üniversitesi öğrencileri diğer üniversitelerde öğrenim gören öğrencilere göre, bursların alınmasında noter onayının mutlaka olması gerektiği, öğrenim kredilerin daha erken sonuçlandırılarak dönem başında hemen ödenmesi gerektiğini, öğrencilere sadece ekonomik durumlara bağlı kalınarak burs verilmemesi gerektiği ve öğrenim bursuna sadece ilk yıl değil her yıl başvuru yapılabilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Gazi Üniversitesinde okuyan öğrenciler diğer üniversitede öğrenim gören öğrencilere göre bursların gerçekten ihtiyacı olan öğrencilere dağıtılmadığını düşünmekle beraber öğrenim kredisi ve burslarının dağıtılmasında adaylara yöneltilen soruların yeterli olduğunu daha yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir.

Bahçeşehir Üniversitesi öğrencileri diğer üniversitede öğrenim gören öğrencilere göre, burs başvurusundaki ölçütlerin yeterli olduğunu, burslarda hiçbir öğrenciye ayrıcalık tanınmaması gerektiğini, bursların adil dağıtılmadığını ve kredi ödemelerinin geri ödemelerin düzenli takip edilmediğini daha kuvvetle desteklemektedirler. Yine burs ve kredi başvuru evraklarının yeterince incelenmediğini, kredilerin geri ödemeli verilmesini doğru bulmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan Bahçeşehir Üniversitesi öğrencileri diğer üniversite öğrencilerine göre öğrenim kredisi için ödenen miktarı yeterli bulduklarını ve kredilerin geri ödeme riskini göze aldıklarını daha çok benimsemektedirler.

Araştırmada birinci sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin diğer sınıflardaki öğrencilere göre katkı kredisinin geri ödenmesinin düzenli takip edilmediğini yönünde görüş bildirmeleri anlamlıdır. Burada birinci sınıf öğrencilerinin katkı kredisi kullanmadıklarından katkı kredisi hakkında bilgileri olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Yine birinci sınıf öğrencileri diğer sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre öğrenim kredilerinin geri ödenmesinde belirlenen iki yıllık süreyi az bulmaktadırlar. Bu noktada birinci sınıf öğrencilerinin üniversiteyi bitirdiklerinde hemen iş bulma noktasında kaygı taşıdıklarını söylenebilir.

İkinci sınıfta öğrenim görmekte olan öğrenciler diğer sınıflardaki öğrencilere göre öğrenim kredisine hakkında daha ayrıntılı düşündükleri ve bilgi sahibi oldukları düşüncesini ortaya çıkaran sonuçlara ulaşıldığını söylemek mümkündür. İkinci sınıf öğrencileri öğrenci kredilerinde daha bilinçli başvuru yaptıklarını, geri ödemelerin düzenli takip edildiğini ve öğrenim kredilerin dönemin ortasında verilmeye başlanmasının uygun olmadığı yönündeki görüşleri diğer sınıf öğrencilerine göre daha çok katıldıkları görüşleridir.

Üçüncü sınıf öğrencileri ise diğer sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilere göre deneyimlerine bağlı olarak bursların adil dağıtılmadığını düşünmektedirler. Bu kanılarında belki de çevresinde gördükleri ve yaşananları değerlendirildiklerinde öğrenim bursu alan arkadaşları arasında bir eşitsizlik sezinlediklerinden kaynaklanıyor olabilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri fakültelere göre ise Fen Edebiyat Fakültesinde öğrenimlerini sürdürmekte olan öğrencilerin diğer fakülte öğrencilerine göre öğrenim kredisine başvurularını daha bilinçsiz bir şekilde yaptıkları söylenebilir. Yine Fen Edebiyat Fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin öğrenciliklerin ilk yıllarında burs alamayıp öğrenim kredisine aldıklarında öğrenimlerinin sonraki yıllarında yine mevcut durumlarının değişebileceğinden hareketle öğrenim bursuna başvuru haklarının olmasını daha çok istemektedirler.

Eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin diğer fakülte öğrencilerine göre özellikle öğrenim kredisine başvurularda adaylara yöneltilen soruların herkes tarafından doğru bilgilerle doldurulmadığına olan inançlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mühendislik fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerinin diğer fakültelerde öğrenim görmekte olan öğrencilere göre öğrenim bursu için adaylara yöneltilen soruların yeterli olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir.

Öğrencilerin ailelerinin ikamet ettiği yere göre burslar ve krediler hakkındaki görüşleri değerlendirildiğinde aileleri belde ve köylerde ikamet eden ailelerin öğrencilerinin diğer yerleşim yerlerinde ikamet eden ailelerin öğrencilerine göre özellikle başarısızlık durumunda öğrenim burslarının krediye dönüştürülmesini doğru bulmadıkları ve bunu istemedikleri tespit edilmiştir. Aileleri ilçelerde ikamet eden öğrenciler ise bursların adil dağıtılmadığı noktasındaki inançları diğer ikamet yerlerinde oturan ailelerin öğrencilerine göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aileleri illerde ikamet eden öğrenciler ise verilen bursların miktarının öğrenim görülen bölümlere göre farklı olması gerektiğini ifade etmektedirler. Aileleri büyükşehirlerde ikamet eden

öğrenciler öğrenim kredilerinin geri ödemeli verilmesini doğru bulmazlarken yinede öğrenim kredisi aldıklarını ve geri ödeme riskini de baştan kabul etiklerini ifade etmektedirler.

Öğrencilerin ailelerinin ikamet ettiği yere göre burslar ve krediler hakkındaki görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde Özel (2006); Kılınç, Gökdemir (2000); Çitil ve ark.. (2006) ; Çevik ve Yiğit (2009); Yiğit, Esenay ve Derebent (2007); Keskin, Koraltan ve Öztürk (2010); Yaylalı vd. (2006); (Pepe 2000); Bakırcı ve ark.. (2009) tarafından yapılan çalışmalarda da benzer bulgulara rastlanmıştır.

Özellikle Bakırcı ve ark.. (2009) çalışmalarında öğrencilerin ailelerin yerleşim birimleri ile burs/kredi olanakları sağlayan kurum ve kuruluşların hizmetlerinden haberdar olma düzeyleri arasında ilişkinin zayıf olması tüm öğrenci gruplarının bu imkânlardan yeterince haberdar olamadığı noktasına dikkat çekmektedirler. Onlara göre, aileleri şehir ve büyük şehirlerde yaşayan öğrencilerin burs/kredi olanakları sağlayan kurum ve kuruluşların hizmetlerinden haberdar olma düzeyleri, aileleri köy, belde ve ilçelerde oturan öğrencilerden daha yüksektir. Bu durum, burs/kredi sağlayan kurum ve kuruluşların öğrencilerin ve/veya öğrenci ailelerinin bu hizmetlerden haberdar olmalarını sağlayacak çeşitli bilgilendirme toplantılarının ve etkinliklerin düzenlemesinin gerekli olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerden üniversitede ilk yıllarında olan öğrenciler, diğer öğrencilere göre bursların dağıtılmasında hiçbir önceliğin olmaması gerektiğini ifade etmektedirler. Ancak bir yıldır üniversiteye devam eden öğrenciler burs miktarının da okunan bölümlere göre değişmemesi gerektiğine inanarak her bölüm öğrencisine burs miktarında eşitlik olması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Üniversiteye iki yıldır devam eden öğrenciler diğer öğrencilere göre kredi başvurularını daha bilinçli yaptıklarını ifade ederken ilk yıllarında olan öğrencilere göre daha bilinçli olduklarını göstermektedirler. Üniversiteye üç yıldır devam eden öğrenciler diğer öğrencilere göre ödenen kredi miktarının yetersizliğini ifade etmektedirler.

Öğrencileri babalarının eğitim durumlarına göre değerlendirdiğimizde babalarının eğitim durumları ilkokul mezunu ve altında olan öğrenciler, burs miktarlarının devam edilen bölümlere göre değişmemesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Yine burslara başvururken belirlenen ölçütler babalarının eğitim durumları ilkokul ve altında olan öğrencilere göre yeterli görülmemekle birlikte burs başvurularında öğrencilere yöneltilen soruların yeterli olmadığını da düşünmedikleri tespit edilmiştir.

Babaları düzensiz işlerde çalışan öğrenciler bursların başarısızlık durumunda kesilmemesi gerektiğini ve krediye dönüştürülmesinin uygun olmayacağını düşünmektedirler. Babaları çiftçilikle uğraşan öğrencilerin kredi miktarının yeterli olmadığı görüşünde oldukları tespit edilmiştir. Öğrencilerin babalarının eğitim durumları yükseldikçe kredilerin geri ödeme riskini göze almalarının arttığı söylenebilir. Babaları kamuda ve özel sektörlerde çalışan öğrencilerin kredilerin geri ödemesinin düzenli takip edildiğini düşündüklerini ve başvuru formunda gerçek beyanların yapılmadığı görüşünü benimsedikleri de tespit edilmiştir.

Öğrencilerin annelerinin ortaokul mezunu olduğu öğrencilerin annelerinin diğer eğitim durumlarına sahip öğrencilere göre kredi ve burslarda önceliğin olmaması, bursların gerçekten ihtiyacı olan öğrencilere verilmediği, bursların adil dağıtılmadığı, verilen burslarla eğitim giderlerini karşılamada sıkıntılar yaşanacağı ve burs ve kredilerin miktarında bölümlere göre farklılık olmaması, eşitlik sağlanması gerektiği daha kuvvetli savunulmaktadır.

Öğrencilerin yaşlarına göre burs ve kredilere yaklaşımları değerlendirildiğinde özellikle diğerlerine göre yetişkin sayılabilecek 23-25 yaş aralığındaki öğrenciler diğer yaşlardaki öğrencilere göre kredi ödemelerinin geri ödemeli verilmemesi gerektiği ve her ne sebep olursa olsun burslarda ve kredilerde bir önceliğin olmaması gerektiği noktasında daha hassas durumda oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Yine öğrencilerin akademik başarılarının göstergesi olan not ortalamalarına göre burs ve kredilere bakış açıları değerlendirildiğinde orta düzeyde (2.00- 2.50) akademik başarıya sahip öğrenciler daha önceden burs alırken sonradan çeşitli nedenlerden dolayı bursları kesinlen öğrencilerin ilerleyen yıllarda tekrar burs alabilmesi gerektiğini düşündükleri tespit edilmiştir. Diğer taraftan öğrencilerin akademik ortalaması ile kredilerin başvurusunda bilinçlilik düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Bulgular genel olarak yorumlarsak yükseköğretim öğrencilerine verilecek finansal yardımın rolünün ve kaynağının ne olacağının açıkça belirlenmesinin gerekliliğini göstermektedir. Öğrencilere verilen yardımın neleri karşılayacağı üzerine ayrıntılı bir şekilde değerlendirme yapıp politikalar geliştirilmesini gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada verilen burs ve kredilerin öğrencilere nasıl bir yaşam standardı sağlaması gerektiği, burs miktarlarının öğrencilerin gruplarına göre (öncelikli öğrenciler, engelliler, vs.) farklılık gösterip göstermemesi gerekliliği vs. konular üzerinde tartışılması gerekmektedir.

Öneriler

Burs ve kredi alan yükseköğretim öğrencilerinin finansal kaynaklarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmanın bulgu ve sonuçlarına göre geliştirilen politika belirleyicilere yönelik, uygulayıcılara yönelik ve araştırmacılara yönelik öneriler aşağıda verilmiştir.

Politika belirleyicilerine yönelik öneriler

- 1) Öğrencilerin aldıkları burs ve kredi miktarları yetersiz görüldüğünden öğrencilerin burs ve kredi miktarları eğitim-öğretim ve diğer yaşamsal giderleri karşılayabilecek nitelikte asgari ücretle eşitlenmelidir. Bu konuda gerekli yasal düzenlemeler yapılabilir.
- 2) Öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için aldıkları öğrenim kredilerini geri ödeme riskini almak istemediklerinden öğrencilere verilen öğrenim kredileri geri ödemesiz olarak verilebilir.
- 3) Öğrencilerin öğrenimlerini sürdürdükleri bölgelerde ulaşım, barınma, haberleşme vb. gibi konularda ayrıntılı araştırmalar yapılarak öğrenciler için bu noktada gerekli kolaylıklar sağlanmalıdır. Kredi yurtların her bölgede barınma kapasitesi artırılmalı ve kısa sürede tamamlanmalıdır. Ayrıca, konut sektörü açısından her şehirde öğrencilerin kalabileceği stüdyo tipi daireler, pansiyonlar gibi çeşitli konaklama alternatifleri oluşturulabilir.
- 4) Burs ve kredi miktarları okunulan şehir, bölüm veya fakülte bazında öğrencilerin eğitim öğretim ve diğer yaşam gider maliyetleri dikkate alınarak çeşitlendirilmelidir.
- 5) Burslar ve krediler, kişisel finansman yönetimi ile ilgili ortaöğretim , yükseköğretim kurumlarında zorunlu/seçmeli dersler okutulmalı ve öğrenciler bu konularda daha bilinçlendirilmelidir.

Uygulayıcılara yönelik öneriler

- 1) Öğrenim burslarına başvurularda kurum (KYK), diğer kurumlarla koordineli çalışarak öğrenciler hakkında veri toplama yollarını geliştirmelidir. Çünkü bu sorunların çözümü için tek bir kurum ve kuruluşun tedbirler alması yeterli olamaz. Kurumlar gençlerin sorunlarının farkına varmalı ve bu sorunların çözümü için kendilerini sorumlu hissetmeli, diğer kurumlarla koordineli bir biçimde çalışmalıdır.

- 2) Burslar ve krediler dağıtılırken burs ve krediye gerçekten ihtiyacı olan öğrenciler tespit edilmeli, öğrenciler hakkında elde edilen veriler ışığında dağıtımlarda adil davranılmalıdır.
- 3) Öğrencilerin akademik başarısızlık durumlarında bursları kesilmeyerek alternatif caydırıcılık yöntemleri kullanılabilir. Örneğin öğrencilerin akademik başarısızlık durumunda burs miktarı azaltılıp, akademik başarı durumunda ise burs miktarı artırma yöntemi tercih edilebilir.
- 4) Kredi ve burslar hakkında öğrenciler ve aileleri başvuru esnasında daha çok bilinçlendirilmeli, burs ve kredilerin öğrenciler açısından avantaj ve dezavantajları hakkında bilgilencmeleri sağlanmalıdır.
- 5) Yükseköğretim öğrencileri, aileleri ve ilgilileri için burs ve kredi sitemlerinin tanıtılmasına yönelik seminerler, bilgilendirme toplantıları yapılmalıdır.
- 6) Öğrenciler burs için gerekli belgelerin, kurum (KYK) tarafından yeterince incelenmediğini düşünmektedirler. Burs veren kurum/kurumlar, ihtiyacı olan kişileri belirlerken daha sistemli bir yapı ile kontrol mekanizması oluşturmalı, evrakların resmi makamlardan onay alıp almamasına dikkat edilmelidir.
- 7) Öğrenciler başvuru sırasında burs-kredi almak için belirlenen ölçütleri yetersiz gördüklerinden hareketle, burs verilirken dikkate alınan bu ölçütler artırılmalı ve değerlendirmelerin neye göre yapıldığı hakkında adaylar bilgilendirilerek şeffaflık sağlanmalıdır.
- 8) Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü her yıl burs ve kredi dağıtım sisteminde daha şeffaf bir tutum sergilemeli ve hangi öğrenciye burs hangi öğrenciye kredi verildiği noktasında yazılı ve görsel basın vs. iletişim araçlarıyla öğrenciler bilgilendirilmelidir. Böylece burs ve kredi alan öğrencilerin kafalarındaki eşitlik ve adalet şüphelerinin ortadan kalkması sağlanacaktır.

Araştırmacılara yönelik öneriler

- 1) Bu araştırma yükseköğretim öğrencilerinin finansman kaynaklarına ilişkin görüşlerine odaklandığından, çalışmada sunulan tutum ve algılar çalışma grubundaki öğrencilerin bakış açılarıyla sınırlı kalmıştır. Bununla birlikte, burs ve kredilere ilişkin yükseköğretim kurumlarının yöneticileri, öğretim üyeleri, ebeveynleri ve çalışanları gibi tüm paydaşların katılımının olduğu daha geniş çaplı araştırmalar yapılabilir.

- 2) Bu çalışma, öğrenci burs ve kredi sistemi özel alanlarında, öğrenci beklentilerini daha iyi anlama ve derinlemesine sorgulama adına bu alanda araştırma yapmak için nitelikli bir yaklaşım uygulayarak da çoğaltılabilir.
- 3) Bu alandaki birkaç konu daha fazla araştırma gerektirir. Özellikle gelecek araştırma, burs ve kredilerin dağıtıcısı konumunda olan Kredi Yurtlar Kurumun bütçesi ile beraber ne kadar öğrenciye burs-kredi verildiği ve ne kadar alınan kredilerden geri ödeme yapıldığının incelemesiyle başlamalıdır. Böyle bir araştırma sonucunda daha farklı burs ve kredi dağıtılmasına yönelik modeller tespit edilebilir.

Kaynaklar

- Adem, M. (1993). *Ulusal eğitim politikamız ve finansmanı*. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Yayınları.
- Afşar, M. (2009). Türkiye’de eğitim yatırımları ve ekonomik büyüme ilişkisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 85-98.
- Akgün, N., & Yıldız, K. (1998). *Eğitim ekonomisi üzerine seçme yazılar*. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yayınları.
- Albrecht, D., & Ziderman, A. (1992). Financing universities in developing countries. *The World Bank, PHREE Background Paper Series*, Document No: PHREE 92/61, August.
- Albrecht, D., & Ziderman, A. (1991). Deferred cost recovery for higher education: Student loan programs in developing countries. *World Bank Discussion Papers*, Washington, DC: The World Bank.
- Altay, A., & Pazarlıoğlu, M.V. (2007). Uluslararası rekabet gücünde beşeri sermaye: Ekonometrik yaklaşım. *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*, 12(9), 96-108.
- Anderson, G. (1990). *Fundamentals of educational research*. Bristol: The Falmer Press.
- Atık, H. (2006). *Beşeri sermaye, dış ticaret ve ekonomik büyüme (1.Baskı)*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Ay, A., & Yardımcı, P. (2008). Türkiye’de beşeri sermaye birikimine dayalı ak tipi içsel ekonomik büyümenin var modeli ile analizi (1950-2000). *Maliye Dergisi*, 155, 39-54.
- Bakırcı, F., Şentürk, İ., Sadakoğlu, H., Aslan, E., & Aytekin, B.S. (2009). Üniversite öğrencileri gelir ve harcama ilişkisi. *TUBİTAK*, Proje No: 106K309. Tokat.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler (4. Baskı)*. Ankara: Pegem.
- Balcı, İ. B., & Arslan, İ. (20-22 Şubat 2008). Türkiye’de genç işsizliği, eğitim ve büyüme ilişkisi (1988-2008). 2. *Ulusal İktisat Kongresi*, İzmir.
- Barro, R. J., & J. W. Lee. (1993). International comparisons of educational attainment. *NBER Working Paper Series*, No: 4349, 1-31.
- Barro, R. J., & J. W., Lee. (2001). International data on educational attainment updates and implications. *Oxford Economic Papers*, 53(3), 541-563.

- Barro, R. J. (1991). Economic growth in a cross section of countries. *Quarterly Journal of Economics*, 106(2), 407-444.
- Barro, R. J. (1994). Recent research on economic growth. *NBER Reporter*, 6-11.
- Barro, R. J. (1998). Human capital and growth in cross-country regressions. *Harvard University Press, Manuscript*, 1-46.
- Bartolo, A. D. (22-23 October 1999). Human capital estimation through structural equation models with some categorical observed variables. *Prepared for the International Workshop on Correlated Data: Estimating Function Approach, Trieste- Italy*.
- Becker, G. S. (1993). *Human capital: A theoretical and empirical analysis with special reference to education* (3rd ed.). Chicago: The University of Chicago Press.
- Becker, G.S., & N., Tmes. (1976). Child endowments and the quantity and quality of children. *NBER Working Papers, Paper No: 123*.
- Becker, G.S. (1974). A theory of social interactions. *The Journal of Political Economy*, 82(6), 1063-1093.
- Becker, G.S. (1985). Human capital, effort, and the sexual division of labor. *Journal of Labor Economics*, 3(1), Part 2: Trends in Women's Work, Education, and Family Building, 33-58.
- Becker, G.S. , K.M. Murphy & R. Tamura, (1990). Human capital, fertility economic growth. *The Journal of Political Economy*, 98(5), Part 2: The Problem of Development: A Conference of the Institute for the Study of Free Enterprise Systems, 12-37.
- Becker, G.S., & Tmes, N. (1986). Human capital and the rise and the fall of families. *The Journal of Political Economy*, 4(3), Part 2: The Family and the Distribution of Economics Rewards, 1-39.
- Berber, Ş. (1999). Beşeri sermaye ve iktisadi kalkınma. *Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 2 (1), 361-375.
- Bernheim, B. D., Garrett, D. M., & Maki, D. M. (2001). Education and saving: The long-term effects of high school financial curriculum mandates. *Journal of Public Economics*, 80 (3), 435-465.
- Beşkaya, A., Savaş, B., & Şamiloğlu, F. (2010). The impact of education on economic growth in Turkey. *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 153(3), 43-62.
- Blaug, M. (1985). Where are we now in the economics of education? *Economics of Education Review*. 4(1), 17-28.

- Blaug, M. (1992). *Where are we now in the economics of education - the economic value of education. The International Library of Critical Writing in Economics (17th Ed.)*, England: Edward Elgar Publishing Limited.
- Bosanquet, M. (1987). Internal labor markets and education. G. Psharapoulos (Ed.), in *Economics of education research and studies (pp.164-166)*, The World Bank, Washington D.C.: Pergamon Press.
- Braunsberger, K., Lucas, L. A., & Roach, D. (2004). The effectiveness of credit-card regulation for vulnerable consumers. *Journal of Services Marketing*, 18(5), 358-370.
- Brempong, K. G., & Wilson, M. (2003). Health human capital and economic growth in sub-saharan african and OECD countries. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 44(2), 296-320.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, G., & Demirel, F. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri*. Ankara: Pegem.
- Carnoy, M. (1983). *Economics and education*. In Encyclopedia of Educational Research. Second Edition (Oxford, U.K.: Pergamon). 519-529.
- Chen, H., & Volpe, R. P. (1998). An analysis of personal financial literacy among college students. *Financial Service Review*, 7(2), 22.
- Cheng, B.S., & R.C. Hsu. (1997). Human capital and economic growth in Japan: An application of time series analysis. *Applied Economic Letters*, 4(6), 393-395.
- Cohn, E., & G.Geske, T. (1989). *The economics of education*. Oxford: Pergamon Press.
- Creswell, J.W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches (2nd ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Çağlar, A. (1996). *Yükseköğretim gençliğinin sorunları: Marmara Üniversitesi örneği*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, No:554.
- Çakmak, E., & Gümüş, S. (2005). Türkiye’de beşeri sermaye ve ekonomik büyüme: Ekonometrik bir analiz (1960 - 2002). *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 60(1), 59-72.
- Çalışkan, Ş, Karabacak, M., & Meçik, O. (2013). Türkiye’de eğitim-ekonomik büyüme ilişkisi: 1923-2011. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(21), 29-48.
- Çetinbaş, H., & Başel, H. (1999). Eğitimin istihdam ve verimliliğe etkisi. *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 5, 102-120.

- Çevik, O., & Yiğit S. (2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin profillerinin belirlenmesi- Amasya Üniversitesi örneği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, (1), 89-106.
- Çitil M., İspir E., Söğüt Ö., & Büyükkasap E. (2006). Fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin profilleri ve başarılarını etkilediğine inandıkları faktörler: KSÜ Örneği. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 69- 81.
- Çolak, M. (2010). Eğitim ve beşeri sermayenin kalkınma üzerine etkisi. *Kamu-İş-İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 11(3), 109-125.
- David, P. A. (2001). *Knowledge, capabilities and human capital formation in economic growth*. New Zealand: A Research Report for the New Zealand Treasury.
- Demaine, J. (1981). *Contemporary theories in the sociology of education*. London: Macmillan Press.
- Denison, E.F. (1962). The sources of economic growth in the united states and alternatives before us. *Committe for Economic Development, Supplemantary Paper No.13*, New York.
- Denison, E.F. (1962b). Education, economic growth and gaps in information. *The Journal of Political Economy*, 70(5), Part: 2, 124-128.
- Devecioğlu, S., & Sarıkaya, M. (2006). Sporcu öğrencilerin sosyo-ekonomik değişkenler ışığında profillerinin belirlenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 301-314.
- Doğan, N., & Özdamar, K. (2003). CHAID analizi ve aile planlaması ile ilgili bir uygulama. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 5(23), 392-397.
- Doğan, S., & Şanlı B. (2003). İktisadi kalkınmada beşeri sermaye. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Yayınları*, 8(1), 173-196.
- Doğrul, N. (2009). Gelir seviyeleri farklı illerde eğitimin ekonomik büyümeye etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 259-267.
- Draut, T., & Silva, J. (2004). *Generation broke: Growth of debt among young Americans*. New York: Demos.
- Eicher J.C.T., & Chevillier. (1992). Rethinking the financing of post-compulsory education. *Higher Education in Europe*. UNESCO, 17(1), 445-519.
- Ergen, H. (1999). Türkiye’de eğitimin ekonomik büyümeye katkısı. *Ekonomik Yaklaşım*, 10(35), 21-56.
- Ergen, Z. (2006). Yükseköğretim karma malının niteliği ve finansmanı üzerine. *Sosyo-Ekonomi Dergisi*, Ocak-Haziran, 11-24.

- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Eser, K., & Ekiz G.Ç. (2009). Beşeri sermayenin ekonomik gelişme üzerine etkileri: Dünya deneyimi ve Türkiye üzerine gözlemler. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(2), 41-56.
- Goodwin, Neva R.(2003). Five kinds of capital: useful concepts for sustainable development. *Global Development and Environment Institute Working Paper*, no. 03-07.
- Gökçen, B. (2006). *Beşeri sermayenin iktisadi gelişmedeki rolü ve önemi: adana iline ilişkin bir uygulama* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Grammy, A.P., & Assane D. (1996). New evidence on the effect of human capital on economic growth. *Applied Economic Letters*, 4, 121-125.
- Griliches, Z. (1997). Education, human capital, and growth: A personal perspective. *Journal of Labor Economics*, 15(1), 330-344.
- Gümüş, E., & Şişman, M. (2012). *Eğitim ekonomisi ve planlaması*. Ankara: Pegem.
- Han, E., & Kaya, A.A. (2006). *Kalkınma ekonomisi-teori ve politika (5. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hinchliffe, G.K. (1987). (Ed.G.Psacharopoulos). Education and the labor market. *Economics of Education Research and Studies*, Oxford: Pergamon Press, 141-146.
- Hirt, J. B., & Nick, H. (1999). How students manage money: Some development implications. *NASPA Journal*, 37, 349-360.
- Hogendorn, J. S. (1996). *Economic development* (3rd ed.). New York: Harper Collins College Publishers.
- İkiz, M. (2008). *Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'nda hizmet kalitesi ve müşteri tatmin düzeyinin ölçülmesi: Edirne Selimiye öğrenci yurdu müdürlüğü örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- İnci, A.G. (2009). *İçsel büyüme modeli çerçevesinde Türkiye'de beşeri sermayenin ekonomik büyümeyle ilişkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- İpçioğlu, İ., & Şahin, F. (2012). Örgüt kültürü ve entelektüel sermaye ilişkisinin incelenmesine yönelik bir araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 153-165.

- Jackson, B. L., & Pogue, J. M. (1983). Determining a student expense budget: What costs students incur in higher education. *The Journal of Student Financial Aid*, 13, 16-20.
- Johnstone, D. B. (1986). *Sharing the costs of college: Student financial assistance in the U.S., U.K., Federal Republic of Germany, France and Sweden*. New York: College Board.
- Johnstone, D. B. (2004a). Cost-sharing and equity in higher education: implications of income contingent loans. In Alberto Amaral, et. al. (Eds.), in *Markets in Higher Education. Rhetoric or Reality*. (pp. 37-60). Dordrecht, the Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Johnstone, D. B., & Marcucci, P. (2009). *Student loans in international context: A primer*. Buffalo, NY: Comparative Education Center, State University of New York at Buffalo.
- Johnstone, D. B. (1989). *The costs of higher education: An essay on the comparative financing of universities*. Buffalo, NY: Comparative Education Center, State University of New York at Buffalo.
- Johnstone, D. B. (2004b). The applicability of income contingent loans in developing and transitional countries. *Journal of Educational Planning and Administration*, 18(2), 159-174.
- Johnstone, D. B. (2006a). Higher education accessibility and financial viability: The role of student loans. In J. Tres, & F. L. Segrera (Eds.), in *Higher Education in the World 2006: The Financing of Universities*. (pp. 84-101). Suffolk, UK: Global University Network for Innovation.
- Johnstone, D. B. (2006c). Cost-sharing and the cost-effectiveness of grants and loan subsidies to higher education. In P.N. Teixeira, D.B. Johnstone, M. J. Rosa, & H. Vossensteyn (Eds.), *Cost-Sharing and Accessibility in Western Higher Education: A Fairer Deal?* (pp. 51-78). Dordrecht The Netherlands: Springer, 2006.
- Johnstone, D. B. (2006d). *Higher educational cost sharing and student financial assistance in Japan: Policy options in international context*. Buffalo: International Comparative Higher Education finance and Accessibility Project, Center for Comparative and Global Studies in Education, University at Buffalo.

- Johnstone, D. Bruce. (2006b). *Financing higher education: Cost-sharing in international perspective*. Boston: Boston College Center for International Higher Education.
- Jones, C. I. (25-27 June 1996). Human capital, ideas, and economic growth. *International Economic Seminar on Finance, Research, Education and Growth*, Rome.
- Jorgenson, D.W., & Griliches, Z. (1972). Issues in growth accounting, a reply to E. F. Denison. *Survey of Current Business*, 52, 65-94.
- Jun, A., & Colyar J. (2002). Parental guidance suggested: Family involvement in college preparation programs. In W. G. Tierney, & L. S. Hagedorn (Eds.), *Increasing access to college: Extending possibilities for all students* (pp. 195-215). Albany, New York: State University of New York Press.
- Kar, M., & Ağır, H. (2003). Türkiye’de beşeri sermaye ve ekonomik büyüme: Nedensellik testi. *II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı*, İzmir, 181-190.
- Kar, M., & Taban, S. (2003). Kamu harcama çeşitlerinin ekonomik büyüme üzerine etkileri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 58(3), 145-169.
- Karagül M. (2002). *Beşeri sermayenin iktisadi gelişmedeki rolü ve Türkiye boyutu*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.
- Karagül M. (2003). Beşeri sermayenin ekonomik büyümeyle ilişkisi ve etkin kullanımı. *Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 5, 79-90.
- Karagül M. (2012). *Sosyal sermaye: kapitalizmin kör noktası*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karataş, M., & Çankaya, E. (2010). İktisadi kalkınma sürecinde beşeri sermayeye ilişkin bir inceleme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 29-55.
- Karataş, S. (2011). Yükseköğretim öğrencilerinin Kredi ve Yurtlar Kurumu’nda hizmet kalitesi ve memnuniyetleri üzerine görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(5), 185-200.
- Kaşlı, M., & Serel, A. (2008). Üniversite öğrenci harcamalarının analizi ve bölge ekonomilerine katkılarını belirlemeye yönelik bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 15(2), 99-113.
- Kaya, Ayten A. (2004). İçsel büyüme kuramları. İçinde E. Kutlu (Ed.), *İktisadi Kalkınma ve Büyüme* (ss. 291-307), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayın No. 1575.

- Kaya, Y. K. (1993). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Set Ofset Matbaacılık.
- Keskin, N., Koraltan A., & Öztürk Ö. (21-22 Ekim 2010). Pamukkale Üniversitesi Buldan MYO öğrenci profili. *MYO-ÖS 2010 Ulusal Meslek Yüksekokulları Öğrenci Sempozyumu*, Düzce.
- Kılınç, F., & Gökdemir, K., (26-27 Mayıs 2000). D.P.Ü. Beden eğitimi ve spor bölümü sınavlarına katılan adayların sosyo-ekonomik yapılarının incelenmesi. *Gazi Ün. Bed. Eğt. Spor. Yük. Ok. 1. Spor. Bilimleri Kongresi*, Ankara.
- Kıraçlar, F. (2005). *Ekonomik büyüme modellerinde beşeri sermaye: İçsel büyüme modelinin analizi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Lucas, R. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics*, 22, 3-42.
- Mandell, L. (2006). Financial literacy: If it's so important, why isn't it improving? *Networks Financial Institute Policy Brief*, No. 2006-PB-08.
- Mankiw, G.N., Romer, D., & D.N. Weil. (1992). A contribution to the empirics of economic growth. *Quarterly Journal of Economics*, 107, 407-437.
- Mayer, D. (2001). The long-term impact of health on economic growth in latin Amerika. *World Development*, 29(6), 1025-1033.
- Mc Coy S., Calvert E., Smyth E., & Darmody M. (2009). *Study on the costs of participation. The National Office for Equity of Access to Higher Education, Higher Education Authority*, ISBN 1-905135-31-9, Dublin.
- Mc Donald, S., & Roberts, J.(2002). Growth and multiple forms of human capital in an augmented Solow model: A panel data investigation. *Economics Letters, Elsevier*, 74(2), 271-276.
- McNabb, R. (1987). Labor market theories and education. In G. Psacharopoulos (Ed.), *Economics of Education Research and Studies* (pp. 157-163). Oxford: Pergamon Press.
- Mertens, D. (1998). *Research methods in education and psychology*. New York: SAGE Publications.
- Mortenson, T. G. (1989). Attitudes toward educational loans. *The Journal of Student Financial Aid*, 19(3), 38-51.
- Nafziger, E. W. (1997). *The economics of developing countries*. Upple Saddle River, NJ: Prentice Hall

- Nartgün, Ş.,S., & Yüksel E. (2009). Ahi Evran Üniversitesi Kaman Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin belirlenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2) 1-18.
- Neri, F. (2001). Schooling quality and economic growth. *University of Wollongong, Working Paper: 01-06-2001*.
- OECD (2012), *Education at a glance 2012: OECD Indicators*, OECD Publishing..
- Oğuzkan, T. (1987). Boğaziçi öğrencilerinin sorunları üzerine bir anket uygulaması. *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*,5,12.
- Özel A. (2006). Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 317-336.
- Öztürk, N. (2005). İktisadi kalkınmada eğitimin rolü. *Sosyo-Ekonomi*, Ocak-Haziran 2005-1, 27-44.
- Parasız, D. (1996). *Makro ekonomi teori ve politika*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Pepe, H., (2000). *Spor yapan ve yapmayan bayanların sosyo ekonomik seviyelerinin araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Psacharopoulos, G., & Woodhall M. (1985). *Education for development: An analysis of investment choices*. Washington: World Bank Press.
- Psacharopoulos, G., & H. A. Patrinos, (2002). Returns to invesment in education: a further update. *World Bank Policy Research Working Paper*, No:2881, 1-28.
- Psacharopoulos, G. (1995). The profitability of invesment in education: Concepts and methods. *Human Capital Development and Operations Policy, HCO Working Papers*.
- Rebelo, S. (1991). Long-run policy analysis and long-run growth. *Journal of Political Economy*, 99(3), 500-521.
- Riddell, S., & E. Weedon (2006). What counts as a reasonable adjustment? Dyslexic students and the concept of fair assessment. *International Studies in Sociology of Education*, 16(1), 57-73.
- Rima, Ingrid H. (1981). *Labour markets wages and employment*. New York: W. W. Norton and Company.
- Robb, C. A., & Sharpe, D. L. (2009). Effect of personal financial knowledge on college students' credit card behavior. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1), 25-40.

- Romer, P.M. (1986). Increasing returns and long run growth. *Journal of Political Economy*, 94(5), 1002-1037.
- Romer, P.M. (1990). Endogenous technical change. *Journal of Political Economy*, 98(5), Part 2: *The Problem of Development: A Conference of The Institute for the Study of Free Enterprise Systems*, 71-102.
- Roueche, J. E., & Roueche, S. D. (1993). *Between a rock and a hard place: The at-risk student in the open-door college*. Washington, DC: The Community College Press.
- Rux P. (2003). *Student personal finance and government student loans: A case study of Thailand*. ProQuest Dissertation Theses (PQDT), University of Oregon.
- Sab, R., & S. Smith (2001). Human capital: International evidence. *IMF Working Paper*, 32, 2-33.
- Sandal, E. K., & Karademir, N. (2013). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi coğrafya bölümü öğrencilerinin profili, beklenti ve sorunlarının değerlendirilmesi. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi / KSU Journal of Social Sciences* 10(2), 130-155.
- Saxton, J. (2000). Investment in education: Private and public returns. *Joint Economic Committee United States Congress*, 1-13.
- Saygılı, Ş., & Cihan, C. (2006). Türkiye ekonomisinde beşeri sermaye-verimlilik ilişkisi. *İşletme ve Finans: Türkiye’de Büyüme Sorunsalı ve Gelecek*, 240, 18-35.
- Saygılı, Ş., Cihan C., & Yavan Z. (2005). Human capital and productivity growth: A comparative analysis of Turkey. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 32(2), 489-516.
- Schultz, T. W. (1961). Investment in human capital. *The American Economic Review*, 51, 1-18.
- Schultz, T. W. (1971). *Investment in human capital*. U.S.A.: The Free Press A Division of the Macmillan Company.
- Seçgin, Ö. (2008). *Beşeri sermayede eğitimin rolü: Karaman ilinde bir uygulama* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Serin, N. (1979). *Eğitim ekonomisi*. Ankara: A.Ü Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Solow, R.E. (1994). Perspectives on growth theory. *The Journal of Economic Perspectives*, 8(1), 45-54.

- Şimşek, M., & Kadılar, C. (2010). Türkiye’de beşeri sermaye, ihracat ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin nedensellik analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 11(1), 115-140.
- Şimşek, M. (2006). *Beşeri sermaye ve beyin göçü kapsamında Türkiye*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Taban, S., & Kar, M. (2006). Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme: Nedensellik analizi, 1969-2001. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 159-181.
- Tansel A., & Güngör N.D. (2003) “Brain Drain” from Turkey: Survey evidence of student non-return. *Career Development International*, 8(2), 52-69.
- Tarı, R., Çalışkan, Ş., & Bayraktar, Y. (2006). Kocaeli Üniversitesi öğrencilerinin gelir ve tüketim ilişkisi üzerine ekonometrik bir inceleme. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 168-179.
- Teixeira, A. (2002). On the link between human capital and firm performance: A theoretical and empirical survey. *FEP Working Paper No.121*, November, Portugal.
- Telatar, O. M., & Terzi, H. (2010). Nüfus ve eğitimin ekonomik büyümeye etkisi: Türkiye üzerine bir inceleme. *Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 24(2), 197-214.
- Tepecik, F. (2000). *Beşeri sermaye teorisi ve Eskişehir’de bireysel ücret gelirleri arasında farklılıklar* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Tilak, J. (1993). Financing higher education in India: Principles, practice and policy Issues. *Higher Education*, 26, 43-61.
- Tunç, B. (2011). Yükseköğretimde teknik eğitim fakültesi tercihinin sosyo-ekonomik kökenlerine ilişkin bir inceleme: Tarsus Teknik Eğitim Fakültesi örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 1929-1948.
- Tunç, M. (1993). Türkiye’de eğitimin ekonomik kalkınmaya etkisi. *9 Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(2), 1-32.
- Tural, N. (2002). *Eğitim finansmanı*. Ankara: Anı Yayınları.
- Tural, N. (1995). Çeşitli ülkelerde yükseköğretimin parasal kaynakları. *Eğitim Yönetimi*, 1(2), 293.
- Tural, N. (1995a). Yükseköğretimde öğrenciye yönelik parasal yardımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 28(1), 68-79.
- Tural, N. (1996). Türkiye’de kamu öğrenim kredileri ve bursları. *Ankara Üniversitesi*

- Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 29(1), 49-61.
- Türker, R. (2003). Yükseköğretimde kalite. *Üniversite ve Toplum-Bilim Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 3(4), 11-16.
- Türkmen, F. (2002). Eğitimin ekonomik ve sosyal faydaları ve Türkiye’de eğitim ekonomik büyüme ilişkisinin araştırılması. *DPT-Uzmanlık Tezleri*, Yayın No: DPT:2655, Ankara.
- Uyanık, Y. (1999). Dualist (ikili) işgücü piyasası teorisi, *G.Ü. İ.İ.B.F Dergisi*, 3(99), 1-8.
- Ünal, I. (1991). İşgücü piyasalarında eğitimsel niteliklerin rolü. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(2), 747-764.
- Ünal, I. (1995). Yükseköğretimde finansman sorununun nitelik ve istihdam sorunlarıyla etkileşimi. *Eğitim Yönetimi*, 1(3), 308.
- Varsak, S. (2008). *Beşeri sermayenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: 1970-2006 Türkiye örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Webber, D.J. (2002). Policies to stimulate growth: Should we invest in health or education? *Applied Economics*, 34(13), 1633-1643.
- Whitehead, A. K. (1981). Screening and education: A theoretical and empirical survey. *British Review of Economic Issues*, 3(8), 44-62.
- Winn, S., & Stevenson, R. (1997). Student loans: Are the policy objectives being achieved? *Higher Education Quarterly*, 51(2), 144-163.
- Woodhall, M. (1983). *Student loans as a means of financing higher education: Lessons from international experience*. Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank.
- Woodhall, M. (1987). *"Student Loans", Economics of Education Research and Studies*. Oxford: Pergamon Press.
- Yavuzer H., Meşeci F., Demir İ., & Sertelin Ç. (2005). Günümüz üniversite gençliğinin sorunları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 79-91.
- Yaylalı, M., & Lebe, F. (2011). Beşeri sermaye ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin ampirik analizi. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 30(1), 23-51.
- Yaylalı, M., Oktay E., Özen Ü., Akan, Y., Özer, H., Kızıltan, A., Naralan, A., Doğan, E. M., Özçomak, S., & Aktürk, E. (2006). *Üniversite gençliğinin sosyo-ekonomik profili araştırması*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.

- Yazıcı, E. (2001). *Üniversite gençliği, 2001: Üniversite gençliğinin sosyo-kültürel profili üzerine bir alan araştırması: Gazi Üniversitesi örneği*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K., & D. Kahraman (2003). *Makroekonomi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı*, Yayın No:145.
- Yiğit, R., Esenay F. I., & Derebent E. (2007). Türkiye’de hemşirelik son sınıf öğrencilerinin profili. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, (11)3, 1-12.
- Yumuşak, İ.G., & M. Bilen (2000). Gelir dağılımı- beşeri sermaye ilişkisi ve Türkiye üzerine bir değerlendirme. *K. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 77 -96.
- Yumuşak, İ.G., & Y. Tuna (2002). Kalkınmışlık göstergesi olarak beşeri kalkınma indeksi ve Türkiye üzerine bir değerlendirme. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 52, 1-26.
- Yurtkur. (1993). *Kredi yurtlar kurumu genel müdürlüğü kredi yönetmeliği*. Ankara.
- Yurtkur. (2011). *Kredi yurtlar kurumu genel müdürlüğü 2010-2011 istatistik bülteni*. Ankara.
- Yurtkur. (2012). *Kredi yurtlar kurumu genel müdürlüğü 2012-2013 istatistik bülteni*. Ankara.
- Yurtkur. (2013). *Kredi yurtlar kurumu genel müdürlüğü 2013-2014 istatistik bülteni*. Ankara.
- Yülek, M. A. (1997). İçsel büyüme teorileri, gelişmekte olan ülkeler ve kamu politikaları üzerine. *Hazine Dergisi*, 6, 89-105.
- Ziderman, A., Wiratchai, N., Chantavanich, S., & Limskul, K. (1999). *The student loans scheme in Thailand: A review and recommendations for efficient and equitable functioning of the scheme (TA2996-THA)*. Bangkok.

EK: Kişisel Öğrenci Finansman Belirleme Anketi

Kişisel Öğrenci Finansmanı Ölçeği

Değerli Öğrenci,

Yükseköğretim öğrencilerinin kişisel finansmanlarını anlamaya ve burs/kredi alan yükseköğretim öğrencilerinin profillerini belirlemeye yönelik bu çalışma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yürütmekte olduğum doktora tezi kapsamında bir çalışmadır. Yapacağınız katkılar konuyla ilgili farklı sorunlara sahip yükseköğretim öğrencilerine yönelik bir çözüm modelinin geliştirilmesinde kullanılacaktır. Araştırmanın sonuçları bilimsel araştırma dışında hiçbir amaçla kullanılmayacağından kimlik belirtmenize gerek yoktur. Araştırmayla ilgili sorularınız ve taleplerinizin için skaratas@aku.edu.tr , skaratas07@gmail.com adreslerinden iletişime geçebilirsiniz.

Katkılarınız, ayırdığınız zaman ve ilginiz için çok teşekkür ederim.

Süleyman KARATAŞ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora öğrencisi

I. BÖLÜM DEVLET KREDİLERİ VE BURSLAR

Lütfen düşüncelerinizi <i>en iyi şekilde ifade ettiğini düşündüğünüz</i> her bir ifadenin yanında ayrılan boş alanı aşağıda numaralandırılmış şekilde işaretleyiniz. Benim görüşümü hiç yansıtmıyor: 1 Benim görüşümü az yansıtıyor: 2 Benim görüşümü orta derecede yansıtıyor: 3 Benim görüşümü oldukça yansıtıyor: 4 Benim görüşümü tamamen yansıtıyor:5					
MADDELER	1	2	3	4	5
1. Burs için ödenen aylık miktar yeterli değildir .					
2. Burslar verilirken, sebep ne olursa olsun, bir önceliğin olması doğru değildir .					
3. Burslar gerçekten ihtiyacı olan öğrencilere verilmiyor .					
4. Bursların öğrenci başarısız olduğunda krediye dönüştürülmesini doğru değildir .					
5. Burslar adil dağıtılmıyor .					
6. Katkı kredisinin geri ödemeleri düzenli takip ediliyor .					
7. Kredi başvurumu bilinçli bir şekilde yaptım .					
8. Kredi verilirken öğrenci başvuru evrakları yeterince incelenmiyor .					
9. Kredi için ödenen aylık miktar yeterlidir .					
10. Kredilerin geri ödemeli verilmesini doğru bulmuyorum.					
11. Kredi alırken, geri ödeme riskini göze aldım .					
12. Öğrenim kredisinin geri ödemeleri düzenli takip ediliyor .					
13. Verilen bursların okunan bölümlere göre miktarının değişmesi gerekir.					
14. Sadece ekonomik duruma dayalı burs verilmesi doğru değildir .					
15. Verilen burslarla öğrencilerin eğitim giderleri karşılanamaz .					
16. Daha önceden burs almaya hak kazanan ancak kurum tarafından bursu kesilen öğrenciler sonraki yıllarda tekrar burs almalıdır .					
17. Burs başvurusu istenen ölçütler burs verilecek öğrencilerin belirlenebilmesi için uygundur.					
18. Kredi geri ödemelerinde verilen iki senelik süre uygun değildir .					
19. Burs alırken belgelerin noterden onaylatılması kesinlikle gereklidir.					
20. Burs başvurularda ilk yılında burs çıkmayıp kredi alan öğrenciler sonraki yıllarda burs başvurusunda bulunamaması doğru değildir .					
21. Burslara başvurular öğrencilerin ekonomik durumları değişebileceği için her yıl yenilenmelidir.					
22. Kredilerin dönemin ortasında verilmeye başlanması doğru değildir .					
23. Burs alırken başvuru formunda sorulan sorular yeterlidir.					
24. Kredi alırken başvuru formunda sorulan sorular yeterlidir.					
25. Kredilerin okunan bölümlere (Fen-Sosyal) göre miktarının değişmesi gerekir.					

26. Başarı durumunda kredilerin bursa çevrilmesi doğru değildir.					
27. Kredi başvurusundaki formda soruları herkes doğru bilgilerle dolduruyor.					
28. Kredi başvurusunda anne-babanın onayının alınması gereklidir.					

II. BÖLÜM A: LİSANS EĞİTİMİ SÜRESİNCE EĞİTİM MALİYETLERİ VE YAŞAM GİDERLERİ

Lütfen aşağıdaki her bir madde için, içinde bulunduğumuz akademik yıl boyunca harcadığınız veya harcayacağınızı düşündüğünüz para miktarını ayrılan boş alana yazınız.

Akademik Yıl Giderleri	Türk Lirası (Yıllık)	Talep edilen (ihtiyaç olunan) miktar
29. Kitap ve araç-gereç (Makaleler, ders notları, fotokopi, vb.)		
30. Kurs / okul dışı eğitim (İngilizce, bilgisayar, KPSS, vb.)		
31. Kıyafet (elbise, ayakkabı, laboratuvar, atölye kıyafetleri, vs.)		
32. Diğer kişisel giderler		

Lütfen aşağıdaki her bir madde için, içinde bulunduğumuz ayda harcadığınız veya harcayacağınızı düşündüğünüz para miktarını ayrılan boş alana yazınız.

Aylık Harcama Giderleri	Türk Lirası (aylık)	Talep edilen (ihtiyaç olunan) miktar
33. Ulaşım (Bilet, benzin, vb.)		
34. Kalacak yer ve kalacak yer ile ilgili giderler (Yurt ücreti, kira, su, elektrik, vb.)		
35. Yiyecek ve içecek (Kampüste, evde, yurttta)		
36. Sağlık giderleri		
37. Eğlence (Tiyatro, sinema, sosyal olaylar, vb.)		
38. İletişim (Telefon, kontör, İnternet, vb.)		
39. Diğer kişisel giderler		

B: ÖĞRENCİLERİN İHTİYAÇLARINI KARŞILADIKLARI KAYNAKLAR

Lütfen aşağıdaki her bir gideri karşılarken destek aldığınız kaynağı belirtiniz. Her bir gider için sadece bir tane kaynak seçiniz.

Maddeler	Kişisel Gelir	Ebeveyn / akraba	Özel Burs / Bağış	Kredi / Burs	Diğer Kaynaklar	Kaynak Yok
40. Kitap ve araç-gereç						
41. Kıyafet (Elbise, ayakkabı, laboratuvar, atölye kıyafetleri, vs.)						
42. Ulaşım						
43. Kalacak yer ve kalacak yerle ilgili giderler						
44. Yiyecek ve içecek						
45. Medikal ve sağlık giderleri						
46. Eğlence						
47. İletişim						
48. Diğer kişisel giderler						

III. BÖLÜM KİŞİSEL FİNANSMANIM

Lütfen aşağıdaki her bir madde için kişisel finansmanınızı en iyi ifade eden cevabı işaretleyiniz.

49. Alışveriş için kredi kartı kullanırım.

Hayır ( ) Evet ( )

50. Bütçemi güncel tutarım.

Hayır ( ) Evet ( )

51. Bütçemi gerçekçi tutmam.

Hayır ( ) Evet ( )

52. Her ne olursa olsun kimseden borç almak istemem.

Hayır ( ) Evet ( )

53. Kişisel finansman ile ilgili kurslara katıldım.

Hayır ( ) Evet ( )

54. Birikimlerimi nakit olarak güvenli bulduğum bir yerde saklarım.

Hayır ( ) Evet ( )

55. Bir işte çalışıyor olmam, akademik hayatımı olumsuz etkilemez.

Hayır ( ) Evet ( )

56. Düzenli olarak sinemaya giderim.

Hayır ( ) Evet ( )

57. Düzenli olarak tiyatroya giderim.

Hayır ( ) Evet ( )

58. Alışverişlerim için birden çok farklı bankalara ait kredi kartlarım vardır.

Hayır ( )

Evet, ise kaç bankadan? a) 1 ( ) b) 2 ( ) c) 3 ( ) d) 4 ve üzeri ( )

59. Aylık birikim yaparım.

Hayır ( )

Evet, ise ne kadar? a) 0 – 50 ( ) b) 51 - 100 ( ) c) 101 – 150 ( ) d) 151 – 200 ( ) e) 200 üzeri ( )

60. Ayda en az bir kere kuaföre giderim.

Hayır ( )

Evet, ise ne sıklıkta? a) 1 ( ) b) 2 ( ) c) 3 ( ) d) 4 ve üzeri ( )

61. Harcamalarımı düzenli olarak kayıt altına alırım.

Hayır ( )

Evet, ise ne zamanlar? a) Günlük ( ) b) Haftalık ( ) c) Aylık ( )

62. Para kazanabilmek için kampüs dışında bir işte çalışırım.

Hayır ( ) Evet ( )

63. Harcamalarım için bütçe yapmam.

Hayır ( ) Evet ( )

64. Genellikle, aylık gelirim aylık harcamalarımın daha fazladır.

Hayır ( )

Evet, ise ne kadar? a) 0 – 50 ( ) b) 51 - 100 ( ) c) 101 – 150 ( ) d) 151 – 200 ( ) e) 200 üzeri ( )

65. İmkân verilse de birden fazla burs almak istemem.

Hayır ( ) Evet ( )

66. Kitap ve eğitim giderleri için yeterli miktarda param vardır.

Hayır ( )

Evet, ise ne kadar? a) 0 – 50 ( ) b) 51 - 100 ( ) c) 101 – 150 ( ) d) 151 – 200 ( ) e) 200 ve üzeri ( )

67. Kişisel gereksinimlerimi karşılamak için yeterli miktarda param vardır.

Hayır ( )

Evet, ise ne kadar? a) 0 – 50 ( ) b) 51 - 100 ( ) c) 101 – 150 ( ) d) 151 – 200 ( ) e) 200 ve üzeri ( )

68. Sıklıkla arkadaşlarımdan ya da diğer insanlardan borç alırım.

Hayır ( )

Evet, ise ne kadar? a) 0 – 50 ( ) b) 51 - 100 ( ) c) 101 – 150 ( ) d) 151 – 200 ( ) e) 200 ve üzeri ( )

69. Sosyal hayatım için yeterli miktarda param vardır.

Hayır ( )

Evet, ise ne kadar? a) 0 – 50 ( ) b) 51 - 100 ( ) c) 101 – 150 ( ) d) 151 – 200 ( ) e) 200 ve üzeri ( )

70. Para kazanabilmek için kampüs içinde bir işte çalışırım.

Hayır ( ) Evet ( )

71. Maddi olarak zor durumda kaldığımda, arkadaşlarımdan destek alırım.

Hayır ( )

Evet, ise ne kadar? a) 0 – 50 ( ) b) 51 - 100 ( ) c) 101 – 150 ( ) d) 151 – 200 ( ) e) 200 ve üzeri ( )

72. Maddi olarak zor durumda kaldığımda, ailemden destek alırım.

Hayır ( )

Evet, ise ne kadar? a) 0 – 50 ( ) b) 51 - 100 ( ) c) 101 – 150 ( ) d) 151 – 200 ( ) e) 200 ve üzeri ( )

73. Maddi olarak zor durumda kaldığımda, akrabalarımın destek alırım.

Hayır ( )

Evet, ise ne kadar? a) 0 – 50 ( ) b) 51 - 100 ( ) c) 101 – 150 ( ) d) 151 – 200 ( ) e) 200 ve üzeri ( )

74. Maddi olarak zor durumda kaldığımda, finansal yardım kurumlarından destek alırım.

Hayır ( )

Evet, ise ne kadar? a) 0 – 50 ( ) b) 51 - 100 ( ) c) 101 – 150 ( ) d) 151 – 200 ( ) e) 200 ve üzeri ( )

IV. BÖLÜM DEMOGRAFİK BİLGİLER

75. Hangi üniversitede okuyorsunuz?

- ( ) 1. Afyon Kocatepe Üniversitesi
- ( ) 2. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
- ( ) 3. Gazi Üniversitesi
- ( ) 4. Bahçeşehir Üniversitesi

76. Hangi Fakültede öğrencisiniz?

- ( ) 1. Eğitim Fakültesi
- ( ) 2. Fen Edebiyat Fakültesi
- ( ) 3. İktisadi ve idari Bilimler Fakültesi
- ( ) 4. Mühendislik Fakültesi

77. Kaç yaşındasınız? ..... (Lütfen belirtiniz.)

78. Kaçınıcı sınıf öğrencisisiniz?

- ( ) 1. Birinci Sınıf
- ( ) 2. İkinci Sınıf
- ( ) 3. Üçüncü Sınıf
- ( ) 4. Dördüncü Sınıf

79. Ne kadar zamandır üniversiteye devam ediyorsunuz?

- ( ) 1. Bir yıldır
- ( ) 2. İki yıldır
- ( ) 3. Üç yıldır
- ( ) 4. Dört yıldır
- ( ) 5. Beş yıldır
- ( ) 6. Diğer.....(Lütfen belirtiniz.)

80. Ders tekrarınız (Alttan dersiniz) var mı?

- ( ) 1. Evet
- ( ) 2. Hayır

81. Sınıf tekrarınız var mı?

- ( ) 1. Evet
- ( ) 2. Hayır

82. Üniversite öğreniminde hiç bölüm değiştirdiniz mi?

- ( ) 1. Evet
- ( ) 2. Hayır

83. Öğrenim Türünüz?

- ( ) 1. Normal Öğretim
- ( ) 2. İkinci Öğretim

84. Cinsiyetiniz?

- ( ) 1. Kadın
- ( ) 2. Erkek

85. Ailenizin ikamet ettiği yer?

- ☐ 1. Belde-Köy
☐ 2. Kasaba
☐ 3. İlçe
☐ 4. İl
☐ 5. Büyükşehir

86. Kaç kardeşsiniz? ..... (Lütfen belirtiniz)**87. Babanızın eğitim durumu nedir?**

- ☐ 1. Okuryazar değil
☐ 2. Okuryazar
☐ 3. İlkokul Terk
☐ 4. İlkokul
☐ 5. Ortaokul Terk
☐ 6. Ortaokul
☐ 7. Lise Terk
☐ 8. Lise
☐ 9. Ön lisans Terk
☐ 10. Ön lisans
☐ 11. Üniversite Terk
☐ 12. Üniversite
☐ 13. Lisansüstü

88. Babanızın mesleği nedir?

- ☐ 1. Memur
☐ 2. Kamu işçisi
☐ 3. Özel kesim işçisi
☐ 4. Mevsimlik işçi
☐ 5. Esnaf
☐ 6. Tüccar
☐ 7. Sanayici
☐ 8. Çiftçi
☐ 9 Geçici-Düzensiz işler.
☐ 10. Diğer.....(Lütfen belirtiniz).

89. Annenizin eğitim durumu nedir?

- ☐ 1. Okuryazar değil
☐ 2. Okuryazar
☐ 3. İlkokul Terk
☐ 4. İlkokul
☐ 5. Ortaokul Terk
☐ 6. Ortaokul
☐ 7. Lise Terk
☐ 8. Lise
☐ 9. Ön lisans Terk
☐ 10. Ön lisans
☐ 11. Üniversite Terk
☐ 12. Üniversite
☐ 13. Lisansüstü

90. Annenizin mesleği nedir?

- ☐ 1. Memur
☐ 2. Kamu işçisi
☐ 3. Özel kesim işçisi
☐ 4. Mevsimlik işçi
☐ 5. Esnaf
☐ 6. Tüccar
☐ 7. Sanayici
☐ 8. Çiftçi
☐ 9 Geçici-Düzensiz işler.
☐ 10. Ev hanımı

( ) 11. Diğer.....(Lütfen belirtiniz)

91. Ailenizin bir aylık ortalama geliri ne kadardır? ..... TL. (Lütfen belirtiniz)

Ailenizin düzenli maaş vs. gibi geliri dışında ek geliri var mı? Cevabınız HAYIR ise 94. soruya geçiniz.

( ) 1. Evet

( ) 2. Hayır

92. 92. soruya Cevabınız “EVET” ise Aile ek geliri aylık ortalama ne kadardır? ..... TL. (Lütfen belirtiniz)

93. 92. Soruya cevabınız “EVET” ise aileniz ek geliri nerelerden sağlıyor?

( ) 1. Nakdi yardım (sosyal yardımlaşma vakfı, dernekler, devlet yardımı vs.)

( ) 2. Köyden aynı yardım (kışlık yiyecek-içecek malzemeleri, süt-yoğurt-bulgur-un vs)

( ) 3. Kira

( ) 4. Akrabalardan nakit yardımı

94. Ailenizin oturduğu ev kime ait?

( ) 1. Kira

( ) 2. Kendimize ait

( ) 2. Akrabalarımıza ait (Dayı-Amca- Dede- Teyze vs.)

95. Ailenizin yaşadığı evde sürekli ikamet edenlerin sayısı (siz dâhil) kaç kişidir? ..... (Lütfen yazınız).

96. Para biriktirebiliyor musunuz? Cevabınız HAYIR ise 99. soruya geçiniz.

( ) 1. Evet

( ) 2. Hayır

97. 97. soruya cevabınız “EVET” ise ne kadar para biriktiriyorsunuz?.....TL (Lütfen belirtiniz).

98. Ailenize, kardeşlerinize parasal katkı sağlayabiliyor musunuz?

( ) 1. Evet

( ) 2. Hayır

99. 99. soruya cevabınız “EVET” ise aylık ne kadar katkı sağlıyorsunuz? .....TL (Lütfen belirtiniz).

100. Gelir getirici herhangi bir yerde-işte çalışıyor musunuz? Cevabınız HAYIR ise 103. soruya geçiniz.

( ) 1. Evet

( ) 2. Hayır

101. 101. soruya cevabınız “EVET” ise nasıl çalışıyorsunuz?

( ) 1. Tam zamanlı - Full time

( ) 2. Yarı zamanlı - Part time

( ) 3. Kendi işyerimizde, dükkânımızda

( ) 4. Aileme ait bağ-bahçede

( ) 5. Akrabalarımıza ait bağ bahçede.

( ) Diğer.....(Lütfen belirtiniz).

102.Üniversite öğrenimine devam ederken nerede kalıyorsunuz?

- ( ) 1. Ailemle
 ( ) 2. Evde
 ( ) 3. Akrabalarımınla
 ( ) 4. Devlet yurdunda
 ( ) 5. Özel yurttan
 ( ) 6. Pansiyonda
 ( ) 7. Diğer.....(Lütfen belirtiniz).

103.Kaldığınız yerden kampüse nasıl ulaşıyorsunuz?

- ( ) 1. Yürüyerek
 ( ) 2. Toplu taşımayla
 ( ) 3. Bisikletle
 ( ) 4. Ailemin aracıyla
 ( ) 5. Motosikletle
 ( ) 6. Arabamla
 ( ) 7. Başkalarının aracıyla
 ( ) 8. Diğer.....(Lütfen belirtiniz).

104.Şu anki Genel Akademik not ortalamanız nedir?..... (Lütfen belirtiniz).

105.Bu akademik yıl süresince burs almakta mısınız?

- ( ) 1. Evet alıyorum
 ( ) 2. Geçmişte aldım
 ( ) 3. Hiç almadım

106.Bu akademik yıl süresince öğrenim kredisi almakta mısınız?

- ( ) 1. Evet alıyorum
 ( ) 2. Geçmişte aldım
 ( ) 3. Hiç almadım

107.Bu akademik yıl süresince katkı kredisi almakta mısınız?

- ( ) 1. Evet alıyorum
 ( ) 2. Geçmişte aldım
 ( ) 3. Hiç almadım

108.Bursları/ Öğrenim kredilerini hangi sıklıkta almak isterdiniz?

- ( ) 1. Haftada bir
 ( ) 2. Ayda bir
 ( ) 3. Üç ayda bir
 ( ) 4. Senede bir.
 ( ) 5. Diğer.....(Lütfen belirtiniz).

Teşekkür Ederim...